Ἐπισκόπου
ΣΕΡΑΦΕΙΜ
Μητροπολίτου Πειραιῶς

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 2009

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἀφιεροῦται ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἐρανισμοῦ κειμένων σχετικῶν πρός τό θέμα:

α) εἰς τούς ὁσιάθλους πατέρας ἡμῶν τούς ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει Ἄθῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπό τῶν λατινοφρόνων,

β) εἰς τούς ὁσιάθλους πατέρας ἡμῶν τούς ἐν Κύπρῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπό τῶν Λατίνων,

γ) εἰς τούς ἐνδόξους νεομάρτυρας τούς ἐν Σερβίᾳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπό τῶν παπιστῶν Καρδιναλίου Αὐγουστίνου Στέπινατς, Ἄντε Πάβελιτς και τῶν ὀρδῶν τῶν Οὐστάσι, καί

δ) εἰς τόν ἔνδοξον ἱερομάρτυρα Μάξιμον τόν Καρπαθορῶσσον τόν ὑπό τῶν Οὐνιτῶν μαρτυρικῶς τελειωθέντα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

Αντί Προλόγου 7

Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τάς περί «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καί ἡ ἀληθής αὐτῶν ἔννοια κατά τήν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας 9

Β. Τό συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καί τό ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότιμον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων 28

Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου 42

Δ. Αἱ κατά τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἱ. Παραδόσεως 56

Ε. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου 61

ΣΤ. Τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπό τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καί αἱ περί αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικῶν Κανόνων 82

Ζ. Εἰδικοί Κανόνες τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων περί τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς 89

α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων 89

β. Οἱ Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς 103

Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρός τόν Πάπαν Κελεστῖνον 118

Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρός τόν Πάπαν Ἰούλιον 122

Ι. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καί αἱ σχετικαί ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380) 126

ΙΑ. Αἱ ἐπιστολαί τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄ 129

ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καί 879-880 καί ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καί σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας 132
ΙΓ. Ἀποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» -Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετά τό σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καί ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας» 142
ΙΔ. Νεώτεραι Ρωμαιοκαθολικαί κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» 158

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΕΩΣ ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

α. Γένεσις, ἐξέλιξις καί τελική διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ» .. 163
β. Ἡ ἠθική κατάπτωσις τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης 169

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque 175
β. «Τό Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης 192
γ. Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης 195
δ. Ὁ μοναρχικός καί ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης 199
ε. Αἱ ἀξιομισθίαι τῶν ἁγίων. «Τά ὑπέρτακτα ἔργα» 200
στ. Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος 201
ζ. Τό καθαρτήριον πῦρ 203
η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου 204
θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος 204
ι. Ἡ ἀντικανονική χειροτονία καί ὕψωσις τοῦ κλήρου 205
ια. Τό Βάπτισμα 205
ιβ. Τό Χρῖσμα 206
ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία 206
ιδ. Τό Ευχέλαιον 207

ιε. Ὁ Δικανισμός, τό προπατορικόν ἁμάρτημα, ἡ Σχολαστική Θεολογία, ἡ κτιστή χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ 207
ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων 225
ιζ. Οἱ καρδινάλιοι 226
ιη. Ἡ ὑποχρεωτική ἀγαμία τοῦ κλήρου 226
ιθ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ 227

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ[1]» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ

Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τάς περί «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καί ἡ ἀληθής αὐτῶν ἔννοια κατά τήν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας

Ἐπί τριῶν κυρίως χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης διενοήθησαν καί προσεπάθησαν κατ' ἀρχήν νά θεμελιώσωσι καί στηρίξωσιν οἱ ἐπίσκοποι - πάπαι Ρώμης τάς περί «***πρωτείου*** διοικήσεως καί ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις των, ἐν γνώσει καί ἐκ προθέσεως παραποιοῦντες τάς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων καί ὑποστηρίζοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἐδόθη ὑπό τοῦ Κυρίου εἰς τόν Ἀπόστολον Πέτρον ἡγετική χάρις καί ἐξουσία ἐπί τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καί ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποίαν αὐτοί, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἐκληρονόμησαν. Προτιθέμενοι νά ἀποδείξωμεν πλήρως ἐν τῇ παρούσῃ τό ἀπό πάσης ἀπόψεως ἀβάσιμον, τό ἀναληθές, ἀλλά καί τό ἀντι-Γραφικόν τῶν ἀξιώσεων τούτων, ἀρχόμεθα ἀπό τῆς παραθέσεως καί τῆς ἑρμηνείας τῶν τριῶν τούτων χωρίων, ἅτινα εἶναι τά ἑξῆς:

---

1. Τό «πρωτεῖον» τοῦ ἐπισκόπου - πάπα Ρώμης νοεῖται ὑπό τοῦ Παπισμοῦ ὑπό τάς ἑξῆς ἐννοίας: α) τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ «Ἀποστολικοῦ πρωτείου» ἐν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ [de apostolici primatus in beato Petro institutione]· β) τῆς διηνεκοῦς συνεχείας τοῦ πρωτείου εἰς τοὺς Ρωμαίους Ποντίφηκας [de perpetuitate primatus Petri Romani pontificis]· γ) τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας τοῦ πρωτείου τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [de vi et ratione primatus Romani Pontificis]· καί δ) τῆς ἀλαθήτου ἀρχῆς τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [De Romani Pontificis infallibili magisterio]. Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου «Μελέτη Ἱστορική περί τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος» σ. 8.

α. Ματθ. ΙΣΤ΄ 13-19. «Ἐλθών δέ ὁ Ἰησοῦς εἰς τά μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τούς μαθητάς αὐτοῦ, λέγων. Τίνα μέ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δέ εἶπον. Οἱ μέν Ἰωάννην τόν Βαπτιστήν, ἄλλοι δέ Ἠλίαν, ἕτεροι δέ Ἱερεμίαν... Ὑμεῖς δέ τίνα μέ λέγετε εἶναι; Ἀποκριθείς δέ Σίμων Πέτρος εἶπε· σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καί ἀποκριθείς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σάρξ καί αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγώ δέ σοι λέγω ὅτι σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν ἐκκλησίαν, καί πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καί δώσω σοι τάς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καί ὅ ἐάν δήσῃς ἐπί τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καί ὅ ἐάν λύσῃς ἐπί τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

β. Λουκ. ΚΒ΄ 31-32. «Εἶπε δέ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδού ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ συνιάσαι ὡς τόν σῖτον· ἐγώ δέ ἐδεήθην περί σοῦ ἵνα μή ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καί σύ ποτε ἐπιστρέψας **στήριξον** τούς ἀδελφούς σου...». Καί

γ. Ἰωάν. ΚΑ΄ 15-22 «...Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· βόσκε τά ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· ποίμαινε τά πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τό τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τό τρίτον, φιλεῖς με; καί εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σύ πάντα οἶδας, σύ γιγνώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· βόσκε τά πρόβατά μου. Ἀμήν, ἀμήν λέγω σοι... καί τοῦτο εἰπών λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφείς δέ ὁ Πέτρος βλέπει τόν μαθητήν ὅν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα.., λέγει τῷ 'Ιησοῦ· Κύριε οὗτος δέ τί; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησούς· ἐάν αὐτόν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σέ; σύ ἀκολούθει μοι».

Ἐπί τῶν χωρίων λοιπόν τούτων τῆς Κ.Δ. διενοήθησαν κατ' ἀρχήν οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης νά θεμελιώσωσι καί νά στηρίξωσι τάς περί «πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας

ἀξιώσεις των. Ὑποστηρίζοντες ὅτι διά μέν τῆς ρήσεως «...ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν...» ἐθεώρει ὁ Κύριος ***προσωπικῶς*** τόν ἀπόστολον Πέτρον, διά δέ τῶν λοιπῶν τοιούτων τοῦ αὐτοῦ χωρίου (ὡς καί τῶν ἑτέρων χωρίων «καί σύ… ἐπιστρέψας ***στήριξον*** τούς ἀδελφούς σου», καί «...ποίμαινε τά πρόβατά μου... κλπ») ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἰδιαιτέραν ἐξουσίαν πνευματικῆς καί διοικητικῆς ἡγεσίας ἐπί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς καί ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, προέβαλον καί διεξεδίκησαν ὁμοίαν ἐξουσίαν ἐπί τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καί ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, πρώτου, κατ' αὐτούς, ἱδρυτοῦ καί ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καίτοι, ὡς θά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, καί τοῦτο δέν εἶναι ἀληθές. Διότι πρῶτος ἱδρυτής καί ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἴδωμεν ὅμως, πρό παντός ἄλλου, τί περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, τόν ὁποῖον σέβεται καί τιμᾷ καί ἡ Ρωμαϊκή «Ἐκκλησία» ὡς τόν κατ' ἐξοχήν ἑρμηνευτήν τῆς Γραφῆς[2].

(Ὁμιλ. ΝΔ΄ § Β΄, Ἑ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 534). «...Ἀλλ' ἐπειδή εἶπεν υἱόν Θεοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι οὗτός ἐστιν υἱός τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ ἐκεῖνος υἱός Ἰωνᾶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ γεγενηκότι, διά τοῦτο προσέθηκε: Καί ἐγώ σοί λέγω· σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτῃ τῇ *πέτρᾳ* οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν· τουτέστι, «***τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας***»[3]. Καί ἐν συνεχείᾳ, αὐτόθι: «Εἶτα

---

2. Πρβλ. + Παν. Μπρατσιώτου «Ἡ ἐργασία κατά τούς τρεῖς Ἱεράρχας», σελ. 12 καί + Κ. Μουρατίδου «Ἡ οὐσία καί τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 37.

3. Πρβλ. καί Θεοφυλάκτου εἰς τό κατά Ματθ. ιστ΄ **18.** «Αὕτη ἡ **ὁμολογία,** ἥν ὡμολόγησε Πέτρος, **θεμέλιον** μέλλει εἶναι τῶν πιστευόντων, ὥστε πάντα ἄνθρωπον μέλλοντα κτίζειν τόν τῆς πίστεως οἶκον, ταύτην τήν **ὁμολογίαν ὑποτιθέναι** θεμέλιον». Ὀρθῶς δέ παρατηρεῖ καί ὁ καθηγητής Κ. Καβαρνός ἐν τῷ συγγράμματί του «Τό ζήτημα τῆς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν», σελ. 8-9, ὅτι, ἐάν ἡ θεμελίωσις τῆς Ἐκκλησίας ἐγίνετο ὑπό τοῦ Κυρίου προσωπικῶς ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τό θεμέλιον τοῦτο θά ἦτο **καθαρῶς ἀνθρώπινον,** μέ ὅλας τάς συνακολουθούσας συ-

καί ἑτέραν λέγει τιμήν. Καί ἐγώ δέ σοί δώσω τάς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. Τί δέ ἐστι καί ἐγώ σοί δώσω; Ὥσπερ ὁ Πατήρ σοί ἔδωκε τό ἐμέ γνῶναι, οὕτω καί ἐγώ σοί δώσω. Καί οὐκ εἶπε παρακαλέσω τόν Πατέρα... ἀλλ' ἐγώ σοί δώσω. Τί δίδως; εἰπέ μοι, τάς κλεῖς τῶν οὐρανῶν· ἵνα ὅσα ἄν δήσῃς ἐπί τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καί ὅσα ἄν λύσῃς ἐπί τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

(Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 21, 1. Ἑ.Π. τ. 59, σ. 128, πρβλ. καί «εἰς Γαλάτ. κεφ. Α' 1, Ἑ.Π. τ. 61, σ. 611»). «...Τῷ γοῦν Πέτρῳ εἰπών, μακάριος εἶ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ καί ἐπαγγειλάμενος τά θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας ἐπί τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ καταθήσεται...».

(Ὁμιλ. ΠΒ', Ἑ.Π. τ. 58, σελ. 741). «...Ὁ ἐπί τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πέτρου οἰκοδομήσας τήν Ἐκκλησίαν».

Τοιουτοτρόπως τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ πρώτου χωρίου ἑρμηνεύων ὁ ἅγιος Πατήρ ρητῶς τονίζει ὅτι αἱ λέξεις «ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ...» σημαίνουσι τήν «***ὁμολογίαν*** τῆς πίστεως ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, καί οὐχί τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Διά τήν ἔννοιαν δέ τῶν «κλειδῶν» τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀντικαθιστῶν, ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ του, τόν συνδετικόν σύνδεσμον τοῦ χωρίου «***καί***» («...καί ὅσα ἄν δήσῃς...») διά τοῦ τελικοῦ καί συμπερασματικοῦ τοιούτου «ἵνα», ἐπεξηγεῖ σαφῶς ὅτι αὗται ἔχουσι τήν ἔννοιαν «… δώσω σοι, τάς κλεῖδας... ἵνα ὅσα ἄν δήσῃς... ἔσται δεδεμένα... καί ὅσα ἄν λύσῃς, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανοῖς». Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθής σημασία τῶν «***κλειδῶν***» τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «***Ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καί λύειν...***». Τήν ἐξουσίαν ὅμως ταύτην ἔδωκεν ἐξ ἴσου ὁ Κύριος καί εἰς τούς ἄλλους μαθητάς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα θά παραθέσωμεν ἐν συνεχείᾳ. Τοῦτο δέ τονίζει καί ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῇ αὐτῇ Ὁμιλίᾳ του, εἰς τό κατά Ματθ. ιστ' 18, γράφων: «Τό ***δώσω*** μέλλοντα χρόνον σημαίνει, ὁ καιρός δέ **τοῦ δώρου ἦν ἡ τῆς Ἀναστάσεως ὥρα, ὅτε εἶπε. Λάβετε Πνεῦμα**

νεπείας. Ἀλλ' ἡ Γραφή ρητῶς διακηρύσσει ὅτι «**θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον ὁ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστός» (Α' Κορ. Γ' 11 κ.ἀ).

Ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τάς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς... Τό δῶρον τοῦτο *καί τῶν ἄλλων ἀποστόλων γέγονεν».*

Διά τήν ἀληθῆ ὡσαύτως ἔννοιαν τῶν ἐν τῷ τρίτῳ χωρίῳ ρήσεων τοῦ Κυρίου «...βόσκε τά ἀρνία μου, ποίμαινε τά πρόβατά μου...», ὁ αὐτός ἅγιος πατήρ ἐν τῇ ΚΘ' § Ε' Ὁμιλίᾳ του «περί ἡγουμένων καί ποιμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἑ.Π. τ. 60, σ. 660) γράφει τά ἀκόλουθα: «...Ὁ γάρ καλός ποιμήν καί τοιοῦτος οἷον Χριστός βούλεται... ταῦτα δέ μοι περί ἀρίστων εἴρηται ποιμένων, οὐ περί ἐμαυτοῦ καί τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' εἴ τις τοιοῦτος οἷος ὁ Πέτρος[4], οἷος ὁ Μωϋσῆς». Ὁμιλεῖ ρητῶς πάλιν περί «ποιμένων» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[5] καί οὐχί περί ἑνός ***ποιμένος ἤ ἀρχιποίμενος***. Προκειμένου δέ περί τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ὡς τοιούτων, προτάσσει τοῦ πρώτου τόν ***δεύτερον***, τόν ***Παῦλον***, ὅπως πράττει καί εἰς ἄλλας Ὁμιλίας του (ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων θά παραθέσωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις), ἅς ἀφιέρωσε τιμητικῶς εἰδικῶς εἰς αὐτόν.

Τήν ἑρμηνείαν λοιπόν ταύτην δίδει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τά δύο ἐκ τῶν μνημονευθέντων τριῶν χωρίων τῆς Κ.Δ. Εἰς τό πρῶτον (Ματθ. ΙΣΤ' 18-19) ὅτι ὡς ***πέτραν*** κατ' ἀρχήν, ἐφ' ἧς ἔμελλε νά οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἐνόει ὁ Κύριος τήν «ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὅτι Αὐτός ἦτο – «**ὁ – *Υἱός*** τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» καί οὐχί τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Βεβαιοῦται δέ ὡς ἀπολύτως ἀληθής ἡ ἑρμηνεία αὕτη καί ἐκ πολλῶν ἄλλων Γραφικῶν καί Πατερικῶν μαρτυριῶν καί ἀποδείξεων, τάς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θά παραθέσωμεν, ἀλλά καί ἐκ τοῦ ὅτι, ***κατά τήν αὐτήν ὥραν***, καί ὀλίγον μετά τήν περί ἧς ρῆσιν, ἐπετίμησεν αὐστηρῶς ὁ Κύριος τόν ἀπόστολον Πέτρον (τό πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης

4. Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου μν. ἔργ., σελ. 9, ἔνθα καί σχετική γνώμη τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου «...Ἐκεῖνο ὅπερ διετάχθη τῷ Πέτρῳ – ἡ ποίμανσις δηλ. τῶν προβάτων καί ἡ βοσκή τῶν ἀρνίων – οὐ μόνον Πέτρος ἔλαβεν, ἀλλά πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἤκουσαν, ἔλαβον καί διεφύλαξαν». Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 2.

5. Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 2.

ἀδυναμίας, τό ὁποῖον ἐξεδήλωσεν οὗτος προτρέπων τόν Κύριον νά ἀποφύγῃ τόν θάνατον) διά τῆς αὐστηρᾶς ἐπιτιμήσεως «...ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν μοι εἶ ὅτι οὐ φρονεῖς τά τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τά τῶν ἀνθρώπων». Ἐάν ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπρόκειτο νά οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἦτο δυνατόν, ἀμέσως μετά τήν γενομένην πρός αὐτόν ἐπαγγελίαν, νά ἀποκληθῇ οὗτος ὑπό τοῦ Κυρίου «σατανᾶς»;

Ὡσαύτως ἑρμηνεύει ὁ ἅγιος Πατήρ ὅτι «ὡς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» νοεῖ ὁ Κύριος ***τήν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καί δεσμεῖν τάς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων***. Ἀποδεικνύεται δέ τό ἀπολύτως ἀκριβές καί τῆς ἑρμηνείας ταύτης, οὐ μόνον διότι ἄλλας κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δέν εἶναι δυνατόν νά νοήσωμεν, ἀλλά καί ἐκ τῆς ὅλης γραμματικῆς καί λεκτικῆς διατάξεως τοῦ περί οὗ χωρίου. Διότι, ἐφόσον ἡ προσωπική ἀντωνυμία «σοί» – δώσω σοι – δέν προτάσσεται τοῦ ρήματος «δώσω», ἄλλως δέ, καί ἑπομένη, δέν ἔχει τόνον, δέν εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ ἔχουσα ***ἀποκλειστικήν*** *ἔννοιαν*, ἤτοι ἔννοιαν παροχῆς ***ἀποκλειστικῶς*** εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῆς τινος ἐξουσίας ἤ ὑπεροχῆς. Πρόκειται ἄρα περί τῆς γενικῆς ἐξουσίας τοῦ «δεσμεῖν καί λύειν ἁμαρτίας», ἥν ὁ Κύριος ἔδωκεν ὀλίγον μετά τά πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα καί εἰς τούς λοιπούς μαθητάς. «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἄν δήσητε ἐπί τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Καί ὅσα ἐάν λύσητε ἐπί τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ». Ὡσαύτως, μετά τήν ἀνάστασίν Του ἐκ νεκρῶν: «...Εἶπεν οὖν ***αὐτοῖς*** ὁ Ἰησοῦς πάλιν... καθώς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγώ πέμπω ***ὑμᾶς***. Καί τοῦτο εἰπών ἐνεφύσησε καί λέγει ***αὐτοῖς***· λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τάς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται» (Ἰωάν. Κ΄ 21-23). Ἰσοτίμως καί μετά τήν Ἀνάστασιν ***πέμπονται*** ὑπό τοῦ Κυρίου πάντες οἱ ἀπόστολοι, ἵνα βαπτίσωσι τά ἔθνη..., ἰσοτίμως λαμβάνουσι πνεῦμα ἅγιον καί ἰσοτίμως παρέχεται εἰς πάντας ἡ ἐξουσία τοῦ «λύειν καί δεσμεῖν...» (Ματθ. κη΄ 19, πρβλ. καί Μάρκ. ιστ΄ 15). «Ὅπως ἀπ' ἀρχῆς ***ἰσοτίμως*** ἀπεστάλησαν εἰς τό κήρυγμα καί ***ἰσότιμος*** ἐξουσία

ἐδόθη εἰς πάντας... «κατά πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτά ἐκβάλλειν καί θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καί πᾶσαν μαλακίαν» (Ματθ. Ι΄ 1, Μάρκ. Στ΄ 7-13, Λουκ. Θ΄ 1, πρβλ. καί Μάρκ. Στ΄ 30 καί Λουκ. Θ΄ 10).

Ὅτι δέ αἱ περί ὧν ὁ λόγος ρήσεις τοῦ Κυρίου πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον δέν εἶχον ἔννοιαν παροχῆς πρός αὐτόν πνευματικῆς τινος ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν μαθητῶν-ἀποστόλων, πολύ δέ περισσότερον παροχῆς ἐξουσίας τινός διοικητικῆς κλπ. ἐπ' αὐτῶν βεβαιοῦται προσέτι σαφῶς καί ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου ΙΗ΄ κεφ. τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένων (πρβλ. Μάρκ. Θ΄ 34 καί Λουκ. Θ΄ 46), ἔνθα πάντες οἱ μαθηταί, ὑπό τήν ἐπήρειαν προφανῶς καί τῶν ρήσεων τούτων, πρό ὀλίγου χρόνου λεχθεισῶν, προσέρχονται καί ἐρωτῶσιν τόν Κύριον «...τίς ἄρα μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν...». Ἐάν τά πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα εἶχον τήν ἔννοιαν παραχωρήσεως εἰς αὐτόν ***πρωτείου*** τινός ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καί δή τοῦ πρωτείου τοῦ ***μείζονος,*** θά ἀντελαμβάνοντο ἀναμφιβόλως οὗτοι τοῦτο καί δέν θά ὑπέβαλον τό ὡς ἀνωτέρω ἐρώτημα. Καί ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι τά πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα δέν εἶχον τοιαύτην ἔννοιαν· δι' ὅ καί ὁ Κύριος, συμβολικῶς ἀλλά καί σαφῶς ἐπιβεβαιῶν τοῦτο, «προσκαλεσάμενος παιδίον...», ἀπαντᾷ: «Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτόν ὡς τό παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ΙΗ΄ 2-5). Ἡ ἀπάντησις αὕτη δέν ἦτο βεβαίως δυνατόν νά δοθῇ, ἐάν τά ὀλίγον προηγουμένως πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα εἶχον τήν ἔννοιαν παραχωρήσεως πρός αὐτόν «πρωτείου» τινός ἤ ***διακρίσεως*** ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων[6].

---

6. Ἁγ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου Ὁμιλ. ΜΗ΄, Ἑ.Π. Migne τ. 53, σ. 568 «...'Ανακαλύπτει αὐτῶν τό συνειδός καί πρός τό πάθος (σ.σ. τῆς φιλαρχίας) ἀποκρίνεται, οὐχ ἁπλῶς πρός τά ρήματα· προσκαλεσάμενος γάρ παιδίον, εἶπεν. Ἐάν μή στραφῆτε καί γίνεσθε ὡς τό παιδίον τοῦτο οὐ μή εἰσέλθητε εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἡμεῖς μέν γάρ, φησίν, ἐξετάζετε τις μείζων, καί περί πρωτείων φιλονικεῖτε· ἐγώ δέ τόν μή πάντων ταπεινό-

Τό αὐτό δέ συμπέρασμα συνάγεται καί ἐκ τῆς ὀλίγον μετά τά ὡς ἀνωτέρω ὑποβληθείσης αἰτήσεως τῆς μητρός τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ἵνα οἱ υἱοί αὐτῆς καθίσωσιν ἐκ δεξιῶν καί ἐξ εὐωνύμων τοῦ Κυρίου ἐν τῇ βασιλείᾳ του. (Αὐτόθι Κ' 20-22). Καί ἡ παράκλησις αὕτη μαρτυρεῖ ὥσαύτως ὅτι δέν εἶχε γίνει ὑπό τοῦ Κυρίου, διά τῶν λεχθέντων πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον, παραχώρησις πρός αὐτόν ***πρωτείου*** τινός. Ἄλλως δέν ἦτο δυνατόν καί αὕτη νά ὑποβληθῇ. Πολύ δέ περισσότερον ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθεῖσα καί πάλιν γενική ἀπάντησις πρός ὅλους τούς ἀποστόλους, δι' ἧς κατεδίκασε καί ἀπέκλεισε πᾶσαν μεταξύ αὐτῶν φιλόδοξον τάσιν. «...Οἴδατε –εἶπε πρός πάντας– ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καί οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. Καί ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλά διακονῆσαι...». Τονίζει ρητῶς καί πάλιν ὁ Κύριος ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐθεώρει «πρῶτον ἤ μείζονα» καί **μετά *τά πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα.*** Ὁ δέ ἐπιθυμῶν «πρωτεῖα», ὤφειλεν ἁπλῶς νά γίνει «διάκονος» καί «δοῦλος» τῶν λοιπῶν (Αὐτόθι Κ' 25-28, Μάρκ. Ι' 42-45, πρβλ. καί Ματθ. ΚΓ' 8-11)»[7].

Ἡ ἀληθής λοιπόν σημασία τοῦ μέν πρώτου ἐκ τῶν ἐπιμάχων χωρίων εἶναι ὅτι «ὡς πέτραν», ἐφ' ἧς ἔμελλεν ὁ Κύριος νά οἰκοδόμηση τήν ***Ἐκκλησίαν,*** δέν ἐνόει τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς, ἀλλά τήν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ***ὁμολογίαν*** ὅτι ὁ Κύριος εἶναι «ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», τοῦ δέ τρίτου ὅτι ἀποκατεστάθη ἁπλῶς ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος εἰς τήν ***χάριν*** τοῦ ἀποστόλου καί ***ποιμένος,*** μετά τήν τριπλῆν βεβαίωσίν του, ὅτι ἀγαπᾷ τόν Κύριον. Ἡ τριττή ἐκείνη βεβαίωσις καί αἱ ἰσάριθμοι ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίου ἦσαν προφανῶς

τερον γενόμενον οὐδέ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκεῖ ἄξιον εἶναι φημί». Καί κατωτέρω, αὐτόθι, σ. 570. «...Εἶδες πῶς... ἰάσατο τῆς κενοδοξίας τό ἕλκος; πῶς ἐπαίδευσε μηδαμοῦ τῶν **πρωτείων** ἐρᾶν;».

7. Πρβλ. Ἁγ. Ἰωάν. Χρυσόστ, Ὁμιλ. ΞΕ', Ἑ.Π. Migne τ. 58, σελ. 617.

ἀπαραίτητοι διά τήν πλήρη ἀπάλειψιν καί συγχώρησιν τῆς ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἀπαρνήσεως τοῦ Κυρίου ***τρίς*** (Μάρκ. ΙΔ' 66-72 καί Λουκ. ΚΒ' 34). Διότι μετά τήν ἀπάρνησιν εἶχεν ἐκπέσει οὗτος τῆς χάριτος τοῦ μαθητοῦ καί ἀποστόλου, δι' ὅ καί ὁ ἄγγελος λέγει πρός τάς γυναῖκας μετά τήν ἀνάστασιν: «...Εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ **καί τῷ Πέτρῳ**..» (Μάρκ. ιστ' 7). Δέν ἀποκαλεῖ τόν Πέτρον μαθητήν**.** Ἐρωτηθείς ὅθεν ***τρίς*** ἐπί τούτῳ ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος καί ***τρίς*** ἀπαντήσας πρός ἀπάλειψιν τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως[8], ἀποκατεστάθη ὑπό τοῦ Κυρίου εἰς τήν θέσιν τοῦ ἀποστόλου καί πνευματικοῦ ***ποιμένος*** τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι ὅμως ποιμένες, ὅπως ρητῶς τονίζει καί ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἦσαν καί οἱ λοιποί ἀπόστολοι. Καί θά ἔχῃ ὁμοίους ἡ Ἐκκλησία, «μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τήν ἑνότητα τῆς πίστεως καί τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 1-5).

Πρίν ἤ προβῶμεν ὅμως εἰς τήν ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τοῦ ἑτέρου, δευτέρου ἐκ τῶν τριῶν ἐπιμάχων χωρίων «...σύ δέ ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), καλόν ἐθεωρήσαμεν νά προσθέσωμεν ὅτι, διά

---

8. Πρβλ. Ἁγ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου «Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 88.1, Ἑ.Π. τ. 59, σ. 477 ἑξ. καί εἰς Ματθ. Ὁμιλ. 77, 6. Ἑ.Π. τ. 58, σ. 709. Ὡσαύτως, Δογματ. Π. Τρεμπελ. τ. β', σελ. 395, ἑξ. καί βιβλ. αὐτόθ. «...Κατά τόν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ἐπειδή ὁ Πέτρος «ἀκράτῳ δείματι καταληφθείς ἠρνήσατο τρίς τόν Κύριον» ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως, «θεραπεύει τό πεπονθός ὁ Κύριος καί ἀνταπαιτεῖ ποικίλως τήν εἰς τρίτον ὁμολογίαν», ἵνα «τό ἐν τριπλῷ γεγονός εἰς ἀπάρνησιν καταργηθῇ πλημμέλημα». Καί «διά τοῦ φάναι τόν Κύριον βόσκε τά ἀρνία μου, **ἀνανέωσις** ὥσπερ τις τῆς ἤδη δοθείσης ἀποστολῆς αὐτῷ γενέσθαι νοεῖται, τόν μεταξύ λύουσα τῶν πταισμάτων ὀνειδισμόν καί τήν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας μικροψυχίαν ἐξαφανίζουσα... Ἐξαιτεῖ δέ εἰπεῖν εἰ καί πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπᾷ, ὡς πλείονα τῶν ἄλλων τήν ἄφεσιν κομισάμενος...». Ἐπιμαρτυρεῖ δέ περί τῆς σημασίας τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καί ὁ Ἰσίδωρος παρατηρῶν, ὅτι «ἡ τριπλῆ τοῦ Κυρίου πρός τόν Πέτρον περί ἀγάπης ἐρώτησις δέν ὠφείλετο εἰς ἄγνοιαν τοῦ δεσπότου, ἀλλά τό **τριπλοῦν** τῆς ἀρνήσεως τῷ **τριπλῷ** τῆς συγκαταθέσεως ὁ ἀγαθός ἰατήρ ἐξωστράκισε» .

τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ πρώτου τῶν χωρίων τούτων (Ματθ. ιστ΄ 13-20), καί τήν πραγματικήν σημασίαν τῆς ἐν αὐτῷ λέξεως «πέτρα», ἐν τῇ Α΄ ἐπιστολῇ τοῦ Λέοντος, Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, «Περί ἀζύμων καί πρός τούς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», ἀναφέρονται σύν ἄλλοις[9] καί τά ἀκόλουθα:

«...Εἰ δέ προσφέρεις μοι τό, σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν καί τά ἑξῆς, ἴσθι ὡς οὐ διά τήν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν εἴρηται, ἄπαγε· Ἰουδαϊκόν γάρ τοῦτο καί ταπεινόν τήν χάριν καί τήν θειότητα αὐτῆς μέρεσί τισι καί τόποις περιγράφειν, ἀλλά μήν ἀνά πᾶσαν τήν οἰκουμένην ὁμοίως ἐνεργεῖν. Ἀλλά καί τό «ἐν ταύτῃ τῇ πέτρᾳ», πῶς ἄν τις καί λίαν θρασύς ᾖ, καί τό μή αἰσχύνεσθαι κλέος ἔχων, ἐκβιάσοιτο ἐπί τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰρῆσθαι; Εἴρηται δέ δῆλον ἐπί τῇ ***θεολογησάσῃ τόν Χριστόν ὁμολογίᾳ Πέτρου*** καί δι' αὐτῆς ἐφ' ὅλῃ τῇ εἰς τά πέρατα τῆς γῆς ταῖς διδαχαῖς τῶν Ἀποστόλων ἐξαπλωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς ἥν καί τό Πανάγιον Πνεῦμα διά τῶν προφητικῶν σαλπίγγων κατά τήν ὑφήγησιν τοῦ ἱερωτάτου καί σεβασμίου ὅρου ἀνομολογοῦμεν λελαληκέναι, τό λαλῆσαν διά τῶν Προφητῶν εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικήν καί Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν, οὐ Πετριανήν ἤ Ρωμαϊκήν, ὡς τό φιλόκενον τῆς Ρωμαϊκῆς ἀπαιδευσίας βούλεται» (Συν/μα Θ. καί Ἱ. Καν. Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Δ΄, σελ. 109-110).

Ὡσαύτως ὁ Συμεών, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης (Ἑ.Π. Migne τ. 155, σελ. 796), τονίζων ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἐπί τῶν προφητῶν καί τῶν ἀποστόλων καί οὐχί μόνον ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, διά τήν ἔννοιαν τῆς λέξεως ***πέτρα*** τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἐπάγεται: «...ἐπεί καί αὐτός ὁ Σωτήρ οὐ τήν ἄρνησιν ἀλλά τήν ***ὁμολογίαν*** τοῦ Πέτρου *πέτραν* ὠνόμασε,

9. Τό ὑπόλοιπον μέρος τῆς βαρυσημάντου ταύτης ἐπιστολῆς, δι' ἧς πανηγυρικῶς ὡσαύτως ἀποδεικνύεται τό ὅλως ἀβάσιμον καί ἀστήρικτον τῶν διεκδικήσεων τοῦ Παπισμοῦ περί «πρωτείου κλπ.» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, θά δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ., ἐν τοῖς ἑπομένοις.

καί ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομηθῆναι αὐτοῦ ἔφη τήν Ἐκκλησίαν».

Τέλος ἐν τῇ «λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου» (ἥτις δέν εἶναι βεβαίως δυνατόν νά ὑποστηριχθῇ βασίμως ὅτι ὑφ' ἥν διεσώθη εἰς ἡμᾶς μορφήν ἐγράφη ὄντως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καί πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, προερχομένη ὅμως ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων εἶναι προδήλως ἀρχαιοτάτη καί λόγῳ τῆς ὁμοιότητός της πρός τήν ἐκ τῶν κατηχήσεων τοῦ Κυρίλλου συναγομένην λειτουργίαν) ἀναφέρονται καί τά ἀκόλουθα: «Ἵνα γένηται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον, εἰς ἁγιασμόν ψυχῶν καί σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμόν τῆς ἁγίας Σου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥν ἐθεμελίωσας ἐπί ***τήν πέτραν τῆς πίστεως...».*** Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεώς της πιστεύει ἡ Ἐκκλησία ὅτι θεμέλιον ἔχει τήν «πέτραν τῆς πίστεως», ἤτοι τήν «ὁμολογίαν» τῆς ***φύσει καί οὐσίᾳ*** Θεότητος τοῦ ἱδρυτοῦ Της, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετά τά προεκτεθέντα καθίσταται, φρονοῦμεν, λίαν εὐχερής ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης μνημονευθέντων τριῶν χωρίων «...καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 22), ἐφαρμοζομένης πάντοτε τῆς ἑρμηνευτικῆς ἀρχῆς τῶν συμφραζομένων καί τοῦ παραλληλισμοῦ. Οὐδέποτε δηλ. εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι καί διά τῆς φράσεως ταύτης ὑπενόει ὁ Κύριος τήν παροχήν εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον «πρωτείου» τινός ἤ καί ***διακρίσεως*** ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ὀλίγον προηγουμένως –κατά τήν αὐτήν ὥραν– καί ἐνώπιον τῶν λοιπῶν τόν ἀπεκάλεσε σατανᾶν καί προεῖπε πρός αὐτόν τήν πτῶσίν του μετά τήν τριπλῆν ἄρνησιν. Πῶς λοιπόν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι, προαναγγέλλων ἀκολούθως τήν ***πτῶσιν*** του καί τήν ***ἄρνησίν*** του, θά προσέθετε ***κατά τήν αὐτήν ὥραν*** φράσιν ἐνέχουσαν ἔστω καί συγκεκαλυμμένως τήν ἔννοιαν τῆς παροχῆς εἰς

αὐτόν –καί δή μετά τήν πτῶσιν– ἰδιαιτέρας τινός χάριτος ἤ εὐλογίας καί «πρωτείου» ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καί μάλιστα «πρωτείου» ***διοικήσεως*** καί ***ἐξουσίας*** ἐπ' αὐτῶν;

Βεβαιοῦται δέ τό ἀπολύτως ἀληθές καί τῆς ἑρμηνείας ταύτης οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς, ὡς προείπομεν, καί τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἑτέρων δύο ἐπιμάχων χωρίων, ἅτινα ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡρμηνεύσαμεν, ἀλλά καί ἐκ πολλῶν ἄλλων σαφῶν καί κατηγορηματικῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, ἐξ ὧν πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ὅτι ἡ Χριστιανική Ἐκκλησία, ἀπό τῆς ἡμέρας τῆς ἱδρύσεώς της, διοικεῖται καί ἀποφασίζει ***συνοδικῶς,*** ἐν ***ἰσοτιμίᾳ,*** καί κατά τήν ἀποστολικήν περίοδον πάντων τῶν ἀποστόλων, χωρίς ἐν τῇ συλλογικῇ ταύτῃ πνευματικῇ διοικήσει της νά κατέχῃ ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε διοικητικόν τι πρωτεῖον – καί δή «πρωτεῖον ἐξουσίας» – οὔτε πνευματικήν τινα ὑπεροχήν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἀντιθέτως, ρηταί καί σαφεῖς μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς παραδόσεως, βεβαιοῦσιν ὡσαύτως ὅτι τήν προεδρίαν τῆς πρώτης «συνοδικῆς» Ἀποστολικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος (ὁ ἐπικληθείς ἀδελφόθεος), ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Τάς μαρτυρίας ταύτας εὑρίσκομεν:

α. Εἰς τό κεφ. ΙΕ' (1-30) τῶν Πράξεων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται τά τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς συνόδου, ἧς προήδρευσεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, καί ὅπερ ἀναλυτικώτερον θά ἑρμηνεύσωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις· β) εἰς τό κεφ. Η' (14-17) τῶν Πράξεων ἐπίσης, ἔνθα βεβαιοῦται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ***ἀπεστάλη*** ὑπό τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ὁμοῦ μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί *ἀποστέλλεταί* τις μόνον ὑπό *ἀνωτέρου* ἤ ἰσοτίμου, τοὐλάχιστον). Ἀμφότεροι δέ, Πέτρος καί Ἰωάννης[10], ὁμοτίμως «προσηύξαντο περί τῶν Σαμαρειτῶν,

10. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης ὀνομάζει τόν Ἰωάννην «ἰσόπετρον» (Ε. Π. Migne, τ. 99, 784)· ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καλεῖ ἀμφοτέρους τούς ἀποστόλους «ἰσομόρους ἀξίας», «ἰσομόρους αὐθεντίας» (αὐτόθι 77, 112)· ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει, ὅτι «ὁ Πέτρος καί Ἰωάν-

ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον… καί ὁμοτίμως ἐπίσης *ἐπέθεσαν ἐπ' αὐτούς τάς χεῖρας...*» καί γ) εἰς τήν πρός Γαλ. (Γ΄ 9) ἐπιστολήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἔνθα, γράφων οὗτος περί τῶν «στύλων» τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων (ἧς μέλη ἦσαν καί πάντες οἱ ἀπόστολοι), προτάσσει τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τόν Ἰάκωβον. Εἰς βεβαίωσιν δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων, ὅπως καί τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς Ἱ. Παραδόσεως, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐν τῷ λόγῳ του εἰς τήν περικοπήν, «... ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», γράφει ἐπί λέξει τά ἑξῆς: «...Ἰάκωβος ὁ ἀδελφός τοῦ Κυρίου τήν Ἐκκλησίαν τότε ***ἐπεσκόπευεν ἐν ἀρχῇ*** τήν ἐν Ἱεροσολύμοις καί τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων παρειστήκει πάντων» (Ἑ.Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)[11].

Ἀνακεφαλαίωσιν δέ πάντων τῶν προαναπτυχθέντων (σύν τῇ προσθήκῃ πολυτίμων σχετικῶν μαρτυριῶν καί ἁγ. Πατέρων τῆς Δύσεως) ἀποτελοῦσιν ὅσα διά τό ἐπίμαχον θέμα γράφει καί ὁ δολοφονηθείς Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Paul Fr. Ballester Convalier τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (καθολικός-Φραγκισκανός μοναχός, προσελθών εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν) ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἡ μεταστροφή μου εἰς τήν Ὀρθοδοξίαν», Ἀθῆναι 1954, σελ. 64-77, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν τά ἀκόλουθα:

Ὀλίγα πράγματα εἰς τάς ἁγίας Γραφάς εἶναι τόσον πρόδηλα καί σαφῆ, ὅσον τό ὅτι «***θεμέλιον***... ἄλλον οὐδείς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α΄ Κορ.

νης ἀνεδέξαντο τήν ἐπιστασίαν («ἐπιτροπήν») τῆς Οἰκουμένης» (αὐτ. 56, 476), εἰς ἄλλην δέ Ὁμιλίαν του προσθέτει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι «ἄρχοντές εἰσι ὑπό τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες» ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καί **πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες,** ἀλλά πάντες κοινῇ τήν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες» (αὐτόθι τ. 51 σ. 93]. Ἐπίσης ὁ ἅγιος Κυπριανός γράφει: «... Ὅπερ ἦν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τό αὐτό καί παρά τῷ Πέτρῳ, τουτέστι πάντες ἦσαν πεπροικισμένοι τῇ ἰδίᾳ τιμῇ καί ἐξουσίᾳ».

11. Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 9-10.

Γ΄ 11). Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό ***μόνον*** ἀληθές θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος («Κατά Ἀρειανῶν»). Ὁ Κύριος εἶναι τό μοναδικόν θεμέλιον, τό ὁποῖον ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἔθεσεν, ὅταν ὁμοῦ μετά τοῦ ἁγίου Πέτρου ᾠκοδόμησε τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης[12]. Διότι «μόνον ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό θεμέλιον ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ»[13]. «Ὁσάκις εἰς τάς ἁγίας Γραφάς γίνεται λόγος δι' ἕν θεμέλιον, λέγει ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Μέγας, δέν σημειοῦται δι' οὐδένα ἄλλον εἰμή διά τόν Κύριον[14]. Φαίνεται ἀπίστευτον νά δύναταί τις, νά τολμᾷ νά ἀρνῆται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἡ πέτρα καί τό θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἀναγνώσῃ ἔστω καί διά μίαν φοράν τά κανονικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης (Γένεσ. 49, 24. Δευτερον. 32,4 καί 15. Β΄ Σαμουήλ 23, 3. Ψαλμ. 18, 3, 47, 19, 35, 28, 31, 3, 73, 26, 89, 27, 118, 22. Ἡσ. 8, 14, 17, 10, 28, 16. Ζαχ. 3, 8, 9 (πρβλ. Ἀποκ. 5, 6). Ματθ. 21, 42 καί 44. Μάρκ. 12, 10. Λουκ. 20, 17. Πράξ. 4, 11. Ρωμ. 9, 33, Ἐφεσ. 2, 20, Α' Κορ. 3, 10 -12, Κολ. 2, 7, Α' Πέτρ. 2, 4-8)...

»Εἰς τούς ἀμέσους μαθητάς τῶν ἀποστόλων κατά τήν δευτέραν γενεάν τοῦ χριστιανισμοῦ δέν ἀνευρίσκομεν ἴχνη ὑπαινιγμοῦ εἰς τό χωρίον Ματθ. ιστ΄ 18-19. Εἰς τά ἔργα τῶν ἀποστολικῶν πατέρων, εἰς τά ὁποῖα περιέχονται 412 παραπομπαί τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἀπουσιάζει τελείως τι τό σχετικόν μέ τήν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, τήν μοναδικῶς ὑπό τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένην. Τό αὐτό ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τά ἄλλα εὐαγγελικά χωρία, ἅτινα ἐπικαλοῦνται ὑπέρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου (Λουκ. ΚΒ΄ 31-32 καί Ἰωάν. ΚΑ΄ 15-22).

»Οὔτε εἰς τήν «Διδαχήν» («Διδασκαλίαν τῶν 12 Ἀποστόλων»), οὔτε εἰς τόν Κλήμεντα, οὔτε εἰς τόν Ἰγνάτιον, οὔτε εἰς τόν Πολύκαρπον, οὔτε εἰς τόν Βαρνάβαν, οὔτε εἰς τήν πρός Διόγνητον ἐπιστολήν, οὔτε εἰς τά ἀποσπάσματα τοῦ Παπία,

12. Ἁγ. Εἰρηναίου, Adversus Haereses III 3, 3-Apud Euseb. V, 6, 1-3.

13. Homiliac Aelfric, Passio S. S. Apostol. Petri et Pauli (London, 1844, σελ. 369, 371).

14. Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, Muralis, in Iob, 28, 14.

οὔτε ἀκόμη εἰς τόν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ, ὅπου μόνον γίγεται λόγος περί ὀργανώσεως καί συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι δυνατόν νά ἀνεύρῃ τις καί τό ἐλάχιστον ἴχνος περί τοῦ ὑπό τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν φημιζομένου «Σύ εἶ Πέτρος...»…

»Ἡ σημαντική αὕτη παράλειψις εἶναι περισσότερον αἰσθητή εἰς τόν «Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ», ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ἀδελφός τοῦ Πίου, ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐπί πλέον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Μορατόρι ὅτι ἔγραψε τό ἔργον τοῦτο κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐπισκοπείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐκεῖ ὁ Ἑρμᾶς περιγράφει τάς θέσεις τῶν Ἀποστόλων, ἐπισκόπων, διδασκάλων καί διακόνων (ὅρασις 3η, 5, 1), ἡγουμένων (ὅρασις 2α, 2, 6), πρωτοκαθεδριτῶν καί τῶν προεδρευόντων τῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρων (ὅρασις 3η, 5, 1). Ἀλλ' ὅμως εἰς τόν «Ποιμένα», τόν πληρέστατον εἰς εἰκόνας καί συμβολισμούς, περί τῆς ὀργανώσεως καί ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας δέν συναντῶμεν οὐδαμοῦ μίαν μαρτυρίαν περί τῆς μοναδικῆς θέσεως ἑνός ἐπισκόπου ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ ὅλου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σπουδαιότατον λοιπόν τυγχάνει ὅτι καί αὐτός ὁ ἀδελφός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης παρουσιάζεται ἀγνοῶν τά περί παπικοῦ πρωτείου.

»Ἡ πρώτη ἔνδειξις τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου περί τῆς ὁμολογίας (...τοῦ ἀποστ. Πέτρου) ἐμφανίζεται περί τό 160, ὅτε ἐγράφη ὁ πρός τόν Ἰουδαῖον Τρύφωνα διάλογος ὑπό τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου. Τό ἀδιάφορον ὕφος, μέ τό ὁποῖον ὁ Ἰουστῖνος ἐξιστορεῖ τήν ὁμολογίαν τοῦ ἀποστόλου, εἶναι σαφές. «Εἰς ἕνα τῶν μαθητῶν του, ὁ ὁποῖος, κατ' ἀποκάλυψιν τοῦ Πατρός, τόν ὡμολόγησεν Υἱόν Θεοῦ, ἐνῷ πρίν ὠνομάζετο Σίμων, τόν ὠνόμασε Πέτρον» (ὅρασις 3η, 5, 1).

»Περί τό τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐμφανίζεται διά πρώτην φοράν εἰς τήν Ἐκκλησιαστικήν Γραμματολογίαν, καίτοι οὐχί πολύ πιστή, μία παραπομπή τοῦ προκειμένου χωρίου. Τό κείμενον, εἰς τό ὁποῖον ἐμπεριέχεται, ἀνήκει εἰς τό Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον τοῦ Συρίου κληρικοῦ Τατιανοῦ. Τοῦτο τό ἔργον εἶναι τοσαύτης σημασίας, ὥστε εἰς τήν Συριακήν Ἐκκλησίαν ἀντικατέστησε σχεδόν τελείως τά κανονικά

Εὐαγγέλια, τοὐλάχιστον ἕως τό ἥμισυ τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἡ παραπομπή εἶναι ὡς ἑξῆς: «Μακάριος εἶσαι Σίμων. Καί αἱ θύραι τοῦ Ἅδου δέν θά σέ νικήσουν»[15]. Ἐκ δέ τῆς σημασίας τῆς ἀνατολικῆς ἐκφράσεως «θύραι» δυνάμεθα μόνον νά συμπεράνωμεν τήν νίκην τοῦ Πέτρου ἐπί τοῦ θανάτου[16], κατά τήν ἰδίαν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐχρησιμοποίησε λέγων περί τοῦ Ἰωάννου «ὁ μαθητής ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει» (Ἰωάν. ΚΑ΄ 23).

»Ἀπό τόν Ἰουστῖνον πρέπει νά μεταπηδήσωμεν εἰς τόν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας, διά νά εὕρωμεν ἄλλας παραπομπάς τοῦ χωρίου.

»Κατ' ἀρχήν, τό πρῶτον, ὅπερ παρετήρησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠνόμασε τόν ἀπόστολόν του Πέτρον, εἰς ἀρσενικόν γένος, ἐνῷ εἶπε ὅτι θά οἰκοδομήσῃ τήν Ἐκκλησίαν «ἐπί τῇ ***πέτρᾳ***» χρησιμοποιῶν γένος θηλυκόν, τοῦ ὁποίου εἶναι προφανής ἡ διάκρισις ἀποκλείουσα ἐντελῶς τήν συνταύτισιν τοῦ Πέτρου μέ τήν πέτραν. Ἡ διάκρισις αὕτη ὡδήγησε τούς πατέρας καί λοιπούς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς εἰς τό νά πιστεύσουν, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπί τῆς ὁποίας ᾠκοδομήθη ἡ Ἐκκλησία, δέν ἦτο ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Πέτρου, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Κύριος θα ἐχρησιμοποίει τήν ἔκφρασιν «ἐπ' αὐτῷ τῷ Πέτρω»[17].

---

15. Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον [Εἰς Ἅγ. Ἐφραίμ, Sir. S. Mg.].

16. Ἡ ἀνατολική ἔκφρασις «Θύραι» σημαίνει τάς δυνάμεις, ἐπειδή εἰς περιπτώσεις πολέμου ἤ ἄλλου ἐξωτερικοῦ κινδύνου αὗται συνεκεντροῦντο εἰς τάς θύρας τῶν ὠχυρωμένων πόλεων. Ἡ ἔννοια αὕτη..., περισσότερον γενικευμένη, χρησιμοποιεῖται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐκ τούτου αἱ ἐκφράσεις ὅπως «ἡ Ὑψηλή Θύρα»... Αὕτη ἡ μεταφορά ἦτο συνήθης μεταξύ τῶν Ἑβραίων…

17. Πρβλ. Ἅγ. Αὐγουστίνου, In concion II super Psalmum XXX΄ In Psalm. LXXXVI· Epistola CLXV ad Generosum· traetati VII CXXIII et CCXXIY in Ioannem. Serme CCLXX in di Pentecostes, V· Sermo CCXLIV καί CCXIV' in Psalm LXIX· Sermo XXIX de Sanetis. De Baptism, II, 1. Ἅγ. Χρυσοστ. Ὁμιλ. 4 εἰς Εὐαγ. Ματθ. 16, 18, Ὁμιλ, 51η. 55η, 65η καί 83η. Ἅγ. Κυρίλλ. Ἀλεξανδρείας, «εἰς Ἡσαΐαν», Βιβλ. 4ον, Λογ. 2ος «περί Ἁγ. Τριάδος» 4΄ «εἰς τό κατά Ἰωάν. Εὐαγ. 21, 42. Ἅγ. Ἱερωνύμου. In Setum. Matthaeum Liber VI'

»Συνεπῶς, τό πλεῖστον τῶν ἁγίων τούτων... ἀπέκλινε πρός τήν ἑρμηνείαν τῆς «πέτρας» ὡς ὁμολογίας πίστεως... ἑρμηνείαν, τήν ὁποίαν πρό πολλοῦ ἤδη εἶχε χαράξει καί ὁ ἀπόστολος Ἰούδας συμβουλεύων ***«νά οἰκοδομῶμεν ἑαυτούς ἐπί τῇ ἁγιωτάτῃ ἡμῶν πίστει».***

»Ἄλλοι τινες συνέλαβον τήν ἔννοιαν τῆς «πέτρας» ὡς τόν ἴδιον τόν Χριστόν... (Ψαλμ. 117, 22-23), πρᾶγμα τό ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀνάγει εἰς τόν Ἑαυτόν του (Ματθ. ΚΑ΄ 42, Μάρκ. ΙΒ΄ 10, Λουκ. Κ΄ 17). Τέλος, ἄλλοι, ἐλάχιστοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Τερτυλιανός, μολονότι ὡρισμένας φοράς ταυτίζουν τήν «πέτραν» μέ τόν Ἀπόστολον, ἀποδίδουν εἰς αὐτήν μεταφορικήν ἑρμηνείαν, πνευματικήν μόνον σημασίαν, χωρίς νά θεωροῦν ταύτην ὡς ἕν ἰδιαίτερον προνόμιον τοῦ Ἀποστόλου ἐν

Adversus Iovinianum, lib. l· In Psalmun LXXXVl' Epistola XV ad Dama-sum, 2· Ἅγ. Κυπριανοῦ Epist. XXVII de Lapsis, Epist XXXIII, in initid. Epist. LXXHI ad Lubaianum. De Unitate Ecclesiae, IV Ἁγ. Ἀμβροσίου, De Lucarnatione Domin, Sacrament, 5, Liber VI Comment, in Evang. Lucae 9. Comment, in Ephes, 2· Epist, ad Damasum Ἁγ. Ἰωάν. τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁμιλία περί Μεταμορφώσεως, Τερτυλλιανοῦ, De Pudiedia, 21 · De Praescriptionibus Haeriticorum XVl et XXII· Ἁγ. Ἀθανασίου κατά Ἀρειανῶν 3. Ἁγ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ὁμιλία 2α, 18· Ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐγκώμιον εἰς τόν Ἁγ. Στέφανον, 2. Περί τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου Ἁγ. Βασιλείου, «εἰς τό Β΄ κεφ. τοῦ Ἡσαΐου», Κατά Εὐνομίου» 2, 4* Ἁγ. Ἐπιφανίου, «Κατά αἱρέσεων, 59· Ἁγ. Ἱλαρίου, De S. S. Ininitate liber II et VI· Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ μεγάλου [Ρώμης], Moralia in lob, XXVIII, 14' Comment in Psalm. CI, 27΄ Ἁγ. Ἰσιδώρου τοῦ Ἱσπάλεως, de Officiis lib, II, 5· ἁγ. Βέδα, In qua est, super Exoduni, cap. XIII, in recapitulatione' Homil, de Feria III Palmarum in cap. XXI Ioannem· Βασιλείου Σελευκείας, Λόγος 25ος· Ἁγ. Πέτρου Χρυσολόγου. «Ὁμιλία 55, περί τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου καί Ὁμιλία 74΄· Ὠριγένους εἰς Ἱερεμίαν, Ὁμιλία 16΄ «Κατά Κέλσου, βιβλ. 3ον, 28· «Σχόλια εἰς τήν πρός Ρωμ. ἐπιστ. 5»· Ὁμιλία 7΄ εἰς Ἡσαΐαν Ἁγ. Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας [ἐπισκόπου Λαοδικείας], Ὁμιλία περί Ἀναστάσεως· Θεοδωρήτου, ἐπιστ. 77΄ εἰς τήν Α΄ Κορινθ. 3, 10, πρός Εὐάλιον, ἐπίσκοπον Περσίας· Ἁγ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἐπιστ. 235΄, 1· Θεοφύλακτου εἰς Ματθ. 16, 18΄ Ἁγ. Hinemari τῆς Reims, in Opusculi XXXIII adversus Hinemarum Laudunensis episcopum, Vet XIV· Ἁγ. Ἱππολύτου, εἰς τά Ἅγ. Θεοφάνεια, 9· Ἁγ. Παυλίνου, ἐπιστολή XXVII ad Severum, 10.

συγκρίσει πρός τούς ἄλλους, καί πολύ ὀλιγώτερον (ὡς ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος), ***διαδοχικόν***.

»Ὁ ἁγ. Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τάς Retractationes του (I, 21) ὅτι «...κατ' ἀρχήν ἐνόμισεν ὅτι ἡ «πέτρα» δύναται να ταυτισθῇ μέ τόν ἀπόστολον, ἀλλ' ἀργότερον, μελετῶν μετά προσοχῆς ἐνόησεν, ὅτι ἡ ὀρθή ἑρμηνεία εἶναι, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπί τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία εἶναι κτισμένη, δέν εἶναι εἰμή Ἐκεῖνος, Ὅν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὡμολόγησεν Υἱόν τοῦ Θεοῦ...». Καί ἀναφέρει τούς λόγους τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας. «Διότι ἡ «πέτρα» εἶναι τό κύριον ὄνομα καί διά τοῦτο ὁ Πέτρος λαμβάνει αὐτό τό ὄνομα ἀπό τήν ***πέτραν***, οὐχί δέ ἡ ***πέτρα*** ἀπό τόν Πέτρον. Ὡς καί ἡμεῖς οἱ χριστιανοί λαμβάνομεν τό ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Χριστοῦ...».

»Τό αὐτό ἐπαναλαμβάνει ὁ Αὐγουστῖνος ἐν τῇ 1ῃ αὐτοῦ Ὁμιλίᾳ (CCVC) ἐπί τῆς ἑορτῆς τῶν πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου. Ἐπίσης ἐν τῇ 5ῃ Ὁμιλίᾳ του τῆς Πεντηκοστῆς (CCLXX, 2) λέγει ἔτι πλέον σαφῶς: «ἐπί ταύτην τήν πέτραν οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν, οὐχί ἐπί τοῦ Πέτρου, ὅστις εἶσαι σύ, ἀλλ' ἐπί τήν ***πέτραν***, ἣν σύ ὡμολόγησας». Καί προσθέτει, εἰς τό Tractatus 124ον ἐπί τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (CXXIV): «ἐπί ταύτην τήν πέτραν, ἣν ὡμολόγησας, οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν· ἐπειδή ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ πέτρα».

»Ὁ αὐτός ἅγ. πατήρ εἰρωνεύετο ἑτεροδόξους, οἵτινες ἐταύτιζον τόν ἀπόστολον Πέτρον πρός τήν πέτραν. Ἑρμηνεύων δέ τά χωρία τῆς ἀποστασίας τοῦ Πέτρου (Ὁμιλία CCXIL, 1) ἐρωτᾷ αὐτούς... «Καί ποῦ εἶναι τώρα ἡ πέτρα σας; Ποῦ ἡ στερεότης αὐτῆς; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ ***πέτρα***, ἐνῷ ὁ Σίμων δέν ὑπῆρξεν εἰμή εἷς Πέτρος... πέτρινος...».

»Ἐπ' αὐτῆς τῆς ***θείας πέτρας***, ἥτις εἶναι ὁ ἀληθής αὐτοῦ Υἱός, ὁ Θεός ἔθεσε τά «σχετικά θεμέλια», δηλαδή τά πρῶτα ἀνθρώπινα ὑλικά τῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα εἶναι ὅλοι οἱ ἀπόστολοι ὁμοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Σίμων Πέτρος οὐδεμίαν εἰδικήν θέσιν ἐξουσίας κατέχει. Τοῦτο διδάσκουν ὁ ἅγιος Παῦλος (Ἐφεσ. 2, 20) καί ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος

εἰς ἕν ἐκ τῶν θαυμαστῶν προφητικῶν ὁραμάτων του εἶδεν ὅτι τό οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ἱδρυθέν ἐπί τῆς «πέτρας», εἶχε ***θεμελίους δώδεκα***» (Ἀποκάλ. 21, 14) καί ἐπ' αὐτῶν τά ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων... Διά τοῦτο ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχεύς γράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του πρός τούς Τραλλιανούς (3, 1) ὅτι «ἔξω αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) δέν ὑπάρχει οὔτε τό ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας». Καί ὁ ἅγιος Κυπριανός (Ἐπιστ. XXXIII, in initio καί Ἐπιστ. XMVII, de lapsis) τό διακηρύττει μέ ἄλλας λέξεις, διδάσκων ὅτι ἡ Ἐκκλησία στηρίζεται «super episcopos», δηλαδή «ἐπί τῶν ἀποστόλων καί τῶν διαδόχων των, οἱ ὁποῖοι ᾠκοδομήθησαν ἐπί τοῦ ἀμεταθέτου βράχου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

»Τό νά παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ᾠκοδομήθη μόνον ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ... ἰσοδυναμεῖ μέ τόν μωρόν ἐκεῖνον ἄνδρα τῆς παραβολῆς «ὅστις ᾠκοδόμησε τήν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπί τήν ἄμμον, ἡ ὁποία οἰκία «ἔπεσεν καί ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. Ζ' 26-27). «Σύ λέγεις, γράφει ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος εἰς τόν αἱρετικόν Lovinianus» (Adversus Lovinianum 1, πρβλ. καί I Evangelio S. Matth. lib. VI), ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστηρίχθη ἐπί τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐστηρίχθη ἐπί πάντων τῶν Ἀποστόλων. Καί ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατεστάθη ἐπί ὅλων αὐτῶν».

Β. Τό συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καί τό ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότιμον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων

Ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεώς της ὡς σύστημα διοικήσεως τόν συνοδικόν θεσμόν βεβαιοῦται ἀπολύτως, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον ἐκ πολλῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἀλλά καί ὑπό τῆς Γραφῆς[18]. Οὕτω, κατ' ἀρχήν συνοδικῶς εἰσάγεται εἰς τήν χορείαν τῶν Ἀποστόλων ὁ Ματθίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς:

α. Πράξ. Α΄ 15-26. «Καί ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστάς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπί τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τήν Γραφήν ταύτην ἥν προεῖπε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά στόματος Δαυΐδ περί Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τόν Ἰησοῦν. Ὅτι κατηριθμημένος ἦν σύν ἡμῖν... καί τήν ἐπισκοπήν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντί χρόνῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε καί ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπό τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σύν ἡμῖν ἕνα τούτων. Καί ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τόν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὅς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καί Ματθίαν. Καί ***προσευξάμενοι*** εἶπον σύ· Κύριε, καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὅν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τόν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καί ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας... Καί **ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν**, καί ἔπεσε κλῆρος ἐπί Ματθίαν, καί συγκατεψηφίσθη μετά τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων».

---

18. Πρβλ. + Νικολ. Μητροπ. Ἀξώμης, «Τό Συνοδικόν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας», σελ. 8-20, 23-34 καί 57-66.

Ἐκ τῆς ἁπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ χωρίου τούτου βεβαιοῦται, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰσηγεῖται ἁπλῶς εἰς τούς λοιπούς μαθητάς, οἵτινες μετά τῶν ἀποστόλων ἦσαν «ὡς ἑκατόν εἴκοσι...» (διότι αὐτήν τήν ἔννοιαν ἔχει τό «ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ... ὡς 120, τῆς λέξεως «ὄχλος» σημαινούσης ἐνταῦθα τό «πλῆθος», πρβλ. καί Πράξ. ΣΤ΄ 7), τήν λῆψιν ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν τῆς ***συνοδικῆς*** - συλλογικῆς ἀποφάσεως. Ἐμφανίζεται οὗτος εἰς τήν πρώτην ταύτην συνοδικήν ἀπόφασιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας – ὅλων τῶν μαθητῶν – ὡς εἰσηγητής τοῦ θέματος, ἐκ τούτου δέ –καί ἐξ ἄλλων τινῶν ὁμοίων εἰσηγήσεων ἤ ἐνεργειῶν, μέ τάς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν– φαίνεται ἡ διακεκριμένη ***τιμητική θέσις***[19], ἥν εἶχεν ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καί δι' ἥν τῷ ἀπενεμήθη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὁ τιμητικός τίτλος τοῦ «κορυφαίου» –τοῦ πρώτου τῇ τάξει– ὅπως ὁ αὐτός τίτλος ἀπενεμήθη καί εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον. Δέν διοικεῖ ὅμως ***αὐτός μόνος*** τήν πρώτην Ἐκκλησίαν, δέν ἀποφασίζει ***μόνος.*** *Ἡ* ἐκλογή τοῦ Ματθίου γίνεται ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν – τοῦ «σώματος» τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. Β΄ 47, ΙΕ΄ 22, Κ΄ 17 κ.ἄ.) καί οὐχί μόνον ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἤ καί ὑπό μόνον τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων, δι' οὕς γίνεται καί εἰδική διάκρισις εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου (στίχ. 26). «Καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν... Καί συγκατεψηφίσθη μετά τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων»[20].

Ἐκ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ λοιπόν τούτῳ ἀναφερομένων «...ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων –μαθητῶν– ἐπί τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι...», «...καί προσευξάμενοι εἶπον...», «καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν...», βεβαιοῦται ὅτι ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν καί οὐχί μόνον ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (ἤ καί τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων μόνον) ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ Ματθίου. Δέν προσηυχήθησαν καί δέν ἔδωκαν κλήρους οὔτε οἱ ἀπόστολοι μόνοι. Ἄν συνέβαινε τοιοῦτόν τι, θά ἐλέγετο ἐν τῷ χωρίῳ «...Καί

19. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 1, καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β΄, σελ. 396 καί βιβλ. αὐτόθι.

20. Περί τῆς διακρίσεως τῶν ἀποστόλων ἀπό τούς λοιπούς μαθητάς ἰδέ Λουκ. στ' 13.

προσευξάμενοι ***οἱ ἀπόστολοι...»,*** «καὶ ἔδωκαν κλήρους ***οἱ ἀπόστολοι...»,*** δι' οὗς, ἐπαναλαμβάνομεν, γίνεται εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου εἰδική διάκρισις. Ἡ λῆψις ἄρα τῆς ἀποφάσεως διά τήν ἐκλογήν τοῦ Ματθίου ἐγένετο ***συνοδικῶς*** - συλλογικῶς, ὑφ' ὅλων τῶν μαθητῶν-μελῶν τοῦ σώματος τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καί ἐν ἰσοτιμίᾳ αὐτῶν, θεωρουμένου μάλιστα καί αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὡς ***«παρόντος»*** καί ἄρα μή δυναμένου ἄλλου τινός ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτόν. Καί περί τούτου δέ ὁ Ἅγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ 3ῃ Ὁμιλ. εἰς τάς Πράξ. Ἀποστ. (Ἑ.Π. τ. 60, σ. 33) γράφει: «...ὅτι τοῦ παρεῖναι αὐτοῖς τόν Χριστόν τεκμήριον μέγιστον τοῦτο. Καθάπερ γάρ παρών ἐξελέγετο, οὕτω καί ἀπών...».

β. Μετά τήν διά συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐκλογήν τοῦ ἀποστόλου Ματθίου ***συνοδικῶς*** ἐπίσης εἰσήχθησαν εἰς τήν ἱερατικήν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας οἱ πρῶτοι διάκονοι. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΣΤ' 1-7) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν δέ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν[21] ἐγένετο γογγυσμός τῶν Ἑλληνιστῶν πρός τούς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι δέ οἱ ***δώδεκα*** τό πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. **Ἐπισκέψασθε** οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου, καί σοφίας, οὕς ***καταστήσομεν*** ἐπί τῆς χρείας ταύτης. ***Ἡμεῖς*** δέ τῇ προσευχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου ***προσκαρτερήσομεν.*** Καί ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντός τοῦ πλήθους καί ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καί Πνεύματος Ἁγίου, καί Φίλιππον καί..., οὕς καί ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ***ἀποστόλων,*** καί ***προσευξάμενοι ἐπέθηκαν*** αὐτοῖς τάς χεῖρας.

Ἐκλέγονται λοιπόν καί οἱ πρῶτοι διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας ὑπό τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς –τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν–

21. Μαθηταί ὀνομάζονται ἐνταῦθα οἱ πιστοί ὅπως καί οἱ μετά τήν Πεντηκοστήν πιστεύσαντες.

συνοδικῶς, ὅπως καί ὁ ἀπόστολος Ματθίας, καί εἰσάγονται εἰς τήν διακονίαν οὐχί μόνον ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ὑπό τῶν ***δώδεκα, ἰσοτίμως*** καί ***ὁμαδικῶς*** ἐνεργούντων. Οἱ ***δώδεκα,*** καί ***οὐχί*** μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ***προσκαλοῦσι*** τό πλῆθος τῶν μαθητῶν, οἱ ***δώδεκα δηλοῦσιν*** ὅτι θά ***καταστήσωσι*** –θά διορίσωσι, θά ἀναδείξωσι– τούς ἐκλεγησομένους ὑπό τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν ἐπί τῆς περί ἧς ἐπρόκειτο διακονίας· οἱ ***δώδεκα*** προσεύχονται ***ὁμοῦ*** πρό τῆς χειροτονίας καί οἱ ***δώδεκα,*** πάλιν ***ὁμοῦ***, ***ἰσοτίμως*** ἐπιθέτουσιν αὐτοῖς τάς χεῖρας, ἵνα μεταδώσωσιν εἰς αὐτούς χάρισμα. Οὐδεμία διάκρισις ***πρωτείου*** τινός, ***τιμῆς*** ἁπλῶς ἔστω (πολύ δέ περισσότερον «πρωτείου» διοικητικῆς ἐξουσίας κλπ. ἐπί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας...) γίνεται διά τόν ἀπόστολον Πέτρον. Οἱ δώδεκα ***ἰσοτίμως*** καί ***ὁμαδικῶς*** ἐμφανίζονται ***ὡς ἑνιαῖον σῶμα*** διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποφασίζουσιν καί ἐνεργοῦσιν ὁμαδικῶς, ***συνοδικῶς.***

Ἀλλά καί ὀλίγον προηγουμένως (αὐτόθι, Δ΄ 34) ὁ Εὐαγγελιστής Λουκᾶς γράφει: «Ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἤ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τάς τιμάς τῶν πιπρασκομένων καί ἐτίθουν παρά τούς πόδας τῶν ***ἀποστόλων».*** Καί ἐν συνεχείᾳ – «Ἰωσῆς δέ ὁ ἐπικληθείς Βαρνάβας ὑπό τῶν ***ἀποστόλων...,*** ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τό χρῆμα, καί ἔθηκε παρά τούς ***πόδας τῶν ἀποστόλων».*** Καί κατωτέρω (στίχ. 36-37). «...Ἀνήρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι... ἐπώλησε κτήμα καί ἐνοσφίσατο ἀπό τῆς τιμῆς... καί ἐνέγκας μέρος τι παρά τούς πόδας τῶν ***ἀποστόλων ἔθηκε***...». Δέν προσφέρονται αἱ δωρεαί μόνον εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον, ***προσφέρονται*** εἰς ὅλους τούς ἀποστόλους, ὡς εἰς ***ἑνιαίαν*** διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, διοίκησιν ***συνοδικήν,*** συλλογικήν. Ὡσαύτως δέ ὁ Ἰωσῆς δέν μετονομάζεται Βαρνάβας μόνον ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ' ὑφ' ὅλων τῶν ἀποστόλων ***συνοδικῶς***.

Καί ὁμιλεῖ βεβαίως πρός τόν Ἀνανίαν καί τήν σύζυγόν του πάλιν ὁ ἀπόστολος Πέτρος (αὐτόθι, Ε΄ 3-5 καί 8-9), ὅπως ἀκριβῶς ὡμίλησε καί κατά τήν ἐκλογήν τοῦ Ματθίου, τοῦτο

ὅμως οὐδόλως σημαίνει, ὅτι εἶχεν οὗτος ἡγετικήν θέσιν μεταξύ τῶν ἀποστόλων. Ἁπλῶς ὁμιλεῖ ἐξ ὀνόματος καί τῶν λοιπῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐξέφρασε τήν ὁμολογίαν «...Σύ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος...» (Ματθ. ΙΣΤ΄ 16). Τό ὅτι ὡσαύτως ἐπακολουθοῦσι θαυμαστῶς οἱ θάνατοι τοῦ Ἀνανίου καί τῆς συζύγου του μετά τάς ἐπιτιμήσεις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, οὐδόλως δέον νά θεωρηθῇ ὅτι εἶχεν οὗτος παρά Κυρίου ἰδιαιτέρας θαυματουργικάς ἰδιότητας, μείζονας τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Διά τοῦτο δέ προφανῶς (ἵνα μή γίνῃ δηλ. παρερμηνεία τῆς σημασίας τῶν θαυμάτων τούτων τοῦ ἀποστόλου Πέτρου) προσθέτει ἀμέσως ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς (αὐτόθι Ε΄ 12). «…Διά δέ τῶν ***χειρῶν τῶν ἀποστόλων*** ἐγίνετο σημεῖα καί τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά...». Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ διακρίνει βεβαίως πάλιν τόν ἀπόστολον Πέτρον, διά τῶν «...ὥστε κατά τάς πλατείας ἐκφέρειν τούς ἀσθενεῖς... ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἄν ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ αὐτῶν...». Ἀλλά καί περί τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἰδιαιτέρως ἐν τοῖς ἑπομένοις τονίζει: (Πράξ. ΙΘ΄ 11-12) «...Δυνάμεις δέ οὐ τάς τυχοῦσας ἐποίει ὁ Θεός διά τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καί ἐπί τούς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπό τοῦ χρωτός αὐτοῦ σουδάρια ἤ συμικίνθια καί ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ’ αὐτῶν τάς νόσους, τά τε πνεύματα τά πονηρά ἐξέρχεσθαι ἀπ΄ αὐτῶν...». Ἐξ ἄλλου ἡ Γραφή βεβαιοῖ ὅτι εἰς ὅλους τούς ἀποστόλους ***ἄνευ διακρίσεως*** ἔδωκεν ὁ Κύριος τήν αὐτήν, ἰσοδύναμον, θαυματουργικήν καί ἰαματικήν χάριν καί ἐξουσίαν (Ματθ. Ι΄ 1, Μάρκ. ΣΤ΄ 7, Λουκ. Θ΄ 1-6 καί 10). Οὐ μόνον δέ ὑπό τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί ὑπό τῆς παραδόσεως καί τῆς ἱστορίας εἶναι βεβαιωμένον ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι ἐπετέλεσαν θαύματα..., «***σημεῖα*** καί ***τέρατα*** πολλά» (Πράξ. Ε΄ 12).

γ. Συνοδικῶς εἰσήχθησαν εἰς τήν ἀποστολικήν διακονίαν οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΙΓ΄ 1-4) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατά τήν οὖσαν Ἐκκλησίαν προφῆται καί διδάσκαλοι, ὅ τε Βαρνάβας καί Συμεών ὁ καλούμενος Νίγερ, καί Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρώδου

τοῦ τετράρχου σύντροφος, καί Σαῦλος. ***Λειτουργούντων δέ αὐτῶν τῷ*** Κυρίῳ καί νηστευόντων, ***εἶπε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον***· ἀφορίσατε δή μοι τόν Βαρνάβαν καί τόν Σαῦλον εἰς τό ἔργον ὅ προσκέκλημαι αὐτούς. Τότε ***νηστεύσαντες*** καί ***προσευξάμενοι*** καί ἐπιθέντες αὐτοῖς τάς χεῖρας ***ἀπέλυσαν***».

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκλήθη βεβαίως εἰς τήν ἀποστολικήν διακονίαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. Θ' 4-17), ἐπίσης δε ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀνωτέρω. Διακηρύσσει τοῦτο ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένως (Ρωμ. Α' 1, Γαλ. Α' 1, 11, 12, 15-17 καί Β' 7-15, Α' πρός Κορ. Θ' 1 καί Β' πρός Κορ. ΙΑ' 5, 12 καί 18 κ. ἄ.), διακρίνων καί θεωρῶν ἑαυτόν ἀνεξάρτητον ἀπό τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἰδιαιτέρως ἀπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, δι' ὅ καί πρός τούς Γαλάτας (Β' 8) τονίζει: «Ὁ γάρ ἐνεργήσας τῷ Πέτρῳ εἰς ἀποστολήν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καί ἐμοί εἰς τά ἔθνη». Ἡ κλῆσις ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὑπό τοῦ Χριστοῦ διά τοῦ μαθητοῦ Ἀνανίου, ὅστις πρῶτος ***ἐπέθεσεν αὐτῷ χεῖρας, κατ' ἐντολήν τοῦ Κυρίου*** (Πράξ. Θ' 10-17). Ἡ κλῆσίς του ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο ἀπ' εὐθείας. Διά δε τῶν «προφητῶν καί διδασκάλων τῆς οὔσης ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας», χωρίς νά εἶναι κἄν μεταξύ αὐτῶν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐγένετο ἡ ἀποστολή εἰς το κήρυγμα. Καί πάλιν ***συνοδικῶς***, διά κοινῆς νηστείας, προσευχῆς καί ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Πάσας τάς περιοδείας του ἐνεργεῖ καί πάσας τάς ἐπιστολάς του γράφει ὅλως ἀνεξαρτήτως ἀπό τοῦ ἀπ. Πέτρου, ὡς ἔπραξαν ἄλλως τε καί οἱ λοιποί ἀπόστολοι[22].

---

22. Ὀρθῶς παρετήρει ὁ ξένος θεολόγος A. Bengel ὅτι, ἄν «αἱ κλεῖδες» εἶχον δοθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον, οὐχί δέ καί εἰς τούς λοιπούς ἀποστόλους, μέ τήν ἔννοιαν τῆς παροχῆς «πρωτείου» εἰς αὐτόν, μετεβιβάζετο δέ ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἐξουσία αὐτή κατά πνευματικήν κληρονομικήν διαδοχήν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, τότε οὐ μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἔδει νά ἔχῃ ἡγετικόν «πρωτεῖον» ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἀλλά καί ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετά τόν θάνατόν του, ἔδει νά ἔχῃ τό αὐτό «πρωτεῖον» καί ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπιζώντων ἔτι ἀποστόλων. [Πρβλ. + Ἰωάν. Κολιτσάρα, «Ἡ Δυτική Ἐκκλησία», σελ. 43]. Ὡς θά ἀποδείξωμεν ὅμως ἀπολύτως ἐν τῇ παρούσῃ οὐδέν «πρωτεῖον» καί δή **«ἐξουσίας»** εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἐξ οὗ καί ἔγραφον οὗτοι

Ἀποχωριζόμενος τῶν Ἐφεσίων καί ἀποχαιρετῶν αὐτούς, λέγει: «...Καί τά νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, *τῷ Θεῷ* καί *τῷ* λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καί δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν...» (Πράξ. Κ΄ 31-32). Τούς Κορινθίους ἐλέγχει ὡς σαρκικούς, διότι ἔλεγον ὅτι εἶναι τοῦ «Ἀπολλώ καί τοῦ Κηφᾶ» (Πέτρου) καί τονίζει ὅτι «***θεμέλιον***... ἄλλον οὐδείς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α΄ πρός Κορ. Α΄ 12, καί Γ΄ 4 καί 11). Ἐν τῇ πρός Ἐφεσ. (Β΄ 20-22) γράφει ὅτι «... ἐπῳκοδομήθησαν ἐπί τῷ θεμελίῳ τῶν ***ἀποστόλων*** –καί οὐχί μόνον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου– καί τῶν προφητῶν...». Οὐδαμοῦ τῶν ἐπιστολῶν του ποιεῖται καί τόν ἐλάχιστον ὑπαινιγμόν περί «πρωτείου» τινός, ἔστω καί ***τιμῆς*** ἁπλῶς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μεταξύ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς πράττουσιν ἄλλως τε καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι Ἰάκωβος, Ἰωάννης καί Ἰούδας εἰς τάς Καθολικάς αὐτῶν ἐπιστολάς. Ἦτο ὅμως δυνατόν νά γίνουν πάντα ταῦτα, ἄν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ἡ ὁρατή κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου ἐπί τῆς Γῆς;

δ. Συνοδικῶς ἐπελύθη ἡ μεταξύ τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα ἀφ' ἑνός, καί τῶν ἐξ Ἰουδαίας εἰς Ἀντιόχειαν (ὅπου εὑρίσκοντο τότε οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας) κατελθόντων διαφωνία περί τοῦ τρόπου τῆς εἰς τούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας εἰσαγωγῆς τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων. Τό σχετικόν χωρίον τῶν Πράξεων (ΙΕ΄ 1-29) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Καί τινες κατελθόντες ἀπό τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τούς ἀδελφούς ὅτι ἄν μή περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. Γενομένης οὖν στάσεως καί ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καί τῷ Βαρνάβᾳ πρός αὐτούς ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καί Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν

καί ἐνήργουν ἐν γένει ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ. Ὁ δέ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετά τόν θάνατόν του, οὐ μόνον ἔναντι τῶν ἐπιζώντων ἀποστόλων δέν εἶχε «πρωτεῖόν» τι, ἀλλά καί ἐπί αἰῶνας ὅλους ἀργότερον καί μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου, οὐδ' ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων εἶχεν ἔστω καί «τιμητικήν» ἁπλῶς διάκρισιν.

πρός τούς ἀποστόλους καί πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περί τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μέν οὖν προπεμφθέντες ὑπό τῆς Ἐκλησίας διήρχοντο... Παραγενόμενοι δέ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπεδέχθησαν ὑπό τῆς Ἐκκλησίας... ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεός ἐποίησε μετ' αὐτῶν, καί ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. Ἐξανέστησαν δέ τινες ἀπό τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τόν νόμον Μωϋσέως. ***Συνήχθησαν δέ*** οἱ ἀπόστολοι καί οἱ ***πρεσβύτεροι*** *ἰδεῖν περί τοῦ λόγου τούτου.* Πολλῆς δέ συζητήσεως γενομένης ἀναστάς Πέτρος εἶπε πρός αὐτούς· ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεός ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο διά τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τά ἔθνη τόν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καί πιστεῦσαι. Καί ὁ καρδιογνώστης Θεός ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δούς αὐτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καθώς καί ἡμῖν, καί οὐδέν διέκρινε μεταξύ ἡμῶν τε καί αὐτῶν τῇ πίστει καθαρίσας τάς καρδίας αὐτῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τόν Θεόν ἐπιθεῖναι ζυγόν ἐπί τόν τράχηλον τῶν μαθητῶν… Ἐσίγησέ τε πᾶν τό πλῆθος καί ἤκουσαν Βαρνάβα καί Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός σημεῖα καί τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν. Μετά δέ τό σιγῆσαι αὐτούς ***ἀπεκρίθη Ἰάκωβος*** λέγων· ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με... Τότε ***ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις*** καί τοῖς ***πρεσβυτέροις σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ*** ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σύν τῷ Παύλῳ καί Βαρνάβᾳ..., γράψαντες διά χειρός αὐτῶν τάδε. Οἱ ***ἀπόστολοι*** καί οἱ ***πρεσβύτεροι*** καί *οἱ* ***ἀδελφοί*** τοῖς κατά τήν Ἀντιόχειαν... ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. Ἐπειδή ***ἠκούσαμεν*** ὅτι τινές ἐξ ὑμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τάς ψυχάς ἡμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καί τηρεῖν τόν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα, ἔδοξεν ***ἡμῖν*** γενομένοις ***ὁμοθυμαδόν*** ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρός ὑμᾶς σύν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καί Παύλῳ... ***Ἀπεστάλκαμεν*** οὖν Ἰούδαν καί Σίλαν καί αὐτούς διά λόγου ἀπαγγέλλοντας τά αὐτά. Ἔδοξε γάρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ***καί ἡμῖν*** μηδέν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλήν τῶν ἐπάναγκες τούτων... Ἔρωσθε».

Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι καί κατά τήν λῆψιν τῆς συνοδικῆς ταύτης ἀποφάσεως –μετά τήν γενομένην πολλήν συζήτησιν– λαμβάνει πρῶτος τόν λόγον ὁ ἀπόστολος Πέτρος καί ποιεῖται μάλιστα σχετικήν εἰσήγησιν σύμφωνον πρός τάς ἀπόψεις τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα, ὁμιλοῦσι δέ οὗτοι ἐν τῇ συνόδῳ μετά τόν ἀπόστολον Πέτρον. Ἀλλά μετ' αὐτούς ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος ***ἀποκρινόμενος***, ἐκ τούτου δέ σαφῶς ἐμφαίνεται ὅτι προήδρευεν οὗτος τῆς συνόδου καί... «***ἀπεκρίθη***» εἰς τά λεχθέντα ὑπό τῶν λοιπῶν ἀποστόλων (ὡς ἀκριβῶς γίνεται εἰς πᾶσαν συνοδικήν ἀπόφασιν), μετά δέ τήν ***ἀπόκρισίν*** του ἐλήφθη, ἐν ***ἰσοτιμίᾳ*** πάντων, ἡ συνοδική ἀπόφασις. Πάντως τονίζεται ῥητῶς καί ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ ὅτι «…ἔδοξε ***τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς πρεσβυτέροις*** σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ...», καί «***ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν***...», διά τήν λῆψιν αὐτῆς. Καί διακηρύσσεται οὕτω καί πάλιν σαφῶς καί κατηγορηματικῶς ὅτι ἐλήφθη καί αὕτη ***συνοδικῶς***[23]. Προστίθενται ὅμως τελικῶς εἰς τήν ἀπόφασιν ταύτην καί τά ἑξῆς: «...ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν». Διά τῆς προσθήκης δέ ταύτης διακηρύσσεται ἐπί πλέον ὅτι τήν Ἐκκλησίαν διοικεῖ καί διευθύνει κατ' ἀρχήν προσωπικῶς αὐτό τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἐκ παραλλήλου ἡ συνοδική-συλλογική διοίκησίς της ὑπό τῶν πιστῶν. Καί καταφαίνεται πόσον ἀντίθετος πρός τάς τόσον ῥητάς, σαφεῖς καί κατηγορηματικάς διατάξεις τῆς Γραφῆς εἶναι ἡ παρ' οἱουδήποτε μέλους τῆς Ἐκκλησίας προσωπική διεκδίκησις τῆς διευθύνσεως καί διοικήσεως τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς. Ὡσαύτως διά τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς πρώτης συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μετά τήν Πεντηκοστήν βεβαιοῦται ἀπολύτως, ὅτι οὐχί τήν διοίκησιν καί τήν ἡγεσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν προεδρίαν ἁπλῶς τῆς συνόδου της δέν εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Τοῦτο δέ ῥητῶς, ὡς προείπομεν,

23. Πρβλ. καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396.

προσεπιβεβαιοῖ καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ἑ. Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)[24].

ε. Εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ὡς εἰς συνοδικόν - συλλογικόν δικαστήριον, παρέπεμψεν ὁ Κύριος τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀδελφικῶν διαφορῶν. Τό σχετικόν χωρίον τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΙΗ' 15-17) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐάν δέ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καί ἔλεγξον αὐτόν μεταξύ σοῦ καί αὐτοῦ μόνον· ἐάν σοῦ ἀκούσῃ ἐκέρδησας τόν ἀδελφόν σου· ἐάν δέ μή ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σοῦ ἔτι ἕνα ἤ δύο, ἵνα ἐπί στόματος δύο μαρτύρων ἤ τριῶν σταθῇ πᾶν ρῆμα· ἐάν δέ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν δέ καί τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός καί ὁ τελώνης».

Ὅτι ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου «εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ...» ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς «προσφυγῆς εἰς τήν ἐκκλησίαν», τήν σύναξιν των πιστῶν, ἵνα ***ἐλέγξῃ*** αὕτη καί ***κρίνῃ*** τελικῶς τόν ἁμαρτήσαντα ἀδελφόν, εἶναι προδήλως ἀναμφισβήτητον. Καί ἐπιβάλλει μέν βεβαίως ὁ Κύριος, πρό τῆς εἰς τήν ἐκκλησίαν προσφυγῆς, τόν κατ' ἰδίαν ἔλεγχον τοῦ ἁμαρτήσαντος (ὡς καί τόν ἔλεγχον ἀκολούθως παρουσίᾳ μαρτύρων), ἵνα καί ὁ ἀδικηθείς ἐπιτελέσῃ τό καθῆκον τῆς ἀγάπης πρός τόν ἁμαρτήσαντα καί καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν διά τήν μετάνοιαν καί σωτηρίαν του, αἱ ἐντολαί ὅμως αὗται οὐδόλως ἔχουσι τήν ἔννοιαν τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἀπολογηταί τινες τοῦ «Παπισμοῦ». Τό μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως προϋποθέτει μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτήσαντος καί ἑκουσίαν προσφυγήν του εἰς αὐτό. Ἑπομένως ὅλον τό προμνησθέν χωρίον ἔχει γενικήν ἔννοιαν ἀφορῶσαν εἰς ὅλους τούς χριστιανούς, καθώς καί εἰς τόν τρόπον τῆς ἐπιλύσεως τῶν μεταξύ αὐτῶν διαφορῶν. Καί ἀποτελεῖ καί τοῦτο ἀμάχητον βεβαίωσιν ὅτι ὡς πολίτευμα διοική-

24. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 312.

σεως τῆς Ἐκκλησίας ὡρίσθη ρητῶς καί ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τό «συνοδικόν».

Ὅτι δέ καί τήν ἐπίλυσιν τῶν μεταξύ τῶν ἀδελφῶν διαφορῶν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ Ἐκκλησία –ἡ ***συνοδική*** διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας[25]– βεβαιοῖ ῥητῶς καί κατηγορηματικῶς καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ Α΄ πρός Κορ. ΣΤ΄ 1-4 ἐπιστολῇ του: «...Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρός ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπί τῶν ἀδίκων καί οὐχί ἐπί τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τόν κόσμον κρινοῦσι; Καί εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;... βιωτικά μέν οὖν κριτήρια ἐάν ἔχητε, τούς ἐξουθενημένους ἐν ***τῇ ἐκκλησίᾳ*** τούτους καθίζετε».

ς. Ἰσοτίμους θεωρῶν τούς ἀποστόλους ὁ Χριστός ὑπεσχέθη εἰς αὐτούς λέγων: «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἐπί θρόνου δόξης αὐτοῦ, ***καθίσεσθε καί ὑμεῖς*** ἐπί ***δώδεκα*** θρόνους κρίνοντες τάς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ» (Ματθ. ΙΘ΄ 28). Καί[26].

ζ. Ἐπίσης παρέσχεν εἰς τούς ***δώδεκα*** ἀποστόλους εἰς τήν ἀποστολήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἰωάν. ΙΔ΄ 16 καί 26 καί ΙΣΤ΄ 13 καί Πράξ. Α΄ 7-8), ἄνευ διακρίσεώς ***τινος***.

Ὅταν αἱ πρός τούς ἀποστόλους ὡς ἰσοτίμους ἐπαγγελίαι συνδυασθῶσι μετά τῆς ἀπ' ἀρχῆς ***ἰσοτίμου*** παροχῆς εἰς αὐτούς θείας χάριτος καί εὐλογίας, ἤτοι «ἐξουσίας πνευμάτων ἀκαθάρτων καί θεραπείας πάσης νόσου καί πάσης μαλακίας» (Ματθ. Ι΄ 1 πρβλ. και Μάρκ. ΣΤ΄ 7-13) καί τῆς ***ἰσοτίμου*** ὡσαύτως ἀποστολῆς των εἰς τήν ***ἀποστολικήν διακονίαν***

---

25. Ἁγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ· ΝΘ΄, Ἑ.Π. Migne τ. 58, σελ. 586, «…Ἐάν δέ καί τούτων παρακούσῃ, εἰπέ τῇ Ἐκκλησίᾳ· τουτέστι τοῖς **προεδρεύουσιν**».

26. Ἁγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ· ΞΔ΄, Ἑ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 612 «Ὅταν καθίσῃ ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἐπί θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καί ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπί δώδεκα θρόνους φησί· δηλῶν ὅτι καί **συμβασιλεύσουσι** καί **κοινωνήσουσι** τῆς δόξης ἐκείνης».

(Ματθ. Ι' 5 καί Λουκ. Θ' 1)[27]. Καί ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ προμνησθεῖσα ἐπαγγελία περί αἰωνίου δόξης ὡς ἰσοτίμων τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐγένετο ὑπό τοῦ Κυρίου μετά τήν πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον περιμάχητον ρῆσιν «...Σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν...» (ἧς τήν ἀληθῆ ἔννοιαν –ὅπως καί τοῦ ὅλου χωρίου– ἐκτενῶς ἀνεπτύξαμεν), ὅπως καί μετά τήν συμβολικήν μέν, ἀλλά σαφῆ βεβαίωσίν του πρός ὅλους καί πάλιν –καί εἰς ἀπάντησιν τῶν σχετικῶν διαλογισμῶν των περί τοῦ μεταξύ των «μείζονος»– ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν, παρά τά πρός τόν ἀπόστολον Πέτρον ὀλίγον προηγουμένως λεχθέντα, ἐθεώρει «μείζονα» τῶν ἄλλων· ὅταν τέλος προστεθῇ ὅτι καί μετά τήν Ἀνάστασιν, καθ' ἅ προανεπτύξαμεν, ἰσοτίμως καί ἄνευ διακρίσεώς τινος ἀπεστάλησαν οἱ «ἕνδεκα», ἵνα «μαθητεύσωσι», ἤτοι ἐκχριστιανίσωσι πάντα τά ἔθνη καί ἰσοτίμως ἐπίσης καί ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως κατῆλθε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐφ' ὅλων τῶν ἀποστόλων καί τῶν μαθητῶν, κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Β' 1-3), συνάγεται καί πάλιν ἡ ἀμάχητος καί ἀναντίρρητος ἀλήθεια, ὅτι ἰσότιμον ***συνοδικήν***-συλλογικήν διοίκησιν καί κυβέρνησιν, ἀποτελουμένην ἀρχικῶς ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐξελέξατο καί, ἀπερχόμενος τοῦ κόσμου τούτου, κατέλιπε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Κύριος. Ἄλλως τε, αὐτή αὕτη ἡ ἔννοια τῆς «Ἐκκλησίας» προϋποθέτει πολίτευμα, σύστημα διοικήσεως ***συλλογικόν - Συνοδικόν.*** Οὐδέποτε δέ «μοναρχικόν» καί «ἀπολυταρχικόν».

Ὅτι δέ καί κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ὡμίλησε πάλιν καί ***ἰδιαιτέρως*** ὁ ἀπόστολος Πέτρος, μετά τάς ὁμιλίας ***πάντων...*** πλησθέντων Πνεύματος Ἁγίου (αὐτόθι Πράξ. Β' 4,

---

27. Περί τῆς ἰ**σοτίμου** ἀποστολικῆς χάριτος ἤ ἰδιότητος πάντων τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ὁ Ἁγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστ. γράφει ἐπίσης [Ἑ.Π. τ. 61, σ. 62]. «Εἰς Α' Κορ. ὁμιλ. 8, 4: «Ἄρχοντες γάρ ὑπό τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες οἱ ἀπόστολοι · ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καί πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες, ἀλλά **πάντες κοινῇ** τήν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνει καί ἐν τῇ 44 Ὁμιλ. εἰς Ψαλμ. [Ἑ.Π., τ. 55, σ. 202] ὡς καί ἐν τῇ «Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις» [Ἑ.Π., τ. 51, σ. 93].

6, 8 καί 11-13), «σταθείς ὅμως σύν τοῖς ἕνδεκα...», οὐδόλως καί τοῦτο δύναται νά θεωρηθῇ καί οὐδ' ἔνδειξις κἄν, ὅτι κατέλαβεν οὗτος «πρωτεῖόν τι» καί τιμῆς ἔστω, μεταξύ τῶν δώδεκα, πολύ δέ περισσότερον «πρωτεῖον ἐξουσίας καί διοικήσεως» ἐπ' αὐτῶν καί ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἡ ὀλίγον προηγουμένως γενομένη ***συνοδική*** ἐκλογή τοῦ ἀποστόλου Ματθίου, ἡ μετά τήν ὁμιλίαν ταύτην εἰς τούς ***δώδεκα*** (καί οὐχί εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον, ὡς ἡγούμενον τῶν λοιπῶν ἤ καί ***πρῶτον*** ἐν ***ἴσοις)*** παράδοσις τῶν πρός τήν Ἐκκλησίαν εἰσφορῶν, «...τῶν τιμῶν τῶν πιπρασκομένων χωρίων ἤ οἰκιῶν» (Πράξ. Δ΄ 34 καί 37), ἡ ἐπακολουθήσασα ***συνοδική*** ἀπόφασις διά τόν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων, ἡ ὑπό τῆς ὁλομελείας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ἀποστολή τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί ὁ ἀποστελλόμενος, ὡς προείπομεν, ἀποστέλλεται εἴτε ὑπό ***ἀνωτέρου*** τινός εἴτε ***ὑπό ἴσου***, τοὐλάχιστον) καί ἡ ***ἰσότιμος*** ὑπ' ἀμφοτέρων «προσευχή καί ἐπίθεσις χειρῶν ἐπί τῶν ἐκεῖ βεβαπτισμένων εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου» (Πράξ. Η΄ 14-18), περί ἧς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις λόγος ἐγένετο, καί, τέλος, ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τῶν «ἀποστόλων... καί τῶν ἀδελφῶν ἐκ περιτομῆς...» (Πράξ. ΙΑ΄ 2), πολύ δέ περισσότερον ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου (πρός Γαλ. Β΄ 11-16) ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον καί ἀμάχητον τῆς αὐτῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν, ὅτι δηλ. ὁ ἀπ. Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» εἶχεν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί οὐδεμίαν πνευματικήν ἤ διοικητικήν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν[28], ἡ δέ διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας ἦτο ἀπ' ἀρχῆς «***συνοδική***» καί «***ἰσότιμος».*** Διά τοῦτο, ἐκτός τῶν προεκτεθέντων (καί πολλῶν ἄλλων

28. Ἡ αὐτή ἀλήθεια σαφῶς διακηρύσσεται καί ἐν τῇ Α΄ Καθολ. ἐπιστολῇ [Ε΄ 1] τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἔνθα οὗτος παρακαλεῖ τούς «πρεσβυτέρους» τῶν ἐν «διασπορᾷ» Ἐκκλησιῶν ὡς ἁπλοῦς **συμπρεσβύτερος** καί οὐχί ὡς ἡγούμενος-μονάρχης τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου.

σχετικῶν) καί ἐν τῇ «εἰς Ἅγ. ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον» Ὁμιλίᾳ του (Ἑ.Π., τ. 50, σ. 588) ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει:

«Ὅταν δέ Παῦλον εἴπω, οὐ τοῦτον μόνον λέγω, ἀλλά καί Πέτρον καί Ἰάκωβον καί Ἰωάννην καί πάντα αὐτόν τόν χορόν...». Ἐν δέ τῇ 7η «Ὁμιλ. «εἰς ἀπόστολον Παῦλον» (Ἑ.Π., τ. 50, σ. 59), προσθέτει: «Τά μέν γάρ τοῦ παρόντος βίου ἀξιώματα τότε μείζονα φαίνεται, ὅταν εἰς ἕνα περιστῇ μόνον. Ἐπί δέ τῶν πνευματικῶν... τότε λάμπει τό τῆς τιμῆς, ὅταν πολλούς τῆς προεδρίας ἔχῃ κοινωνούς καί ὅταν ὁ μετέχων μή εἷς ᾖ, ἀλλά πολλούς ἔχῃ τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας».

Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου

Σπουδαιοτάτην μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελεῖ ὡσαύτως, ὡς προείπομεν, ὁ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου σοβαρός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«...Ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. Πρό τοῦ γάρ ἐλθεῖν τινας ἀπό Ἰακώβου μετά τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δέ ἦλθον, ὑπέστελλε καί ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τούς ἐκ περιτομῆς. Καί συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καί οἱ λοιποί Ἰουδαῖοι, ὥστε καί Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρός τήν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· Εἰ σύ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῇς καί οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τά ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;» (Γαλ. Β΄ 11-16)[29].

Ἀφιερώσας εἰδικήν ὁμιλίαν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διά τήν διαφωνίαν ταύτην ὑπό τόν τίτλον «Λόγος εἰς τήν περικοπήν, ὅτε ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην» (Ἑ.Π., τ. 51, σελ. 373 ἑξ.), γράφει ἐν αὐτῇ, σύν ἄλλοις, καί τά ἑξῆς:

«Β΄...» Ἄρα οὖν θορυβεῖ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων τοῦτο· ὅτι Παῦλος ἀντέστη τῷ Πέτρῳ, ὅτι ***στῦλοι*** τῆς Ἐκκλησίας

---

29. Ὑψίστην σημασίαν ἔχουσι καί τά ἐν τῷ στιχ. 9 τοῦ αὐτοῦ Κεφ. τῆς πρός Γαλ. ἐπιστολῆς ἀναγραφόμενα, «Ἰάκωβος καί Κηφᾶς (Πέτρος) καί Ἰωάννης, οἱ **δοκοῦντες** στῦλοι εἶναι...», διότι οὐχί μόνον χαρακτηρίζεται δι' αὐτῶν καί ὁ ἀπόστ. Πέτρος ὡς ἁπλοῦς «στῦλος» τῆς Ἐκκλησίας, ὅμοιος μέ τόν Ἰάκωβον καί τόν Ἰωάννην, ἀλλά καί εἰς τήν σειράν τῆς ἀναγραφῆς τῶν ὀνομάτων ἀναφέρεται μετά τόν ἀπόστ. Ἰάκωβον. Γράφων δέ αὐτόθι ὁ θεῖος Παῦλος περί τῶν **«δοκούντων»,** ἐντόνως τονίζει τήν **ἰσοτιμίαν** του πρός αὐτούς.

συγκρούονται καί ἀλλήλοις προσπίπτουσι; ***Στῦλοι*** γάρ ὄντως εἰσίν οὗτοι, τήν ὀροφήν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καί διαβαστάζοντες, καί ***στῦλοι*** καί πρόβολοι καί ***ὀφθαλμοί*** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί πηγαί τῶν ἀγαθῶν καί θησαυροί καί λιμένες...». Καί κατωτέρω (σελ. 381 § ΙΒ'): «...» Ὅτι Θεός Χριστός... ὁμοίως Παῦλος καί Πέτρος ἐκήρυττον. Ἐν τίσι οὖν ἡ διαφορά; Ἐν τῇ παρατηρήσει τῶν βρωμάτων, ἐν τῇ περιτομῇ, ἐν τοῖς ἄλλοις Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν. Ὁ μέν γάρ Πέτρος οὐκ ἐτόλμα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς φανερῶς λέγειν καί διαρρήδην, ὅτι δεῖ τούτων ἀποστῆναι καθάπαξ. Ἐδεδοίκει γάρ, μήποτε πρό καιροῦ τήν συνήθειαν τούτων ἀνασπάσαι βουλόμενος... Διά τοῦτο ἠνείχετο ὁ μακάριος Πέτρος Ἰουδαϊζόντων αὐτῶν... Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως...». Καί ἐν σελ. 388: « Ἀλλ' ὥσπερ ***ἐπετίμα*** Παῦλος καί ταῦτα ἀκούων Πέτρος ἐσίγα..., κατεδέχετο ὡς οὐκ ὀρθῶς πεποιηκώς, δέχεσθαι τήν ***ἐπίπληξιν***». Ταῦτα, σύν ἄλλοις, γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος διά τήν διαφωνίαν μεταξύ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων.

Καί τονίζει βεβαίως ὁ ἅγιος Πατήρ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ (αὐτόθι, σελ. 385-388) ὅτι ἡ διαφωνία αὕτη δέν ἦτο διαφωνία ***οὐσίας,*** ἀλλά τοιαύτη «**τακτικῆς**» καί «**οἰκονομίας**» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἵνα μή βλαβῶσιν οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί· ἐξηγεῖ ὅτι «ἠνείχετο αὐτῶν Ἰουδαϊζόντων», ἤτοι ὅτι ἠνείχετο τήν ὑπ' αὐτῶν τήρησιν καί τῶν ἐθῶν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου (τῆς περιτομῆς, τῶν περί βρωμάτων διατάξεων κλπ.), φοβούμενος μήπως πρό καιροῦ τήν συνήθειαν ταύτην ἀποκόπτων βλάψει αὐτούς καί ἀναμένων τήν κατάλληλον πνευματικήν των ἀνάπτυξιν, ἵνα ὑποδείξῃ εἰς αὐτούς τό ἀνωφελές πλέον τῶν ἐθῶν τούτων· ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τε διαφωνία καί ὁ ἔλεγχος ἐγένοντο πρός ὠφέλειαν τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστῶν, ὅπως καί τῶν ἐξ ἐθνῶν τοιούτων, γενικώτερον· ὅμως δέν δύναται νά ὑπάρξῃ ἀντίρρησις ὅτι ὑπῆρξε διαφωνία, ἔστω καί τακτικῆς, καί ὅτι ἐξ αἰτίας ταύτης ἐγένετο ἔλεγχος - ***ἐπιτίμησις*** καί ***ἐπίπληξις,*** καί κατά τόν θεῖον Χρυσόστομον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθ' ὅν ὁ πρῶτος δέν προέβαλεν οὔτε «πρωτεῖον», μήτε «ἀλάθητον».

Ἐσιώπησε, «δεχόμενος κατά τόν θεῖον Χρυσόστομον καί πάλιν – τήν ἐπίπληξιν καί ἀποδεχόμενος ὡς οὐκ ὀρθῶς πεποιηκώς».

Οὕτω, καί διά τῆς ὑπερόχου ταύτης ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Πατρός, δέν διευκρινίζεται μόνον, καί ἐν θαυμαστῇ μάλιστα ἀναλύσει, ὁ βαθύτερος πνευματικός λόγος τῆς μεταξύ τῶν «κορυφαίων» ἀποστόλων διαφωνίας· παρέχονται συνάμα καί ἀνεκτίμητα πνευματικά στοιχεῖα περί τῆς θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καί τῆς Ἐκκλησίας καθόλου. Οἱ δύο ἀπόστολοι χαρακτηρίζονται «στῦλοι», τήν ὀροφήν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καί διαβαστάζοντες, ***στῦλοι*** καί ***πρόβολοι*** καί ***ὀφθαλμοί*** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί πηγαί ἀγαθῶν, ὁ δέ ἀπόστολος Πέτρος χαρακτηρίζεται ἐπανειλημμένως ***συναπόστολος*** ἁπλῶς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, ἐνῷ ὁ Παῦλος χαρακτηρίζεται «διδάσκαλος ἐθνῶν». «Ἄν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ***ἡ ὁρατή κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ ὁρατός ἐκπρόσωπος*** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπί τῆς γῆς, πῶς ἦτο δυνατόν νά θεωρηθῇ ὑπό τοῦ ἁγίου Πατρός ἁπλῶς «στῦλος» ἤ «ὀφθαλμός» τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἰσότιμος μέ τόν ἀπόστολον Παῦλον καί οὐχί ἡ «ὁρατή ὀροφή», ἡ «ὁρατή κεφαλή» τῆς Ἐκκλησίας;[30]

---

30. Ρητῶς τονίζεται ἐν τῇ Κ.Δ., ὅτι «κεφαλή» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Κ. ἡ Ἰ. Χριστός [Ἐφεσ. Α΄ 22.23 καί Κολ. Α΄ 18]. Ἐφόσον δέ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἕν, κατά τάς σαφεῖς ἐπίσης μαρτυρίας τῆς Γραφῆς [ἁπλῶς χωριζόμενον εἰς δύο τμήματα, ἤτοι τό Θριαμβεῦσαν – καί εὑρισκόμενον ἤδη ἐν τῷ παραδείσῳ – καί τό στρατευόμενον, τό εὑρισκόμενον ἐπί τῆς Γῆς], δέν δύναται, ἀναντιρρήτως, νά ἔχῃ δύο κεφαλάς, ἄλλην δηλ. ὁρατήν καί ἄλλην ἀόρατον, ὡς ἐξαρτώμενον, ἄλλως τε, ἐκ τῆς μοναδικῆς **κεφαλῆς** του, ἤτοι ἐκ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ καί ἀπ' εὐθείας διοικούμενον, ἀλλά καί **ζωογονούμενον** ὑπ' αὐτοῦ. [Ἀποκαλ. Β΄ καί Γ΄, Ἐφεσ. Δ΄ 11-16 κ.ἄ.]. Ρητῶς ἐπίσης καί ἐπανειλημμένως διακηρύσσεται ἐν αὐτῇ, ὅτι πάντες οἱ πιστοί [εἴτε ἀπόστολοι, εἴτε προφῆται κλπ.] εἶναι ἁπλῶς **μέλη** τῆς Ἐκκλησίας [Α΄ Κορ. ΙΒ΄ 12-31 κ.ἄ.], συναρμολογοῦνται δέ ὑπό τοῦ Κυρίου καί συλλειτουργοῦσιν, ὅπου ἕκαστον ἐτάχθη, πρός ἀποτέλεσιν, ἐν τῷ **πληρώματι τῶν καιρῶν,** τοῦ σώματος αὐτῆς.

Ἀπ' ἀρχῆς δέ καί τῆς ὁμιλίας ταύτης καί μέχρι τέλους αὐτῆς ἐκδηλοῦται ὑπό τοῦ ἁγίου Πατρός ἡ ἰδιαιτέρα προτίμησις καί ὁ ἰδιαίτερος σεβασμός του πρός τόν ἀπόστολον Παῦλον. Προκειμένου ν' ἀναφέρῃ τά ὀνόματα τῶν δύο «κορυφαίων» ἀποστόλων, ***προτάσσει,*** σχεδόν πάντοτε, ὅπως καί εἰς ἄλλας ὁμιλίας του, τό ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ὀνομάζει πολλάκις τόν ἀπόστολον Πέτρον «διδάσκαλον» ἁπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἐνῷ τόν ἀπόστολον Παῦλον «διδάσκαλον ἐθνῶν». Εἰς ἄλλας ὁμιλίας ὀνομάζει βεβαίως τόν ἀπόστολον Πέτρον κορυφαῖον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, τῶν ἕνδεκα. Προκειμένου ὅμως περί τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δι' ὅν ἔγραψε ἑπτά ***εἰδικάς*** Ὁμιλίας ἐγκωμιαστικάς, ἰδού τί γράφει ἰδιαιτέρως, μεταξύ ἄλλων:

«...Πόθεν οὖν εὔκαιρον εἴη ἄν ἅψασθαι τῶν ἐγκωμίων; Πόθεν ἄλλοθεν, ἤ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ***πρώτου,*** τοῦ δεῖξαι τά ἁπάντων ἀγαθά; Εἴτε γάρ προφῆται ἐπεδείξαντό τι γενναῖον, εἴτε πατριάρχαι, εἴτε δίκαιοι, εἴτε ***ἀπόστολοι*** (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνεται βεβαίως καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος), εἴτε μάρτυρες, πάντα ταῦτα ὁμοῦ συλλαβών ἔχει ***μετά τοσαύτης ὑπερβολῆς,*** μεθ' ὅσης ***οὐδείς*** ἐκείνων, ὅπερ ἕκαστος εἶχε καλόν ἐκέκτητο». (Ὁμιλία Α΄ εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον, Ἑ.Π. Migne, τ. 50, σελ. 473). Καί «...Ὁρᾷς πῶς πάντα προεώρα ἡ ἁγία καί θεία κεφαλή, ὁ τῶν Οὐρανῶν ὑψηλότερος, ὁ ψυχήν ἔχων πάντα ὁμοῦ περιλαβεῖν δυναμένην, ***ὁ τά πρῶτα κατέχων*** Παῦλος;» (Ὁμιλία ΝΕ΄, αὐτόθι, τ. 60, σελ. 381 § γ). Καί κατωτέρω, σελ. 392, ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ εἰς τήν πρός Ρωμαίους: «...Καί γάρ ὑπέρ τόν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶττα καί τῶν ἄλλων ***ἁπάντων*** ἐπλεονέκτησε τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ». Παρίσταται μήπως ἀνάγκη καί ἄλλων ἀποδείξεων διά τήν ἐπί τοῦ ἐπιμάχου θέματος γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων, οὕς τιμᾷ καί ἡ Ρωμαιοκαθολική Κοινότης;

Συνοπτικήν δέ περίληψιν τῶν προαναπτυχθέντων ἀποτελοῦσιν αἱ κατά τά ἔτη 1722 καί 1727 ἐκδοθεῖσαι ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει συγκληθείσης ἐνδημούσης συνόδου, τῆς πρώτης τῶν ὁποίων συμμετέσχον καί οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας

Ἀθανάσιος καί Ἱεροσολύμων Χρύσανθος, τῆς δέ δευτέρας οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας Σίλβεστρος (1724-1766) καί Ἱεροσολύμων Χρύσανθος. Περί τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων τούτων, ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματι τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, σελ. 269-276, ἀναφέρονται τά ἀκόλουθα:

«Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχεν ἐπιταθῆ ἡ λατινική προπαγάνδα μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Συρίας ἰδίως. Ὅθεν τῷ 1722 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Γ' (1716-26, 1732-33) συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἧς συμμετέσχον ὁ Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος Γ' (1686-1724), ὁ Ἱεροσολύμων Χρύσανθος (1707-1731) καί ἱκανοί τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Ἡ σύνοδος αὕτη συνέταξεν ἀναίρεσιν τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἀναιρέσεως τό πρῶτον κεφάλαιον ἀνεφέρετο εἰς τό πολύκροτον «πρωτεῖον», ἀπέστειλε δέ τήν πρᾶξιν αὐτῆς ταύτην ὑπό τύπον ἐγκυκλίου, ἐν ἁπλουστέρᾳ γλώσσῃ, πρός τούς Ὀρθοδόξους τῆς Συρίας. Ἀπέδειξε διά λεπτομεροῦς ἐκθέσεως, ὅτι ὁ ἀπ. Πέτρος «δέν ἔγινε μοναχός (=μοναδικός) ἄρχων ἀπό τόν Χριστόν, ἀλλά καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καθώς μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφή (Ψαλμ. ΙΗ' 4, Μάρκ. ΚΕ', Ἰω. Κ', 21). Προσαγαγοῦσα τά σχετικά χωρία, λέγει ἡ σύνοδος, ὅτι «ἐκ τούτων φανερόν γίνεται, ὅτι καθώς ὁ Πέτρος δέν ἦτο μονάρχης ἀναμεταξύ εἰς τούς ἀποστόλους, οὐδέ ὁ Πάπας δέν ἔχει καμμίαν πρόφασιν εὔλογον νά ἀντιποιῆται τήν ὑπερήφανον αὐτήν μοναρχίαν, προβάλλοντας πώς εἶναι τοῦ ἁγίου Πέτρου διάδοχος, μάλιστα ὅπου καί ὅσα προνόμια εἶχεν ὁ ἅγιος Πέτρος, αὐτά ταῦτα ἔχουσι καί οἱ λοιποί ἅγιοι ἀπόστολοι». Εἰς ἀπόδειξιν τούτου προσάγει ὅτι οὗτοι κοινῶς ὅλοι ἐκλέγονται ὑπό τοῦ διδασκάλου Χριστοῦ (Ματθ. Δ' 19, ΙΘ', 28, Λουκ. ΣΤ', 13), κοινῶς ἀποστέλλονται εἰς τό βάπτισμα, κοινῶς παραδίδεται εἰς αὐτούς τό μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (Λουκ. ΚΒ' 19) καί κοινῶς λαμβάνουσι τήν ἐξουσίαν κατά πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὡς καί τό λύειν καί δεσμεῖν τάς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας. Μετά τοῦτο ἀποκρούεται ἡ

γνώμη τῶν Λατίνων, καθ' ἥν ὁ Πέτρος ἦτο μόνος ἐπίσκοπος τῆς Οἰκουμένης, προσάγεται δέ τό ἑξῆς χωρίον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου «τίνι τρόπῳ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός καί θύρα εἴη καί ποιμήν; Θύρα μέν ἀνοίγων ἑαυτόν, ποιμήν δέ εἰσερχόμενος δι' ἑαυτοῦ· ὅτι δέ ποιμήν ἐστι δέδωκε καί τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν, ὅτι καί ὁ Πέτρος ποιμήν καί ὁ Παῦλος ποιμήν καί οἱ ἐπίλοποι τῶν ἀποστόλων ποιμένες καί οἱ καλοί ἐπίσκοποι ποιμένες»[31]. Προσάγεται ἐφεξῆς χωρίον τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, καλοῦντος τούς ἀποστόλους πάντας «ἐπιτρόπους Χριστοῦ», εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ὅτι μόνος ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ἐπίτροπος, ἤτοι ἀντιπρόσωπος Χριστοῦ, καί χωρίον τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης, καθ' ἥν μόνος ὁ Πέτρος ἐνεπιστεύθη τήν προστασίαν τῆς οἰκουμένης. Δι' ἄλλων χωρίων τοῦ αὐτοῦ Πατρός καί τοῦ Κυπριανοῦ Καρχηδόνος ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι εἶχον τήν αὐτήν χάριν καί δωρεάν καί ἦσαν ἰσότιμοι. Ἐξηγεῖ ἐφεξῆς ὅτι τό λεγόμενον ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἔδωκεν ὁ Κύριος τάς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔχει μεταφορικήν σημασίαν. «Τά κλειδία δέν σημαίνουν ἄλλο, παρά τήν ἐξουσίαν καί πνευματικήν δύναμιν, διά τῆς ὁποίας λύοντες οἱ πνευματικοί τάς τῶν ἐξομολογουμένων καί μετανοούντων ἁμαρτίας ἀνοίγουσι τούς οὐρανούς καί εἰσέρχονται, καθώς πάλιν δένοντες κανονικῶς τούς ἀνθρώπους, κλείουσι τούς οὐρανούς καί δέν δύνανται νά εἰσέλθουν». Τό συμπέρασμα τοῦτο κατοχυροῖ ἡ σύνοδος διά τῶν χωρίων τῶν Πατέρων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τό χωρίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου: «Μανθάνω ὅτι ἐν Ρώμῃ καί τάς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων διά τιμῆς ἄγουσι· ***καίτοι γε ὁ Κύριος οὐ κλεῖς αὐτῷ δίδωσιν αἰσθητάς, ἀλλά τάς διά λόγου εἰς τό δεσμεῖν καί λύειν***»[32]. Ὡς δέ παρατηρεῖ ἡ σύνοδος, τό «σοί δώσω τάς κλεῖς» ὑπῆρξεν

31. Augustine, in. Joh. traete, 47, 3. Πρβλ. καί «Ἁγ. Κυπριανοῦ, De Unitate Ecclesiae, V. «Πάντες ὁμοίως εἰσί ποιμένες, παρ' ὅτι ἕν ἐστι τό ποίμνιον. Καί τοῦτο ὁμοφρόνως ὑπό τῶν Ἀποστόλων ποιμαίνεται».

32. E. Auvray, Theodori Studitis praepositi paria catecliesis, Paris ii 1891, σελ. 55. Παρά Mansi XXXVII, 138, σημ. 1.

ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου πρός τόν Πέτρον (δέν εἶπε «σοί δίδωμι») ἐκπληρωθεῖσα μετά τήν Ἀνάστασιν, ὅτε τῷ Πέτρῳ καί τοῖς λοιποῖς «ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς: Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆτε κλπ.». Ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος ἐσημείωσε τό ἀνωτέρω χωρίον ἑρμηνεύων «τάς κλεῖς οὐχί ἑνί, ἀλλά τῇ ἑνότητι ἔδωκεν ὁ Χριστός» (κυρίως: «Has claves non homo unita sed unitas accepit ecclecia». Jerm 295). Καί ὁ Θεοφύλακτος. «Εἰ γάρ καί πρός Πέτρον μόνον εἴρηται τό δώσω σοι, ἀλλά πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δέδοται»[33].

«Περαιτέρω ἡ σύνοδος ἑρμηνεύει τό χωρίον «Σύ εἶ Πέτρος καί ἐπί ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ὑπό τήν πέτραν νοεῖται ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου, ὡσαύτως τό χωρίον «ποίμαινε τά πρόβατα μου», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ποιμένες ἦσαν καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι καί οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οὐχί δέ μόνος ὁ Πέτρος. Τό ρηθέν εἰς τόν Πέτρον «ποίμαινε τά πρόβατα μου» νοεῖται διά πάντας τούς ἀποστόλους, ὡς καί τό «ἐγώ δέ ἐδεήθην ὑπέρ σοῦ ἵνα μή ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου» νοεῖται δι' ὅλους τούς ἀποστόλους, ἐπίσης καί δι' ὅλην τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. «***Μάλιστα*** δέ ἐπειδή ***ὁ μακάριος Πέτρος*** *διά* ***τῆς ἀρνήσεως ἐξέπεσεν ἀπό τήν τιμήν καί ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς***, διά τοῦτο ὁ Χριστός πρῶτος μέ τήν τριττήν ἐρώτησίν του ἰάτρευσε τήν πληγήν τῆς ἀρνήσεως καί ἀκολούθως πάλιν τοῦ ἐνεχείρησε τήν ποιμαντικήν ἐξουσίαν, ἰδίως εἰς αὐτόν λέγων, «ποίμαινε τά πρόβατά μου», καθώς ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης ἑρμηνεύων τό ΚΑ' τοῦ κατά Ἰωάννην λέγει» «...ἅμα δέ καί δεικνύς αὐτῷ ὅτι χρή θαρρεῖν, λοιπόν ὡς τῆς ***ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης,*** ἐγχειρίζεται τήν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν».

Προσάγουσα τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐν οἷς ὁ Κύριος ἀπαγορεύει εἰς τούς μαθητάς νά λέγωνται διδάσκαλοι ἤ καθηγηταί καί νά ἐξουσιάζωσι τῶν ἀδελφῶν (Ἰωάν. ΙΓ' 13, Ματθ. ΚΓ' 8, 9, 20, 25), λέγει, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὡς καί οἱ λοιποί ἀπόστολοι, ἦσαν ἰσότιμοι πρός τόν Πέτρον (ἄλλως

33. Ἑ.Π. Migne, τ. 123, σ. 320.

δέν θά ἠδύνατο ὁ Παῦλος νά ἐλέγξῃ τόν Πέτρον ἐνώπιον πάντων (Γαλ. 2, 11, 14). Ἑρμηνεύουσα τό χωρίον «Σίμων, Σίμων, ἰδού ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι ὡς τόν σῖτον· ἐγώ δέ ἐδεήθην περί σοῦ ἵνα μή ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καί σύ ποτέ ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), διδάσκει ὅτι «ὁ κοινός ἐχθρός Διάβολος θέλοντας νά βλάψῃ καί νά σκανδαλίσῃ ὄχι μόνον τόν Πέτρον, ἀλλά καί τούς λοιπούς ἀποστόλους, καί νά σηκώσῃ τήν ὑποταγήν καί τήν ἀγάπην ὅπου εἶχον εἰς τόν Χριστόν, καθώς τό ἔκαμεν εἰς τόν Ἰούδαν, διά τοῦτο λέγει ὁ Χριστός «ἐξητήσατο ***ὑμᾶς*** τοῦ συνιάσαι». Καί ἐπειδή πάλιν, ὅταν ἠρώτησεν ὁ Χριστός τούς ἀποστόλους «ὑμεῖς δέ τίνα μέ λέγετε εἶναι» ἀποκριθείς πρῶτος ὁ Πέτρος εἶπε: «Σύ εἶ ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», δι' αὐτήν τήν πίστιν καί τήν ὁμολογίαν εἶπεν ὁ Χριστός «ἐγώ παρεκάλεσα ἵνα μή ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου», ἡ ὁποία καί ποτέ δέν ἔλειψε οὔτε θά λείψῃ ἀπό τήν θείαν Του Ἐκκλησίαν. Καί πάλιν, ἐπειδή ὁ Χριστός ὡς καρδιογνώστης προγνωρίζοντας τόν ξεπεσμόν καί τήν ἄρνησιν τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὅπου ἔμελλεν ὕστερον νά πάθῃ, τοῦ προεῖπεν ὅτι «**καί σύ ποτε ἐπιστρέψας**», ἤγουν ἐπίστρεψον διά μετανοίας καί πικρῶν δακρύων, ἤγουν ὅταν ἐπιστρέψῃς, καί μετανοήσῃς διά τό ἁμάρτημα αὐτό τῆς ἀρνήσεως, στήριξον τούς ἀδελφούς σου, ***εὐγάνοντάς τους*** δηλαδή ***ἀπό κάθε ἀμφιβολίαν***, ὅπου ἔχουν, διά λόγου σου· βεβαίωσέ τους νά μένωσιν εἰς τήν αὐτήν ἀγάπην καί τήν πίστιν, ὅπου ἔχεις καί σύ πρός ἐμέ. ***Τοιαύτην ἔννοιαν*** *ἔχει τό* «στήριξον», ἤγουν στηριγμόν καί νουθεσίαν καί παραγγελίαν καί συμβουλήν, οὐχί ἀρχήν καί ἐξουσίαν καί κυριότητα τοῦ Πέτρου πρός τούς ἄλλους ἀποστόλους, καθώς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν, ὅτι μόνον εἰς τόν Πέτρον ἐδόθη νά στηρίξῃ καί νά βεβαιώσῃ τούς ἄλλους ἀποστόλους, καί ἀκολούθως ὁ Πάπας τούς ἄλλους Πατριάρχας, καί μέ τόν τρόπον τοῦτον σπουδάζουσι νά τοῦ δώσουν μίαν τυραννικήν ***μοναρχίαν.*** Καί ἄν ὁ Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, καθώς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅπου αὐτός νά βεβαιώνῃ τά χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ πρός τούς ἀποστόλους καί χωρίς τήν βεβαίωσιν

ἐκείνην νά μή ἔχωσι κῦρος καί ἰσχύν, ἀκολουθεῖ ὁ Πέτρος νά ἦτον οὐ μόνον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων πρῶτος, ἀλλά καί τοῦ Χριστοῦ ἀνώτερος, τό ὁποῖον, οὐδείς νοῦν ἔχων ἤθελε τολμήσῃ νά εἰπῇ. Ἀλλά καί ἀπό τάς Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τάς ὁποίας ἔγραψεν ὁ ἅγιος Λουκᾶς, γίνεται φανερόν ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος δέν εἶχε καμμίαν ἐξουσίαν καί αὐθεντίαν ἐπάνω εἰς τούς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀλλά μόνον νά εἶναι πρῶτος τῇ τάξει καί τῇ πρωτοκαθεδρίᾳ. Ἐκθέτουσα τό γεγονός τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου (Πράξ. 1, 15 ἑξ.) ἀποδεικνύει ἡ σύνοδος, ὅτι ὁ Πέτρος «δέν ἦτο μονάρχης, μήτε ἐξουσιαστής, ἀλλ' ἕνας τῆς συνόδου καί πρῶτος τῇ τάξει». Τό αὐτό ἀποδεικνύει καί ἐξ ἄλλων γεγονότων (Πράξ. Δ' 35, ΣΤ' 2 καί ΣΤ' 11, ΚΒ' 15, 23). Ὅτι δέ δέν ἦσαν ὑποκείμενοι οἱ ἀπόστολοι εἰς τόν Πέτρον, μαρτυρεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Παῦλος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, ***ἔγραψαν τάς ἐπιστολάς των ἀνεξαρτήτως τοῦ Πέτρου***. Ὅτι ἐπίσης ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἀνώτερος βασιλέων, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Λατῖνοι, μαρτυρεῖ ἡ προτροπή αὐτοῦ πρός τούς πιστούς ὅπως ὑποτάσσωνται τοῖς ἄρχουσι (Α' Πέτρ. Β' 13-15), ὁμοίως καί ἡ τοῦ Παύλου (Ρωμ. ΙΓ' 1-4). «Ἄν ὁ Πέτρος λοιπόν καί οἱ λοιποί ἀπόστολοι ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τάς ἐξουσίας τάς κοσμικάς, πῶς ἀποτολμῶσιν οἱ διάδοχοι τοῦ Πέτρου νά λέγουν, ἡμεῖς ὁρίζομεν μόνοι καί ἐξουσιάζομεν καί κρίνομεν τάς βασιλείας τοῦ κόσμου καί διαμοιράζομεν τάς ἐξουσίας καί κυβερνῶμεν ὄχι μόνον τά ἐκκλησιαστικά, ἀλλά καί τά πολιτικά; Ἀλλά καί ὅσα ἄλλα προνόμια δίδουσι σήμερον οἱ Παπισταί εἰς τόν Πάπαν καί μέ πολλήν ἀδιακρισίαν, φαίνεται φανερά, ὅτι εἶναι ἐκτός πάσης εὐσέβειας καί φρονήσεως ὑγιοῦς. Καί πρῶτον μέν τόν ὀνομάζουσι **Θεόν ἐπί γῆς**, τό ὁποῖον κανένας θεοσεβής ποτέ δέν τό ἐδέχθηκε, ἀλλ' ὡς βλάσφημον καί ἀντίθετον φωνήν τό ἀποφεύγουσι...».

«Ἡ σύνοδος ἐφεξῆς ἐλέγχει τούς Λατίνους μοναχούς, οἵτινες παρά τῶν ἐξομολογουμένων ἀπήτουν πίστιν εἰς τόν Πάπαν, ἀποδεικνύει δέ τελείως ἀβάσιμον καί ψευδῆ τόν ἰσχυρισμόν τῶν Λατίνων περί τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα,

ὑπομιμνήσκουσα ὅτι πολλοί Πάπαι περιέπεσαν εἰς αἵρεσιν. Ἐπίσης ἀναιρεῖ τόν ἰσχυρισμόν ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῶν συνόδων, παραπέμπουσα εἰς τήν ἀποστολικήν σύνοδον (Πράξ. ΙΕ΄ 6 ἑξ.) καί εἰς ἄλλα γεγονότα τῶν Πράξεων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ὁ Πέτρος ὑπετάσσετο εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Προσάγουσα τόν 39 Ἀποστολικόν Κανόνα ἀποδεικνύει ὅτι οἱ σύνοδοι ἦταν ὑπέρτεραι παντός ἐπισκόπου. Εἰδικώτερον δέ προσάγει παραδείγματα Παπῶν τῆς Ρώμης καθαιρεθέντων ἤ ἀθῳωθέντων ὑπό συνόδων. Τέλος βάσει τοῦ 28 Κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς. συνόδου, τοῦ 36 τῆς ΣΤ΄ καί τῆς 131 Νεαρᾶς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α΄, ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει, ὅτι «**ἀπό τάς συνόδους ἔλαβε τό πρωτεῖον τῆς τάξεως ἡ παλαιά Ρώμη διά τήν βασιλείαν καί οὐχί διά τόν Πέτρον».**

«Οὕτω διά ἀναντιρρήτων μαρτυριῶν ἔκ τε τῆς ἁγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ὀρθόδοξος σύνοδος τοῦ 1722 κατέρριπτε πάντα τά σοφιστεύματα, δι' ὧν ἐζητεῖτο νά ὑποστηριχθῇ τό Παπικόν πρωτεῖον. Κατά μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1727 νέα σύνοδος ἐνδημοῦσα συνεκροτήθη ἐν Κων/πόλει ὑπό τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου Β΄ κατά τήν πρώτην αὐτοῦ Πατριαρχίαν (1726-1732) τῇ συμμετοχῇ τοῦ Σιλβέστρου Ἀντιοχείας (1724-1766), τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων καί δώδεκα Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἥτις σύνοδος ἐξέδωκεν Ὁμολογίαν πίστεως τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας[34]. Ἐν τῇ ἀρίστῃ ταύτῃ ἀπό πάσης ἐπόψεως Ὁμολογίᾳ ἐκτίθεται ἡ διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί θετικῶς καί ἐν ἀντιθέσει πρός τήν τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος. Τό ια΄ κεφ. ἔχει ὡς ἑξῆς: «Οὐδεμίαν ἄλλην οὖν τινα κεφαλήν ἀποδέχεσθαι ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰμή τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μόνον παρά τοῦ Πατρός δοθέντα κατά πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ

34. Mansi XXXVII, 889-909. Ἐδημοσιεύθη ὑπό Μ. Γεδεών, ὡς ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου Ἱερεμίου Γ΄ (727), ἐξ ἀνεκδότου κώδικος τοῦ Κριτίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872. Ὁ L. Petit ἐδημοσίευσε τήν Ὁμολογίαν ἐν τῇ σειρᾷ Mansi ἐξ ἁγιοταφικοῦ κώδικος.

καί θεμέλιον τόν αὐτόν, κατά τόν μακάριον ἀπόστολον φάσκοντα, «θεμέλιον ἄλλον οὐδείς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστι Ἰησοῦς Χριστός (Α΄ Κορ. Γ΄ 11) καί αὐτός ἐστιν «ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας» (Ἐφεσ. Ε΄ 23). Τόν δέ Πάπαν τῆς Ρώμης οὐ κεφαλήν ἡγεῖσθαι τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ***ἀλλά, μέλος ὄντα, ὑποκεῖσθαι ταῖς συνόδοις, καί ὡς δυνάμενον ἁμαρτῆσαι*** (οὐ μόνον ὡς ἄνθρωπον ἁπλῶς, ἀλλά καί ἀπ' αὐτῆς τῆς καθέδρας διδάσκοντα) τοῦ ὀρθοῦ καί τοῦ ἀληθοῦς, κρίνεσθαί τε καί ἀνακρίνεσθαι καί διορθοῦσθαι καί παιδείαις Ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβάλλεσθαι, ὅτε τύχοι ἄν πταῖσαι, ὑπό τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ὡς μέλος ὤν, οὐ κεφαλή τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦτο δέ ὁπηνίκα συμφρονῇ τοῖς λοιποῖς ἁγιωτάτοις Πατριάρχαις ἐν τοῖς περί εὐσεβείας καί πίστεως λόγοις καί τά αὐτά δοξάζων ᾗ δόγματα τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὐ μήν δέ ὅταν σχισματικά ἐστι καί ξένα καί ἀλλότρια καί ἀπάδοντα τῇ εὐσεβεία φρονῇ· τότε γάρ οὐδ' ***ὡς μέλος αὐτόν ἀποδέχεσθαι χρή***. Ὅσα δέ ὑπέρογκα καί φορτικά αὐχήματα προσοικειοῦσιν αὐτῷ τινες, τό εἶναι δηλ. ὑπεράνω κανόνων καί νόμων καί τό ἄπταιστον καί ἀναμάρτητον καί τό πάντας τούς ἄλλους ἀρχιερεῖς αὐτῷ ὑποκεῖσθαι καί αὐτόν μόνον ἐπίτροπον εἶναι καί ἐκπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καθολικόν εἰς πάντα καί πάντας, τήν κεφαλήν ὁρατήν, ἀντί τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί ὅσα τούτοις συγγενῆ καί παραπλήσια, ***λῆρον*** ἡγεῖσθαι μακρόν καί κολακείας ***ψυχοβλαβοῦς*** ἐφευρήματα καί ***ἠπατημένης διανοίας*** γεννήματα».

Ταῦτα ἐν συνόψει περιέχουσιν αἱ ρηθεῖσαι ἱστορικαί ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει ἐνδημούσης συνόδου, ἀπηχοῦσαι τήν γνώμην ἁπάσης τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, ***Ὀρθοδόξου***, ***Καθολικῆς*** καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί ἐξαντλοῦσαι τό ἐπίμαχον θέμα ἀπό πάσης πλευρᾶς. Εἰς τά ἀμάχητα ὅμως τῶν ἀποφάσεων τούτων ἐπιχειρήματα, ἅτινα τόσον ἀπό Γραφικῆς ἐπόψεως, ὅσον καί ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου ἐκτενέστερον ἀναπτύσσομεν, καλόν θεωροῦμεν νά προσθέσωμεν καί τά ἀκόλουθα:

α. Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ὁ ὁρατός ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπό τοῦ Κυρίου ἡ «Ἀποκάλυψις» εἰς τόν Ἰωάννην, «...ἵνα δείξῃ τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει...» (Ἀποκ. Α΄ 1) καί οὐχί εἰς τόν ἐκπρόσωπόν Του, καί πῶς ἔδωκε τάς «εἰδικάς» ἐντολάς Του ὁ Κύριος πρός τούς ἐπισκόπους-ἀγγέλους τῶν ἑπτά Ἐκκλησιῶν (Ἀποκ. Β΄-Γ΄) διά τοῦ Ἰωάννου καί οὐχί διά τοῦ ὁρατοῦ ἐκπροσώπου Του καί τῆς ὁρατῆς κεφαλῆς... τῆς Ἐκκλησίας;[35]

β. Πῶς ὑπό τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας δέν προετάχθησαν ἐν τῇ Κ.Δ. τιμητικῶς αἱ ἐπιστολαί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί Ἰακώβου, ἀλλ' ἐτέθησαν κατά σειράν μετά τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἰακώβου;

γ. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης προωρίζετο ὑπό τοῦ Θεοῦ νά εἶναι ὁ ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἀρχηγός καί κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπό τοῦ Κυρίου ἰδιαιτέρα εὐλογία εἰς τό Ἑλληνικόν ἔθνος – μετά τήν ἔκπτωσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ; Πῶς δηλ. ἦτο δυνατόν νά εὐλογηθῇ ἰδιαιτέρως ὑπό τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ περί πάντων προγνώσει) τό Ἑλληνικόν ἔθνος, ἀρχηγός δέ τῆς Ἐκκλησίας Του καί ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου νά ***ὁρισθῇ*** Λατῖνος; Μήπως

---

35. Κατά τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου διετυπώθη ἡ ἔνστασις, ὅτι ἠδύνατο ὁ Κύριος νά δώσῃ τήν «Ἀποκάλυψιν» εἰς τόν Ἰωάννην, ὡς ἰδιαιτέραν πνευματικήν-προφητικήν δωρεάν ἤ χάριν, ἀσχέτως τῆς ἡγετικῆς ἤ μή θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν 12 Ἀποστόλων – ἤ καί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί ἡ ἔνστασις αὐτή εἶναι ἀβάσιμος. Διότι ἡ «Ἀποκάλυψις» δέν εἶναι ἁπλῆ πνευματική (προφητική) **δωρεά-**χάρισμα. Ἐν αὐτῇ περιελήφθησαν προσέτι καί **εἰδικαί κρίσεις,** ἀλλά καί **ἐντολαί** τοῦ Κυρίου πρός τούς Ἐπισκόπους-Ἀγγέλους τῶν ἑπτά Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, ἵνα διαβιβασθῶσιν, ὡς προείπομεν, αὗται πρός αὐτούς **διά τοῦ Ἰωάννου.** Ἐάν λοιπόν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησία τοποτηρητής καί ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἡ... **ὁρατή κεφαλή** τῆς Ἐκκλησίας, θά ἦτο ἀδύνατον ὁ Κύριος νά τόν ἀγνοήσῃ καί νά διαβιβιβάσῃ τάς διά τούς ρηθέντας ἐπισκόπους κρίσεις καί ἐντολάς Του διά τοῦ Ἰωάννου. Διότι τοῦτο θά ἀπετέλει **περιφρόνησιν** τοῦ... ἀντιπροσώπου του, ἤ **ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης** εἰς αὐτόν...

δέν προεγνώριζεν ὁ Θεός τήν μέχρι καί τῆς σήμερον παράτασιν τῆς μεταξύ τῶν δύο ἱστορικῶν ἐθνῶν ***διαμάχης***, μέ τά ἀπερίγραπτα, διά μέσου τῶν αἰώνων, κακουργήματα τῶν Λατίνων εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ***ἐμπνευσταί***, ἀλλά καί ***διατάκται*** τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν πάντοτε, κατά τήν μεταχριστιανικήν ἐποχήν, οἱ κατά καιρούς Πάπαι;

δ. Πῶς ἦτο δυνατόν νά γραφῶσι τά Ἱ. Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις καί αἱ ἐπιστολαί τῶν ἀποστόλων καί ἡ «Ἀποκάλυψις» εἰς τήν Ἑλληνικήν[36] γλῶσσαν, ἐφόσον ἡ «Ρωμαϊκή Ἐκκλησία» θά ἦτο προωρισμένη νά προϊσταται τῆς ὅλης Ἐκκλησίας (ὁ δέ ἡγούμενος αὐτῆς, τῆς λατινικῆς γλώσσης ποιούμενος χρῆσιν, ἔμελλε νά εἶναι ἡ κεφαλή καί ὁ καθολικός ἡγούμενός της), ὡσαύτως δέ πῶς τοῦ ἀρχικοῦ καί τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ Ἑλληνικοῦ καί πάλιν ἀλφαβήτου (τοῦ Α καί Ω) ἐποιήσατο χρῆσιν αὐτός ὁ Κύριος, ἵνα χαρακτηρίσῃ Ἑαυτόν – ὡς ἄπειρος καί αἰώνιος Λόγος – ὡς «τήν ***ἀρχήν καί τέλος τοῦ παντός***;» (Ἀποκαλ. Α΄ 8).

Εἰς τά ἐρωτήματα ταῦτα δέν θά καταστῇ ἀσφαλῶς ποτέ δυνατόν νά ἀπαντήσῃ ὁ Παπισμός. Ἀλλ' ἐπί πᾶσι τούτοις, δέον νά ἐπαναλάβωμεν ὅτι «Ἐκκλησίαν» ἵδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ΄ 18) καί οὐχί «**μοναρχίαν**» ἤ «***ἀπολυταρχίαν***...». Καί τήν «ἐτυμολογίαν» δέ, τήν «ἔννοιαν» ἁπλῶς τῆς λέξεως ταύτης ἐάν ἐπρόσεχον οἱ ἀπολογηταί τοῦ Παπισμοῦ καί δή οἱ **Ἕλληνες** τοιοῦτοι, θά ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά ὁμολογήσωσιν ὅτι αὕτη σημαίνει «τελείαν Δημοκρατίαν, μέ πολίτευμα καί σύστημα διοικήσεως ἀπολύτως ***δημοκρατικόν-συνοδικόν***, καί οὐδέποτε «μοναρχικόν, ἀπολυταρχικόν, δεσποτικόν». Τήν ἐκ τῶν ἄνω δέ πρός τά κάτω ἱεραρχίαν καί τήν κατά τάξιν διαβάθμισιν τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ σώματος - ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας περιγράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γράφει σαφῶς τά ἐν τῇ Α΄ Κορ. ΙΒ΄ 28 ἀναφερόμενα, «Καί οὕς μέν

36. Τό κατά Ματθαῖον μόνον Ἱ. Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τήν Ἀραμαϊκήν, ἀλλά καί τοῦτο ταχέως μετεφράσθη εἰς τήν Ἑλληνικήν καί πάλιν, καίτοι, ἐκτός τῶν ὡς ἀνωτέρω, ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἦτο ἡ **Ρωμαϊκή** καί οὐχί ἡ **Ἑλληνική.**

ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ***πρῶτον*** ἀποστόλους, ***δεύτερον*** προφήτας, ***τρίτον*** διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις... κλπ.». Οὐδαμοῦ ἀναφέρει αὐτός τε, ὅπως καί ἡ Κ.Δ. ἐν τῷ συνόλῳ της, περί ὑπεραποστόλου τινος ἤ ὑπερπροφήτου, ἤ τοποτηρητοῦ καί ἀντιπροσώπου τοῦ Κ. ἡ Ἰ. Χριστοῦ καί περί «ὁρατῆς» καί «ἀοράτου» κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία καί ἑνιαία, ἐπί γῆς καί ἐν οὐρανοῖς, καί μίαν ἔχει κεφαλήν, τόν Κ. ἡ. Ἰ. Χριστόν (Ἐφεσ. Α΄ 22, Ε΄ 23, Κολ. Α΄ 18).

Δ. Αἱ κατά τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἱ. Παραδόσεως.

Περί τῶν μαρτυριῶν τούτων, ἐκ τῆς «Δογματικῆς τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ + Παν. Τρεμπέλα, τόμ. Β', σελ. 398-401 μεταφέρομεν τά ἑξῆς:

«1. Ἀλλά καί τά ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερᾶς Παραδόσεως ἀναζητηθέντα ὑπό τῶν περί τόν Πάπαν στηρίγματα τῶν περί πρωτείου ἀξιώσεων αὐτοῦ παρουσιάζονται σφόδρα ἀσθενῆ καί ἀνίσχυρα. Οὕτω τό ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος καλεῖ τήν Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων «προκαθημένην τῆς ἀγάπης»[37] ἠμπορεῖ μέν νά ἀποτελῇ ἔνδειξιν, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἐξετίμα αὐτήν ὡς ἐξόχως σπουδαίαν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, κατ' οὐδένα ὅμως λόγον ἀποδεικνύει, ὅτι καί ἀνεγνώριζεν εἰς τόν ἐπίσκοπον αὐτῆς πρωτεῖον κυριαρχίας ἐπί πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τό χωρίον τοῦ Εἰρηναίου[38], εἰς τό ὁποῖον ἀναφέρεται, ὅτι πρός τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (διά τό ὑπερέχον πρωτεῖον - «propter potentiorem principalitatem») ἀνάγκη εἶναι ἵνα συμφωνῇ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, ἤτοι οἱ ἁπανταχοῦ πιστοί, διότι ἐν αὐτῇ διετηρήθη ἡ ἀποστολική παράδοσις, θά ἠδύνατο νά παρατηρηθῇ πρωτίστως μέν, ὅτι δέν ἔχομεν πρό ἡμῶν αὐτό τό πρωτότυπον κείμενον τοῦ Εἰρηναίου, ἀλλά μετάφρασιν αὐτοῦ λατινικήν, ἥτις ὑπό τῶν ἐν τῇ Δύσει γενομένη δέν εἶναι ἀπίθανον νά μή ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τό νόημά του. Πάντως πρός διακρίβωσιν τούτου δέον νά λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καί τά συμφραζόμενα, διά τῶν ὁποίων ὁ Εἰρηναῖος συνιστᾷ, ἵνα προκειμένου νά ἀποφασίσῃ τις μεταξύ αἱρετικῶν καί Ὀρθοδόξων, προσφεύγῃ εἰς τήν διδασκαλίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, καί μάλιστα ἐκείνων, αἵτινες διά τῆς διαδοχῆς τῶν ποιμένων των ἀνάγονται

37. Ρωμ. ἐν προοιμίῳ Β' 274.

38. Εἰρηναίου ΙΙΙ, 3, 2-Μ. 7, 849.

μέχρι τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδή δέ θά ἦτο μακρόν νά διατρέξῃ ταύτας, ἀρκεῖ νά ἐξετάσῃ τις ποία εἶναι ἡ διδαδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Κατά τά συμφραζόμενα λοιπόν ταῦτα ἡ potentior principalitas τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν προβάλλεται ὑπό ἔννοιαν ἀπόλυτον, ἀλλά μόνον («quoniam longum est in hoc tali volumine omnium ecclesiarum enumerare successiones») πρός διευκόλυνσιν τοῦ ἐκζητοῦντος τήν ἀποστολικήν παράδοσιν, μή διαμφισβητουμένου, ἀλλά τοὐναντίον διακηρυττομένου, ὅτι οὐ μόνον εἰς τήν ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν θά ἠδύνατό τις νά πληροφορηθῇ περί τῆς ἀληθείας.

2. «Ἄλλως τε τήν ἔννοιαν τοῦ ὅρου potentior principalitas, ἐάν ὄντως οὗτος ἐγράφη ὑπό τοῦ Εἰρηναίου, ἀποσαφεῖ καί ἡ Ἐκκλησιαστική πρᾶξις, περί τῆς ὁποίας πληροφοροῦσιν ἡμᾶς δύο γεγονότα, τῶν ὁποίων δέν ὑπῆρξε ξένος καί αὐτός ὁ Εἰρηναῖος. Ἀναφέρονται δέ τά γεγονότα ταῦτα εἰς τό ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα, ἐπί τοῦ ὁποίου ἡ Ρώμη ἠκολούθει ἄλλην παράδοσιν τῆς ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας τηρουμένης. «Τοῦ μακαρίου δέ Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ρώμῃ ἐπί Ἀνικήτου», καθά ἀναφέρει ὁ μαθητής αὐτοῦ Εἰρηναῖος, οὔτε ὁ Ἀνίκητος τόν Πολύκαρπον πεῖσαι ἠδύνατο, οὔτε μήν ὁ Πολύκαρπος τόν Ἀνίκητον ἔπεισεν, ἀλλά μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, μή ἀποπειραθέντος τοῦ Ἀνικήτου διά χρήσεως τοῦ ἀνυπάρκτου πρωτείου ἐξουσίας νά ἐπιβάλῃ τήν παράδοσιν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰς τόν Πολύκαρπον. Ὅτε δέ πάλιν βραδύτερον, ζῶντος ἔτι τοῦ Εἰρηναίου, Βίκτωρ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξεδήλωσε διά τό αὐτό ζήτημα διάθεσιν, ὅπως ἀποκόψῃ τάς ἐν Ἀσίᾳ Ἐκκλησίας τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας, «οὐ πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις ταῦτα ἠρέσκετο, ἀλλά πολλοί ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καί ὁ Εἰρηναῖος, ἐκ προσώπου ὧν ἡγεῖτο κατά τήν Γαλλίαν ἀδελφῶν, ἀντιτάσσονται, φέρονται δέ καί τούτων αἱ φωναί πληκτικώτερον καθαπτόμεναι τοῦ Βίκτωρος»[39]. Καί ματαιοῦται ἡ πρόθεσις

39. Παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. V, 24, 16 καί 9-11, Μ. 20, 508 καί 497.

τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἀπό τῆς διοικήσεως τοῦ ὁποίου παρουσιάζονται ἀνεξάρτητοι οὐ μόνον οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀλλά καί οἱ ἐν τῇ Δύσει ἐπίσκοποι.

3. Παρόμοιον θά ἠδύνατο νά παρατηρήσῃ τις καί περί τῶν ὑπέρ τοῦ Παπικοῦ πρωτείου προβαλλομένων μαρτυριῶν ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Κυπριανοῦ. Ὀνομάζει μέν ὁ Κυπριανός τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης μητέρα καί ρίζαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καθώς καί καθέδραν τοῦ Πέτρου καί προϊσταμένην Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἡ ἐπισκοπική ἑνότης προῆλθεν[40]. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀναφερόμενος εἰς τάς διαφοράς γνωμῶν, αἵτινες περί τοῦ βαπτίσματος ἰδίᾳ τῶν αἱρετικῶν παρατηροῦνται μεταξύ τῶν ἐπισκόπων, γράφει καί ἐξ ὀνόματος ἄλλων, πρός τόν Στέφανον ἐπίσκοπον Ρώμης, ὅτι «δέν ἀξιοῦμεν νά βιάσωμεν οὔτε νά δώσωμεν νόμον εἰς κανένα, διότι ἕκαστος ἐπίσκοπος ἔχει πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας του, ὧν ὑπόλογος περί τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[41]. Παρά τήν ἐπιμονήν δέ τοῦ Στεφάνου, ὅπως μή ἀναβαπτίζωνται οἱ αἱρετικοί, καί παρά τάς ἀπειλάς αὐτοῦ ὁ Κυπριανός, καί οἱ περί αὐτόν ἐπίσκοποι, «συμφωνήσαντες μετά τῶν ἐπισκόπων Ἑλένου καί Φερμιλιανοῦ καί πάντων τε τῶν ἀπό Κιλικίας καί Καππαδοκίας καί Γαλατίας καί πάντων τῶν ἐξῆς ὁμορούντων ἐθνῶν» ἀντέστησαν καί διά συνοδικῶν ἔτι ἀποφάσεων ἐφήρμοσαν πρᾶξιν ἀντίθετον πρός τήν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν. Ρητῶς δέ ἀλλαχοῦ ὁ Κυπριανός διακηρύττει, ὅτι καί οἱ λοιποί ἀπόστολοι ἦσαν ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος, κεκτημένοι τά ***ἴσα*** δικαιώματα τιμῆς καί ἐξουσίας»[42].

4. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τό φρόνημα καί τοιαύτη ἡ πρᾶξις τῶν κατά τήν Δύσιν Ἐκκλησιῶν κατ' αὐτούς ἔτι τούς πρώτους αἰῶνας. Ὅ,τι δέ συναντῶμεν ἔπειτα εἴτε ὡς ἐπευφημίας καί

40. «Eccleciae catolicae matrix et radix». Epist. Ad Cornelium 4 § 3, m. 3, 733. «Ad Petri cathedram adque ad ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est». Epist. XII ad Cornelium § 14 in. 3. 844.

41. Epist. 72, 3 m. 3, 1039.

42. De eccl. unit., 4. m 4,515.

ὡς ἀβρόφρονας ἐπαίνους πρός τούς ἐπισκόπους Ρώμης[43] εἴτε ὡς ἐκφράσεις τιμῆς καί σεβασμοῦ πρός τόν θρόνον τοῦ Πέτρου, εἴτε ὡς ἐξάρσεις τοῦ Πέτρου, ὡς κορυφαίου τοῦ σώματος τῶν Ἀποστόλων καί ὡς θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἀποδεικνύει τίποτε περί πρωτείου ἐξουσίας, τό πολύ δέ μαρτυρεῖ πρωτεῖον τιμῆς, ὅπερ οὐδέποτε ἠρνήθη ἡ Καθολική Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης. Καί ἵνα ἐπισφραγίσωμεν τά ἀνωτέρω εἰρημένα καί δι' ἑτέρας ἐκ Δύσεως μαρτυρίας, ἐπικαλούμεθα τούς λόγους τοῦ Ἱερωνύμου, καθ' οὕς «ὁπουδήποτε καί ἄν ὦσιν ἐπίσκοποι, εἴτε ἐν Ρώμῃ, εἴτε ἐν Κων/πόλει, εἴτε ἐν Ρηγίῳ... τῆς αὐτῆς ἀξίας εἰσί καί τήν αὐτήν ἱερωσύνην ἔχουσι. Πάντες τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι εἰσι»[44].

---

43. «Σχετικῶς καί Ἠλίας ὁ Μηνιάτης (παρά Sugie, μν. ἔργ. IV, σελ. 410) παρατηρεῖ: «Καί ἄν εἶναι καί τινας τῶν Ἁγ. Πατέρων ὅστις γράφων πρός τόν Ρώμης ἐπίσκοπον ἠθέλησε νά τόν ἐγκωμιάση… τά ἐγκώμια πρέπει νά νομίζωνται δόγματα; Ὄχι.». Ματαίως ὁ Sugie (μν. ἔργ. 52) ἐκβιάζει τό σαφῶς ἐκπεφρασμένον νόημα τοῦ 28ου κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καθ' ὅν «...τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διά τό βασιλεύειν τήν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τά πρεσβεῖα...», καί ἀντιβάλλων αὐτόν πρός τόν 3ον κανόνα τῆς Β' Οἰκουμ., καθ' ὅν «τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τά πρεσβεῖα τῆς **τιμῆς** μετά τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον...», **ζητεῖ** νά ἀποδείξῃ ὅτι τά πρεσβεῖα τῆς Ρώμης δέν ἦσαν ἁπλᾶ πρεσβεῖα τιμῆς [Mansi VII 445... Τό νόημα ἀμφοτέρων τῶν κανόνων εἶναι σαφές... Τό ἐάν δέ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου γράφει πρός τόν Λέοντα τόν μέγαν..., ὅτι «διά πάντα ὑμῖν τό πρωτεύειν ἁρμόττει» [Μ. 54, 847] καί ὅτι «εἴτε πολλῶν προνομίων κοσμεῖται ὁ ὑμέτερος θρόνος, ὅν Πέτρος καί Παῦλος θρόνον εὐγενέστατον κατέστησαν», οἱ δέ πατέρες τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, μετά τήν ἀνάγνωσιν τῆς πρός αὐτήν δογματικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος, ἀνεφώνησαν «Πέτρος διά Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε» [Mansi VI, 971], καί οἱ Μάξιμος Ἀντιοχείας, Ἰωάννης ὁ Σεβαστείας, καί Νουνέχιος ὁ Λαοδικείας ἀποκαλοῦσι... τόν Λέοντα πατέρα ἡμῶν [Mansi αὐτόθι 1055], καθώς καί ἄλλαι τινές φράσεις φιλοφροσύνης εἴτε ἐλέχθησαν, εἴτε ἐγράφησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ταῦτα οὐδέν ἀποδεικνύουσιν, ἐφόσον ἤθελον ἐξετασθῆ... καί ἑρμηνευθῆ καί ὑπό τῆς ἀνέκαθεν ἐπικρατησάσης ἐν τῇ διοικήσει πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν πράξεως...».

44. Hieronym. Epist. 146 ad Evangelum § 1 «Ubicumque fuerit episco-

pus sive Romae. Sivi Constantinopoli... ejusdem meriti, ejusdem est et sacerdotium... Omnes Apostolorum successores sunt». Ἐκ τῶν νεωτέρων συμβολικῶν βιβλίων ἡ Ὁμολογία Κριτοπούλου θίγει εἰδικώτερον τά κατά τήν ἰσότητα τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν... «Οὐδείς γάρ τούτων κατεπαίρεται τῶν ἄλλων, οὐδέ καθόλου κεφαλή τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀξιοῖ τις ἐκεῖνον καλεῖσθαι... Ταῦτα οὖν εἰδότες οἱ ἁγιώτατοι... πατριάρχαι τῆς καθόλου Ἐκκλησίας... οὐδένα θέλουσι καθόλου κεφαλήν ὀνομάζειν, ἀρκούμενοι τῇ τεθεωμένῃ καί παντοδυνάμῳ κεφαλῇ, τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρός καθημένῃ... Οὐ μόνον δ' ἐν ἄλλου πατριάρχου διοικήσει κωλύονται οἱ λοιποί ἀρχιερατικόν τι τελέσαι, ἄνευ προτροπῆς τοῦ γνησίου, ἀλλά καί ἄν εἴς τινα τῶν ὑπ' αὐτόν τελουσῶν διοικήσεων γένοιτό ποτε πατριάρχης, οὐδέν ἀρχιερατικόν τι δύναται ἐνεργῆσαι ἄκοντος τοῦ γνησίου...» [Ἰ. Καρμίρη ΙΙ σελ. 560-561]. Καί Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῷ «Λόγῳ περί τοῦ τί ἐστιν ἡ ἀληθής Καθολική Ἐκκλησία..,», γράφει: «Πέτρος οὐδένα τρόπον τῶν Ἀποστόλων ἦν ἀρχή, εἰ καί πρωτεῖα ἐν Ἀποστόλοις ἀπενεγκάμενος, ἀλλ' ὡς συναπόστολος, οὐχ ὡς ἄρχων ἀποστόλων..., ὡς κορυφαῖος, ἕνα σύν τοῖς λοιποῖς συμπεραίνων χορόν» [σελ. 586]. «Πέτρος ἀδελφός ἐν ἀδελφοῖς, τουτέστιν οὐ κεφαλή οὐδέ πατήρ· τοῦτο γάρ Χριστός» [σελ. 596, παρά Jungie, μνημ. ἔργ. VI, σελ. 349].

Ε. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου

Ἀπεδείξαμεν διά τῆς ἑρμηνείας ὅλων τῶν σχετικῶν πρός τό ἐπίμαχον θέμα χωρίων τῆς Γραφῆς ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» διοικήσεως ἤ ἐξουσίας ἐπί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἔλαβε παρά τοῦ Κυρίου (κατά τήν σύμφωνον περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας), ὥστε νά δύναται νά μεταδώσῃ τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς οἱονδήποτε πνευματικόν διάδοχόν του (καίτοι οἱ ἀπόστολοι δέν εἶχον προσωπικούς πνευματικούς διαδόχους, ὡς ἱδρυταί πολλῶν Ἐκκλησιῶν). Ἀπεδείξαμεν ὡσαύτως ὅτι ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἥν ἀπετέλεσαν ***ἰσοτίμως*** οἱ δώδεκα ἀπόστολοι (μετά τήν συνοδικήν καί πάλιν ἐκλογήν τοῦ Ματθίου) εἶχε μέν ὁ ἀπ. Πέτρος τιμητικήν τινα διάκρισιν, εἰσηγούμενος τά ὑπό συζήτησιν θέματα ἤ ὁμιλῶν πρῶτος, δέν εἶχεν ὅμως οὔτε τήν ἡγεσίαν τῆς διοικήσεως, οὔτε τήν τιμητικήν αὐτῆς ἁπλῶς προεδρίαν, διότι καί ταύτην κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος. Θά παραθέσωμεν δέ τώρα συνοπτικῶς τάς σαφεῖς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν πλήρως, καί καθ' ἡμᾶς, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε ἱδρυτής ὑπῆρξε τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, οὔτε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐμαρτύρησε· οὔτε κἄν μετέβη εἰς αὐτήν.

Μεταξύ τῶν μαρτυριῶν τούτων, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐκτενέστερον ἀναπτύσσονται ἐν τῇ περισπουδάστῳ ἱστορικῇ μελέτῃ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, σελ. 12-40[45], θά προτάξωμεν καί ἡμεῖς τήν Α΄ καθολ. ἐπιστολήν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου «πρός

45. Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10-15.

τούς ἐκλεκτούς παρεπιδήμους διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καπαδοκίας, Ἀσίας, καί Βιθυνίας...», γραφεῖσαν περί τό 62 μ.Χ.. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, καίτοι εἶναι καθολική, ἀποσιωπᾶται τό ὄνομα τῆς Ρώμης, ἤ διότι ἐγράφη αὕτη ἐκ Ρώμης, ἤ διότι μέχρι τῆς γραφῆς της δέν ἐδίδαξεν οὗτος ἐν αὐτῇ. Ἡ πρώτη ὅμως ἐκδοχή ἀποκλείεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἐφόσον ἀναφέρεται ρητῶς ἐν αὐτῇ ὅτι ἐγράφη ἐν Βαβυλῶνι, πρόκειται δέ προφανῶς περί τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Βαβυλῶνος (ἐφόσον κατά τάς σαφεῖς μαρτυρίας τῆς Ἱστορίας ἀποκλείεται ἡ ἀρχαία) πρός νότον τῆς Ἡλιουπόλεως, ἔνθα ὑπῆρχε καί μεγάλη Ἰουδαϊκή κοινότης καί ναός Ἰουδαϊκός, ἐν ᾧ καί ὁ τάφος τοῦ προφήτου Ἱερεμίου σῳζόμενος. Καί τοῦτο ἐνισχύεται καί ἐκ τῆς ἀξιώσεως τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Χριστιανῶν ὅτι ἱδρυτής τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας εἶναι ὁ ἀπ. Πέτρος, ὅστις ἐνεπιστεύθη τήν Ἐκκλησίαν τῷ ἀκολούθῳ του Εὐαγγελιστῇ Μάρκῳ. Συνάγεται ὅθεν ἐκ τούτων ὅτι μέχρι τῆς συγγραφῆς τῆς Α΄ καθολ. ἐπιστολῆς του, ἤτοι μέχρι τοῦ 62 περίπου μ.Χ., ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν εἶχε μεταβῇ εἰς Ρώμην[46].

Ὅτι δέ καί μετά τήν συγγραφήν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του δέν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην μαρτυρεῖ ἡ δευτέρα καθολική ἐπιστολή του, ἐφόσον μάλιστα αὕτη ἐγράφη

46. Ἡ Α' καθολ. ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη, κατά τήν ὁμολογίαν πάντων σχεδόν τῶν ἐρευνητῶν, μετά τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἥν προφανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐκ τούτου δέ αἱ πολλαί τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁμοιότητες. Δεδομένου λοιπόν ὅτι ἡ πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή ἐγράφη μεταξύ τοῦ 60-62 μ.Χ. **ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου,** προφανῶς τῆς Καισαρείας [Πράξ. ΚΔ΄ 27], ἄρα ἡ Α΄ καθολική τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη ἀργότερον, ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου, καί δέν ἀπευθύνεται αὕτη καί πρός τούς χριστιανούς τῆς Ρώμης, διότι ἀκριβῶς μέχρι τότε δέν εἶχε μεταβῇ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐκεῖ, ἡ ἐπινόησις δέ θεολόγων τινων τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Πέτρος «Βαβυλῶνα» ἐννόει ἀλληγορικῶς τήν Ρώμην, εἶναι ἀναξία καί ἀνασκευῆς. Διότι οὐδείς λόγος συνέτρεχε νά προσφύγῃ οὗτος εἰς τοιαύτην ἀλληγορίαν, ὑπαρχούσης, ὡς προεἴπομεν, Βαβυλῶνος, μέ ἀνθοῦσαν μάλιστα Ἰουδαϊκήν παροικίαν. Ἡ ἀναφορά εἰς ἄλλην Βαβυλῶνα με ἀλληγορικήν ἔννοιαν προφανῶς θά ἐδημιούργει σύγχυσιν.

προφανῶς διά τούς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς, ἐνῷ ἡ πρώτη ἐγράφη διά τούς ἐξ Ἑβραίων. Διότι καί ἐν αὐτῇ οὐδόλως ἀναφέρεται τό ὄνομα τῆς Ρώμης. Καί τέλος, ὅτι καί περί τά τέλη τοῦ βίου του δέν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, βεβαιοῦται ἐκ τῆς Β΄ πρός Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐν ᾗ ρητῶς οὗτος γράφει: (Δ΄ 16-17) «...ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλά πάντες μέ ἐγκατέλιπον· ὁ δέ Κύριος μοι παρέστη καί ἐνεδυνάμωσέ με, ***ἵνα δι' ἐμοῦ τό κήρυγμα πληροφορηθῇ καί ἀκούσῃ πάντα τά ἔθνη***». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περί τά τέλη τοῦ βίου του, βεβαιοῦται σαφῶς, ὅτι κατά τήν συγγραφήν της ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ, ἄλλως ὁ ἀπόστολος Παῦλος θά ἐμνημόνευεν αὐτοῦ ἀναγκαίως. Ἀποδεικνύεται ὅμως προσέτι, ὅτι καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης οὐδόλως εἶχε μεταβῇ ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, διότι δέν ἦτο δυνατόν νά γράψῃ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «καί ἐν Ρώμῃ ***δι' αὐτοῦ ἐπληροφορήθησαν καί ἤκουσαν τό κήρυγμα τά ἔθνη***», ἐάν προηγουμένως ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε διδάξει ἐκεῖ.

Ὅταν εἰς τάς μαρτυρίας ταύτας τῆς Γραφῆς προστεθῶσι τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ΄ 14-31) ἀναφερόμενα περί τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἅτινα ἀναπτύσσομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, ἐν συνδυασμῷ πρός τήν πρός Ρωμ. ἐπιστολήν του, συνάγεται τό ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι πρό τῆς εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς Β΄ πρός Τιμόθ. ἐπιστολῆς του, ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην. Ἀποκλείεται ὅμως ὡσαύτως τό ἐνδεχόμενον τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς του καί μετά τήν συγγραφήν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, γραφείσης, ὡς προείπομεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον χρόνον πρό τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου[47], διότι καί λόγος πλέον δέν ὑπῆρχεν, ἐφόσον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἱδρυθεῖσα ὑπό τοῦ

47. Π. Τρεμπέλα, Ἑρμην. τῶν ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σελ. 624 καί τοῦ ἰδίου «Δογματική…», τόμ. Β΄, σελ. 397.

ἀποστόλου Παύλου, ἠρίθμει ἤδη πλῆθος μαρτύρων, ἀλλά καί χρόνος ὁμοίως, λόγῳ τοῦ ὅτι μετ' ***ὀλίγον ἐκινήθη*** ὁ ἐπί Νέρωνος μέγας διωγμός, καθ' ὅν πιθανῶς ἐμαρτύρησαν ἀμφότεροι οἱ ἀπόστολοι, οὐχί ὅμως ἐν Ρώμῃ. Διότι καί περί τούτου οὐδεμία σοβαρά ἱστορική μαρτυρία ὑπάρχει. Πᾶσαι αἱ σχετικαί τοιαῦται, ὡς θά ἀποδειχθῇ ἐν τοῖς ἑπομένοις, ἐστηρίχθησαν ***καλῇ τῇ πίστει*** ἐπί τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, αὕτη ὅμως ἐβασίσθη ἐπί ἀποκρύφων βιβλίων καί ἀναληθῶν πηγῶν. Πλήν τούτου, ἀναμφισβήτητοι ἱστορικαί μαρτυρίαι βεβαιοῦσι τά ἐναντία. Μεταξύ δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης (88-97 μ.Χ.) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«...Ἀλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθωμεν ἐπί τούς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς. Λάβωμεν τῆς γενεᾶς ἡμῶν τά γενναῖα ὑποδείγματα. Διά ζῆλον καί φθόνον οἱ μέγιστοι καί δικαιότατοι ***στῦλοι***[48] ἐδιώχθησαν καί ἕως θανάτου ἦλθον. Λάβωμεν πρό ὀφθαλμῶν ἡμῶν τούς πρώτους ἀποστόλους. Πέτρος διά ζῆλον ἄδικον οὐχ ἕνα οὐδέ δύο, ἀλλά πλείονας ὑπήνεγκε πόνους καί οὕτω μαρτυρήσας ἐπορεύθη εἰς τόν ὀφειλόμενον τόπον δόξης. Διά ζῆλον καί ὁ Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ὑπέσχε, ἑπτά δεσμά φορέσας, φυγαδευθείς, λιθασθείς. Κήρυξ γενόμενος ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ ***καί τῇ Δύσει***, τό γενναῖον τῆς πίστεως κλέος ἔλαβε δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τόν Κόσμον καί ἐπί τό ***τέρμα*** τῆς Δύσεως ἐλθών καί μαρτυρήσας ἐπί τῶν ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ Κόσμου».

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἁγίου πατρός συνάγεται τό βέβαιον συμπέρασμα ὅτι ἀμφότεροι οἱ κορυφαῖοι δέν ἀπέθανον ἐν Ρώμῃ, ἄλλως οὗτος θά ἐποιεῖτο τούτου μνείαν ὅτι δέν ἀπέθανον ὡσαύτως διά τήν κατηγορίαν τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Ρώμης..., ἀλλ' ἕνεκα ζήλου καί φθόνου· καί τέλος, ὅτι μόνον ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐγένετο κήρυξ ἐν τῇ Δύσει, «ἐπί τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθών». Βεβαιοῦται δηλ. προσέτι ὅτι ὁ

48. Ὁ ἅγιος πατήρ ὀνομάζει ἐπίσης τούς «κορυφαίους» ἀποστόλους ἁπλῶς «στύλους» τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καί ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος.

ἀπόστολος Παῦλος μετέβη καί εἰς Ἱσπανίαν (ἥτις ἀποτελεῖ τό τέρμα τῆς Δύσεως), ὡς ἔγραφε ἐν τῇ πρός Ρωμ. ἐπιστολήν (ΙΕ΄ 23-24): «... ἐπιποθίαν δέ ἔχων ἐλθεῖν πρός ὑμᾶς ἀπό πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύομαι εἰς τήν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρός ὑμᾶς· ἐλπίζω γάρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καί ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ...». Καί ὅτι προφανῶς ἐμαρτύρησεν ἐκεῖ, «...ἐπί τό τέρμα τῆς Δύσεως, καί κατά τόν Ἅγιον Κλήμεντα, ἐλθών»[49].

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ τόπου καί τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τῶν «κορυφαίων», ἡ σοβαρωτέρα καθ' ἡμᾶς μαρτυρία τῆς πρό τοῦ ἀποστόλου Παύλου μή μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καί συνεπῶς τῆς μή ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπ' αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς πρό Ρωμαίους ἐπιστολῆς, μεθ' ὅσων ἀναφέρονται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων (ΚΗ΄ 14-31) περί τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἐν Ρώμῃ Χριστιανοί (πρός τούς ὁποίους ἐγράφη ἡ πρός Ρωμαίους ἐπιστολή) προήρχοντο προφανῶς ἐξ ἐθνικῶν ἐκ Συρίας, Μακεδονίας καί Ἑλλάδος, μαθητευσάντων προηγουμένως παρά τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, προφανῶς δέ καί τινων Ἰουδαίων, ἐκ τῆς ἐν Ρώμῃ πολυαρίθμου τότε Ἰουδαϊκῆς κοινότητος. Χωρίς νά ἀποτελῶσιν οὗτοι ὠργανωμένην Ἐκκλησίαν, συνήρχοντο προφανῶς καί ἐδιδάσκοντο εἰς διαφόρους οἴκους, ὡς ἐν τῇ

49. Π. Τρεμπέλα, «Ἑρμην. τῶν Ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σ. 624. «...Τό ὅτι δέ –ὁ ἀπόστολος Παῦλος– ἐπεχείρησε μετά τήν ἀπόλυσίν του ἐκ τῆς πρώτης φυλακίσεώς του [ἐν Ρώμῃ] καί τετάρτην περιοδείαν..., εὑρίσκεται μέν σύμφωνον καί πρός ὑπαινιγμόν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης [Α΄ Κορ. 5 «ἐπί τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθών»], ἀποτελεῖ δέ τήν μόνην φυσικήν ἐξήγησιν τῆς ἐν τῷ κανόνι τοῦ Moratori ἀπαντώσης φράσεως «profectionem Pauli ab urbe ad Spaniam», τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν ὑποδηλουσῶν πιθανώτατα καί τήν πρός τά μέρη τῆς Σπανίας μετάβασιν τοῦ Παύλου κατά τόν ἐν τῇ πρός Ρωμ. ἐκφρασθέντα πόθον... ὡς χρόνος τῆς ὁδοιπορίας ταύτης καθορίζεται ὑπό τῶν νεωτέρων τό μεταξύ τῶν ἐτῶν 64-67 μ.Χ. χρονικόν διάστημα, τοῦ ἔτους 67 θεωρουμένου ὑπό τούτων ὡς ἔτους μαρτυρίου τοῦ Παύλου».

οἰκίᾳ τοῦ Ἀκύλα καί τῆς Πρισκίλλης (Ρωμ. ΙΣΤ΄ 3-4)[50]. Ταῦτα συνάγονται ἐκ τῶν ἐν κεφ. Α΄ 6 καί 15, τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφερομένων (ἔνθα ὁ ἀπόστολος τονίζει ὅτι εἶναι «ἀπόστολος ἐθνῶν» καί... «εἶναι πρόθυμος νά εὐαγγελισθῇ καί τοῖς ἐν Ρώμῃ...»), ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν Κεφ. ΙΑ΄ 13 τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς «...ὑμῖν γάρ λέγω τοῖς ἔθνεσι...».

Γράφων λοιπόν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκ Κορίνθου, κατά τό 58 μ.Χ.[51], πρός τούς χριστιανούς τῆς Ρώμης τονίζει: «...ὥστε με ἀπό Ἰερουσαλήμ καί κύκλῳ μέχρις Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τό Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, οὕτω δέ ***φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι,*** οὐχ ***ὅπου ὠνομάσθη*** Χριστός, ***ἵνα μή ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ»*** (Ρωμ. ΙΕ΄ 19-20) Καί προσθέτει: «...Διό καί ἐνεκοπτόμην τά πολλά τοῦ ἐλθεῖν πρός ὑμᾶς... ἐπιποθίαν δέ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρός ὑμᾶς ἀπό πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύωμαι εἰς τήν Σπανίαν ἐλεύσομαι πρός ὑμᾶς» (Ρωμ. ΙΕ΄ 22-24). Μήπως καί μόνον ταῦτα δέν εἶναι ἱκανή μαρτυρία ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρός τούς χριστιανούς τῆς Ρώμης, ἐγνώριζε καλῶς ὅτι πρό αὐτοῦ «παρ' ἄλλου ***δέν ὠνομάσθη*** εἰς αὐτούς Χριστός» καί ὅτι, «***οὐδείς ἄλλος πρό αὐτοῦ θεμέλιον παρ' αὐτοῖς τέθεικε***», διό καί φιλοτιμούμενος εἶχεν ἐπιποθίαν νά τούς ἐπισκεφθῇ;

Δέν εἶχε συνεπῶς ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβῇ εἰς Ρώμην πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἤτοι πρό τοῦ 58 μ.Χ. Μήπως ὅμως μετέβη κατά τό ἀπό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς καί μέχρι τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεσολαβῆσαν διετές περίπου χρονικόν διάστημα; Καθ' ἡμᾶς καί μόνον τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ΄ 14-31) ἀναφερόμενα περί τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως καί τῆς ἐκεῖ ἐπί διετίαν παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείουσι τοῦτο ἀπολύτως. Ἔχουσι δέ ταῦτα ἐν συνόψει ὡς ἑξῆς:

Τόν ἀπόστολον Παῦλον καί τούς μετ' αὐτοῦ ὑποδέχονται,

---

50. Π. Τρεμπέλα, ἑρμην. τῆς πρός Ρωμ. ἐπιστολῆς, σελ. 10-11 καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 313.

51. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10.

«ἐξελθόντες μέχρις Ἀππίου φόρου...» (Πράξ. ΚΗ΄ 15), οἱ ἐν Ρώμῃ χριστιανοί ἀδελφοί, γνωστοί, προφανῶς, κατά τά προεκτεθέντα, τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, ἐξ οὗ καί οὗτος ἰδών αὐτούς «ἔλαβε θάρσος»· ἀλλ' ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις δέν ὑπάρχει προδήλως «ἐπίσκοπος» τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ἤ πρεσβύτερος, ἄλλως θά ἐγίνετο αὐτοῦ εἰδική μνεία, ὡς ἐγένετο διά τούς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου (Πράξ. ΚΗ΄ 17 ἑξ.).

Λαβών ἀκολούθως ἄδειαν ὁ ἀπόστολος Παῦλος νά μείνῃ «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» (Πράξ. ΚΗ΄ 30) (ὅπου καί ἔμεινε ἐπί διετίαν), καλεῖ τρεῖς ἡμέρας μετά τήν εἰς Ρώμην ἄφιξίν του τούς «ὄντας τῶν Ἰουδαίων...» (Πράξ. ΚΗ΄ 17) καί ὁμιλεῖ πρός αὐτούς περί τοῦ Κ. ἡ Ἰ. Χριστοῦ, «...τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραήλ, δι' ἥν τήν ἅλυσιν περιεβάλλετο» (Πράξ. ΚΗ΄ 20). Οὗτοι ἀπαντῶντες ὅτι δέν ἔλαβον γράμματα περί αὐτοῦ καί δηλοῦντες ὡς Ἰουδαῖοι –καί μάλιστα οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ– ***ὅτι οὐδείς ἄλλος τῶν ἀδελφῶν Ἰουδαίων*** προηγουμένως ἀπήγγειλεν ἤ ἐλάλησέ τι περί αὐτοῦ πονηρόν, ἀξιοῦσι νά ἀκούσωσι παρά τοῦ ἰδίου τά τῆς διδασκαλίας του, ***ἥν ἀποκαλοῦσιν αἵρεσιν***, γνωστοῦ ὄντος εἰς αὐτούς, ὅτι «**πανταχοῦ ἀντιλέγεται**». Ὁρισθείσης ἡμέρας, ἄρχεται τῆς διδασκαλίας «πείθων» τινάς ἐξ αὐτῶν..., ἐνῷ ἄλλοι «ἠπίστουν» (Πράξ. ΚΗ΄ 24). Ἐκ τῶν πειθομένων δέ προδήλως καί τῶν ἄλλων προϋπαρχόντων ἀδελφῶν χριστιανῶν, πρός οὕς ἔγραψε τήν πρός Ρωμ. ἐπιστολήν του, ἱδρύει τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἧς ἐπίσκοπον χειροτονεῖ τόν μαθητήν του Λίνον. Πῶς λοιπόν ἦτο δυνατόν ἐν τῇ λεπτομερεστάτῃ ταύτῃ περιγραφῇ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί τῆς ἐπί διετίαν ἐκεῖ παραμονῆς του, νά μή γίνῃ καί ἡ ἐλαχίστη νύξις περί τυχόν προηγουμένης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τῆς ὑπάρξεως ἐν Ρώμῃ ὠργανωμένης Ἐκκλησίας, ἱδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ, ὡς καί τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου της; Πῶς δέ καί οἱ «ὄντες», οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων, ἀποσιωπῶσι τήν ἐκεῖ προηγουμένην μετάβασιν τοῦ

«ἀδελφοῦ»[52] καί «διδασκάλου» τῶν Ἰουδαίων ἀποστόλου. Πέτρου, ὅλως δ' ἀντιθέτως δηλοῦντες, ὅτι «οὐδείς τῶν ἀδελφῶν παρεγένετο» μέχρι τότε πρός αὐτούς, ἀξιοῦσι παρά τοῦ ἀποστόλου Παύλου νά ἀκούσωσι τά τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας; Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος μετέβαινε προηγουμένως εἰς Ρώμην καί ἐδίδασκε καί ἵδρυεν Ἐκκλησίαν, ἦτο δυνατόν νά μή γνωρίζωσι τοῦτο οἱ «ὄντες» τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων; Καί ἦτο δυνατόν νά μή γίνῃ καί νύξις κἄν περί αὐτῆς καί τοῦ ἐπισκόπου της εἰς τάς μεταξύ αὐτῶν καί τοῦ ἀπ. Παύλου συζητήσεις;

Ἀλλά καί αἱ πρός Φιλιππησίους, πρός Κολοσσαεῖς καί πρός Τίτον ἐπιστολαί τοῦ ἀπ. Παύλου, αἱ ***ἀναμφισβητήτως*** γραφεῖσαι ἐν Ρώμῃ, κατά τό διετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του, ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνῷ, καί δή ἐν τῇ πρός Κολοσσαεῖς, γίνεται ὀνομαστική μνεία τόσων ἄλλων, ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον μαρτυρίαν, ὅτι πρό τοῦ ἀπ. Παύλου δέν μετέβη εἰς Ρώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος, οὔτε δέ καί μετ' αὐτόν καί καθ' ὅν χρόνον οὗτος παρέμεινεν ἐκεῖ. Ἐκ δέ τῆς Β' πρός Τιμόθεον γραφείσης, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου (64-67 μ.Χ.), προσεπιβεβαιοῦται ὅτι δέν μετέβη οὗτος εἰς Ρώμην.

Καί ἄλλα ὅμως ἐξηκριβωμένα ἱστορικά γεγονότα, ἐν συνδυασμῷ πρός τάς μνησθείσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀποδεικνύουσιν ὡς τελείως ἀναληθεῖς τούς ἰσχυρισμούς τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβάς εἰς Ρώμην τῷ 41 μ.Χ.! παρέμεινεν ἐκεῖ συνεχῶς! , μέχρι τοῦ 66 μ.Χ., ὅτε καί ἐπί Νέρωνος ἐμαρτύρησεν.

Οὕτως εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπεστράφη τῷ 37 μ.Χ., «μετά τρία δέ ἔτη ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον καί ἐπέμεινε παρ' αὐτῷ ἡμέρας δέκα πέντε» (Γαλ. Α' 18). Ἡ πρώτη λοιπόν συνάντησις τῶν δύο

52. Καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τούς «ὄντας» τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων «ἀδελφούς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς φυλετικῆς ἀδελφωσύνης.

ἀποστόλων ἐγένετο ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 39 μ.Χ. Συνεχίζων ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ (Β΄ 1), βεβαιοῖ, ὅτι ἀνέβη τό δεύτερον εἰς Ἱεροσόλυμα «μετά δέκα τέσσαρα ἔτη», μετά τῶν ἀποστόλων Βαρνάβα καί Τίτου, κατά τήν δευτέραν δέ ταύτην μετάβασίν του ἐγένετο καί ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστολική σύνοδος διά τόν τρόπον τῆς εἰσδοχῆς εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνῶν προσερχομένων (Πράξ. ΙΕ΄ 5-30). Ὥστε καί μετά δέκα τέσσαρα (14) ἔτη ἀπό τοῦ 39 μ.Χ., ἤτοι τῷ 53 μ.Χ., ὁ ἀπόστ. Πέτρος εὑρίσκεται εἰς «Ἱεροσόλυμα καί λαμβάνει μέρος εἰς τήν Α΄ Ἀποστολικήν σύνοδον, κατά τόν αὐτόν δέ προδήλως χρόνον δίδει τοῖς ἀποστόλοις Παύλῳ καί Βαρνάβᾳ –μετά τοῦ Ἰωάννου– «δεξιᾶς κοινωνίας» καί ἀκολούθως ἐλέγχεται ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἀντιόχειαν.

Τῷ 58, ὡς προείπομεν, γράφεται ἐκ Κορίνθου ἡ πρός Ρωμαίους ἐπιστολή, ἐν ᾗ ὁ ἀπ. Παῦλος φέρεται καλῶς γνωρίζων ὅτι οὐδείς ἄλλος ἀπόστολος εἶχε μεταβῆ μέχρι τότε εἰς Ρώμην, καί τῷ 60 μ.Χ. ἀναβαίνει οὗτος τό τελευταῖον εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. ΚΑ΄ 17), ὅπου προφανῶς δέν εὑρίσκεται ὁ ἀπ. Πέτρος, διότι ἐπισκέπτεται μόνον τόν Ἰάκωβον, παρ' ᾧ «παραγίνονται πάντες οἱ πρεσβύτεροι». Συλλαμβανόμενος ἐν Ἱεροσολύμοις ἄγεται εἰς Καισάρειαν, ὅπου παραμένει δέσμιος ἐπί διετίαν (Πράξ. ΚΔ΄ 27) καί ὅπου προδήλως γράφει τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν[53] καί ἐκεῖθεν μετάγεται τό πρῶτον εἰς Ρώμην, κατά τό 62 μ.Χ.

---

53. Πρβλ. + Π. Τρεμπέλα, ὑπομν. εἰς τάς ἐπιστ. τοῦ Παύλου, σελ. 433-434, ἀποκλίνοντος ὑπέρ τῆς γνώμης πολλῶν ἑρμηνευτῶν, ὅτι ἡ πρός Ἐφεσ. ἐπιστολή ἐγράφη εἰς Ρώμην, ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει τοῦ ἀποστόλου, ἐν ἀντιθέσει πρός τήν γνώμην ἄλλων φρονούντων, ὅτι ἐγράφη ἐν Καισαρείᾳ κατά τήν ἐκεῖ διετῆ ἐν «δεσμωτηρίῳ» φυλάκισίν του. Συμφωνοῦντες μετά τῶν δευτέρων, διότι ἐν Ρώμῃ ὁ ἀπόστολος δέν ἐκρατήθη ἐν «δεσμωτηρίῳ κατά τήν πρώτην «συνοδείᾳ» μετάβασίν του, ἀλλά τῷ ἐπετράπη νά παραμείνῃ «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» [Πράξ. ΚΗ΄ 30], θά παρατηρήσωμεν, ὅτι, εἴτε ἐν Καισαρείᾳ, εἴτε ἐν Ρώμῃ ἐγράφη ἡ ἐπιστολή αὐτή, ἀποτελεῖ πάντως ἀμάχητον μαρτυρίαν, ὅτι, ἐφόσον ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε ταύτην ὑπ' ὄψιν του, ὅταν ἔγραφε τήν Α΄ Καθολ. ἐπιστολήν του, ἄρα ἔγραψε ταύτην ὁπωσδήποτε μετά τήν πρώτην μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ρώ-

Ὅταν λοιπόν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν: α. ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφων τήν Α' Καθολικήν ἐπιστολήν του πρός τούς ἐν διασπορᾷ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς «Πόντου, Γαλατίας κλπ.» εἶχε γνῶσιν τῆς πρός Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περί τό 62 μ.Χ. β. ὅτι ὀλίγον πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης – κατά τήν τελευταίαν μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἱεροσόλυμα – δέν εὑρίσκετο ἐκεῖ· καί c. ὅτι ἀπό τῆς συγγραφῆς τῆς πρός Ρωμαίους ἐπιστολῆς (58 μ.Χ.) καί ἀκολούθως τῆς πρός Ἐφεσίους (60-62 μ.Χ.) μέχρι τῆς πρώτης συνοδείᾳ μεταγωγῆς δεσμίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ρώμην δέν εἶχεν οὗτος οὐδόλως μεταβῇ εἰς Ρώμην (ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς πρώτης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἥν προανεπτύξαμεν), δέν καθίσταται ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπουσιάζων ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξ Ἱεροσολύμων, κατά τήν τελευταίαν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, εὑρίσκετο ὄντως κατά τόν αὐτόν χρόνον εἰς τήν Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καί ἔγραψε τήν Α' Καθολικήν ἐπιστολήν του, ἐν ᾗ οὐδόλως ἀνέφερε τήν Ρώμην, ἀκριβῶς διότι δέν εἶχε οὐδόλως μέχρι τότε μεταβῆ ἐκεῖ;

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ λοιπόν πασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων συνάγεται τό ἀμάχητον πλέον συμπέρασμα ὅτι πρό τοῦ ἀποστόλου Παύλου δέν μετέβη εἰς Ρώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἐπίσης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου

μην. Τό ἐνδεχόμενον τῆς μεταβάσεώς του κατά τό ἐνδιάμεσον χρονικόν διάστημα ἀπό τῆς τυχόν ἐν Καισαρείᾳ συγγραφῆς τῆς πρός Ἐφεσ. ἐπιστολῆς μέχρι τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείεται ὡσαύτως ἀπολύτως, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι [ΚΗ' 15-31] λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς μεταβάσεως ταύτης. Ἐάν δέ γίνῃ δεκτόν, ὅτι καί ἡ πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή ἐγράφη ἐκ Ρώμης, τότε προσεπιβεβαιοῦται περισσότερον οὐ μόνον ἡ μή μετάβασις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην πρό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί ἡ μετ' αὐτόν καί δή κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του. Διότι ἀποκλείουσιν τοῦτο καί αἱ λοιπαί ἐπιστολαί τοῦ ἀποστόλου Παύλου αἱ γραφεῖσαι ἐν Ρώμῃ, ἐν αἷς, καί κατά τά προλεχθέντα, δέν μνημονεύεται ὁ ἀπόστολος Πέτρος παντελῶς.

Παύλου πρός Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς καί Τίτον, αἵτινες ἀναντιρρήτως ἐγράφησαν ἐν Ρώμῃ κατά τό πολυετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του (καί ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καίτοι γίνεται ὀνομαστική μνεία τόσων ἄλλων ἐν τῇ πρός Κολασσαεῖς) συνάγεται ὡσαύτως τό ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι οὔτε κατά τό διάστημα τῆς ἐν Ρώμῃ παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μετέβη ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, οὐδείς πλέον ὑπῆρχε πρός τοῦτο λόγος, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἱδρυθεῖσα ἤκμαζε, ἠγέρθη δέ μετ' ὀλίγον καί ὁ μέγας ἐπί Νέρωνος διωγμός. Τέλος, ἐκ τῆς Β΄ πρός Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου του, προσεπιβεβαιοῦται, κατά τά προαναπτυχθέντα, ὅτι οὐδέποτε μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην. Καί ἀποδεικνύονται οὕτως ὅλως ἀβάσιμοι καί ἀναληθεῖς οἱ περί τοῦ ἐναντίου ἰσχυρισμοί τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὡς καί αἱ σχετικαί πληροφορίαι τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου καί τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τάς ὁποίας οὗτοι ἐπικαλοῦνται· διότι καί αἱ πληροφορίαι αὗται προδήλως ἐστηρίχθησαν ἐπί ἀποκρύφων βιβλίων καί ἀναληθῶν πηγῶν. Περί τῶν πληροφοριῶν δέ τούτων ἐκ τῆς αὐτῆς «...Μελέτης» τοῦ ἁγίου Νεκταρίου (σελ. 32-40) μεταφέρομεν τά ἑξῆς:

«Εἴδομεν ὅτι καί μέχρι τέλους τοῦ 66 μ.Χ. ὁ Παῦλος ἦν ἐν Ρώμῃ ἐλεύθερος καί ζῶν. Ἐπειδή δέ οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὁ Πέτρος, ἄρα ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ...

»Ἀλλ' ὁ Πέτρος καί μετά ταῦτα δέν μετέβη εἰς Ρώμην, τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 81 ἔτους, ὡς ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὑπό τοῦ Εὐσεβίου δείκνυται, ἑαυτόν ἀναιροῦντος.

»Ὁ Εὐσέβιος ἐν βιβλ. ΙΙΙ κεφ. α΄, β΄, καί ἐν βιβλ. IV α΄ καί ἀλλαχοῦ λέγει περί Πέτρου ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην καί ὅτι ἐχειροτόνησεν ἐκεῖ τόν Λίνον πρῶτον ἐπίσκοπον Ρώμης, καί ἐν βιβλ. ΙΙ κε΄, ὅτι ἐθανατώθη ἐπί Νέρωνος ἐν Ρώμῃ... Ἀλλ' ὁ αὐτός ἐν τῷ ΙΙΙ βιβλ., κεφ. ιγ΄, λέγει: «Κατά τό δεύτερον ἔτος

τῆς βασιλείας Τίτου, Λίνος ἐπίσκοπος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας δύο καί δέκα ἐνιαυτοῖς τήν λειτουργίαν κατασχών, Ἀνεγκλήτῳ ταύτην παραδέδωκεν.

»Ἴδωμεν ἤδη ποίῳ ἔτει ἀντιστοιχεῖ τό δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Τίτου, καθ' ὅ παρέλαβε τόν θρόνον ὁ Ἀνέγκλητος.

»Ὁ Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἀπό τοῦ 40 μέχρι τοῦ 54. Ὁ Νέρων ἀπό τοῦ 54 μέχρι τοῦ 68. Ὁ Οὐεσπεσιανός ἀπό τοῦ 69 μέχρι τοῦ 79. Ὁ Τίτος ἀπό τοῦ 79 μέχρι τοῦ 81 καί πλέον 1/3 τοῦ ἔτους. Ὥστε ἀπό τοῦ 81 ἔτους, ἀφαιρουμένων 12 ἐτῶν τῆς ἐπισκοπῆς Λίνου, μένουσι 81-12= 69· ὥστε κατά τό 69-70 μ.Χ. ἐχειροτονήθη ὁ Λίνος κατά τήν ἀκριβῆ χρονολογίαν καί τήν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου. «Ἤδη ἐρωτῶμεν· πῶς ἐχειροτονήθη ὑπό τοῦ Πέτρου, μαρτυρήσαντος κατά τό 66 κατά τούς Παπικούς; Πῶς δέ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, κεφ. Δ', λέγει τά ἀντιφατικά ταῦτα «Λίνος δέ οὐ μέμνηται συνόντος ἐπί Ρώμης αὐτῷ (τῷ Παύλῳ) πρῶτος μετά Πέτρον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας τήν ἐπισκοπήν ἤδη πρότερον κληρωθείς δεδήλωται»; Πῶς συμβιβάζεται «τό πρότερον κληρωθείς μετά Πέτρον», μέ τήν εἴδησιν, τήν ὁποίαν μᾶς δίδει μέ τά ἐννέα μόνον κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ βιβλίου του; Πῶς ὁ πρότερον ὑπό τοῦ Πέτρου κληρωθείς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ρώμης κατά τό 69 ἔτος; Ὥστε ὀρθῶς ὑπεστηρίξαμεν, ὅτι τό «μετά Πέτρον» ἦτο «μετά Παῦλον». Ἡ πληροφορία αὐτή τῆς χειροτονίας τοῦ Λίνου κατά τό 69-70 μ.Χ. βεβαιοῖ τήν δευτέραν εἰς Ρώμην ἐπιδημίαν τοῦ ἀπ. Παύλου, ἴσως μετά τήν εἰς Ἱσπανίαν μετάβασίν του· προσέτι μαρτυρεῖ αὐτόν ἔτι ζῶντα· τά δέ περί μαρτυρίου του μετά τοῦ ἀπ. Πέτρου κατά τό 66ον ἐπί Νέρωνος, ἐλέγχονται ἀνακριβῆ. Ὅτι Παῦλος ἦν καί οὐχί Πέτρος, μαρτυρεῖται καί ἐκ τῶν διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων, Βιβλ. Ξ' κεφ. ΜΕ', ἐν αἷς μόνον περί τοῦ ἀπ. Παύλου γίνεται λόγος, περί δέ τοῦ ἀπ. Πέτρου οὐδείς.

»Ὁ Ἀνέγκλητος, κατά τόν Εὐσέβιον, ἐπεσκόπευσε 12 ἔτη (Βιβλ. ΙΙΙ ιε'). Δωδεκάτῳ δέ ἔτει τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας (Δομιτιανοῦ) τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας· Ἀνέγκλητον ἔτεσιν ἐπισκπεύσαντα δέκα δύο διαδέχεται Κλήμης.

»Κατά τήν ἀκριβῆ χρονολογίαν ὁ Τίτος ἀπέθανεν, ὡς εἴδομεν, τό 81 μ.Χ. καί παρέλαβε τήν ἡγεμονίαν Δομιτιανός... ὥστε προστιθεμένων 12 πρός τοῖς 81 ἔχομεν 93, τό ἔτος καθ' ὅ ἐχειροτονήθη ὁ Κλήμης τρίτος διάδοχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, καί ὅμως παρά τοῖς Παπικοῖς φέρεται, ὅτι ***καί οὗτος*** ὑπό τοῦ Πέτρου ἐχειροτονήθη!!!

»Παρ' Εὐσεβίῳ φέρεται τό ἑξῆς ἀπόσπασμα τοῦ Εἰρηναίου: «Θεμελιώσαντες οὖν καί οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι τήν Ἐκκλησίαν, Λίνῳ τήν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν» (Εὐσεβ. Βιβλ. Ϛ στ΄). Ἐπίσης ἐν Κεφ. Η΄ τοῦ αὐτοῦ Βιβλ. φέρεται ἕτερον τοῦ Εἰρηναίου ἀπόσπασμα, τό ἑξῆς: «Ὁ μέν δή Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν καί γραφῇ ἐξήνεγκεν Εὐαγγέλιον, τοῦ Πέτρου καί τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ εὐαγγελιζομένων καί θεμελιούντων τήν Ἐκκλησίαν. Μετά δέ τήν τούτων ἔξοδον Μᾶρκος, ὁ μαθητής καί ἑρμηνευτής Πέτρου, καί αὐτός τά ὑπό τοῦ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκε». Κατά τά δύο ταῦτα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Εἰρηναίου μανθάνομεν ἑπτά τινα: i. «Ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος συνεθεμελίωσαν καί ᾠκοδόμησαν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης»· ii. ὅτι ἀμφότεροι ἐνεχείρισαν τήν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ· iii. ὅτι ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος Ἑβραΐδι διαλέκτῳ συνέγραψε τό Εὐαγγέλιόν του· iv. ὅτι ἔγραφε, καθ' ὅν χρόνον Πέτρος καί Παῦλος εὐηγγελίζοντο καί ᾠκοδόμουν τήν Ἐκκλησίαν Ρώμη· v. ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος εἶχον σύγχρονον τήν ἔξοδον· vi. ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἑρμηνευτής τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ καί vii. ὅτι ὁ Μᾶρκος συνέγραψε μετά τήν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων τό κατ' αὐτόν Ἱ. Εὐαγγέλιον. Δεῦτε ἴδωμεν, ἐάν ταῦτα οὕτως ἔχει.

»Πρῶτον ὁ Εἰρηναῖος λέγει, ὅτι ὁ Πέτρος καί Παῦλος συνεθεμελίωσαν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης· ὁ Εἰρηναῖος ἤκμασε κατά τόν δεύτερον αἰῶνα (140-202 μ.Χ.). Τήν πληροφορίαν του ταύτην ἔλαβεν ἐν Ρώμῃ πιστεύσας ὡς ἀληθῆ ἱστορίαν τόν περί Σίμωνος μάγου μῦθον, διότι γράφει, ὅτι ὄντως ἐν Ρώμῃ, πρός τιμήν τοῦ Σίμωνος μάγου, ἠγέρθη ἀνδριάς διά

τήν μαγικήν αὐτοῦ τέχνην... Ἡ παραδοχή τοῦ μύθου ὡς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐξηγεῖ τήν παραδοχήν τῆς μεταβάσεως τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην ἐπί Κλαυδίου Καίσαρος, διότι ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ ἱστορεῖται ὅλη ἡ κατά τοῦ Σίμωνος μάγου ἐνέργεια τοῦ Πέτρου καί Παύλου καί ἡ εἰς Ρώμην μετάβασις τοῦ Πέτρου. Πρό τοῦ Εἰρηναίου ὁ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καί μάρτυς, ἀκμάσας κατά τό ἥμισυ τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἐπίστευσε τόν μῦθον, πεισθείς εἰς τάς διαβεβαιώσεις τῶν ἐν Ρώμῃ χριστιανῶν. Ἰδού οἱ λόγοι τοῦ Ἰουστίνου. «Σίμωνα μέν τινα Σαμαρέα τόν ἀπό κώμης λεγομένης Τιττών, ὅς ἐπί Κλαυδίου Καίσαρος διά τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικάς ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Βασιλίδι Ρώμῃ Θεός ὠνομάσθη καί ἀνδριάντι παρ' ἡμῶν ὡς Θεός τετίμηται· ὅς ἀνδριάς ἀνεγήγερται ἐν τῷ ποταμῷ Τίβερι μεταξύ δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφήν Ρωμαϊκήν ταύτην «Simoni deo sancto»[54]. Κατά τά ψευδοκλημέντεια ὁ Σίμων ὁ μάγος προεῖπεν ὅτι ἔμελλε νά τιμηθῇ ἐν Ρώμῃ ὡς Θεός, καί ἀνδριάς χάριν αὐτοῦ ἔμελλε νά στηθῇ ἐν αὐτῇ.

»Τά ψευδοκλημέντεια καίτοι ἐφάνησαν κατά τήν ἐποχήν ταύτην, ὁ μῦθος ὅμως τοῦ Σίμωνος μάγου καί τῶν διωγμῶν του ὑπό τοῦ Πέτρου εἶναι πολύ προγενέστερος, ἐφάνη ἀπό τάς ἀρχάς τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου καί τό ἀπολεσθέν κήρυγμα τοῦ Πέτρου εἶναι ἔργα ἔχοντα τήν ἀρχήν εἰς αὐτόν τόν πρῶτον αἰῶνα, ἐγένοντο δέ ὑπό τῶν 'Ιουδαίων χριστιανῶν, τῶν μή ἀποσπασθέντων τῆς νομικῆς λατρείας, τῶν πολεμούντων τόν Παῦλον

54. Ἔργα Ἰουστίνου ἐκδ. Otto, Ἀπολ. κεφ. 26-56. Κατά τό ἔτος 1574 ἀνεκαλύφθη ἐν Ρώμῃ ἡ ἐπιγραφή αὕτη «Semoni Sancto deo Fidiu...», ἤτοι «τῷ Σίμωνι Σάγκῳ θεῷ τῶν Σαβίνων». Ἡ ἐπιγραφή αὕτη καταδεικνύει, ὅτι ὁ ἀνδριάς ἦν ἀφιερωμένος οὐχί τῷ Σίμωνι μάγῳ, ἀλλά τῷ Σίμωνι Σάγκῳ, θεῷ τῶν Σαβίνων. Οἱ δέ ἐν Ρώμῃ χριστιανοί διά τήν διπλῆν προφοράν τοῦ Simoni καί Sancto, διότι ἐπροφέρετο καί Simoni Sancto, ὑπεστήριζον τόν μῦθον καί τήν ἐπί τοῦ μύθου στηριζομένην πορείαν τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην, δεικνύοντες τόν ἀνδριάντα. Ἀλλ' ἤδη πλέον τό στήριγμα κατέπεσε καί μετ' αὐτοῦ ὁ μῦθος καί ἡ παράδοσις.

διά τάς κατά τῆς νομικῆς λατρείας διδασκαλίας του, οἵτινες διά τήν προσήλωσίν των εἰς τήν Ἰουδαϊκήν λατρείαν ἀπετέλεσαν τάς αἱρέσεις τῶν Ἐβιωναίων καί Ἐσσαίων· ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται περί τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἤντλησαν ἀμφότεροι, ὅ τε Ἰουστῖνος καί ὁ Εἰρηναῖος· ἡ τοῦ Εἰρηναίου ἄρα πληροφορία περί τῆς θεμελιώσεως καί οἰκοδομήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπό τοῦ Πέτρου καί Παύλου στερεῖται ἱστορικοῦ κύρους. Ἤδη ἐξετάσωμεν τήν ἱστορικήν ἀλήθειαν καί τῆς δευτέρας εἰδήσεως.

»Ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰδήσει λέγει, ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος ἐνεχείρησαν τήν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ (ἐνῷ ἐν Βιβλ. ΙΙΙ δ', λέγει ὑπό τοῦ Πέτρου μόνον κατεστάθη ὁ Λίνος ἐπίσκοπος). Ἡ εἴδησις αὕτη δύναται νά διακριθῇ εἰς δύο μέρη· εἰς πόρισμα ἐσφαλμένον ἐξ ἐσφαλμένης παραδόσεως ἐξαχθέν, καί εἰς ἱστορικήν ἀλήθειαν. Τό πόρισμα ἐξήχθη ἐκ τῆς ψευδοῦς τοῦ μύθου παραδόσεως· ἡ δέ τῷ Λίνῳ ἐγχείρισις τῆς ἐπισκοπῆς ὑπό τοῦ Παύλου εἶναι ἱστορική ἀλήθεια.

»Ἡ τρίτη εἴδησις, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος Ἑβραΐδι διαλέκτῳ συνέγραψε, κατά τοσοῦτον εἶναι ἡμῖν χρήσιμος καθόσον συνδέεται μετά τῆς τετάρτης εἰδήσεως. Ἐν ταύτῃ λέγει, ὅτι ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, καθ' ὅν χρόνον ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος εὐηγγελίζοντο καί ᾠκοδόμουν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης.

»Εἴδομεν ἤδη, ὅτι ὁ Εἰρηναῖος καλῇ τῇ πίστει δέχεται τόν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου ὡς ἱστορικήν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν δέ καί ἡ τοῦ Πέτρου ὁμόχρονος μετά τοῦ Παύλου συνεργασία ἐν Ρώμῃ, ὅπερ ἤδη ἀπεδείξαμεν ὡς ἐστερημένον κύρους ἱστορικοῦ. Ἀλλά καί τό σύγχρονον τῆς συγγραφῆς τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου πόθεν δῆλον; Πῶς εἶναι σύγχρονα δύο τινά, ὧν τό ἕτερον δέν ἔσχε χρόνον;

»Τήν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου ἐξελέγχει ἀνακριβῆ αὐτό τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐγράφη κατά τήν ἀρχήν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ 24 κεφ., στίχ. 15, ἤτοι τῷ 67 μ.Χ., ὅθεν μετά τό μαρτύριον τῶν

ἀποστόλων (Πέτρου καί Παύλου). Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ εἴδησις τοῦ Εἰρηναίου εἶναι ἀνακριβής, διότι ὁ κριτικός ἔλεγχος ἀποδεικνύει αὐτήν τοιαύτην, καί ὅτι δέν δυνάμεθα νά στηριχθῶμεν ἐπί τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Εἰρηναίου, ὅστις καλῇ τῇ πίστει παρέλαβεν αὐτήν.

»Ἡ δέ πέμπτη εἴδησις, ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος σύγχρονον ἔσχον τήν ἔξοδον (ἐν Ρώμῃ), οὐδαμόθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται ἤ ἐκ τῶν ἀποκρύφων πηγῶν, τῶν στερουμένων κύρους· διότι καί ἡ τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, ἀκμάσαντος κατά τό 170 σ.ἔ. μαρτυρία, γράφοντος πρός τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, «ὅτι τήν ὑπό Πέτρου καί Παύλου φυτείαν γεννηθεῖσαν Ρωμαίων τε καί Κορινθίων συνεκεράσατε· καί γάρ ἄμφω καί εἰς τήν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν, ὁμοίως δέ καί εἰς τήν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατά τόν αὐτόν καιρόν» στερεῖται κύρους· διότι ἐκ τῶν αὐτῶν ἠντλήθη πηγῶν.

»Ἐάν αὕτη ἔχῃ ἀλήθειάν τινα, αὕτη εὑρίσκεται ἐν τῇ εἰδήσει, ὅτι ὁ Πέτρος ὡς καί ὁ Παῦλος, ἐκήρυξαν ἐν Κορίνθῳ, ὅπερ μαρτυρεῖται καί ἐκ τῆς πρός Κορινθίους Α΄ ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἐλέγχοντος τούς Κορινθίους διά τάς ἔριδας τάς μεταξύ των, ὅτι ἕκαστος ἔλεγεν «ἐγώ μέν εἰμι Παύλου, ἐγώ δέ Ἀπολλώ, ἐγώ δέ Κηφᾶ» (Α΄ Κορ. Α΄ 12). Περί τοῦ κηρύγματος ὅμως τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ οὐδέν προσθέτει· ἀλλ' ἐάν οἱ τῆς Ρώμης θεολόγοι φρονῶσι τά ἐναντία, τότε ἀποδότωσαν τά πρωτεῖα καί πρεσβεῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ Κορίνθου· διότι θά εἶναι ἄπορον ἡ μέν πρεσβυτέρα νά στερῆται, ἡ δέ νεωτέρα νά κατακαυχᾶται.

»Ἐπίσης καί ἡ τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου μαρτυρία, ἀκμάσαντος κατά τό σ.ἔ. 200 (παρ. Εὐσεβ. β΄ 25) καί γράφοντος πρός Πρόκλον περί τῶν τροπαίων, ἤτοι τάφων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἐρχομένη μετά τήν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου καί τοῦ Ἰουστίνου, μηδέν περί τροπαίων ἱστορούντων, καί μετά τήν συγγραφήν τῶν ψευδοκλημεντείων, τῶν συνταχθέντων πρός ὑποστήριξιν τῶν φιλοδόξων ἀρχῶν τῶν Παπῶν, δέν δύναται νά ἔχῃ κῦρος· διότι οἱ τά **ψευδοκλημέντεια**

γράψαντες, καί τρόπαια ἀποστόλων ἠδύναντο νά ἱδρύσωσι· ἄλλως τε ὑπῆρχον τά τρόπαια τοῦ Παύλου (αἱ ἁλύσεις), ἅτινα ἠδύναντο νά ἀποδοθῶσιν εἰς ἀμφότερους τούς ἀποστόλους· ὥστε οὐδέν προσθέτει ἡ τοῦ Γαΐου μαρτυρία διά τῆς ἐπιδείξεως τῶν τροπαίων τῶν ἀποστόλων.

»Ὁ Γάϊος λέγων τά τρόπαια τῶν ἱδρυσάντων τήν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν, πόθεν δῆλον, ὅτι ἐννοεῖ τόν Πέτρον; Τοῦτο εἶναι τό ἐν τῇ λογικῇ καλούμενον pelitio principii. Ἀνάγκη νά ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ὑπῆρξε καί ὁ Πέτρος, διά νά παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Γάϊος μνημονεύει τήν ἐν Ρώμῃ ὕπαρξιν τροπαίου, τοὐτέστι τάφου τοῦ Πέτρου. Τίνας λοιπόν ἐννοεῖ θεμελιωτάς τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας; Τόν Παῦλον καί τούς μαθητάς αὐτοῦ. Διότι ἀπόστολοι δέν ἐκαλοῦντο μόνον οἱ μαθηταί τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί οἱ συνεργάται καί οἱ μαθηταί αὐτῶν. Οὕτως ὁ Λουκᾶς καλεῖ τόν Βαρνάβαν ἀπόστολον· ὁ Παῦλος καλεῖ πολλάκις ἀποστόλους τόν Τίτον, τόν Τιμόθεον, τόν Σίλαν· ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς καλεῖ ἀπόστολον Κλήμεντα τόν Ρώμης, σύγχρονον τοῦ Γαΐου. Ἀλλά τό σπουδαῖον ἐπιχείρημα κατά τῆς γνώμης τῶν ἀντιφρονούντων εἶναι τά παρά τοῦ Γαΐου λεγόμενα περί τροπαίων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἅτινα εἶναι ἀδύνατον νά εἶναι ἀληθῆ, διότι ἄντικρυς ἀντιμάχονται πρός τά πράγματα. Ὁ Γάϊος μνημονεύει «τρόπαια ἀποστόλων», τά ὁποῖα δύναται πᾶς τις νά ἴδῃ παρά τῷ Βατικανῷ ἤ παρά τήν Ὡστίαν ὁδόν, τουτέστιν εἰς τόπους περιφανεῖς. Ἀλλ' ἦτο τοῦτο δυνατόν, καθ' ὅν χρόνον οἱ Χριστιανοί διά νά σωθῶσιν ἔπρεπε νά εἶναι κεκρυμμένοι;

»Ἐάν ὑπῆρχον τῷ ὄντι οἱ τάφοι, ὡς μνημονεύει ὁ Γάϊος, θά κατεσκευάσθησαν τόν δεύτερον αἰῶνα, τουτέστιν ἐπί Τραϊνοῦ ἤ ἐπί Ἀδριανοῦ, διότι μόνον τότε οἱ χριστιανοί ἀπήλαυσαν ἐλευθερίας τινός. Ἀλλά τότε διατί ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψας περί τό 260, οὐδέν περί τοῦ πράγματος ἀναφέρει; Διατί ὁ Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὁ περί τό 250 συγγράψας τήν τῶν Εὐαγγελίων ἑρμηνείαν, οὐδέν μνημονεύει; Διατί ὁ Μινούκιος (213), ὁ Φῆλιξ ἐν

τῷ περί θρησκείας διαλόγῳ αὐτοῦ οὐδέν ἔγραψεν; Ὁμοίως ὁ Λουκιανός, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ πρεσβύτερος, καί Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψαντες περί τό 240, οὐδέν μνημονεύουσι;

»Ἡ τοῦ Ὠριγένους μαρτυρία περί τοῦ θανάτου τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ ἐπί Νέρωνος ἀναιρεῖται ὑπό τοῦ Κλήμεντος Ρώμης, ἱστοροῦντος, ὅτι ὁ Παῦλος «ἐπί τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθών καί μαρτυρήσας ἐπί τῶν ἡγουμένων ἀπηλλάγη», ὅπερ καί ὡς ἀόριστον ἐάν νοηθῇ καί μή ἀκριβῶς δηλοῦν ὡς τόπον μαρτυρίου τήν Ἱσπανίαν, δέν ἐννοεῖ ὅμως καί τήν Ρώμην διά τήν ἀοριστίαν.

»Οὐδέ τοῦ Εὐσεβίου ἡ μαρτυρία, ἱστοροῦντος, κατά τά προαναπτυχθέντα, τόν θάνατον τῶν δύο ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἔχει κῦρός τι, διότι καί οὗτος, ὡς προελέχθη, ἐν πολλοῖς ἀντιφάσκει καί τάς εἰδήσεις ἤντλησεν ἐκ τεθολωμένων πηγῶν. Ἀπόδειξις, ὅτι ἀναφέρει ὡς ἱστορικήν ἀλήθειαν τόν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου, ἐνῷ ἀναφέρει καί τήν εἴδησιν περί τοῦ θανάτου τῶν δύο ἀποστόλων, καί ἀβασανίστως δέχεται πᾶσαν παράδοσιν ἤ εἴδησιν ὡς ἱστορικήν ἀλήθειαν...

»Ἡ ἔκτη εἴδησις, ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἑρμηνευτής Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ἀναιρεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ὁ Μᾶρκος δυνατόν νά ὑπῆρξεν ἑρμηνευτής τοῦ Πέτρου, ἀλλ' οὐχί ἐν Ρώμῃ· πολύ πιθανόν ἐν Αἰγύπτῳ, διότι ἐν Αἰγύπτῳ ὡμιλοῦντο ἡ Κοπτική, ἡ Ἑλληνική καί ἡ Λατινική γλῶσσα. Ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν, α) διότι ὁ Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην, καί β) διότι, ὡς εἴδομεν, ὁ Μᾶρκος μέχρι μέν τό 62 πρός 63 ἦτο ἐν Αἰγύπτῳ σύν τῷ Πέτρῳ, ἀπό δέ τοῦ χρόνου τούτου ἀναφέρεται εἰς τάς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ὡς εἴδομεν, ὡς συνεργός αὐτοῦ, ἐν αἷς οὐδεμία γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Πέτρου· ὥστε καί αὐτή ἡ εἴδησις τοῦ Εἰρηναίου στερεῖται τοῦ κύρους τοῦ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν καί ὡς ὑπ' αὐτῶν ἀθετουμένη πίπτει. Ἡ εἴδησις αὕτη ἕν φαίνεται ὅτι ἐνέχει τό ἀληθές· ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἑρμηνευτής τοῦ Πέτρου. Ἐπειδή δέ δέν ἐγένετο ἐν Ρώμῃ, πιθανόν ὅτι ἐγένετο ἐν Αἰγύπτῳ, καί τότε ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη ἡμῶν περί τοῦ τόπου τῆς συγγραφῆς τῆς Α΄ Καθολικῆς ἐπιστολῆς.

»Ἡ δέ ἑβδόμη εἴδησις, ὅτι μετά τήν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων ὁ Μᾶρκος μετέδωκε τό κατ' αὐτόν Εὐαγγέλιον γραπτῶς, οὐδόλως ὑποστηρίζει τήν εἴδησιν καί ὅτι ἔγραψεν ἐν Ρώμῃ καί ὅτι μάλιστα «ἐκύρωσε τήν γραφήν ὁ ἀπ. Πέτρος», ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος ἐν Βιβλ. ΙΙ κεφ. ιε', ἀλλά καί ταῦτα στεροῦνται κύρους, διότι ἡ κριτική ἔρευνα ἐξελέγχει αὐτά ἀνακριβῆ καί πρός τήν ἀλήθειαν ἀντιμαχόμενα· Ἰδού δέ ἡ ἀπόδειξις:

Τό Εὐαγγέλιον τό κατά Ματθαῖον μετεφράσθη εἰς τήν Ἑλληνικήν, ἐκ δέ τῆς συγκρίσεως τῶν τριῶν Εὐαγγελίων, ἤτοι τῆς μεταφράσεως τοῦ κατά Ματθαῖον, τοῦ κατά Λουκᾶν καί τοῦ κατά Μᾶρκον, δείκνυται, ὅτι καί ὁ Λουκᾶς καί ὁ Μᾶρκος γράφοντες εἶχον τήν μετάφρασιν ταύτην ὑπ' ὄψει· διότι 42 περικοπαί τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου καί τοῦ Λουκᾶ εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιαι πρός τάς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου· ἑπομένως ὁ Μᾶρκος ἔγραψεν πολύ ὕστερον. Πολύ πιθανόν, καί ἴσως βέβαιον, ὅτι ἔγραψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ὡς ἑρμηνευτής τοῦ Πέτρου ἐχρημάτισε καί τά ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενα ἐγγράφως τοῖς πιστεύουσι παρέδωκε· ὥστε ἡ τοῦ Εἰρηναίου μαρτυρία, τοσαῦτα ἔχουσα τά τρωτά, δέν δύναται νά χρησιμεύσῃ ὡς θεμέλιον διά νά οἰκοδομηθῇ τό πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Τό αὐτό κῦρος ἔχουσι πᾶσαι αἱ προμνημονευθεῖσαι μαρτυρίαι. Ὥστε ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδαμόθεν ἀποδεικνύεται, ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην, ἤ ὅτι ἐκήρυξεν ἐν Ρώμῃ, ἤ ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ. Μάλιστα ὅλως τἀναντία μαρτυροῦνται ὑπό τε τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας»[55].

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς καί ἀναλυτικῆς ταύτης κριτικῆς τῶν πληροφοριῶν τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τοῦ Ὠριγένους καί ἐν συνεχείᾳ τοῦ Εὐσεβίου περί μεταβάσεως καί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καί τῆς ἱδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ, ἐν συνεργασίᾳ

55. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 326. « ... Καί Λατῖνοι θεολόγοι τῆς περιωπῆς τοῦ L. Duchense ἀμφιβάλλουσι ἤ μᾶλλον δέν πιστεύουσι, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπεσκόπευσεν ἐν Ρώμῃ»· καί αὐτόθι ὑπ. 1. «L. Duchense, Histoire ancienne de l' Eglise, Paris I, 58».

μετά τοῦ ἀποστόλου Παύλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἀποδεικνύεται, φρονοῦμεν, πλήρως ὅτι ὄντως αἱ πληροφορίαι αὗται ἐπί ἀναληθῶν παραδόσεων καί πηγῶν ἐστηρίχθησαν, προδήλως ἄλλως τε πρός τάς σαφεῖς ἀντιθέτους μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καί τῆς Ἱστορίας ἀντικείμεναι[56]. Τάς ἀναληθεῖς ταύτας πηγάς καί παραδόσεις πολύ ἐγκαίρως, προφανῶς, ὡς ἐκ τῶν «ψευδοκλημεντείων» (μέ τά οποῖα καί ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν) συνάγεται, ἐπενόησε καί κατά τά τέλη τοῦ Β' αἰῶνος ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ὁ Παπισμός, ***ἔκτοτε διανοηθείς*** νά ὑποκαταστήσῃ τό κοσμικόν «**imperium**» καί τό «Pontifex maximus» τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων διά τοῦ **πνευματικοῦ** τοιούτου ὡς δῆθεν χριστιανικοῦ. Καί ἦτο ὅλως φυσικόν, ὑπό τό κράτος τῶν ἐν γένει πνευματικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν δυσχερειῶν τῆς πνευματικῆς μεταξύ τῶν μεγάλων καί ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων πόλεων ἐπικοινωνίας καί τῆς ἐλλείψεως μέσων ἐλέγχου τῆς γνησιότητος τῶν ἐπί περγαμηνῶν τότε κυκλοφορούντων συγγραμμάτων, νά μή εἶναι δυνατός ὁ προσήκων ἄμεσος ἔλεγχος τῶν σχετικῶν παραδόσεων καί πηγῶν.

Ἀλλά καί ἄν παρά πάντα ταῦτα ἐγίνετο δεκτόν ὅτι μετά τόν ἀπόστολον Παῦλον ἦ καί πρό αὐτοῦ ἀκόμη μετέβη καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην (καίτοι ἡ δευτέρα ἐκδοχή

---

56. Τό σχετικόν ὡσαύτως χωρίον τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅτι ὁ ἀπόστ. Πέτρος ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ρώμης τόν Κλήμεντα, ἀποδεικνύεται προδήλως παρεφθαρμένον ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος περί τό 88 ἔτος, ἤτοι εἴκοσι τοὐλάχιστον ἔτη μετά τόν θάνατον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 11). Ἀλλά καί ἐάν γίνῃ δεκτόν ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ὄντως ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐφόσον ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Λίνος ἐχειροτονήθη ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἄρα εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτής τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, χειροτονήσας καί τόν πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς. Διά τάς χειροτονίας δέ ταύτας καί εἰς τάς «Διαταγάς τῶν Ἀποστόλων» (Β.Ε.Π. τομ. Β', σελ. 136-137) ἀναφέρονται τά ἑξῆς: «...Τῆς δέ Ρωμαίων Ἐκκλησίας Λίνος μέν ὁ Κλαυδίας **πρῶτος** ὑπό Παύλου, Κλήμης δέ, **μετά τόν Λίνου θάνατον,** ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου δεύτερος κεχειροτόνηται».

ἀποκλείεται κατά τά προεκτεθέντα) καί ὅτι μετά τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἤ καί πρό αὐτοῦ, ἵδρυσε τήν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, καί πάλιν ὁ Παπισμός οὐδέν ἐπιχείρημα θά ἠδύνατο νά πορισθῇ διά τήν δικαιολόγησιν καί θεμελίωσιν τοῦ ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας «πρωτείου» του διότι, ὡς προαπεδείξαμεν, οὐδέν τοιοῦτον «πρωτεῖον» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Καί ἡ ἐνδεχομένη ὅθεν ὑπ' αὐτοῦ ἵδρυσις τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ἀλλά καί ὁ τυχόν θάνατός του ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν νά μεταδώσωσιν εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἰδιαιτέραν τινά ἐξουσίαν ἤ δικαιοδοσίαν ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Πολύ ὀρθῶς δέ καί ὡς πρός τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων τονίζει ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς του καί τά ἑξῆς:

«Εἰ ἡ Ρώμη, ὅτι ἐδέξατο τόν κορυφαῖον ἐπίσκοπον, πρώτη, ἡ Ἀντιόχεια μᾶλλον ἔχει τό πρωτεῖον· καί γάρ πρό τῆς Ρώμης ὁ ἀπ. Πέτρος ἐπεσκόπησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἔτι, εἰ διά τόν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων ἡ Ρώμη... τόν μαρτυρικόν... τελειώσαντα δρόμον, πολλῷ δικαιότερον **τά Ἱεροσόλυμα** τῆς Ρώμης πρωτεύειν. Ἔτι εἰ ἀπό τῆς προσώπων ποιότητος τό πρωτεῖον τοῖς θρόνοις περίεστι, πῶς οὐ λαμπρῶς κατά πάντων **τά Ἱεροσόλυμα** τό κράτος ἕξει; Αὐτός γάρ ὁ καί Πέτρου καί ἡμῶν ἁπάντων κοινός πλάστης καί δεσπότης, ὁ πρῶτος καί Μέγας Ἀρχιερεύς, ἡ πηγή πάσης ζωῆς καί Ἀρχιερατικῆς τάξεως, ἐν αὐτοῖς... καί τήν διατριβήν ἔσχε καί Ἑαυτόν ὑπέρ τῆς τοῦ Κόσμου σωτηρίας ἑκών ἱεράτευσε. Ἔτι, εἰ διά τόν κορυφαῖον ἡ Ρώμη ζητεῖ τό πρωτεῖον, δι' Ἀνδρέαν τόν πρωτόκλητον καί γενέσει πρότερον ἀδελφόν, τό Βυζάντιον πρῶτον...».

ς. Τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπό τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καί αἱ περί αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικῶν Κανόνων[57]

Αἱ μαρτυρίαι περί τοῦ συνοδικοῦ ἀλλ' ἐλευθέρου συνάμα καί ἀνεξαρτήτου πολιτεύματος διοικήσεως τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων εἶναι ὡσαύτως πολλαί, αἱ σπουδαιότεραι ὅμως τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

i. Ἡ ἐπιστολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου, περί τά τέλη τοῦ α΄ αἰῶνος, πρός τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (καί οὐχί πρός τόν ἐπίσκοπον αὐτῆς) καί ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης πρός τήν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου. «...ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ρώμην, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ

---

57. Ἀνωτάτη ἀρχή πάσης κατ' ἔθνος ἤ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὑπό τοῦ συνόλου τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς συγκροτουμένη Σύνοδος, τῆς δέ «καθόλου» τοιαύτης ἡ «Οἰκουμενική». Ἔργον δέ τῶν Ἱ. Συνόδων, καί δή τῶν Οἰκουμενικῶν, εἶναι ὅπως τήν ἐν τῇ Γραφῇ καί τῇ Ἱ. Παραδόσει **ἀλήθειαν**, τήν ἀποτελοῦσαν συνείδησιν καί ζῶν φρόνημα πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, διαμφισβητουμένην τυχόν ἤ νοθευομένην, καθορίζωσιν ἐπί τό σαφέστερον, συνεργοῦντος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὥστε «τῆς οὐρανίας φιλοσοφίας τά δόγματα» νά προσλάβωσι μέν σαφήνειαν, ἀποδεικτικότητα καί ἀκρίβειαν, χωρίς ὅμως νά ἀλλοιωθῶσι, κολοβοθῶσιν ἤ διαστραφῶσι...». Κριτήριον τῆς ἱερότητος τῶν Συνόδων καί τῆς «συνεργείας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος» εἰς τάς ἀποφάσεις αὐτῶν εἶναι ἡ συμφωνία τῆς «συνειδήσεως» τῆς **ὅλης** Ἐκκλησίας, τοῦ ὅλου πληρώματος αὐτῆς. Ἐκ τούτου ὅμως δέν ἔπεται ὅτι τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λαός, χρίει τάς Ἱεράς, Οἰκουμενικάς ἤ μή Συνόδους, οὐδ' ὅτι ἀποφαίνονται οἱ ἐπίσκοποι ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' αἱ Ἱ. Σύνοδοι ἀποφαίνονται συνεργείᾳ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος περί τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρχούσης ἀπολύτου «**ἀληθείας**», ὁ δέ λαός – τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζει ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι αὗται δέν ἐξετράπησαν τοῦ προορισμοῦ καί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ἰδέ εἰς + Παν. Τρεμ., «Δογματική», τ. Β΄, σελ. 401-408 καί βιβλ. αὐτ.

Κόρινθον»[58] ἡ ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ πρός τόν Πάπαν Κορνήλιον, ἐν ᾗ, ἀποκρουομένης ρητῶς πάσης ἐννοίας διακρίσεως καί πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, τονίζονται ὑπό τοῦ ἁγίου πατρός καί αἱ «**ἰδιαίτεραι**» καί «**ἀνεξάρτητοι**» δικαιοδοσίαι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καί Ἀφρικῆς, ὡς καί ἡ ἐπιστολή τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ἐπισκόπου Καισαρείας (Καππαδοκίας) πρός τόν ἅγιον Κυπριανόν, ἐν ᾗ αἱ αὐταί ἀλήθειαι ἐντονώτερον ἐπαναλαμβάνονται[59]· ὡσαύτως πᾶσαι αἱ καθολικαί καί μή ἐπιστολαί τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πολυκάρπου Σμύρνης, Διονυσίου Κορίνθου καί Εἰρηναίου Λουγδούνου, τάς ὁποίας ἔγραψαν οὗτοι ἀνεξαρτήτως ὅλως καί ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, καθ' ὅν ἀκριβῶς τρόπον ἐγράφησαν ὑπό τῶν ἀποστόλων Παύλου, Ἰακώβου, Ἰωάννου καί Ἰούδα ἐπιστολαί αἱ καθολικαί αὐτῶν, ὅλως ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀπ. Πέτρου.

ii. Αἱ ἀποφάσεις (Κανόνες) πασῶν τῶν τοπικῶν συνόδων τοῦ Β' καί Γ' αἰῶνος (μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου) τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς (Ἀσίας, Πόντου, Καισαρείας, Ἰκονίου, Κορίνθου), τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Νουμιδίας καί τῆς Μαυριτανίας, ἀλλά καί αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων τῆς Δύσεως, ἐν ταῖς παροικίαις τῆς Γαλλίας καί τῇ Ὀσροηνῇ[60], αἱ ληφθεῖσαι ὡσαύτως ἀνεξαρτήτως ὅλως τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἐπανειλημμένως δέ καί ἐν ἀντιθέσει πρός τάς δοξασίας καί γνώμας αὐτοῦ περί τε τοῦ ζητήματος τοῦ Πάσχα καί τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν[61].

iii. Ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ἐν ᾗ γίνεται λόγος περί τῆς σχέσεως τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν πρός τόν σωτῆρα Χριστόν καί τονίζεται ὅτι ὁ νόμος τοῦ Κυρίου οὐδένα γιγνώσκει ζυγόν ἀνάγκης, ἀλλ' εἶναι «νόμος ἐλευθερίας»[62].

iv. Αἱ ἐπιστολαί τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πρός Κορινθίους,

58. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13.
59. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 50-57 καί 60-63.
60. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 48-49, 58-60 καί 66-67.
61. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13-17.
62. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 74.

ἐν αἷς πολλά διδάσκονται περί Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἱεραρχίας καί εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[63].

v. Ἡ ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου πρός Ἐφεσίους, ἐν ᾗ, πρός τοῖς ἄλλοις, γράφει: «...ἐστέ οὖν **σύνοδοι πάντες,** θεοφόροι καί ναοφόροι, Χριστοφόροι, ἁγνοφόροι».

vi. Ἐπιστολή τοῦ ἰδίου πατρός πρός τόν Πολύκαρπον, ἐπίσκοπον Σμύρνης, πρός ὅν περί τῆς ἑνότητος γράφει καί τά ἑξῆς: «Τῆς ἑνώσεως φρόντιζε, ἧς οὐδέν ἄμεινον· πάντας βάσταζε, **ὡς καί σέ Κύριος** (σ.σ. καί οὐχί ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης)· πάντων τάς νόσους βάσταζε...».

vii. Ἐπιστολή τοῦ ἰδίου πρός Μαγνησιεῖς, ἐν ᾗ ἐπαινῶν τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας γράφει: «Ἄιδω τάς Ἐκκλησίας ἐν αἷς ἕνωσιν εὔχομαι σαρκός καί πνεύματος Χριστοῦ».

viii. Ἡ ἐπιστολή τοῦ αὐτοῦ πρός Ρωμαίους, ἥν δέν ἀποστέλλει πρός τόν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἀλλά πρός τήν Ἐκκλησίαν,** καί εὔχεται ἵνα τήν ἑαυτοῦ ἐπισκοπήν ἐπισκοπήσῃ μόνον ὁ Χριστός[64].

ix. Αἱ περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ ἀποστολικοῦ πατρός Ἑρμᾶ, ἐν ταῖς «Παραβολαῖς» αὐτοῦ καί τῷ «Ποιμένι», καθ' ἅς ἡ Ἐκκλησία παραβάλλεται πρός μέγα οἰκοδόμημα, ὑψηλόν πύργον, τεθεμελιωμένον ἐπί τοῦ παντοδυνάμου ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί συντηρούμενον ὑπό τῆς ἀοράτου τοῦ Θεοῦ δυνάμεως· ἡ δέ πύλη ἡ ἄγουσα εἰς τόν πύργον εἶναι ὁ **Υἱός τοῦ Θεοῦ,** δι' ἧς μόνης εἶναι δυνατή ἡ εἴσοδος. Ὡσαύτως ἐπιστολή τοῦ αὐτοῦ πατρός πρός Διόγνητον, ἐν ᾗ ἑνωτικόν κέντρον τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖ μόνον τόν «Λόγον» (κεφ. Ζ' ια)[65].

x. Αἱ περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι σύστημα, πλῆθος ἀνθρώπων, διοικούμενον ὑπό τοῦ θείου Λόγου· πόλις ἀπολιόρκητος καί **ἀκατάθλιπτος** ἀπό πάσης **τυραννίδος·** (Παιδαγ. α' 6, Στρωμ. ζ' 5)· ὅτι εἶναι μήτηρ ἅμα καί παρθένος καί νύμφη Χριστοῦ,

63. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75.

64. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75-76.

65. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 76-77.

ἡμεῖς δέ ἐσμεν μέλη Χριστοῦ (Στρωμ. γ' 6)· ὅτι βασιλική κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας ἐ**στίν** ὁ **Χριστός** (Παιδ. α')[66].

xi. Αἱ περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ Ὠριγένους ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ παρά τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ζωοποιούμενον[67].

xii. Αἱ περί τῆς ἑνότητος, ἀλλά καί τῆς **ἀνεξαρτησίας** τῶν Ἐκκλησιῶν γνῶμαι τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἅς **οὐδεμία ὑποταγή νοεῖται** τῆς μιᾶς εἰς τήν ἄλλην, διότι **πᾶσαί εἰσιν ἀδελφαί,** τιμῶσαι αἱ νεώτεραι τάς ἀρχαίας καί ἀποστολικάς ὡς μητέρας, οὕτως εἰπεῖν, ἑκάστη[68].

xiii. Αἱ περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ὅτι ἀποτελεῖ αὕτη «θεῖον καθίδρυμα», τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οὗ τά μέλη διά τῆς ἀγάπης συνδέονται πρός ἄλληλα καί πρός τήν κεφαλήν[69]. Οὐδεμία βεβαίως διάκρισις γίνεται ὑπό τοῦ ἁγίου Πατρός, ὅπως καί ὑπό πάντων τῶν προμνησθέντων ἀποστολικῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὅτι δηλ. ἐν τῷ καθολικῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἔχει οὗτος θέσιν διακεκριμένην, ἔστω καί τιμητικήν.

xiv. Λεπτομερής ὑπό τοῦ ἱστορικοῦ Γίββωνος ἱστορική περιγραφή τοῦ τρόπου τῆς ἱδρύσεως καί τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περί «τῆς παρακμῆς καί πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους» (Τόμ. β', σελ. 149, ἐκδ. 1809, ἐν Λονδίνῳ). Αἱ Ἐκκλησίαι ἀποκαλοῦνται ὑπό τοῦ ἱστορικοῦ τούτου «ἑταιρεῖαι» ἤ «αὐτοτελεῖς πολιτεῖαι», τό σύνολον δ' αὐτῶν αὐτοτελής ὁμοσπονδία πολιτειῶν» ἐχουσῶν ἰδίαν περιουσίαν, νομοθεσίαν καί ἐνέργειαν

66. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 77.

67. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 78.

68. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 79. «Ὁ Τερτυλλιανός ἀποδίδει τιμήν εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, μόνον διότι αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει Ἀποστολική Ἐκκλησία· δι' ὅ καί κατατάσσει αὐτήν μετά τῶν ἀποστ. Ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, τῶν Φιλίππων, τῆς Θεσ/νίκης καί τῆς Ἐφέσου. Τερτυλ. De praescripte XXXVJ).

69. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80.

καί συνδεομένων πρός ἀλλήλας διά τῶν συνόδων, κατ' ἀρχήν τοπικῶν ἤ ἐπαρχιακῶν, ἀκολούθως δέ Οἰκουμενικῶν[70]. Τό πολίτευμα δέ τοῦτο πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, τό συνοδικόν, ἀλλά καί ἀνεξάρτητον, διετυπώθη καί περιελήφθη εἰς τάς διατάξεις τῶν ΙΔ', ΙΕ', ΙΣΤ', ΛΔ', ΛΕ', ΛΖ', ΛΗ', ΟΔ' καί ΠΓ' ἀποστολικῶν Κανόνων, ἐξ ὧν οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

α. Κανών ΛΔ': «Τούς ἐπισκόπους **ἑκάστου ἔθνους** εἰδέναι χρή τῶν ἑαυτοῖς **πρῶτον,** καί ἡγεῖσθαι **αὐτόν ὡς κεφαλήν,** καί μηδέν πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δέ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καί ταῖς ὑπ' αὐτήν χώραις. Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος **ἄνευ τῆς πάντων γνώμης** ποιείτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διά Κυρίου, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα»[71].

Τόν Κανόνα τοῦτον ἑρμηνεύων ὁ Ζωναρᾶς λέγει ὅτι ἐπιβάλλει τοῖς ἐπισκόποις «ἕκαστον τά τῆς οἰκείας Ἐκκλησίας καί τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χωρῶν πράττειν ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτούς. Πλήν οὐδέ τῷ πρώτῳ ἐπισκόπῳ παραχωρεῖ, τῇ τιμῇ καταχρώμενον, εἰς δυναστείαν ταύτην ἀμείβειν καί ἐναυθεντεῖν καί χωρίς γνώμης κοινῆς τῶν συλλειτουργῶν ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων ἤ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς (πρβλ. Ἀντιοχ. Θ').

β. ὁ ΛΖ' ἀποστολικός Κανών ρητῶς ὡσαύτως ἐπιτάσσει ὅπως αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων ἑκάστου ἔθνους συνέρχωνται δίς τοῦ ἔτους, ὁρίζεται δέ καί τό ἔργον τῶν περιοδικῶν τούτων συνόδων διά τῶν ἑξῆς: «...Ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τά δόγματα τῆς εὐσεβείας καί τάς ἐμπιπτούσας Ἐκκλησιαστικάς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν»[72].

Ὁρίζεται οὕτω ρητῶς διά τῶν δύο τούτων ἀποστολικῶν

---

70. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80-82.

71. Συν/μα Θ. καί Ἱ. Κανόνων Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 45, πρβλ. καί Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ἱ. Κανόνες», σελ. 143.

72. Ράλλη καί Ποτλῆ, Συν/μα τῶν θείων καί Ἱ. Κανόνων, Β', σελ. 58, πρβλ. καί Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ἱ. Κανόνες», σελ. 144.

Κανόνων ἡ σύστασις τῶν **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησιῶν – αὐτοκεφάλων, ἀναντιρρήτως – μέ τούς ἰδιαιτέρους ἐπισκόπους καί τόν **πρῶτον** ἑκάστης καί καθορίζεται, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρός τάς προαναπτυχθείσας ρητάς ὡσαύτως καί κατηγορηματικάς σχετικάς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, καί τῆς «ζώσης» –ἰδίᾳ τότε– ἀλλά καί ἐγγράφου Ἱερᾶς παραδόσεως, ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως αὐτῶν καί ἡ πνευματική δικαιοδοσία τοῦ **πρώτου,** τοῦ προκαθημένου ἑκάστης **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησίας. Οὐδεμία νύξις καί καθ' οἱονδήποτε τρόπον γίνεται εἰς ὅλους τούς ἀποστολικούς Κανόνας περί διακρίσεώς τινος, **ἔστω καί τιμητικῆς,** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης εἰς τό καθολικόν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ἔμελλε νά σχηματισθῇ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξ Ἐκκλησιῶν **πολλῶν ἐθνῶν.** Καί εἶναι ὅλως εὐνόητον ὅτι τά γενικά τῆς Καθολικῆς, τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ζητήματα θά ἔπρεπε νά ἐπιλύωνται διά συνόδων Οἰκουμενικῶν, ἀποτελουμένων οὐχί μόνον ἐκ τῶν **πρώτων** – τῶν ἀρχιεπισκόπων δηλ. τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐθνῶν ἤ εἰδικῶν ἐξουσιοδοτημένων ἀντιπροσώπων των.

Γνωστόν βεβαίως τυγχάνει ὅτι οἱ ἀποστολικοί Κανόνες, συνταγέντες κατά τά τέλη τοῦ Β' καί ἀρχάς τοῦ Γ' αἰῶνος, ἐκρίθησαν ὡς ψευδεπίγραφοι. Ἐπικυρωθέντες ὅμως οὗτοι ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν γνώσει τῆς μή γνησιότητός των, ἀπέκτησαν τό προσῆκον Οἰκουμενικόν κῦρος καί τήν δέουσαν νομικήν ἰσχύν, ἥν καί διατηροῦσιν ἐν τῇ Ἀδιαιρέτῳ Ἐκκλησίᾳ μέχρι σήμερον. Ἡ κριτική ἄλλως τε περί αὐτῶν συμφωνεῖ ὅτι περιέχουσι διατάξεις ἀπολύτως συμφώνους οὐ μόνον πρός τό πνεῦμα τῆς Κ.Δ., ἀλλά καί πρός τήν ἀρχαιοτάτην Ἐκκλησιαστικήν παράδοσιν. Ἔχουσιν ἑπομένως ἰδιαιτέραν σημασίαν διά τό ἐπίμαχον θέμα, ἐφόσον μάλιστα κυρωθέντες, ὡς προείπομεν, ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπέκτησαν ἰσχύν Κανόνων συνόδου Οἰκουμενικῆς[73].

73. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 135-136.

Καί πρό τῆς εἰδικῆς ὅμως κυρώσεώς των ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ μνησθέντες ἀποστολικοί Κανόνες ΛΔ΄ καί ΛΖ΄, ἀναφερόμενοι εἰδικῶς εἰς τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς Καθολικῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί ὑπό τῶν Ε΄ καί ΣΤ΄ Κανόνων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι διά τῶν Κανόνων τούτων ἐπεκυρώθη ἡ δικαιοδοσία ἑκάστης τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας «κατά τε τήν "ἀνεξαρτησίαν" καί τήν "αὐτοτέλειαν"» αὐτῶν, ὡς καί «πάντα ὅσα κατ' ἔθος ἀπό χρόνων ἀρχαιοτάτων ἑκάστη αὐτῶν εἶχεν ὑπό τήν δικαιοδοσίαν αὐτῆς»· ἐθεσπίσθη διά τοῦ Ε΄ Κανόνος ἡ «δίς τοῦ ἔτους σύγκλησις εἰς σύνοδον πάντων τῶν ἐπισκόπων ἑκάστης ἐπαρχίας» καί τέλος, ἐπεκυρώθη ἡ ἀπ' ἀρχῆς καθιερωθεῖσα ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας ἀρχή τῆς «πλειοψηφίας» ἐν ταῖς διασκέψεσι διά τῆς εἰδικῆς διατάξεως «κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος» διά τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος.

Ζ. Εἰδικοί Κανόνες τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων[74] περί τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων

Οἱ Ε΄ καί Στ΄ Κανόνες τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς προείπομεν. ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί οἱ ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικοί Κανόνες ἔχουσιν ὡς ἑξῆς[75]:

Κανών Ε΄. «Περί τῶν ἀκοινωνήτων καί τοῦ χρόνου τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Περί τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι, ὑπό τῶν **καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων,** κρατείτω ἡ γνώμη, κατά τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, **τούς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἑτέρων μή προσίεσθαι.** Ἐξεταζέσθω δέ, μή μικροψυχίᾳ, ἤ φιλονικείᾳ, ἤ τινι τοιαύτῃ ἀηδίᾳ τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηνται. Ἵνα οὖν τοῦτο τήν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνῃ, καλῶς ἔχειν **ἔδοξεν ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δίς τοῦ ἔτους συνόδους γενέσθαι·** ἵνα **κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας** ἐπί τό αὐτό συναγομένων τά τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται, καί οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ, κατά λόγον ἀκοινώνητοι **παρά πᾶσιν εἶναι δόξωσι,** μέχρις οὗ **τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ** τήν φιλανθρωποτέραν ὑπέρ αὐτῶν ἐκθέσαι ψῆφον». Αἱ δέ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μέν, πρό, τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μακροψυχίας ἀναιρουμένης, τό δῶρον καθαρόν

---

74. Ἡ Ε΄ καί ἡ Στ΄ Οἰκουμεν. σύνοδοι δέν ἐξέθεντο Κανόνας, περιορισθεῖσαι εἰς τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχοληθέντων αὐτάς Χριστολογικῶν ζητημάτων, τό ἔργον δέ τοῦτο ἐπετέλεσε συμπληρωματικῶς δι' ἀμφοτέρας ἡ ταύταις ἑπομένη «Πενθέκτη».

75. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ, σελ. 27-28.

προσφέρηται τῷ Θεῷ· δευτέρα δέ, περί τόν τοῦ μετοπώρου καιρόν. (Ἀπ. ιβ', ιγ', λβ', Ἀντιοχ. στ', Σαρδ. ιδ', Καρθαγ. κστ', λζ', ρμα').

Κανών ΣΤ'. «Περί τῆς τῶν Μητροπολιτῶν τάξεως».

«Τά ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τά ἐν Αἰγύπτῳ καί Πενταπόλει, ὥστε τόν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον **πάντων τούτων ἔχειν τήν ἐξουσίαν.** Ἐπειδή καί τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστι. Ὁμοίως δέ κατά τήν Ἀντιόχειαν καί ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις **τά πρεσβεῖα σῴζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις**[76]**.** Καθόλου δέ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι, εἴ τις χωρίς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τόν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μή δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον. Ἐάν μέντοι **τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ** εὐλόγῳ οὔσῃ, καί κατά Κανόνα Ἐκκλησιαστικόν, δύο ἤ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονικείαν ἀντιλέγωσι, **κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος».**

Αἱ διατάξεις τῶν Κανόνων τούτων ὑπό τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπανελήφθησαν, κατά τό πλεῖστον αὐτῶν μέρος ἐπεξετάθησαν καί ἐπεξηγήθησαν ὑπό τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἔχοντος οὕτως:

«Τόν ἐπίσκοπον μή ἐπιέναι ἄκλητον εἰς ἄλλην παροικίαν».

«Τούς ὑπέρ διοίκησιν ἐπισκόπους **ταῖς ὑπερορίοις Ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι, μηδέ συγχέειν τάς Ἐκκλησίας·** *ἀλλά*

---

76. Ἐν τῷ Κανόνι τούτῳ τῆς Α' Οἰκουμεν. συνόδου δέν ἐγένετο μνεία τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, διότι τότε δέν εἶχε κἄν ἱδρυθῇ εἰσέτι ἡ Κωνσταντινούπολις, ἱδρυθεῖσα τῷ 330 μ. Χ. Ἐτονίσθη δ' ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας «ἔχει τήν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καί Πενταπόλει, διότι, ἐγένετο ἀμφισβήτησις τῆς ἐπ' αὐτῶν «ἐξουσίας καί δικαιοδοσίας» του, ἐξ αἰτίας τῆς καθαιρέσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Λυκοπόλεως Μελετίου. Ἡ προστεθεῖσα ἀκολούθως πρότασις «ἐπειδή καί τῷ Ρώμης ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθες ἐστί, οὐδέν ἄλλο ἀποτελεῖ εἰμή ἐπεξήγησιν καί βεβαίωσιν τῆς «ταυτότητος», τῆς «ὁμοιότητος» τῆς «κατ' ἔθος» ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπί πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κλπ. πρός τήν ἐξουσίαν, ἥν εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης «ἐπί πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ». Ἡ λέξις «ἐπειδή» ἔχει τήν ἔννοιαν τοῦ «καθώς, τοῦ ὅπως» (Πηδάλ. σελ. 129-130, ἑρμ. Στ' Καν. Α' Οἰκ. συνόδου, πρβλ. Ἁγ· Νεκταρίου, μν. ἔργ., 98-99).

κατά τούς Κανόνας τόν μέν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τά **ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν** τούς δέ τῆς **Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, τήν Ἀνατολήν μόνον διοικεῖν,** φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς Κανόσι τῆς κατά Νίκαιαν πρεσβείων **τῇ Ἀντιοχέων Ἐκκλησίᾳ** καί τούς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τά κατά **τήν Ἀσιανήν μόνον διοικεῖν** καί τούς τῆς Ποντικῆς τά **τῆς Ποντικῆς μόνον** καί τούς τῆς Θράκης τά τῆς **Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν.** Ἀκλήτους δέ ἐπισκόπους **ὑπέρ διοίκησιν μή ἐπιβαίνειν ἐπί χειροτονίᾳ ἤ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις Ἐκκλησιαστικαῖς.** Φυλαττομένου δέ τοῦ **προγεγραμμένου περί τῶν διοικήσεων Κανόνος,** εὔδηλον ὡς **τά καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς Ἐπαρχίας Σύνοδος διοικήσει** κατά τά ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα. Τάς δέ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρή κατά τήν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν Πατέρων».

Διά τοῦ Γ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου καθωρίσθησαν τά προνόμια-**πρεσβεῖα** τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως, δεύτερα μετά τά πρεσβεῖα- **τιμῆς** ὡσαύτως καί οὐχί **ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, προταχθέντος κατά τάξιν τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ὁ Κανών ἔχει ὡς ἑξῆς[77]:

«Περί τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Τόν μέντοι τῆς Κων/πόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τά πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετά τόν τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπον «διά τό εἶναι αὐτήν νέαν Ρώμην»[78].

---

77. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου. μν. ἔργ., σελ. 36.

78. Διά τοῦ κανόνος τούτου τῆς Β΄ Οἰκουνομ. συνόδου διηυκρινίσθη προσέτι, ὅτι τά «πρεσβεῖα» ἅτινα «κατ' ἔθος εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, ἦσαν ἁπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» (primatus honoris) «διά τό εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν-**βασιλεύουσαν**», καί οὐχί «πρωτεῖα ἐξουσίας» (primatus potestatis). Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐθεωρεῖτο «πρῶτος ἐν ἴσοις» (primus inter parie), ἤ «πρῶτος τῇ τάξει», μόνον διότι ἦτο ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης καί οὐχί ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἡ αὐτή διευκρίνισις ἐγένετο σαφέστερον διά τοῦ ΚΗ΄ Κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμεν. συνόδου, ὅν παραθέτομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. (Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 23).

Ἐν τῷ Α΄ ἀκολούθως Κανόνι τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὡσαύτως γενικαί διατάξεις διοικητικῆς φύσεως. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως[79]:

«Περί Κελεστίνου καί τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ». «...Εἴ τις μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας, ἀποστατήσας τῆς ἁγίας καί Οἰκουμενικῆς Συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ ἤ μετά τοῦτο προστεθείη, ἤ τά τοῦ Κελεστίνου ἐφρόνησεν, ἤ φρονήσει, οὗτος κατά τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαί τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας **ἐντεῦθεν ἤδη ὑπό τῆς Συνόδου ἐκβεβλημένος** καί ἀνενέργητος ὑπάρχων. Ἀλλά καί αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας Ἐπισκόποις καί τοῖς πέριξ Μητροπολίταις τοῖς τά τῆς Ὀρθοδοξίας φρονοῦσι ὑποκείσεται εἰς τό πάντη καί τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι».

Διά τοῦ Θ΄ Κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, καθορισθείσης τῆς **εἰδικῆς δοσιδικίας** τῶν κληρικῶν, παρεσχέθη εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς θρόνον τῆς βασιλευούσης ἡ ἀνωτάτη δικαστική δικαιοδοσία (τό περίφημον **ἔκκλητον** τοῦ Πάπα) τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐναντίον τῶν Μητροπολιτῶν διαφορῶν, περιοριζομένη βεβαίως εἰς τά ὅρια τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας του, συμφώνως πρός τόν ΚΗ΄ Κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καί τόν Β΄ τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως:[80]

«Ὑπό τίνος δικάζονται οἱ κληρικοί». «Εἴ τις κληρικός πρός κληρικόν πρᾶγμα ἔχει, μή ἐγκαταλιμπανέτω τόν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καί ἐπί τά κοσμικά δικαστήρια μή κατατρεχέτω... Εἰ δέ κληρικός πρᾶγμα ἔχει πρός τόν ἴδιον ἤ καί πρός ἕτερον ἐπίσκοπον, παρά **τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω.** Εἰ δέ πρός τόν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος ἤ κληρικός ἀμφισβητείη, καταλαμβανέτω τόν **ἔξαρχον τῆς διοικήσεως ἤ** τόν τῆς **βασιλευούσης Κων/πόλεως θρόνον** καί ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω».

---

79. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 42

80. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 52.

Διά τοῦ ΙΖ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὅμοιαι γενικαί διατάξεις δικαστικῆς φύσεως, παρέχουσαι ἐκ νέου εἰς τόν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως δικαιοδοσίαν ἀνωτάτης δικαστικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως:[81]

«Μή μετακινεῖν παροικίαν ὑπό τινι ἐπαρχίᾳ λ΄ ἔτη ὑποκειμένην».

«Τάς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικάς παροικίας, ἤ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρά τοῖς κατέχουσιν αὐτάς Ἐπισκόποις, καί μάλιστα εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. Εἰ δέ ἐντός τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηταί τις, ἤ γένοιτο περί αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικεῖσθαι, περί τούτων κινεῖν παρά τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρά τοῦ ἰδίου μητροπολίτου παρά τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἤ τῷ Κων/πόλεως Θρόνῳ δικαζέσθω, καθά προείρηται».

Διά τοῦ ΙΘ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐθεσπίσθη ἐκ νέου ἡ τακτική, δίς τοῦ ἔτους, σύγκλησις τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως[82]: «Περί ἐπαρχιακῶν Συνόδων».

«Ἦλθεν εἰς τάς ἡμετέρας ἀκοάς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αἱ κεκανονισμέναι Σύνοδοι οὐ γίνονται· καί ἐκ τούτου πολλά παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία Σύνοδος κατά τούς τῶν ἁγίων πατέρων Κανόνας, δίς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπί τό αὐτό συντρέχειν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τούς Ἐπισκόπους, ἔνθα ὁ τῆς Μητροπόλεως Ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ καί διορθοῦν ἕκαστα τά ἀνακύπτοντα. Τούς δέ μή συνιόντας Ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι... ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διά τοῦ ΚΗ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπεκυρώθησαν καί ἀνεγνωρίσθησαν καί αὖθις τά εἰδικά προνόμια – πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα παρέσχεν αὐτῷ ἡ Β΄ Οἰκουμενική σύνοδος

81. Ἰδίου, μν· ἔργ., σελ. 55.

82. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 55.

διά τοῦ προμνησθέντος Γ' Κανόνος αὐτῆς. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως:[83]

«Περί τῶν τοῦ Κων/πόλεως προνομίων».

«Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καί τόν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα Κανόνα τῶν ἑκατόν πεντήκοντα Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων[84] τῶν συνταχθέντων ἐπί τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κων/πόλεως, Νέᾳ Ρώμῃ, γνωρίζοντες, τά αὐτά καί ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καί ψηφιζόμεθα περί τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κων/πόλεως Νέας Ρώμης· **Καί γάρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διά τό βασιλεύειν τήν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀπεδεδώκασι τά πρεσβεῖα».**

«Καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι καί οἱ ἑκατόν πεντήκοντα Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, τά ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ρώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τήν βασιλείᾳ καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ρώμῃ, καί ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνην, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καί ὥστε τούς τῆς Ποντικῆς καί τῆς Ἀσιανῆς καί τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δέ καί τούς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπό τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατά Κων/πολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· δηλαδή ἑκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετά τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τούς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθώς τοῖς θείοις Κανόσι διαγορεύεται· χειροτονεῖσθαι δέ καθώς εἴρηται τούς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρά τοῦ Κων/πόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατά τό ἔθος γινομένων καί ἐπ' αὐτόν ἀναφερομένων»[85].

---

83. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 58.

84. Τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου.

85. Εἶναι πρόδηλον, ὅτι διά τοῦ Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνανεοῦται καί ἐπεξηγεῖται ὁ Γ' Κανών τῆς Β' Οἰκουμενικῆς

Διά τοῦ Η΄ ἀκολούθως Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐτροποποιήθη ὁ Ε΄ κανών τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου «περί συγκλήσεων ἐπαρχιακῶν συνόδων», περιορισθείσης τῆς συγκλήσεώς των ἅπαξ τοῦ ἔτους. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως:[86]

«Ἐν πᾶσι τά ὑπό τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν θεσπισθέντα καί ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι ἀνανεοῦμεν καί τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἔνθ' ἄν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. Ἐπειδή δέ διά τε τάς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, διά τε τάς προσπιπτούσας ἑτέρας αἰτίας ἀδυνάτως οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι δίς τοῦ ἐνιαυτοῦ τάς συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν, ὥστε τρόπῳ παντί ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τήν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διά τά ὡς εἰκός ἀναφυόμενα Ἐκκλησιαστικά κεφάλαια, ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον, ἀπό τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καί μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός ἑκάστου ἔτους κατά τόν αὐτόν τόπον, ὅν τῆς μητροπόλεως, καθ' ἅ προείρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος, τούς δέ μή συνιόντας ἐπισκόπους ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διά τοῦ ΛΣΤ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνενεώθησαν καί αὖθις τά προνόμια τοῦ

συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν εἰς τόν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρός τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἀλλά τροποποιεῖται προσέτι καί ὁ Β΄ Κανών τῆς αὐτῆς συνόδου, διά τῆς ὑπαγωγῆς καί τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀσιανῆς, τῆς Ποντικῆς καί τῆς Θράκης, ἔτι δέ καί τῶν ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι Ἐκκλησιῶν εἰς τήν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατά τοῦ Κανόνος τούτου διεμαρτυρήθη ὁ τότε Πάπας τῆς Ρώμης Λέων ὁ Α΄, ἀλλά μετά τήν κατ' ἐπανάληψιν ἐπικύρωσίν του διά διαταγμάτων τῶν αὐτοκρατόρων Μαρκιανοῦ καί Ζήνωνος καί τῆς 131 Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α΄ ἀνεγνώρισεν οὗτος de facto τάς εἰς τόν ἐπίσκοπον-πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως χορηγηθείσας ὑπ' αὐτοῦ προνομίας (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 44-48).

86. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 80.

Πατριάρχου Κων/πόλεως. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως[87]: «Περί τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Ἀνανεούμενοι τά παρά τῶν ἑκατόν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων[88], καί τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων[89], νομοθετημένα, ὁρίζομεν, ὥστε τόν Κων/πόλεως θρόνον **τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων** τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καί ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὅν τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων μεγαλουπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καί μετά τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως».

Καί, τέλος, διά τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνενεώθη ὁ προμνησθείς Η΄ Κανών τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου περί συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων οὐχί δίς ἀλλ' ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλά προσετέθη καί συνοδικός ἀφορισμός ἐναντίον **παντός ἄρχοντος** κωλύοντος ἐνδεχομένως τήν σύγκλησιν αὐτῶν. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως:[90]

«Περί συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Ἐπειδή περ Κανών ἐστιν ὁ λέγων δίς τοῦ ἔτους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρῆναι γίνεσθαι διά συναθροίσεως τῶν ἐπισκόπων τάς κανονικάς συζητήσεις· διά τό συντριβήν καί τό ἐνδεῶς ἔχειν πρός ὁδοιπορίαν τούς συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ τῆς Ἕκτης Συνόδου ὅσιοι Πατέρες, ἐξάπαντος τρόπου καί προφάσεως ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίγνεσθαι καί τά ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. Τοῦτον οὖν τόν Κανόνα καί ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν. Καί **εἴ τις εὑρεθῇ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω...**».

Ἐκτός ὅμως τῶν εἰδικῶν τούτων Κανόνων, καί δι' ὅλων σχεδόν τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν προμνησθεισῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐψηφίσθησαν γενικαί διατάξεις διοικητικῆς

87. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 92

88. Τῆς Β΄ Οἰκ. Συνόδου.

89. Τῆς Δ΄ Οἰκ. Συνόδου.

90. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 125.

φύσεως ρυθμίζουσαι τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρως ὁ Γ΄ Κανών τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, «μή ἔχειν τούς κληρικούς συνεισάκτους», ὁ Δ΄, «ὑπό πόσων καθίστασθαι τόν ἐπίσκοπον...», ὁ ΙΕ΄, «περί τοῦ μή μεταβαίνειν τούς κληρικούς ἀπό Ἐκκλησίας εἰς Ἐκκλησίαν» καί ὁ ΙΣΤ΄ τῆς αὐτῆς, «περί τῶν ἐπιμενόντων τῇ τοιαύτῃ μεταβάσει», ὁ Β΄, τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, «περί ἀποστατῶν ἐπισκόπων» οἱ Κανόνες Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄, Ζ΄ τῆς αὐτῆς· ὁ Η΄ τῆς ἰδίας, εἰς τό τέλος τοῦ ὁποίου καί διά τῆς γενικῆς καί πάλιν διατάξεως «**...ἔδοξε τοίνυν τῇ ἁγίᾳ καί Οἰκουμενικῇ συνόδῳ σῴζεσθαι ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καθαρά καί ἀβίαστα τά αὐτῆς προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατά τό πάλαι κρατῆσαν ἔθος...»,** κατωχυρώθησαν καί αὖθις τά ἀπαραβίαστα προσόντα καί δίκαια ἑκάστης Ἐκκλησίας, ὁ Ε΄ Κανών τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καί οἱ ΣΤ΄, Ζ΄, Γ΄, ΙΒ΄ καί ΚΕ΄ τῆς αὐτῆς· πάντες οἱ Κανόνες τῆς Πενθέκτης καί πάντες ὡσαύτως οἱ τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου περιέχουσι διατάξεις γενικῆς διοικητικῆς ἤ δικαστικῆς φύσεως, δι' ὧν αἱ Οἰκουμενικαί αὗται σύνοδοι (τάς ὁποίας καί μόνον ἀναγνωρίζει ὡς τοιαύτας ἡ Ἀδιαίρετος Ὀρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία) ὡς ἡ ἀνωτάτη πνευματική, διοικητική καί δικαστική ἀρχή καί ἐξουσία τῆς ἡνωμένης **μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς** καί **ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς, ἀληθῶς θεοπνεύστως καί ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐρρύθμισαν πάντα τά γενικῆς διοικητικῆς ἤ δικαστικῆς φύσεως θέματα, ἅτινα μέχρι τότε ἀπησχόλησαν τήν ὅλην Ἐκκλησίαν. Οὐδαμοῦ τῶν διατάξεων τούτων ὑπάρχει καί ἡ ἐλαχίστη νύξις περί **ἰδιαιτέρας τινός διοικητικῆς ἤ δικαστικῆς ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης. Ἀντιθέτως, πᾶσαι αἱ ἑπτά Οἰκουμενικαί σύνοδοι ρητῶς, σαφῶς καί ἀπεριφράστως διεκήρυξαν, ὅτι αὗται **μόναι ἀποτελοῦσι** τήν ὑπάτην, τήν ἀνωτάτην ἀρχήν καί ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα, πλήν τῶν τόσων ἄλλων εἰδικῶν καί γενικῶν διατάξεων διοικητικῆς φύσεως, ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική σύνοδος διά τοῦ ΙΓ΄ Κανόνος της ἠκύρωσε Κανόνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης περί τῆς ἀγαμίας

τοῦ κλήρου, πλήν τῶν ἐπισκόπων. Ὁ Κανών ἔχει οὕτως:[91]

«Ἔξεστι πρεσβυτέροις, διακόνοις καί ὑποδιακόνοις γαμεῖν.

Ἐπειδή τῇ **Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ** ἐν τάξει Κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τούς μέλλοντας διακόνους ἤ πρεσβυτέρους χειροτονίας ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς, ἡμεῖς **τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες Κανόνι** τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καί τάξεως τά τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατά νόμους συνοικέσια καί ἀπό τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα...». Ἡ αὐτή σύνοδος διά τοῦ ΝΕ΄ Κανόνος της ἐπέβαλε καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης τήν μή τήρησιν τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου (πλήν τοῦ Μ. Σαββάτου), διατάξασα καί τήν καθαίρεσιν παντός κληρικοῦ νηστεύοντος κατά τήν Κυριακήν ἤ τό Σάββατον καί τόν ἀφορισμόν παντός λαϊκοῦ, διά δέ τοῦ Α΄ Κανόνος της κατεδίκασε πᾶσαν προσθήκην εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως ἐπί ποινῇ ἀφορισμοῦ καί ἀναθεματισμοῦ. Καί τέλος ἡ Ζ΄ Οἰκουμενική σύνοδος, διά τοῦ προμνησθέντος ΣΤ΄ Κανόνος της «περί συγκλήσεως ἐπαρχιακῶν συνόδων», ἀπήγγειλεν, ὡς προείπομεν, καί **ἀφορισμόν** ἐναντίον **παντός ἄρχοντος**, ὅστις ἐνδεχομένως νά ἐκώλυε τήν σύγκλησιν αὐτῶν.

Τοιουτοτρόπως, ὅπως ἡ πρώτη μετριοπαθής πάντως ἀπόπειρα προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου» ὑπό τοῦ Πάπα Ἀνικήτου, ἡ ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῶν «Ψευδοκλημεντείων» κατά τά τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος γενομένη καί ὑπό τῶν διαδόχων αὐτοῦ Βίκτωρος καί Στεφάνου συνεχισθεῖσα, διά τάς ἔριδας περί τό Πάσχα καί τό βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, ἀπεκρούσθη ἐντόνως ὑπό τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Πολυκάρπου (Σμύρνης), Πολυκράτους (Ἐφέσου), Εἰρηναίου (Λουγδούνου), Κυπριανοῦ (Καρχηδόνος) κ.ἄ., ὡς καί ὑπό τοπικῶν συνόδων ἐν Ἀφρικῇ, Ἀραβίᾳ καί Γαλλίᾳ, συγκληθεισῶν ὅλως ἀνεξαρτήτως καί ἐν ἀγνοίᾳ ἀκόμη τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης[92]· Οὕτω,

91. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 82.

92. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 15-17.

διά μέν τῶν εἰδικῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων Β' καί Δ', τούς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν, ρητῶς καί κατηγορηματικῶς διεκηρύχθη ἡ ἀνυπαρξία «**πρωτείου**» **διοικήσεως** ἤ **ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Διότι ἐτονίσθη ὅτι εἶχεν οὗτος, κατ' **ἐπικρατῆσαν ἔθος**, πρεσβεῖα τιμῆς ἁπλῶς, καί ταῦτα οὐχί ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλά διά τό «εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν». Δι' ὅλων δέ τῶν Κανόνων, διοικητικῆς καί δικαστικῆς φύσεως, τούς ὁποίους αἱ μνησθεῖσαι ἕξ Οἰκουμενικαί σύνοδοι (αἱ ἀναγνωριζόμεναι ὡς τοιαῦται καί ὑπό τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος) ἐψήφισαν, ἀπεκλείσθη καί κατεδικάσθη ρητῶς πολυειδῶς καί πολυτρόπως πᾶσα καί ἁπλῆ ἔστω ἔννοια «πρωτείου». Ἡ σύγκλησις ἄλλως τε πασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, καί τῆς Πενθέκτης (τό κῦρος τῶν ὁποίων ἀνεγνώριζον πάντοτε οἱ ἑκάστοτε Πάπαι) ὑπό τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κων/πόλεως[93] καί

93. Ἡ Α' Οἰκουμεν. σύνοδος συνεκλήθη ὑπό τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐν Νικαίᾳ, ἡ Β' ὑπό τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Γ' ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ἐν Ἐφέσῳ, ἡ Δ' ὑπό τῆς αὐτοκρατ. Πουλχερίας καί τοῦ Μαρκιανοῦ ἐν Χαλκηδόνι, ἡ Ε' ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ΣΤ' ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Πενθέκτη ὑπό τοῦ 'Ιουστινιανοῦ τοῦ Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπίσης καί ἡ Ζ' ὑπό τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης ἐν Νικαίᾳ. Προήδρευσαν δέ τῆς μέν ΙΑ' ὁ ὅσιος Κορδούης, οὐχί ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀλλά ὡς τῶν μᾶλλον πεφημισμένων ἐπισκόπων «διά τάς ἀρετάς καί τήν ἡλικίαν» (πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 96), τῆς Β' ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Μελέτιος, τῆς ΙΓ' ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, τῆς Δ' ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε', διά τῶν ἀντιπροσώπων του, τῆς Ε' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος, τῆς ΣΤ' ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Πωγωνᾶτος, τῆς Πενθέκτης, ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιουστινιανός, ὁ ρινότμητος, καί τῆς Ζ' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος. Καί ἐκ τούτων πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δέν εἶχον κἄν τό δικαίωμα συγκλήσεως τῶν Οἰκουμεν. Συνόδων μέχρι τῆς ἀποκοπῆς των ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καί **οὐδέποτε ἐξήρτησαν τό κῦρος τῶν ὑπό τῶν αὐτοκρατόρων συγκληθεισῶν οἰκ. Συνόδων ἐκ τῆς ἐγκρίσεώς των.** Πάντα δέ ταῦτα ὅπως καί τό ὅτι εἰς τινας Οἰκουμεν. Συνόδους δέν παρέστησαν κἄν αὐτοπροσώπως, εἶναι ἀμάχητοι ἐπίσης μαρτυρίαι, ὅτι πλέον τοῦ πρωτείου «τι-

ἡ διά τῶν ὑπ' αὐτῶν δογματισθέντων «ὅρων», τῶν ψηφισθέντων «Κανόνων» καί τῶν κατ' αὐτάς προσφωνήσεων κλπ., σαφής καί κατηγορηματική διακήρυξις ὅτι ἀποτελοῦσιν αὗται τήν ὑπάτην πνευματικήν, διοικητικήν καί δικαστικήν ἐξουσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, εἶναι, φρονοῦμεν, μαρτυρίαι ἀμάχητοι ὅτι ὑπό τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων, στερρῶς ἐχομένης τοῦ «συνοδικοῦ πολιτεύματος» τῆς πρώτης ἀποστολικῆς τοιαύτης (περί οὗ ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν), οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη διοικητική τις ἐξουσία ἤ διάκρισις εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, πέραν τοῦ πρωτείου «τιμῆς», τοῦ «πρώτου τῇ τάξει». Τά αὐτά ὅμως ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς, δεύτερα τῇ τάξει, ρητῶς ἀνεγνωρίσθησαν εἰς τόν Πατριάρχην Κων/πόλεως διά τε τῶν προμνησθέντων Κανόνων τῶν Β' καί Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλά καί διά τῆς 131 νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὅπως καί τῆς «Ἐπαναγωγῆς» τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου[94]. Δι' εἰδικῆς δέ ἀποφάσεως τῆς ἐν Κων/πόλει συνόδου τοῦ 879-880 (ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Μ. Φωτίου), εἰς ἥν μετέσχον καί ὑπέγραψαν τά πρακτικά αὐτῆς καί οἱ κανονικοί ἀντιπρόσωποι τοῦ τότε Πάπα Ρώμης Ἰωάννου τοῦ Η' καί ἥτις φέρει ὅλα τά χαρακτηριστικά τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου, **καίτοι δέν ἐπεκράτησεν ὡς τοιαύτη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας,** οὐ μόνον κατεδικάσθη καί ἀπηγορεύθη ἅπαξ ἔτι πᾶσα προσθήκη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλά καί διεκηρύχθη ἐκ νέου τό ἰσότιμον τῶν «προσόντων» καί «πρεσβείων» τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ρώμης καί Κων/πόλεως διά τῶν ἑξῆς:[95]

«...Ὥρισεν ἡ ἁγία καί Οἰκουμενική σύνοδος, ὥστε, εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν ἤ λαϊκῶν ἤ ἐπισκόπων ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἤ Εὐρώπῃ ἤ Λιβύῃ διατρίβοντες ὑπό δεσμόν ἤ καθαίρεσιν

μῆς» οὐδεμίαν διακεκριμένην θέσιν εἶχον οὗτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ σχίσματος. (Πρβλ. καί Ἰωάν. Καρμίρη. Τά Δογματικά καί συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τ. Α', εκδ. 2α, σελ. 105 ἑξ.).

94. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ἱ. Καν. τόμ. σελ. 44 και + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 176-177.

95. Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 276-288.

ἢ ἀναθεματισμόν παρά τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Ἰωάννου ἐγένοντο, ἵνα ὦσιν οἱ τοιοῦτοι καί παρά Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὅρῳ, τουτέστιν ἢ καθῃρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. Οὕς μέντοι Φώτιος, ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν Πατριάρχης, κληρικούς ἢ λαϊκούς ἤ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος καί ἱερατικοῦ ἐν οἱαδήποτε παροικίᾳ ὑπό ἀφορισμόν ἤ καθαίρεσιν ἢ ἀναθεματισμόν ποιήσει, ἵνα ἔχῃ αὐτούς καί ὁ ἁγιώτατος Πάπας Ἰωάννης καί ἡ κατ' αὐτόν ἁγία τοῦ Θεοῦ Ρωμαίων Ἐκκλησία ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι· μηδέν τῶν προσόντων πρεσβείων τῷ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας, μηδέ τό ταύτης προέδρῳ τό σύνολον **καινοτομουμένων** μηδέ **νῦν,** μήτε εἰς τό **μετέπειτα».** Τοιουτοτρόπως, οὐ μόνον διεκηρύχθη ἅπαξ ἔτι ἡ τελεία πνευματική, διοικητική κλπ. **ἰσότης** τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλά καί ἀπεκλείσθη προσέτι πᾶσα καινοτομία εἰς τά «προσόντα» καί «πρεσβεῖα» τοῦ Πάπα Ρώμης καί μελλοντικῶς.

Εἰς τήν τοιαύτην συρροήν μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ **«πρωτείου ἐξουσίας»** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐκ τε τοῦ τρόπου τῆς συγκλήσεως τῶν ὑπό τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένων ἑπτά – ἵνα μή εἴπωμεν ὀκτώ – Οἰκουμενικῶν συνόδων (δι' ἅς δέν θά ὑπῆρχε καί **λόγος** συγκλήσεως, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἀνεγνωρίζετο ὑπό τῆς μέχρι τοῦ σχίσματος Ἐκκλησίας ὡς ἀπόλυτος αὐτῆς **μονάρχης** καί **ἀλάθητος** – διότι οἱονδήποτε θέμα περί τά **δόγματα** καί τήν **διοίκησιν** αὐτῆς θά ὑπήγετο εἰς τήν ἀποκλειστικήν του **ἁρμοδιότητα**...**)**, ἀλλά καί τῆς προεδρίας καί τῆς διευθύνσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ δέ ἐκ τῶν «εἰδικῶν» καί «γενικῶν» Κανόνων διοικητικῆς καί δικαστικῆς φύσεως, τούς ὁποίους αὗται ἐψήφισαν, μετεχόντων καί συνυπογραφόντων κανονικῶν πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (ὡς καί τοῦ προκαθημένου αὐτῆς ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης), ὁ Παπισμός ἀντιτάσσει: α) Τάς κατά τάς ἐναρκτηρίους συνεδρίας τῶν Γ' καί Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ πρωτείου ὑπό τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων

διά τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων προσφωνήσεων[96], β) τάς ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων τῶν αὐτῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ὑπέρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καί Λέοντος Δ'[97] καί γ) τούς περιφήμους Γ', Δ' καί Ε' Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἀλλ' εἰς μέν τάς ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου», τάς ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα κατά τάς ρηθείσας Οἰκουμενικάς συνόδους γενομένας, συντριπτικήν ἀπάντησιν ἀποτελοῦσι: α) ὁ προηγηθείς αὐτῶν Γ' Κανών τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν καί εἰς τόν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρός τά «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης («διά τό εἶναι τήν Κων/πολιν **νέαν Ρώμην»)** καί διηυκρινίσθη καί οὕτως ὅτι τά πρεσβεῖα, ἅτινα **κατ' ἔθος** καί κατά τόν ΣΤ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἦσαν ἁπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς», διά τό «εἶναι αὐτήν πρωτεύουσαν»· καί β) οἱ προμνησθέντες Θ' καί ΙΖ', ἰδίᾳ δέ ὁ ΚΗ' Κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, παρά τήν νέαν καί κατά τήν σύνοδον ταύτην ἀπόπειραν προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα Λέοντος Δ', οὐ μόνον ἐπεκυρώθησαν τά ὑπό τοῦ Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναγνωρισθέντα «πρεσβεῖα τιμῆς» τοῦ Ἐπισκόπου-Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί ἐπηυξήθησαν ταῦτα ὡς πρός τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του κλπ., κατά τά προεκτεθέντα. Αἱ δέ ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων κατά τάς αὐτάς συνόδους ὑπέρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καί Λέοντος Δ' «...αὐτή δικαία κρίσις νέῳ Παύλῳ Κελεστίνῳ, νέῳ Παύλῳ Κυρίλλῳ...» καί «...Πέτρος διά Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε..., οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν...»[98], ὅπως καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, δέν εἶναι εἰμή «ἐνθουσιώδεις ἐκφράσεις χαρᾶς», ὅλως συνήθεις κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην, **καθ' ἅς ὅμως**

96. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-40.

97. Ἰδίου, αὐτόθι.

98. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-36.

ἀμφότεροι οἱ ἐπευφημηθέντες Πάπαι ἐξισοῦντο καί ἐξωμοιοῦντο μέ τόν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριλλον[99]. Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τούς προμνησθέντας τρεῖς Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, οὐ μόνον δέν δύνανται νά χρησιμεύσωσιν οὗτοι ὡς «ἔρεισμα» διά τό παπικόν «πρωτεῖον», ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως ἀποτελοῦσιν, ὡς θά ἀποδείξωμεν, μίαν τῶν **σπουδαιοτέρων** μαρτυριῶν ἐναντίον αὐτοῦ.

β. Οἱ Γ', Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

Οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἔχουσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ὡς ἑξῆς[100]:

«Κανών Γ'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε: Καί τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδείς ἐπισκόπων ἀπό τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνει, εἰμή παρά τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν αὐτῇ κληθείη τις, διά τό μή δοκεῖν ἡμᾶς τάς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. Καί τοῦτο δέ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε, ἐάν ἔν τινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἄντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καί συνεπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπό ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι εἰ δέ ἄρα τις τῶν ἐπισκόπων ἔν τινι πράγματι δόξῃ κατακρίνεσθαι, καί ὑπολαμβάνει ἑαυτόν μή σαθρόν, ἀλλά καλόν ἔχει τό πρᾶγμα,

---

99. Ἰδίου, αὐτόθι καί + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 104 καί ὑποσ. 2, καί σελ. 105 ὑπ' 1, καί βιβλ. αὐτόθι.

100. + Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 182-186. Κατά τόν μακαριστόν καθηγητήν + Ἀρχ. Β. Στεφανίδην τούς Κανόνας τούτους ἠλλοίωσαν, ηὔρυναν καί ἐπεξέτειναν ἀργότερον οἱ Πάπαι καί κατέστησαν αὐτούς τοιούτους, ὥστε νά ἀνταποκρίνωνται εἰς τάς παπικάς ἀξιώσεις. Παρεμέρισαν ὁλοτελῶς τά ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα δικαιώματα τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων καί παρουσίασαν ἑαυτούς ὡς δυνάμει τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος δικαιουμένους νά ἀναθεωρήσωσι τάς κατά τῶν ἐπισκόπων καί κληρικῶν συνοδικάς ἀποφάσεις. Ὡς ἐκ τούτου τό Λατινικόν κείμενον διαφέρει τοῦ Ἑλληνικοῦ (Ἰδέ διατριβάς τοῦ ἐν λόγῳ καθηγητοῦ ὑπό τούς τίτλους: α) «Ἰννοκέντιος Α'», εἰς Ἐπετηρ. Θεολ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 1924, σελ. 363, καί β) «ἡ γνησιότης τῶν τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου», εἰς τήν αὐτήν Ἐπετηρ. ἔτους 1931, σελ. 389-392).

ἵνα καί αὖθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ, **εἰ δοκεῖ ὑμῖν, τῇ ἀγάπῃ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμήσωμεν,** καί γραφῆναι παρά τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, ὥστε διά τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τό δικαστήριον, καί ἐπιγνώμονας αὐτός παράσχοι. Εἰ δέ μή συστῆναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τό πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρῄζειν, τά ἅπαξ κεκριμένα μή ἀναλύεσθαι, τά δε ὄντα βέβαια τυγχάνειν».

«Κανών Δ'. Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ τῇ κρίσει τῶν Ἐπισκόπων τῶν ἐν γειτνίᾳ τυγχανόντων καί φάσκῃ πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μή πρότερον εἰς τήν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀποκαταστῆναι, ἐάν μή ὁ τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπος ἐπιγνούς, περί τούτου ὅρον ἐξενέγκῃ».

«Κανών Ε'. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἤρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καί συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς, τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ἀποκινήσωσι, καί ὅς περ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπί τόν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, καί βουληθείς αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσῃ ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τήν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς Ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοί ἐπιμελῶς καί μετά ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καί κατά τήν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περί τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξιῶν καί πάλιν αὐτοῦ τό πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καί τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τόν Ρωμαῖον Ἐπίσκοπον κρίνειν δόξῃ, ἀπό τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι, ἵνα ᾖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἄν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ καί ὁρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τούς μετά τῶν Ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τήν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν, καί τοῦτο θετέον. Εἰ δέ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρός τήν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν καί ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἄν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ **Ἀπεκρίναντο οἱ Ἐπίσκοποι· τά λεχθέντα ἤρεσεν».**

Ὑπεραμυνόμενος ὁ καθηγητής Β. Στεφανίδης τῆς γνησιότητας τῶν Κανόνων τούτων, ἀμφισβητηθείσης ἐξ ὁλοκλήρου ὑπό τοῦ καθηγητοῦ I. Eriedrich (1902) εἰς τήν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου καί ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστ. Παπαδοπούλου[101], ὀρθῶς κατ' ἀρχήν τονίζει ἐν ταῖς προμνημονευθείσαις δύο διατριβαῖς του ὅτι οἱ Κανόνες οὗτοι δέν παρέχουσιν εἰς τόν Πάπαν Ρώμης μεγάλα δικαιώματα οὐδ' ἀναγνωρίζεται δι' αὐτῶν τό παπικόν πρωτεῖον· ὅτι κυρίως στρέφονται κατά τῶν ἐπεμβάσεων τῶν ἐπισκόπων εἰς ξένας ἐπαρχίας καί ἄρα θέλουσι νά ἐμποδίσωσι τήν ἀνάμιξιν ξένων ἐπισκόπων εἰς τήν καταδίκην ἐπισκόπου τινός καί ὁρίζουσιν ἡ πρώτη καί ἡ δευτέρα ἀναθεώρησις τῆς δίκης νά γίνεται ὑπό τῶν πλησιοχώρων αὐτῶν ἐπισκόπων· καί ὅτι, ἐπειδή ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶχεν ἐπικρατήσει ὁ Ἀρειανισμός καί οἱ πατριαρχικοί θρόνοι κατελήφθησαν ὑπό τῶν Ἀρειανῶν, εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἐδόθη ἁπλῶς τό δικαίωμα** νά ἀποφαίνεται ἄν δίκη τις χρήζῃ πρώτης ἤ δευτέρας ἀναθεωρήσεως[102]. Ἤτοι «ἀνετέθη» εἰς αὐτόν ἡ «ἐπιστασία» τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Κανόνων τούτων. Εἰς τάς κρίσεις ταύτας περί τῆς ἀληθοῦς σημασίας τῶν ἐν λόγῳ Κανόνων προσθέτει ὁ αὐτός καί ὅσα ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ παραπομπῇ 100 ἀναφέρομεν περί τῆς ἀλλοιώσεως καί παραποιήσεως αὐτῶν ὑπό τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης.

Πρίν ὅμως προβῶμεν καί ἡμεῖς εἰς τήν γενικωτέραν ἀνάλυσιν τῆς ἐν γένει πνευματικῆς, ἰδίᾳ δέ τῆς νομικῆς σημασίας τῶν Κανόνων τούτων, ἐπάναγκες θεωροῦμεν, τήν γνησιότητα αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ἔχουσι, ἐξ ὁλοκλήρου παραδεχόμενοι, νά παραθέσωμεν τό περί τοῦ ἱστορικοῦ τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς σχόλιον τοῦ Ζωναρᾶ (εἰς τόν Ε' Κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου), ἔχον ὡς ἑξῆς[103]:

---

101. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 21, ὑποσ. 1.

102. Πρβλ. ιδίου, αὐτόθι.

103. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ. καί Ἱ. Καν., τομ. Β', σελ. 178-179.

«Περί τοῦ Τόμου τῶν Δυτικῶν. Κωνστάντιος ὁ Βασιλεύς υἱός τοῦ Μεγ. Κων/νου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τήν Α΄ Οἰκουμενικήν σύνοδον. Τοῦτο ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Πάπας ἀνήνεγκε πρός Κώνσταντα, τόν ἀδελφόν τοῦ Κωνσταντίου, ὅς πόλεμον ἠπείλησε διά γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μή παύσοιτο κυμαίνων τήν Ἐκκλησίαν καί τήν Ὀρθόδοξον πίστιν διασαλεύων. Ὁ δέ τό ἀκριβές τῆς πίστεως ζητεῖν τῷ ἀδελφῷ ἀνταπέστειλε... **Ἔδοξε** οὖν τοῖς βασιλεῦσι σύνοδον γενέσθαι... Συνηθροίσθησαν οὖν ἐν Σαρδικῇ ἐπίσκοποι τριακόσιοι τεσσαράκοντα καί εἷς, οἵ καί ὅρον ἐξέθεντο, βεβαιοῦντα τό ἅγιον Σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων... **Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν** τόν ὅρον τοῦτον φησίν ἡ δευτέρα σύνοδος... **Δυτικούς** δέ τούς ἐν Σαρδικῇ ἀθροισθέντας φησίν ἐπισκόπους. Σαρδική δέ ἐστιν ἡ νῦν λεγομένη Τριάδιτζα. **Τόμον δέ εἶπε τῶν Δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ Δυτικοί ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.** Οἱ γάρ ἐξ Ἑώας Ο΄ ὄντες ἔλεγον. Ὡς μή τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσι ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητής καί ὁ Μ. Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσωσι τῇ συνόδῳ. Τοῦτο δέ ποιῆσαι μή ἀνασχομένων τῶν Δυτικῶν, **αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς Ἑώας ἐπίσκοποι·** διό καί **μόνον οἱ Δυτικοί** τόν τῆς Νικαίας ὅρον ἐβεβαίωσαν καί ἀνεθεμάτισαν τόν Ἀνόμιον, καί τῶν Ἑῴων ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνει αὐτόθι εἰς ἀκολουθοῦν σχόλιόν του ὁ Βαλσαμών.

Συνεκλήθη λοιπόν καί ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς οὐχί ὑπό τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης ἀλλ΄ ὑπό τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καί Κώνσταντος, καί τοῦτο ἀποτελεῖ πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου». Συνεκλήθη δέ οὐχί διά τήν ἀναθεώρησιν εἰς β΄ βαθμόν τῆς δίκης τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὡς ὁ Παπισμός ἰσχυρίζεται, ἀλλά διά νά καταπαύσῃ τόν σάλον τόν προελθόντα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου, ὅστις συνεχίζετο καί μετά τήν Α΄ Οἰκουμενικήν σύνοδον καί ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου το σῶμα τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶχε διαιρεθῇ εἰς Ὀρθοδόξους ὑπό τόν Μ. Ἀθανάσιον καί εἰς ἡμιαρειανούς ἤ Εὐσεβιανούς, πρός οὕς εἶχε

προσχωρήσει καί ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς Κωνστάντιος. Καί καταδικάσασα καί αὕτη τήν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου, διά τῆς βεβαιώσεως τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐδικαίωσε καί τόν Μ. Ἀθανάσιον[104].

Χωρισθεῖσα δέ αὕτη ἀπ' ἀρχῆς διά τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (πλήν τοῦ Μ. Ἀθανασίου καί τῶν περί αὐτόν εὐαρίθμων ἐπισκόπων) καί τῆς ὑπ' αὐτῶν συγκροτήσεως ἑτέρας συνόδου ἐν Φιλιππουπόλει, δικαίως ἐχαρακτηρίσθη οὐ μόνον ὡς τοπική τοιαύτη, ἀλλά καί ὡς τοπική τῆς **Δυτικῆς Ἐκκλησίας,** ἐφόσον τό σύνολον σχεδόν τῶν ἀπαρτισάντων αὐτήν ἐπισκόπων ἦσαν Δυτικοί. Δικαίως, ὡσαύτως, τό τε πνευματικόν ἀλλά καί τό νομοθετικόν-κανονικόν αὐτῆς ἔργον ὠνομάσθη, κατά τό προμνησθέν σχόλιον τοῦ Ζωναρᾶ, ὑπό τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου «Τόμος τῶν Δυτικῶν», διότι «μόνοι οἱ Δυτικοί ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο». Ἐν τούτοις, ἐκτός τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς καί νομικῆς σημασίας τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων (τήν ὁποίαν ἐν συνεχείᾳ θά ἀναπτύξωμεν), οἵτινες, ὡς προείπομεν, ἀποτελοῦσι μίαν τῶν σπουδαιοτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», καί μόνον τό γεγονός ὅτι **συγκληθεῖσα καί ἡ σύνοδος αὕτη ὑπό τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καί Κώνσταντος – καί οὐχί ὑπό τοῦ Πάπα Ρώμης** – ἐπελήφθη, ἐπέλυσε καί ἐδίκασε, ὡς ἀνωτάτη πνευματική καί δικαστική ἀρχή, καί τήν ὑπόθεσιν τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Πάπας Ρώμης οὐδέν δικαίωμα εἶχε μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης καί τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκδόσεως τῶν «εἰδικῶν» 3, 4 καί 5 κανόνων της – πρός ἐκδίκασιν διαφορῶν μεταξύ ἐπισκόπων εἴτε εἰς α' εἴτε εἰς β' βαθμόν. Ἄλλως ἡ σύνοδος δέν θά ἐδικαιοῦτο νά ἐπιληφθῇ κἄν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου· πολύ δέ περισσότερον νά παράσχῃ αὕτη, ὡς **νομοθετικόν σῶμα**, τό δικαίωμα τοῦ «Ἐκκλήτου» εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης διά τῶν περί ὧν τριῶν **εἰδικῶν** Κανόνων αὐτῆς.

104. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου., μν. ἔργ., σελ. 182.

Ὁπωσδήποτε ὅμως, τό μέν διά τήν ὁλικήν σχεδόν σύνθεσιν αὐτῆς ἐκ Δυτικῶν ἐπισκόπων (καί τόν δίκαιον ὡς ἐκ τούτου χαρακτηρισμόν της ὡς τοπικῆς συνόδου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας), ἅμα δέ καί διά τό ὅτι τό νομοθετικόν - κανονικόν αὐτῆς ἔργον καί δικαίωμα ἐτέλει ὑπό τόν περιορισμόν τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὅλοι ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντες Κανόνες, ἰδίᾳ δέ οἱ 3, 4 καί 5, οὐδέποτε ἦτο δυνατόν νά ἔχωσιν ἰσχύν πέραν τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐάν παρά ταῦτα οἱ ὀπαδοί καί ὑπερασπισταί τοῦ Παπισμοῦ ἐπιμένουν εἰς ἀντίθετον γνώμην, θά ἀπαντήσωμεν ὅτι ἡ ἰσχύς τῶν τριῶν τούτων Κανόνων καί πάλιν περιωρίσθη ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μετά τήν ψήφισιν τῶν Θ΄, ΙΖ΄ καί ΚΗ΄ Κανόνων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ὁποίας προήδρευσε ο Πάπας Λέων ὁ Ε΄ διά τῶν ἀντιπροσώπων Αὐτοῦ, δι' ὧν παρεσχέθησαν καί εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πατριάρχην Κων/πόλεως τά αὐτά δικαστικά δικαιώματα, περιοριζόμενα, ἀναντιρρήτως καί ταῦτα, ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, ἅτινα, κατά τά προεκτεθέντα, ρητῶς καί δι' εἰδικῶν Κανόνων ὡρίσθησαν. Διότι οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶναι **κανονικῶς** καί **νομικῶς** ἐπικρατέστεροι τῶν Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὑπό στενήν δέ ἔννοιαν ἑρμηνευόμενοι δύνανται νά θεωρηθῶσιν ὡς καταργοῦντες τελείως τούς ἀντιστοίχους 3, 4 καί 5 Κανόνας τῆς συνόδου ταύτης, τάς διατάξεις τῶν ὁποίων κατά τό πλεῖστον ἀντιγράφουσιν. Οὐδόλως δέ μεταβάλλει τήν «*νομικήν*» ταύτην ἀλήθειαν τό ὅτι οἱ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἐκυρώθησαν ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι ὑπό τῆς αὐτῆς συνόδου δέν κατηργήθησαν οὐδέ ἐτροποποιήθησαν κἄν καί οἱ προμνησθέντες ἀντίστοιχοι τοιοῦτοι τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς, οἵτινες ἀναντιρρήτως διατηροῦσι τήν εἰδικήν αὐτῶν ἰσχύν. Καί εὐλόγως δύναται νά ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου κύρωσις τῶν Κανόνων καί τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἀπέβλεπε καί εἰς

τοῦτο, «νά μή θεωρηθῶσι δηλονότι ὡς καταργηθέντες οἱ Κανόνες οὗτοι, καί δή οἱ 3, 4 καί 5, ὑπό τῶν προμνησθέντων ἀντιστοίχων Κανόνων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς μεταγενεστέρων καί ἐπικρατεστέρων. Ἐπιπροσθέτως, ὑπό τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐκυρώθησαν καί ἀπέκτησαν ἰσοδύναμον νομικήν ἰσχύν Κανόνων Οἰκουμενικῆς καί οἱ ἀποστολικοί Κανόνες[105], καί δή οἱ ΛΔ΄ καί ΛΖ΄, δι' ὧν ἡ ἐν γένει πνευματική δικαιοδοσία τοῦ ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης ῥητῶς περιορίζεται ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἔθνους. Ἐν συνδυασμῷ ὅθεν καί πρός τούς Ε΄ καί Στ΄ Κανόνας τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, ἐμμέσως ἐπεκυρώθησαν ἤ ἐπανελήφθησαν καί οἱ προμνησθέντες ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικοί Κανόνες, ἡ ἰσχύς τῶν 3, 4 καί 5 Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἶναι ὁπωσδήποτε **τοπική,** περιορίζεται δηλαδή ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν ὁρίων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως περιορίζεται ἡ ἰσχύς τῶν ἀντιστοίχων Κανόνων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, διατηρηθέντων ἀπαραβιάστων τῶν «εἰδικῶν προσόντων» καί «δικαίων» τῶν λοιπῶν τριῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, ἅτινα ρητῶς κατωχυρώθησαν οὐ μόνον διά τῶν μνησθέντων ἀποστολικῶν Κανόνων καί τῶν Ε΄ καί ΣΤ΄ Κανόνων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλά καί ὑπό τόσων ἄλλων Κανόνων τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων, δι' ὧν καθωρίσθη καί ἡ κατά σειράν τιμητική τάξις τῆς Πατριαρχικῆς «*πενταρχίας*», ὡς καί τά «ἰσότιμα δίκαια καί προσόντα» καί ἡ ἐν γένει ἰσότιμος πνευματική δικαιοδοσία τῶν πέντε Πατριαρχῶν[106].

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀδιαφιλονικήτων μαρτυριῶν πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, καταφαίνεται πόσον δικαίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν μικρᾷ πραγματείᾳ του ὑπό τόν τίτλον «πρός τούς

105. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 76.

106. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 93 ἑξ., 112, 117, 203 καί 211.

λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», διά διαφόρων ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς «ἀπέβλεπε μόνον εἰς τήν ἐν τῇ Δύσει Ἐκκλησίαν καί δέν ἔχει κῦρος Οἰκουμενικῆς συνόδου, πολλῷ μᾶλλον ὅτι ἐδέχθη τόν αἱρετικόν Μάρκελλον Ἀγκύρας, οἱ δέ ἐν αὐτῇ συνελθόντες **καθήρεσαν καί ἀνεθεμάτισαν** τούς ἐν Φιλιππουπόλει συνελθόντας καί **ἀποδόντας τά αὐτά**»[107]. Βεβαιοῦται ὡσαύτως ἡ ἀλήθεια τῶν ὅσων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων προσθέτει διά τό ἐπίμαχον θέμα ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς του[108], ἅτινα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

«...Ἔτι δέ ἡ πρώτη σύνοδος ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἐκανόνισε τά οἰκεῖα δίκαια προσεῖναι, καί μηδέτερον ἑτέρου ἐπεισπηδᾶν τοῖς ὁρίοις μηδέ τάς ἀλλοτρίας ὑποστᾶν τε καί ἑαυτῶν ποιεῖσθαι διοικήσεις. Ἡ δέ δευτέρα σύνοδος, διά τό βασιλείᾳ τήν Ρώμην λαμπρυνθῆναι προέχειν ἀποφηναμένη, οὐ **διά τούς κορυφαίους Πέτρον καί Παῦλον**, ὁμοίως καί τήν Κων/πολιν, ὡς βασιλείᾳ τιμηθεῖσαν τά ἴσα μετ' ἐκείνης ἔχειν προνόμια ἐψηφίσατο. Ἡ δέ τετάρτη προκρίνει πᾶσι τήν Κων/πολιν, μή ἀνασχομένη προκαθίσαι Βιγίλιον, ἐξ οὗ ἀταξίαι κατά Μηνᾶ ἐποιήθησαν, καί ποινήν παιδικήν Βιγίλιος ἔτισεν.

»Ἔτι δέ καί πρό Βιγιλίου Ἰωάννης ὁ τῆς Ρώμης ἀνελθών οὐδέν περί πρωτείου διηνέχθη (ἐβασίλευε δέ τότε Ἰουστινιανός), ἀλλά τήν ἱερατικήν στολήν, ὡς ἔθος τοῖς ἐν Κων/πόλει, περιβαλών, πρός **τοῖς εὐωνύμοις** μέρεσι τοῦ κατ' ἐκείνου καιροῦ πατριαρχοῦντος Ἐπιφανίου **καθεσθείς, οὐδέν ἐδυσχέρανε...**»

»Εἰ δέ λέγεις, ὅτι ἐν **Σαρδικῇ διατάσσεται** τόν Ρώμης ἐξετάζειν τάς τῶν ἑτέρων ἐνοριῶν ψήφους, πολλαχόθεν ἔχει τό εὐκατάλυτον, πρῶτον μέν, ὅτι **τοπική οὖσα ἀνατέτραπται** ὑπό τῆς Οἰκουμενικῆς Δ΄ συνόδου· αὕτη γάρ τῷ Κων/πόλεως Ἀρχιερεῖ μᾶλλον τάς τῶν ἑτέρων κρίσεις ἐξετάζειν ἀπένειμε.

---

107. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 175-176.

108. Πρβλ. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ἱ. Καν. τομ. Δ', σελ. 410-414.

»Δεύτερον, ὅτι ὁ ταύτης προεδρεύσας ὅσιος Κορδούης τῷ Ἀρειανισμῷ ἐπί τῷ τέλει τοῦ βίου, καί τῇ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καθαιρέσει ὑπέγραψε, ἐναντία τῇ τε οἰκείᾳ χειρογραφίᾳ καί τῇ γνώμῃ, ἥν ἔχειν ἐν Σαρδικῇ ἐγνωρίζετο, διαπραξάμενος.

»Ἄλλως τε ὅτι οὗτος, ὁ Κορδούης, **τῆς Ρωμαϊκῆς προεδρίας ἔχων τό πρόσωπον, καί τοῦ δικαίου μείζονα τήν χάριν αὐτῇ συνεισενέγκας μάλιστα** τηνικαῦτα, οὐ μόνον οὐ παρόντος τοῦ Κων/πόλεως, ἀλλά καί αἱρέσει προσανακειμένου, οὐ τήν τυχοῦσαν σπουδήν ἐποιήσατο· πλήν εἰ αὕτη τάς ἔμπροσθεν Οἰκουμενικάς συνόδους, καί μάλιστα τήν πρώτην, ὑπεροῤᾷ, ἤ ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ τά οἰκεῖα διασῴζεσθαι ἀβίαστα παντελῶς κανονίζει δίκαια· εἰ, οὖν αὕτη τοπική οὖσα τήν οἰκουμενικήν ὑπεροῤᾷ, ἐν αὐτῷ μάλιστα τῷ μέρει τούτῳ, τίς ἄν αὐτῇ ἐπιβλέψαι;

»Τρίτον, ὅτι Μάρκελλον καί ἄλλους τινάς αἱρεσιώτας, εἰ καί τῆς ἀκριβείας ἀγνοίᾳ, ὅμως ἀθῴους ἀποφηναμένη αἰσχύνην ὤφλησε. Καί γάρ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τάς ἐκείνης ἀλογήσασα ὑπέρ αὐτῶν ὡς ἀμαθεῖς καί ἀνεξετάστους ψήφους, **πάσης αὐτούς ἱερωσύνης εἰς τέλος ἐξεκήρυξε.**

»Τέταρτον, ὅτι μερισθέντες οἱ συνελθεῖν ὁμολογήσαντες ἀλλήλοις, οἱ μέν τήν Σαρδικήν, οἱ δέ τούς Φιλίππους κατέλαβον, καί καταστασιάζοντες ἀλλήλους καθαιρέσεις καί ἀναθεματισμούς ἐψηφίσαντο.

»Πέμπτον, ὅτι ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος… ἔτη δύο καί δέκα εἰς ἀκρίβειαν ἐξαναλώσασα τῶν ζητουμένων, οὐ μόνον οὐδέν αἰνέσιμον ἀπένειμε τῇ ἐν Σαρδικῇ, ἀλλ' οὐδ' ὅτι γέγονεν εἰδέναι ἠξίωσεν. **Εἰς δέ τούς Κανόνας ἐγκύψασα τῆς Α' συνόδου, γράφει ἀποτόμως** πρός Κελεστῖνον (ἤδη γάρ οὗτος τρίτος ἀπό Ζωσίμου τόν θρόνον ἐχειρίζετο Ρώμης) **μηκέτι τολμᾶν τόν ἀρχιερέα τῆς Ρώμης τάς ἑτέρας ἀναψηλαφᾶν ψήφους, ὡς μηδενός Κανόνος τούτου κελεύοντος.**

»Ὅτι καί **ἡ ἐν Βενεθάλοις σύνοδος** πάλιν τοῖς τῆς Α' ἐξακολουθήσασα Κανόσι, τούς μέν ὑπό τόν Ρώμης ἐπισκόπους ταῖς ἐκείνου συνοδικαῖς ψήφοις ὑπείκειν ἐκέλευσε, τούς

δέ ὑπό τόν Ἀλεξανδρείας τοῦ σφῶν ἀρχιερέως, **καί τούς ἄλλους ὁμοίως».**

Τοιαύτας κρίσεις περί τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς καί τῶν ἀπαρτισάντων αὐτήν Δυτικῶν ἐπισκόπων προσθέτει ἐν τῇ προμνησθείσῃ ἐπιστολῇ του καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων. Εἰς πάσας ὅμως τάς περί τῆς συνόδου ταύτης κρίσεις καί παρατηρήσεις θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς ὅτι οἱ μέν Γ' καί Δ' Κανόνες τῆς συνόδου ταύτης δέν εἶναι κἄν, **καθ' ἡμᾶς,** «Κανόνες δικαίου», διότι ἀπέμειναν ἁπλαί εἰσηγητικαί πρός τήν σύνοδον προτάσεις μή περιβληθεῖσαι τήν ἔγκρισιν τῆς συνόδου· πάντες δέ οἱ Κανόνες της καί ἰδιαιτέρως οἱ περί ὧν ὁ λόγος Γ', Δ' καί Ε' ἀποτελοῦσιν ἀκριβῶς, ὡς προείπομεν, μίαν τῶν σοβαρωτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας κλπ.».

Ἀποδεικνύεται δέ εὐχερῶς, φρονοῦμεν, τό ὀρθόν καί βάσιμον τῆς πρώτης ἡμετέρας παρατηρήσεως ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε εἰς τήν ἀρχήν, οὔτε εἰς τό μέσον, οὔτε εἰς τό τέλος τῶν ρηθέντων Γ' καί Δ' Κανόνων ὑπάρχει ἡ «ρητή» ὑπό τῆς συνόδου ἔγκρισις καί κύρωσίς των, ἡ εἰς ὅλους τούς λοιπούς Κανόνας της (πλήν τοῦ ΙΗ') στερεοτύπως ἀναφερομένη διά τῶν «ἤρεσεν, τά λεχθέντα ἤρεσεν...κλπ.». Εἰς ὅλους δηλαδή τούς λοιπούς Κανόνας καί τῆς συνόδου ταύτης ἀναφέρεται ρητῶς ἡ ὑπό τῆς συνόδου ἔγκρισις τῆς δι' ἕκαστον Κανόνα γενομένης προτάσεως ὑπό τῶν διαφόρων εἰσηγητῶν. Οὕτως ὁ Α' Κανών ἄρχεται ὡς ἑξῆς: «Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδούης εἶπεν...» καί καταλήγει· « ἅπαντες εἶπον ἀρέσκει πᾶσιν». Ὁ Β' ἄρχεται ἐπίσης, « Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», καί καταλήγει, «.. **εἰ τοίνυν ἀρέσκει** ἡ γνώμη αὕτη ἀποκρίνεσθε. Ἀπεκρίναντο, τά λεχθέντα ἤρεσεν». Ἐν τῷ Γ' ὅμως καί τῷ Δ' Κανόνι δέν ἀναφέρεται οὐδεμία ἀποδοχή τῶν ὑπό τοῦ Ὁσίου Κορδούης καί τοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου γενομένων σχετικῶν προτάσεων. Ὁ Ε' ἀντιθέτως, οὐ μόνον ἄρχεται διά τῶν «Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσε κλπ...», ἀλλά καί καταλήγει: «..Ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ ΣΤ΄, ὡσαύτως, καταλήγει: «…ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ Ζ', ἐπίσης· «ἀπεκρίναντο

πάντες· καί τοῦτο ὁριζέσθω». Ὁ Η', ὁμοίως μέ τήν αὐτήν φράσιν. Ὁ Θ' μέ τήν φράσιν «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο ἀρέσκει αὐτοῖς... τήν συμβουλήν ταύτην». Ὁ Ι' ἐπίσης· «...ἅπαντες εἶπον· ἀρέσκει αὐτοῖς τήν συμβουλήν ταύτην». Ὁ ΙΑ' καταλήγει: «...οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι· καί τήν γνώμην ταύτην πρεπωδεστάτην ὁρίζομεν». Ὁ ΙΒ', μέ τήν φράσιν «…ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον ἀρέσκει ἡ διατύπωσις». Ὁ ΙΓ', «ἅπαντες εἰς τόν ἀρέσκει ἡ κρίσις». Ὁ ΙΔ' ἔχει τήν ἔγκρισιν εἰς τό μέσον: «... πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι...». Ὁ ΙΕ', καταλήγει «...ἅπαντες εἰρήκασι· καί οὗτος ὁ ὅρος ἔσται ἀσάλευτος». Ὁ ΙΣΤ', ὁμοίως... «...οὗτοι οἱ ὅροι φυλαττέσθωσαν». Ὁ ΙΖ' «...ἅπαντες εἰρήκασιν ἤρεσε· καί τοῦτο». Ὁ ΙΗ' ἀρχόμενος διά τῶν «Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», δέν ἀναφέρει συνοδικήν ἔγκρισιν. Ὁ ΙΘ' καταλήγει μέ τήν φράσιν: «πάντες εἶπον· ἡ γνώμη ἀρέσκει». Ὁ Κ' ὁμοίως: «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο· πρέπει καί ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη»· καί τέλος ὁ ΚΑ', καταλήγει ἐπίσης διά τῶν «...ἅπαντες εἶπον· ὁριζέσθω καί τοῦτο».

Ἐφ' ὅσον λοιπόν ἐν τῷ Γ΄ καί Δ΄ Κανόνι (περί ὧν ἤδη ὁ λόγος) δέν ἀναφέρεται ἡ ἀπαραίτητος ρητή ἔγκρισις τῶν γενομένων προτάσεων ὑπό τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς συνόδου, ἀπέμειναν αὗται, καθ' ἡμᾶς, «ἁπλαί εἰσηγητικαί προτάσεις» μή περιβληθεῖσαι τήν ἰσχύν «Κανόνων δικαίου». Ἐπιπροσθέτως, καί ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τοῦ Ε' Κανόνος (ἀρχομένου διά τῶν: «Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσεν ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη...», καί καταλήγοντος «...ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι, τά λεχθέντα ἤρεσεν»), ἱκανά σημεῖα τῶν προτάσεων τῶν Γ' καί Δ' Κανόνων περιελήφθησαν εἰς τόν Κανόνα τοῦτον. Εἶναι ὅθεν πρόδηλον καί ἐκ τούτου ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ' καί Δ' Κανόνων, μή γενόμεναι δεκταί ὑπό τῆς συνόδου διά τῆς ἐπακολουθησάσης σιωπῆς, συνεχωνεύθησαν ὑπό τοῦ Ὁσίου Κορδούης ὡς προέδρου εἰς τήν πρότασιν τοῦ Ε' Κανόνος, ἥτις καί ἐνεκρίθη ὑπό τῆς συνόδου καί τοιουτοτρόπως μόνον ὁ Κανών οὗτος περιεβλήθη καί ἔχει διά τό ἐπίμαχον θέμα νομικήν-κανονικήν ἰσχύν.

Διά τοῦτο δέ προφανῶς καί ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μονάχου

(122 Ἀν. ΙΒ΄ σ. 78)[109] ὑπάρχει χαρακτηριστικόν σχόλιον τοῦ Νομοκάνονος εἰς τόν Ε΄ μόνον Κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, οὐχί ἄσχετον πρός τόν Μ. Φώτιον (H. Jugie, Hergenrother III, 117-119), ἔχον ὡς ἑξῆς: «Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος τό ρωμαϊκόν ἤρται εἰς ἀλαζονείαν, καί τοῦτον ὡς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πάλαι προβαλλόμενοι, ὑπό τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἑάλωσαν κακοῦργοι οἱ τότε τῶν ρωμαίων προεδρεύοντες, ὡς αὐτό δηλοῖ τό συνοδικόν προίμιον τῆς ἐν Καρθαγένῃ. Πλήν οὐδέ οὗτος αὐτοῖς ὁ Κανών πλέον τι χαρίζεται τῶν ἄλλων Κανόνων, κἄν ἀλόγως τοῦτο δοκῶσι... Πρόδηλον, ὅτι οὗτος περί μόνον τῶν ἐν Δύσει ἐκπεφώνηται, **διότι καί ὁ Ὅσιος καί οἱ σύν αὐτῷ ἐκθέμενοι τούς Κανόνας ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων ἦσαν**· ἐν γάρ τῇ Ἀνατολῇ οὐδαμῶς μέχρι τοῦ νῦν συνήθεια τοιαύτη κεκράτηκε».

Διά τοῦτο ὡσαύτως καί ὁ Ζωναρᾶς ἐξηγῶν τόν αὐτόν Κανόνα ἐπαναλαμβάνει σχεδόν τά αὐτά[110]. «...Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἀρχιερεῖς αὐχοῦσι ἐκδεδόσθαι αὐτοῖς τάς ἐκκλήτους πάσας τῶν ἐπισκόπων πρός αὐτούς ἀναφέρεσθαι, τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ, τοῦτον εἶναι τόν Κανόνα ψευδῶς λέγοντες· ὅπερ ἐν τῇ κατά τήν Καρθαγένην ἀθροισθείσῃ συνόδῳ προταθέν ἠλέγχθη μή ἀληθεύειν, ὡς ἡ πρό τῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου γραφή παριστᾷ. Οὔτε οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστίν ὁ Κανών, οὔτε πάσας τάς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ, ἀλλά τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. Ὑπέκειντο δέ τότε τῇ Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ αἱ Δυτικαί πᾶσαι σχεδόν Ἐκκλησίαι».

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ βασίμου ἤ μή τῆς ἐνστάσεως ἡμῶν περί τῶν Γ΄ καί Δ΄ Κανόνων τῆς περί ἧς συνόδου, καί ἄν ἔτι ἤθελον οὗτοι θεωρηθῇ ὡς «Κανόνες δικαίου» (διότι περιελήφθησαν μεταξύ τῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης), ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τόσον αὐτῶν, ὅπως καί πάντων τῶν

109. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 172-173.

110. Συν/μα Θ. καί Ἱ. Καν., Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. 3, σελ. 241.

λοιπῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, προβάλλει ἡ ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι οἱ εἰσηγηταί των –ὅπως καί ὅλων τῶν λοιπῶν– Ὅσιος Κορδούης καί ἐπίσκοπος Γαυδέντιος **ἀναγνωρίζουσι διά τῶν προτάσεών** των μόνον **τήν σύνοδον** ὡς ἀνωτάτην πνευματικήν, διοικητικήν καί δικαστικήν ἐξουσίαν καί ἀρχήν τῆς Ἐκκλησίας καί παρ' **αὐτῆς ζητοῦσι τήν ἔγκρισιν τῶν προτάσεών των. «Εἰ δοκεῖ ὑμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην **τιμήσωμεν** καί γραφῆναι...κλπ.», λέγει ὁ προεδρεύων τῆς συνόδου Ὅσιος Κορδούης ἐν τῇ προτάσει του εἰς τόν Γ' Κανόνα, καί διά τῶν «...ἤρεσεν...» – τῇ συνόδῳ – ἄρχεται ὁ Ε' Κανών. Ἡ τοιαύτη λοιπόν τῶν προτάσεων τῶν ἐπιμάχων τούτων Κανόνων (ἀλλά καί ὅλων, ἐπαναλαμβάνομεν, τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης) διατύπωσις καί ἡ «κυριαρχικῷ δικαίῳ» ἔγκρισις καί κύρωσίς των ὑπό τῆς συνόδου δέν ἀποτελοῦσι τήν **τρανοτέραν ἀπόδειξιν** τῆς πρό τούτων ἀνυπαρξίας «θείῳ δικαίῳ» τοῦ **Παπικοῦ** «**πρωτείου**...»; Διότι, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης εἶχε «θείῳ δικαίῳ» καί ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τό ὕπατον δικαίωμα τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς ἐκδικάσεως κατ' ἔφεσιν τῶν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων ἤ μητροπολιτῶν διαφορῶν, ἀναντιρρήτως οὐδέ λόγος κἄν ὑπῆρχε ψηφίσεως καί εἰδικῶν συνοδικῶν Κανόνων πρός κύρωσιν ἤ ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τούτου. Ἀλλά καί ὡς ἐκ περισσοῦ ἐάν ἐκρίνετο ἀναγκαία ἡ συνοδική **ἀναγνώρισις** τοῦ τοιούτου δικαιώματος, οἱ προτείναντες τούς Γ' καί Δ' Κανόνας, ὅπως καί τόν Ε' **δυτικοί, μάλιστα, ἐπίσκοποι** ὤφειλον νά εἴπωσι πρός τήν σύνοδον: «Ἐπεί δέ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ρώμης **ἀνήκει τό δικαίωμα, ἡ ἐξουσία, ὡς διαδόχῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου,** τοῦ **κρίνειν** καί **δικάζειν** κατ' ἔκκλησιν τάς μεταξύ τῶν ἐπισκόπων διαφοράς, **δεῖ** τό δικαίωμα τοῦτο καί ὑφ' ἡμῶν κυρωθῆναι..». Οὐδέποτε θά ἔλεγον, «...εἰ **δοκεῖ ἡμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμήσωμεν, ἐξαρτῶντες οὕτω ἀπό τήν **κρίσιν** καί τήν… **ἀγάπην** τῆς συνόδου τήν παροχήν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τοῦ δικαιώματος τοῦ

περιφήμου «ἐκκλήτου» καί ἀναγνωρίζοντες αὐτήν ὡς τήν μόνην «δικαιοπάροχον καί δικαιοδότιδα» ἐξουσίαν καί ἀρχήν. Ἐάν, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος τό δικαίωμα τοῦτο «θείῳ δικαίῳ» καί ἀκολούθως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς διάδοχός του, δέν θά παρεκαλεῖτο ἡ σύνοδος «*νά τιμήσῃ τήν μνήμην*» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Θά ὑπεδεικνύετο **τό πολύ** ἁπλῶς καί ὡς ἐκ περισσοῦ ἡ πρόσθετος βεβαίωσις καί ἀναγνώρισις τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος.

Οἱ τρεῖς λοιπόν οὗτοι Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, τούς ὁποίους ἐπικαλεῖται ὁ Παπισμός πρός θεμελίωσιν τοῦ «πρωτείου του» ἐπί τοῦ «κανονικοῦ δικαίου», ἀποτελοῦσι ἀκριβῶς μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «πρωτείου». Διότι εἶναι ὅλως πρόδηλον ἐξ αὐτῶν, ὅτι εἰς τάς συνειδήσεις τῶν εἰσηγητῶν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων (ὧν ὁ πρῶτος, ὁ Ὅσιος Κορδούης, ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου) δέν ὑπῆρχε ἔννοια προϋπάρξεως ὑπεροχῆς, «πρωτείου» τινός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, εἴτε πνευματικοῦ εἴτε διοικητικοῦ ἤ δικαστικοῦ ἐπί ἄλλων ἐπισκόπων, καί τῆς δικαιοδοσίας του ἀκόμη (πολύ δέ περισσότερον ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας), ὡς ἐπίσης ἔννοια ὑπάρξεως «θείῳ δικαίῳ» παρεμφεροῦς δικαιώματος εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον. Διά τοῦτο **παρακαλεῖται** ἡ σύνοδος νά «*τιμήσῃ*» διά τῶν Κανόνων τούτων τήν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, παρέχουσα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τά προτεινόμενα δικαιώματα. Ἐκ τῆς ὅλης δέ διατυπώσεώς των διακηρύσσεται πανηγυρικῶς ὅτι: α. ἡ περί ἧς σύνοδος ἦτο ἡ ὑπερτάτη ἀρχή καί ἐξουσία τῆς Δυτικῆς βεβαίως Ἐκκλησίας, ἐφόσον ἀναντιρρήτως ἦτο τοπική· β. ὅτι, ὡς ὀρθῶς παρατηροῦσιν ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καί ὁ μακαριστός καθηγητής Ἀρχ. Β. Στεφανίδης, «ἁπλῆ ἐπιστασία» ἀνετέθη διά τῶν Κανόνων τούτων, καί δή τοῦ Ε΄, ὑπό τῆς συνόδου εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης πρός **δικαίαν ἀναθεώρησιν** δίκης ἐπισκόπου, ἐφ' ὅσον, δικασθείς οὗτος ὑπό ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καί θεωρῶν ἑαυτόν ἀδικηθέντα **ἤθελε προσφύγῃ** εἰς αὐτόν καί γ. ὅτι ἡ «δοτή» αὕτη ἐξουσία τῆς

ἐπιστασίας πρός ἐξασφάλισιν «δικαίας κρίσεως» πρός ἐκκαλοῦντας ἐπισκόπους ἀναντιρρήτως περιωρίζετο, κατά τά προεκτεθέντα, μόνον εἰς τούς ἐπισκόπους τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Διότι μόνον ἐπ' αὐτῶν εἶχε δικαιοδοσίαν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης κατά τάς ρητάς διατάξεις τῶν Ε' καί Στ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τῶν ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικῶν τοιούτων. Συνεπῶς, μόνον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἔκριναν ἑαυτούς ἀδικηθέντας ὑπό τῶν ὁμοχωρίων των – τῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτῆς – ἐπισκόπων, εἶχον τό δικαίωμα νά προσφύγωσι πρός αὐτόν κατ' ἔφεσιν διά τήν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης των ὑπό γειτνιώντων ἐπισκόπων ἤ διά τήν κρίσιν τῆς ἐφέσεώς των καί ὑπό ἄλλων ἐπισκόπων ἐκλεγομένων κατά τόν Ε' Κανόνα ὑπό τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης **κατά τήν κρίσιν** αὐτοῦ.

Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρός τόν Πάπαν Κελεστῖνον

Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος συνεκροτήθη τήν 1ην Μαΐου τοῦ ἔτους 418 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα Ρώμης Ζωσίμου εἰς τήν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς διά τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς τῆς πρός αὐτόν προσφυγῆς - ἐκκλήσεως τοῦ πρεσβυτέρου Ἀφρικῆς Ἀπιαρίου καί τῆς εἰς Ρώμην κλητεύσεως, κατόπιν τῆς προσφυγῆς ταύτης, τοῦ καθαιρέσαντος τόν Ἀπιάριον ἐπισκόπου Σίκκης (Ἀφρικῆς) Ὀρβανοῦ.

Πρός τήν σύνοδον ταύτην ἐκδώσασαν Κανόνα, δι' οὗ ἀπεκόπτετο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας πᾶς Ἀφρικανός ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς δικαστήριον πέραν τῆς θαλάσσης, δηλαδή εἰς Ρώμην, ὁ Πάπας Ζώσιμος ἔπεμψε λεγάτους τόν ἐπίσκοπον Φωστῖνον καί τούς πρεσβυτέρους Φίλιππον καί Ἔσελον μετ' ἐγγράφων ὁδηγιῶν - κομμιντορίου, ἐν ᾧ ἐπικαλούμενος τόν προμνησθέντα Ε' Κανόνα τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὡς κανόνα **δῆθεν** τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὑπεστήριζεν, ὅτι εἶχε τό δικαίωμα τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Τό κομμιντόριον τοῦτο ἀνεγνώσθη πρός τήν σύνοδον, ἅμα τῇ ἀναγνώσει του ὅμως ὑπεβλήθη ὑπό τοῦ Ἀλυπίου, ἐπισκόπου Θεαγαστέων, τοποτηρητοῦ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, ἡ ἔνστασις ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ Κανών δέν ἦτο Κανών τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου[111].

Κατόπιν τούτου, καί πρός διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας, ἡ σύνοδος ἐζήτησεν ἐπίσημα ἀντίγραφα τῶν Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου παρά τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας, ἀνήγγειλε δέ τοῦτο καί εἰς τόν Πάπαν Βονιφάτιον, διάδοχον τοῦ Ζωσίμου, δι' ἐπιστολῆς τονίζουσα ὅτι «...πλείστοις ἐντυχόντες βιβλίοις οὐδαμοῦ

111. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 228.

ἀνέγνωμεν εἰς τήν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον... ἕν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμιντορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν... δι' ὅ καί τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἔνθα λέγονται τά αὐτά ψηφίσματα δύνασθαι τά αὐθεντικά ἡμῖν προσενεχθῆναι, ταῦτα μᾶλλον ποθοῦμεν...»[112]. Ὅταν τά αἰτηθέντα ἐπίσημα ἀντίγραφα ἐλήφθησαν, ἀποσταλέντα ὑπό τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως Ἀττικοῦ καί Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ἀπεδείχθη δι' ἀντιπαραβολῆς ὅτι ὁ ἐν τῷ κομμιντορίῳ κανών **δέν ἦτο κανών** τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Μετά ἕν περίπου ἔτος ὁ Πάπας Κελεστῖνος, διάδοχος τοῦ Βονιφατίου, ἐπεχείρησε νά ἀσκήσῃ πρός τήν ἰδίαν σύνοδον τό αὐτό δικαίωμα ἐπεμβάσεως καί «ἐκκλήτου» καί ἀπέστειλε πάλιν πρός αὐτήν τόν αὐτόν πρεσβύτερον Ἀπιάριον ἀξιώσας τήν βιαίαν ἐπιβολήν του. Ἡ σύνοδος ὅμως προεδρευομένη ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνος Αὐρηλίου ἀπέστειλε πρός αὐτόν τήν ἱστορικήν ἐπιστολήν της, δι' ἧς ὄχι μόνον κατηγγέλλετο ἐπισήμως τό πλαστόν τοῦ ἐν τῷ κομμιντορίῳ Κανόνος, ἀλλά κατεφέρετο καί καίριον πλῆγμα κατά τε τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» καί τοῦ «ἐκκλήτου», ἐφ' ὅσον, ὡς ἀπεδείχθη, δέν ἐστηρίζοντο ταῦτα οὐδαμοῦ[113]. Ἡ ἐπιστολή, μετά τήν περί τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀπιαρίου ἔκθεσιν, ἔχει ὡς ἑξῆς: «...Ἐν προσφάτῳ τοίνυν, τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρός τάς ἡμετέρας ἀκοάς τούς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μή προσδέχησθε, μηδέ τούς παρ' **ἡμῶν ἀποκοινωνήτους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι. Ἐπειδή τοῦτο καί τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ὁρισθέν** εὐχερῶς εὕροι ἡ σή σεβασμιότης· εἰ γάρ καί περί κατωτέρων κληρικῶν καί περί λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περί ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; Μή οὖν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπό τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρά τῆς σῆς ἁγιωσύνης, σπουδαίως **καί καθώς μή χρή,** φανῶσιν

112. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 295-297.

113. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 27-28 καί Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 124-127.

ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ. Καί τῶν πρεσβυτέρων δέ ὁμοίως καί τῶν ἑπομένων κληρικῶν τάς ἀναιδεῖς ἀποφυγάς, ὡς ἔστι σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἡ ἁγιωσύνη ἡ σή· **ἐπειδή καί οὐ διά τινός ὅρου τῶν Πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται** τῇ ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίᾳ, καί τά ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου **εἴτε κληρικούς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ εἴτε αὐτούς τούς ἐπισκόπους** τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. Συνεπῶς γάρ καί δικαίως συνεῖδεν, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις **ὀφείλειν περατοῦσθαι** τόποις· οὔτε γάρ μιᾷ καί ἑκάστῃ προνοίᾳ ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπό τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καί ὁρᾶται φρονίμως καί κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα ὅτι καί ἑνί ἑκάστῳ συγκεχώρηται, ἐάν περί τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προϊσταται αὐτῷ **πρός τάς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἤ ἔτι μήν εἰς Οἰκουμενικάς συνόδους ἐκκαλέσασθαι.** εἰ μή ἄρα τίς ἐστιν **ὅστις πιστεύσει, ἑνί ᾧ τινι δήποτε δύνασθαι τόν Θεόν ἡμῶν τῆς κρίσεως ἐμπνεῦσαι τήν δικαιοσύνην, τοῖς δέ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συναθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι.** Πῶς δέ αὐτή ἡ πειραματική κρίσις βεβαία ἔσται, πρός ἥν τῶν μαρτύρων τά ἀναγκαῖα πρόσωπα ἤ διά τήν τῆς φύσεως, ἤ διά τήν τοῦ γήρως ἀσθένειαν, ἤ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; Περί γάρ τοῦ τινος ὡσανεί ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πέμπεσθαι οὐδεμιᾷ τῶν πατέρων συνόδῳ ὁρισθέν εὑρίσκομεν, ἐπειδή ὅπερ πάλαι διά τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαιστίνου, **ὡσανεί ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο,** ἐν τοῖς ἀληθεστέροις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, **ἅς περ ἐδεξάμεθα ἀπό τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου,** τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καί **παρά τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ, τοῦ ἐν Κων/πόλει ἐπισκόπου,** πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐθεντικῶν, αἵτινες ἔτι μήν πρό τούτου διά Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καί Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρός ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προεγνωσμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν,

τοιοῦτόν τι οὐκ ἠδυνήθημεν εὑρεῖν. Ἐκβιαστάς τοίνυν κληρικούς ἡμῶν τινων αἰτούντων **μή θέλετε ἀποστέλλειν,** μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μή τόν καπνώδη τοῦ κόσμου τύφον δόξωμεν εἰσάγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ... ὅτι τοῦτο τῇ δοκιμῇ καί ρυθμίσει τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐν τῷ σώζεσθαι τήν ἀδελφικήν ἀγάπην **περαιτέρω ἡ Ἀφρική οὐδαμῶς ὑπομείνῃ»**[114]**.**

114. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 299-302. Σ.σ.: Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἐξέδωκε καί ἰδιαίτερον ὅρον, δι' οὗ ἀπηγόρευσεν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης νά ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ «Ἄρχων ἐπισκόπων» ἤ «Ἄκρος ἀρχιερεύς» (Pontifex maximus), διότι τόν τίτλον τοῦτον ἔλαβον οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ὅπως περιβληθῶσι δύο ἐξουσίας· τήν κοσμικήν, τοῦ αὐτοκράτορος, καί τήν πνευματικήν, τοῦ «μεγίστου ἀρχιερέως». Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 65-66.

Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρός τόν Πάπαν Ἰούλιον

Μαρτυρίαν ἴσης πνευματικῆς σημασίας μέ τήν ἐπιστολήν τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης πρός τόν Πάπαν Κελεστῖνον ἀποτελεῖ ἡ πολύ πρό ταύτης ἀπάντησις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πρός τόν τότε Πάπαν Ἰούλιον. Ὅτε οὗτος ἠθέλησε νά ἐξετάσῃ τήν κανονικότητα τοῦ ὑπό τῆς συνόδου ταύτης ἐκλεγέντος ἀρειανοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γρηγορίου τοῦ Καππαδόκου, ὑπεδείχθη εἰς αὐτόν ὑπό τῆς συνόδου ὅτι «οὐδέν δικαίωμα ἀναμίξεως ἔχει εἰς τά Ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Ἀνατολῆς...καί ὅτι, ὅπως ἡ Ἀνατολή δέν ἀνεμίχθη εἰς ζητήματα τῆς Ρώμης, οἷον τό μεταξύ Κορνηλίου καί Νοβατιανοῦ, οὕτω καί ἡ Ρώμη δέν δύναται νά ἐπεμβαίνῃ εἰς τά τῆς Ἀνατολῆς». Εἰδικῶς δέ τῷ ὑπεδείχθῃ ὅτι τό ζήτημα τοῦ Παύλου Σαμοσατέως ἐλύθη ἄνευ οἱασδήποτε ἀναμίξεως τοῦ Ρώμης καί ἐτονίσθη ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης **δέν πρέπει νά φαντάζεται ἑαυτόν ἀνώτερον τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων,** διότι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐάν ἡ Ρώμη δύναται νά καυχηθῇ διά τόν πλοῦτόν της, ἡ Ἀνατολή καυχᾶται διά τήν ἀνωτάτην θεολογικήν γνῶσιν καί ἀρετήν. Τό φῶς τῆς πίστεως ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετεδόθη εἰς τήν Δύσιν. Ὅθεν δέν εἶναι πρέπον οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι νά ἀκολουθῶσι τούς Δυτικούς[115]. Ὁ Πάπας Ἰούλιος ἀπαντήσας δέν ἠθέλησε νά ὑποστηρίξῃ «πρωτεῖον ἤ δικαίωμα» ἐπί τῷ ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης, ἀλλ' ὅτι «κατά τινα συνήθειαν» («τοῦτο ἔθος ἦν») ἐζήτησε νά ἐξετάσῃ τό περί οὗ ζήτημα, προσθέσας ὅτι καί ὁ

115. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18-19 καί Σωζομένου. Ἐκκλ. Ἱστορ. 3, 8.

Μ. Ἀθανάσιος ἐζήτησε τήν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεώς του ὑπό τῆς συνόδου τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων[116].

Ἀλλ' ὅτι μέν οὐδέν «ἔθος» ὑπῆρχε παρέχον εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τοιοῦτον δικαίωμα, πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν μνημονευθέντων ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστ. Κανόνων, τῶν Ε' καί ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλά καί τῶν Γ', Δ' καί Ε' Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, διά τῶν προτάσεων τῶν ὁποίων πρός τήν σύνοδον ἐκείνην (γενομένων μάλιστα ὑπό δυτικῶν ἐπισκόπων, καί δή τοῦ προέδρου αὐτῆς, Ὁσίου Κορδούης) τό πρῶτον ἐζητήθη ἡ παρά τῆς συνόδου παροχή τοῦ δικαιώματος τοῦ «ἐκκλήτου» εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης «πρός τιμήν τοῦ ἀπ. Πέτρου»· προσέτι, καί ἐκ τοῦ Θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθη τό αὐτό δικαίωμα τοῦ «ἐκκλήτου» εἰς τόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅτι ὡσαύτως τά κατ' ἔθος «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἦσαν ἁπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» («διά τό εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν») καί οὐχί «πρωτεῖον διοικήσεως ἤ ἐξουσίας» ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, τοῦτο βεβαιοῦται ἐπίσης ἐκ τῶν προμνησθέντων Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καί ΚΗ' τῆς Δ', συνελθούσης ὑπό τήν προεδρίαν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, δι' ὧν παρεσχέθησαν «ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς» καί εἰς τόν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως – διά τό εἶναι καί ταύτην πρωτεύουσαν καί νέαν Ρώμην», – ἅτινα καί ἀνενεώθησαν διά τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου καί καθωρίσθη ἅπαξ ἔτι ἡ κατά σειράν τάξις τῶν «*πρεσβείων τιμῆς*» τῆς **πενταρχίας,** τῶν πέντε Πατριαρχῶν.

Καί ὅτι, τέλος, ὁ Μ. Ἀθανάσιος δέν προσέφυγε εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς εἰς προϊσταμένην ἀρχήν ζητῶν

116. Ἑ.Π. Migne (παρ' Ἀθανασίῳ, 25, 308). Σ.σ. Τό ἀναληθές ὅμως τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Πάπα Ἰουλίου, ὡς πρός τήν αἰτίαν τῆς προσφυγῆς τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἰς σύνοδον Δυτικῶν ἐπισκόπων, ἀποδεικνύομεν εὐθύς ἐν τῇ συνεχείᾳ.

προστασίαν ἢ βοήθειαν, μαρτυρεῖ ἀπολύτως ἡ ἐγκύκλιος αὐτοῦ, δι' ἧς ἀνήγγειλεν ἁπλῶς εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τά τῆς βιαίας ἐξορίας του καί συνίστα νά μή ἀναγνωρισθῇ ὁ παρείσακτος ἀρειανός ἐπίσκοπος Πιστός. Ἐκ τούτου δέ καί οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρειανῶν συναντηθέντες ἐν Ρώμῃ μετά τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἀπέτυχον εἰς τάς ἐνεργείας των. Ἡ αἴτησις τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὅπως ἡ ὑπόθεσίς του ἐκδικασθῇ ὑπό τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἐξηγεῖται εὐκόλως καί ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη συνεκλήθη, ὡς προανεπτύξαμεν, ὑπό τῶν βασιλέων Κώνσταντος καί Κωνσταντίου ὡς σύνοδος Οἰκουμενική. Ἦτο ἄρα ὅλως φυσικόν νά ζητήσῃ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὅπως κριθῇ ἡ ὑπόθεσίς του καί δικασθῇ ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ὑπό τῆς συνόδου δέ ταύτης, καί μετά τόν χωρισμόν της, ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεώς του ἀποτελεῖ, ὡς προετονίσαμεν, πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», διότι ἄλλως δέν θά εἶχεν αὕτη τό δικαίωμα νά ἐπιληφθῇ κἄν τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ἐπί πλέον καί αὕτη, δι' ὅλων τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων, διεκήρυξεν **ἑαυτήν** ὡς τήν ὑπάτην πνευματικήν, διοικητικήν καί δικαστικήν ἀρχήν τῆς τότε Ὀρθοδόξου Δυτ. Ἐκκλησίας, αὐτή **τό πρῶτον** παραχωρήσασα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τό δικαίωμα τοῦ **ἐκκλήτου,** περιοριζόμενον, ὡς προανεπτύξαμεν, μόνον ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του. Προσέτι ὅμως πάντες οἱ θρόνοι τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς εἶχον τότε καταληφθῇ ὑπό ἀρειανιζόντων ἐπισκόπων. Ἡ ἐκδίκασις ὅθεν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὑπό τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου οὐδόλως εἶχε τήν ἔννοιαν τῆς εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, ὡς εἰς ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας πνευματικήν κλπ. ἀρχήν, προσφυγῆς τοῦ ἁγίου τούτου Πατρός[117].

Πολύ δέ περισσότερον δέν εἶχε τήν ἔννοιαν τῆς προσφυγῆς εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πάπαν Ρώμης Ἰννοκέντιον τόν Α΄ ἡ πρός αὐτόν ἐγκύκλιος ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ

117. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18.

Χρυσοστόμου, δι' ἧς καί οὗτος ἀνήγγειλεν αὐτῷ τήν ἄδικον ὡσαύτως καταδίκην του ὑπό τῆς παρά τήν Δρῦν συνελθούσης συνόδου. Διότι ὁμοίας ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος Πατήρ καί πρός τόν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰωάννην καί πρός ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τόν Βρίξης Γαυδέντιον, τόν Μεδιολάνων Βενέριον καί τόν Ἀκηλυΐας Χρωμάτιον, καί ἐζήτει τήν συγκρότησιν συνόδου καί οὐχί τήν ἐπέμβασίν των. Ὁ δέ Ἰννοκέντιος Ρώμης παρά τήν ὑπό τοῦ προκατόχου του Ζωσίμου γενομένην, κατά τά προεκτεθέντα, ἀπόπειραν προβολῆς δικαιώματος «ἐκκλήτου» πρός τήν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, διά τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ε΄ Κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὡς δῆθεν Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς (ἥν ἀπόπειραν ἐπανέλαβε καί αὐτός, προκαλέσας τήν προμνησθεῖσαν ἐπιστολήν τῆς συνόδου), ὑπεστήριξεν ἁπλῶς τήν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τοιαύτης συνόδου, χωρίς νά διεκδικήσῃ δικαίωμα ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς, ἤτοι τό δικαίωμα τοῦ περιφήμου «ἐκκλήτου», καίτοι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου παρεῖχε πρός τοῦτο εὐκαιρίαν μοναδικήν[118].

118. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 26-27.

I. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καὶ αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380)

Τῷ 379 μ.Χ. ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανός, ὑποστηρίζων τόν ἐπίσκοπον Ρώμης Δάμασον ἐναντίον τοῦ ἀντιποιουμένου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Ρώμης Οὐρσίνου, ἐξέδωκε διάταξιν, δι' ἧς ὥριζεν, ἵνα ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξετάζῃ καί δικάζῃ πάσας τάς ὑποθέσεις τῆς θρησκείας μεταξύ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ (cum consortibus) πρός κατάπαυσιν τῶν σχισμάτων. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι τό 379, ἤτοι τριάκοντα ἕξ (36) περίπου ἔτη μετά τήν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς, δέν εἶχεν εἰσέτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης δικαιοδοσίαν ἐπί ὅλων τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων. Τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται καί ὑπό τῆς μετά ἕν ἔτος συγκροτηθείσης ἐν Ρώμῃ συνόδου ὑπό τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας πρός καταστολήν τῶν ταραχῶν[119]. Ἡ δέ Β' Οἰκουμενική σύνοδος συνελθοῦσα κατά τό ἑπόμενον ἔτος 381, ὥρισε καί πάλιν διά τοῦ Β' Κανόνος της «τούς ὑπέρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις Ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι μηδέ συγχέειν τάς Ἐκκλησίας». Κατά τήν ἔννοιαν τοῦ Κανόνος τούτου καί ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος διά διατάξεως αὐτοῦ παρέσχε εἰς τόν Πάπαν Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον, ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του, τῇ περιοχῇ τῆς Αἰγύπτου, τά αὐτά οἷα καί ὁ Γρατιανός τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἰταλίας δικαιώματα, ὡς ἄλλως τε εἶχε καθορίσει ὁ ΣΤ' Κανών τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μή ποιούμενος διάκρισιν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας. Ἡ διάταξις τοῦ Γρατιανοῦ ἐγένετο δεκτή ἐν Ρώμῃ μετ' εὐγνωμοσύνης. Ἡ ἐν αὐτῇ συνελθοῦσα σύνοδος τό 380 παρεκάλεσε τόν αὐτοκράτορα νά ὁρίσῃ πρός ἐφαρμογήν τῆς διατάξεως ὅπως, ἐάν ὁ Δάμασος ἤ ἡ ἐν Ρώμῃ σύνοδος προσκαλέσωσιν εἰς δίκην

119. Mansi, III, 625 ἑξ.

ἐπίσκοπόν τινα ἤ καθαιρέσωσιν αὐτόν, μή θελήσῃ δέ οὗτος νά ὑποταχθῇ, αἱ πολιτικαί ἀρχαί νά ἐκβιάζωσιν αὐτόν πρός τοῦτο. Ἐάν συμβῇ ὁ ὑπόδικος ἐπίσκοπος νά ὑπόκειται ὑπό μεμακρυσμένην μητρόπολιν, δύναται νά δικάζεται ὑπό τοῦ οἰκείου μητροπολίτου. Ἐάν ὅμως αὐτός ὁ μητροπολίτης συμβῇ νά εἶναι κατηγορούμενος, δέον τότε ἐκβιαζόμενος νά ἐμφανίζεται εἰς Ρώμην ἐνώπιον δικαστηρίου ἐπισκόπων ὁριζομένου ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ἕκαστος δέ ἐπίσκοπος δικαιοῦται νά ποιῆται ἔφεσιν πρός τόν Ρώμης ἤ **πρός δέκα πέντε (15) γείτονας ἐπισκόπους.** Προκειμένου περί τοῦ ἐπισκόπου Δαμάσου ἡ σύνοδος παρεκάλει τόν αὐτοκράτορα ὅπως καί αὐτός, ὡς ἴσος μέν πρός τούς λοιπούς ἐπισκόπους, ἀλλ' ὑπερέχων μόνον κατά τήν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, μή στερηθῇ τοῦ προνομίου τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων δηλαδή νά μή ὑπάγεται εἰς τά κοσμικά δικαστήρια. Ἀλλ', ἐάν ὁ Δάμασος δέν θελήσῃ νά ἐμπιστευθῇ τήν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικόν δικαστήριον, νά ἐξετάζεται apud consilium imperial, **παρά τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ.** Ἁπαντῶν ὁ Γρατιανός εἰς τήν αἴτησιν ταύτην τῆς συνόδου ἐξέδωκε διαταγήν ἐπ' ὀνόματι Ἀκηλίνου, βικαρίου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὁρίσας ὅπως τό δικαστήριον, ὅπερ ἔμελλε νά δικάζῃ τούς ἐπισκόπους, ἀπαρτίζηται, οὐχί μόνον ἀπό ἑνός ἐπισκόπου, ἔστω καί τοῦ Ρώμης, ἀλλά καί ἀπό ἑτέρων πέντε ἤ ἑπτά ἐπισκόπων[120].

Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ, αἵτινες κατ' οὐσίαν ἀποτελοῦσιν ἐκτελεστικά διατάγματα πρός ἐφαρμογήν τῶν μνησθέντων Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καί ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου τοῦ 380 μ.Χ. ἀποδεικνύεται ἀπολύτως, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης δέν εἶχε μέχρι τότε ἀποκτήσῃ δικαστικήν δικαιοδοσίαν –τό «ἔκκλητον»– ἐφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῆς τότε Ὀρθοδόξου Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως, ὅτι οὐδεμία ἔννοια

120. Mansi, III 628. Τήν μαρτυρίαν ταύτην μετεφέραμεν ὡς ἔχει, μέ ἐλαχίστας προσθήκας, ἐκ τῶν σελ. 24-25 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τοῦ ἀοιδίμου ἀρχ/που + Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.

ὑπῆρχε τότε παρά τοῖς ἐπισκόποις καί τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οὗτος **ὑπέρκειται παντός νόμου καί δέν δικάζεται παρ' οὐδενός, αὐτός δικάζων τούς πάντας.** Τέλος, ὅτι δέν ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς οὐδεμία ἐπίσης ἔννοια τοῦ καρποῦ τῆς δοξασίας ταύτης, ἤτοι τοῦ περιφήμου «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα. Διότι ἡ προμνησθεῖσα ἐν Ρώμῃ σύνοδος ρητῶς ὥρισεν ὅπως δικάζηται καί οὗτος παρά τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ, ἐάν δέν θά ἐνεπιστεύετο τήν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικόν δικαστήριον. Ὅταν δέ εἰς τάς μαρτυρίας ταύτας προστεθῇ καί ἡ ὑπό τοῦ Πάπα Πελαγίου (555 μ.Χ.) ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐπικυροῖ τήν ἐκλογήν καί τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, καθ' ὅν τρόπον ἐπεκύρου οὗτος τήν ἐκλογήν καί τῶν λοιπῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν[121], πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ἅπαξ ἔτι ἡ αὐτή ἀλήθεια, ὅτι δηλ. ὁ ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος, οὐδεμίαν ἐξουσίαν εἶχε **καί ἐν τῇ Δυτικῇ ἀκόμη Ἐκκλησίᾳ** διάφορον ἤ μείζονα ἐκείνης, ἥν καί οἱ λοιποί τέσσαρες Πατριάρχαι εἶχον ἕκαστος εἰς τάς διά τῶν Κανόνων τῆς Α' καί τῶν λοιπῶν ἀκολούθως Οἰκουμενικῶν συνόδων ρητῶς ὁρισθείσας ἰδιαιτέρας ἐπαρχίας καί δικαιοδοσίας των. Τοῦτο δέ σαφῶς ἐβεβαίωσε καί ὁ ἀληθῶς ἅγιος Πάπας Γρηγόριος ὁ Α', ὅταν τό πρῶτον ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως Ἰωάννης ὁ Νηστευτής (582-595) ἔκαμεν ἐπίσημον χρῆσιν τοῦ τίτλου **«Οἰκουμενικός».**

121. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 91

ΙΑ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄

Καταπολεμῶν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Α΄ τήν ὑπό τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός» (ἐνῷ ἡ χρῆσις τοῦ τίτλου τούτου ἐγένετο ὑπό τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως πολύ προηγουμένως)[122], ἀπέστειλε πρός αὐτόν ἐπιστολάς διαμαρτυρίας, ἐν τῇ πρώτη τῶν ὁποίων κατά τάς ἀρχάς τοῦ 595 μεταξύ ἄλλων περιέχονται καί τά ἑξῆς[123]:

«... Ὅτι ὁ Ἰωάννης θά μείνῃ ἀναπολόγητος κατά τήν Β΄ παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, τῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, διότι διά τῆς προσηγορίας τοῦ «Οἰκουμενικοῦ» προσπαθεῖ νά ὑπόταξῃ ὅλα τά μέλη αὐτῆς. Ὅτι διά τῆς διεφθαρμένης λέξεως μιμεῖται τόν Ἑωσφόρον, διότι τί ἄλλο δι' αὐτῆς λέγει, εἰμή ἀναβήσομαι εἰς τόν οὐρανόν καί θήσω τόν θρόνον μου ὑπεράνω τῶν ἀστέρων; Ἀστέρες δέ εἶναι οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, οὕς πάντας ζητεῖ νά ὑπερβῇ ὁ Ἰωάννης. Ὅταν μετά θλίψεως σκεφθῶ περί πάντων τούτων, ἔγραφε, καί μετά φόβου ἀπίδω τάς ἀνεξερευνήτους βουλάς τοῦ Θεοῦ, πνίγομαι ὑπό δακρύων, ἀναστέλλονται οἱ παλμοί τῆς καρδίας μου ἐπί τῇ σκέψει, ὅτι τοιοῦτος ἁγιώτατος ἀνήρ ἐπέτρεψεν εἰς κόλακας γλώσσας νά παρασυρθῇ εἰς τοιαύτην ἔπαρσιν, ὥστε, οἰκειωθείς διεφθαρμένον ὄνομα, ἀγωνίζεται νά μιμηθῇ τόν Ἑωσφόρον, ὅστις, θελήσας νά ἐξισωθῇ πρός τόν Θεόν, ἀπώλεσε καί τήν δόξαν τῆς ὁμοιότητος. Ὅτι ἀληθῶς ὁ ἀπ. Πέτρος εἶναι τό πρῶτον μέλος τῆς ἁγίας καί Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δέ Παῦλος, Ἀνδρέας, Ἰωάννης τί ἄλλο εἰσίν ἤ **κεφαλαί** ἐπί μέρους λαῶν; Καί ὅμως ὑπό **μίαν κεφαλήν εἰσίν πάντα τά μέλη** τῆς Ἐκκλησίας, καί ἅγιοι πρό

122. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 96.
123. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 101-103 καί βιβλ. αὐτόθι.

τοῦ νόμου, ἅγιοι μετά τόν νόμον, ἅγιοι ὑπό χάριν, ἅπαντες οὗτοι, πληροῦντες δι' ἑαυτῶν τό σῶμα τοῦ Κυρίου, συναριθμοῦνται μετά τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, καί **οὐδείς αὐτῶν οὐδέποτε** ἠθέλησε νά καλῆται οἰκουμενικός».

Ὡσαύτως, πρός τόν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον καί τούς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον καί Ἀντιοχείας Ἀναστάσιον ἔγραψε κατά τό 597, σύν ἄλλοις, ὅτι «....θεωρεῖ πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ἤ μᾶλλον ἀνώτερον τοῦ ἀντιχρίστου τόν τολμῶντα νά ὀνομάζῃ ἑαυτόν «Οἰκουμενικόν Πατριάρχην»· ὅτι οὐ μόνον αὐτός, ἀλλ' ἅπασα ἡ Ἐκκλησία ἐσκανδαλίσθη ἐκ τοῦ ὑπερηφάνου τίτλου, τοῦ **ἀντιμαχομένου πρός τούς Κανόνας τῶν συνόδων** καί πρός αὐτάς τάς ἐντολάς τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ· ὅτι ὁ οἰκειοποιούμενος τόν νέον τίτλον, παρά τάς ἐντολάς τοῦ Εὐαγγελίου καί τάς διατάξεις τῶν συνόδων, δύναται νά εἶναι πρῶτος χωρίς νά ταπεινώσῃ τούς λοιπούς; ὅτι, ἐάν τις τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως προσλάβῃ τοιοῦτον ὄνομα, **δι' οὗ ἔμελλε νά γίνῃ δικαστής πάντων**[124], ἡ οἰκουμενική Ἐκκλησία ἔμελλε νά σαλευθῇ ἐν ταῖς βάσεσιν αὐτῆς. Ὅτι ὁ ἀποκαλῶν ἑαυτόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην καταργεῖ τήν πατριαρχικήν ἀξίαν τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ἰδιαιτέρως δέ παρεκάλει τούς Πατριάρχας νά προσεύχωνται εἰς τόν Θεόν, ἵνα μή διά τοῦ δηλητηρίου τῆς λέξεως δηλητηριασθῶσι τά ζῶντα μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ὅπως μή ἡ διαβολική αὕτη ἐπινόησις τοῦ τίτλου προσβάλῃ καί τούς λοιπούς Πατριάρχας, οἵτινες ὤφειλον οὔτε νά δίδουν, οὔτε νά δέχωνται τόν τίτλον, ἀλλά νά προσέχωσιν, ὅπως καί οἱ ὑπ' αὐτούς ἐπίσκοποι προφυλάσσωνται ἀπό τῆς μιάνσεως τῆς λέξεως ταύτης. Ἐάν δέ συμβῇ τό ἀντίθετον, ἡμεῖς μένοντες ὁλόψυχοι ὀφείλομεν νά ἀντιστῶμεν μέχρι θανάτου, ὅπως **καταδικάζοντες τήν οἰκουμενικότητα** μή παρασυρθῶμεν ὑπό ἰδιοτελείας τινός».

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Πάπα Γρηγορίου σαφῶς διακηρύσσεται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος

124. Εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτόν διεξεδίκει ὁ Πάπας Γρηγόριος τοιαύτην ἐξουσίαν καί δικαιοδοσίαν 250 ὅλα ἔτη μετά τήν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς.

Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του (σελ. 105-108 καί 320), ὅτι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀνιδιοτελῶς κατέκρινε τόν τίτλον «Οἰκουμενικός» φοβούμενος μήπως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως θελήσῃ νά κυριαρχήσῃ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας καί διαταράξῃ τήν μεταξύ τῶν Πατριαρχῶν ἐπικρατοῦσαν ἰσότητα. Ἀποκρούων οἱονδήποτε πρωτεῖον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἀναπτύσσει λαμπρῶς τήν ἰσότητα ταύτην καί ἀγωνίζεται ὑπέρ αὐτῆς. Πολεμεῖ τόν τίτλον «Οἰκουμενικός», οὐχί διότι θεωρεῖ ἑαυτόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην, ἀλλά διότι οὐδείς τῶν Πατριαρχῶν δύναται νά ἀξιώσῃ, ὅπως ἄρχῃ τῶν λοιπῶν. Ἀποκρούει δηλονότι πᾶσαν ἰδέαν διοικητικοῦ «πρωτείου» καί μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τούς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας θεωρεῖ ἐξ ἴσου πρός ἑαυτόν διαδόχους τοῦ ἀπ. Πέτρου, χωρίς νά ἀποκρούῃ καί τήν πατριαρχικήν ἀξίαν τοῦ Κων/πόλεως. Εἰς ἰδιαιτέραν δέ ἐπιστολήν του πρός τόν Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον, γράψαντα πρός αὐτόν ὅτι συμφώνως πρός τήν ἐντολήν του δέν μετεχειρίσθη πλέον τήν λέξιν «Οἰκουμενικός» διά τόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καί ὀνομάσαντα αὐτόν «Οἰκουμενικόν Πάπαν», ὁ ὄντως ἅγιος ἐκεῖνος Ἱεράρχης παρετήρησε: «...παρακαλῶ ὅπως μή ὁμιλῇς περί διαταγῆς, διότι γιγνώσκω τίς εἶμαι ἐγώ καί τίς εἶσαι σύ, κατά τό ἀξίωμα ἀδελφός, κατά τήν ἁγιότητα πατήρ μου. Δέν διέταξα, ἀλλ' ἁπλῶς ὑπέδειξα τό τί δέον γενέσθαι. Λέγω, ὅτι δέον νά μή ἀπονέμῃς μοι τόν τίτλον «Οἰκουμενικός Πάπας», διότι δέν **θέλω νά μοί ἀπονεμηθῇ ἀξία εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν μου...** Ἐάν ἡ ὑμετέρα ἁγιότης μέ ὀνομάζῃ «Οἰκουμενικόν Πάπαν», ἀφαιρεῖ ἀφ' ἑαυτῆς τήν ἰδιότητα τοῦ ἐπισκόπου, ἐπειδή ὑποτίθησιν, ὅτι εἰμί «Οἰκουμενικός». Μή γένοιτο! Μακράν ἡμῶν λέξεις ὑποθάλπουσαι τήν ματαιότητα καί πληγώνουσα τήν ἀγάπην»[125]. Τί νά λέγη ἆρα γε ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἡ ἁγία αὕτη ψυχή διά τούς ἀπό τοῦ σχίσματος ἰδίᾳ καί μέχρι σήμερον ἐκπεσόντας διαδόχους του;

125. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 108.

ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καί 879-880 καί ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καί σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας

Σημαντικήν μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελοῦσιν, ὡσαύτως, καί αἱ ἀποφάσεις τῶν προμνησθεισῶν δύο καί τελευταίων ἐν Κων/πόλει συνόδων τῆς ἡνωμένης καί ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ὧν ἡ μέν δευτέρα εἶναι ὄντως Οἰκουμενική – καίτοι δέν ἐχαρακτηρίσθη ὡς τοιαύτη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας – ἡ δέ πρώτη θεωρεῖται μέν ὑπό τῶν Λατίνων ὡς Η' τοιαύτη (διότι νομίζουσιν, ὅτι δύνανται νά ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρήματα ὑπέρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου), εἶναι ὅμως πράγματι παρῳδία συνόδου ἤ, κυριολεκτικῶς, ληστρική[126]. Διότι καί ἐν τῇ πρώτῃ τῶν συνόδων τούτων, παρά τάς συνθήκας, ὑφ' ἅς συνεκλήθη, καί τάς δραματικάς σκηνάς, αἵτινες κατά τήν διάρκειαν αὐτῆς διεδραματίσθησαν, ἀπεκρούσθη πᾶσα ἰδέα **πρωτείου** καί μοναρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καί ἐτονίσθη ἡ ἰδέα τῆς **ἰσοτίμου «πενταρχίας»**, τῶν πέντε Πατριαρχῶν, Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, ὡς «θείῳ δικαίῳ» καθιδρυμένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[127]. Ἐν δέ τῇ δευτέρᾳ, τῇ συγκληθείσῃ ὑπό τοῦ Μ. Φωτίου μετά τήν ἀποκατάστασίν του, οὐ μόνον αἱ αὐταί διακηρύξεις ἐπανελήφθησαν, καί κατωχυρώθησαν καί διά τό μέλλον διά τῆς ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθείσης εἰδικῆς ἀποφάσεως τῆς «περί τῶν ὑπό τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης καί τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ἀφοριζομένων, καθαιρουμένων κλπ.», ἀλλά προσέτι ἀπεκηρύχθη ἀφ' ἑνός ἡ προμνησθεῖσα **ληστρική** σύνοδος τοῦ

126. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 147-169.

127. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 152-153. Περί δέ τῆς «Πενταρχίας» τῶν πέντε Πατριαρχῶν, ἰδέ πλείονα αὐτόθι, σελ. 77-93.

869-870, ρητῶς δ' ἀφ' ἑτέρου ἀπεκρούσθη καί κατεδικάσθη ἡ ἄθεσμος προσθήκη τοῦ «Filioque», δι' ἧς, ὡς ἐν τοῖς ἑπομένοις θά ἀποδείξωμεν, ἀφανίζεται κυριολεκτικῶς καί αὐτή ἡ ἔννοια τῆς ὑπάρξεως τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ. Ἀνεγνώσθη ὡσαύτως τό Σύμβολον τῆς πίστεως χωρίς τῆς προσθήκης, καί ἐβεβαιώθη καί ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα. Τά πρακτικά δέ καί τῆς συνόδου ταύτης ὑπέγραψαν οἱ παπικοί ἀντιπρόσωποι καί ἀνεγνωρίσθη καί αὕτη, κατ' ἀρχήν, καί ὑπό τοῦ τότε Ὀρθοδόξου Πάπα Ἰωάννου, ἀφοῦ οὗτος ἔλαβε γνῶσιν τῶν πρακτικῶν αὐτῆς[128].

Παρά τάς ἀποφάσεις ὅμως καί τῆς ἱστορικῆς ταύτης καί ἀληθῶς Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν ἐπανελήφθησαν καί ἐβεβαιώθησαν ἅπαξ ἔτι τόσοι σχετικοί πρός τό ἐπίμαχον θέμα Κανόνες τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν, ὡς καί πολλῶν τοπικῶν συνόδων, τούς ὁποίους ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐμνημονεύσαμεν (ὡσαύτως δέ καί οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστ. Κανόνες, οἱ ὁποῖοι, κυρωθέντες ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέλαβον ἰσχύν οἰκουμενικήν), οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δέν ἀπηλλάγησαν δυστυχῶς τοῦ **ἑωσφορικοῦ** πνεύματος τῆς ἐπιβολῆς τοῦ παπικοῦ **πρωτείου ἐξουσίας** ἐπί τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπωφελοῦντο πάσης εὐκαιρίας πρός προβολήν του. Καί οὕτως ἐπανελαμβάνετο ὁ κίνδυνος τῆς διασπάσεως τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἐπηυξήθη μετά τήν ὑπό τοῦ Πάπα Βενεδίκτου Η' (1012-1024) ἐπίσημον παραδοχήν τῆς προσθήκης τοῦ Filioque εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, τῇ ἀξιώσει τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Β'[129], ὅστις ἤθελε διά αὐτοῦ τοῦ τρόπου νά ἀποδείξῃ ἑαυτόν ὡς τόν μόνον ἡγεμόνα, ὁ ὁποῖος προασπίζει τήν ἀληθῆ πίστιν στηλιτεύων τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῆθεν αἱρετικόν μή δεχόμενον τήν ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

---

128. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 167-171.

129. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 182-185.

Ὡς κατάλληλος δέ εὐκαιρία προβολῆς ἐκ νέου τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου** ἐθεωρήθη ἡ ὑπό τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως καταπολέμησις τῆς καινοτομίας τῶν ἀζύμων, ἥτις εἶχεν ἐπικρατήσει ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησία. Ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος (1043-1059), παρακωλύσας τήν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας δι' ἀζύμων καί ἐν τοῖς Λατινικοῖς Ἱ. Ναοῖς Κων/πόλεως, ἀνέθεσεν εἰς τόν Λέοντα, Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος, ὅπως γράψῃ ἐπιστολήν εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἀπουλίᾳ Τρανίας Ἰωάννην (ὑποκείμενον εἰς τό Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως) προοριζομένην διά πάντας τούς ἀρχιερεῖς τῶν Φράγκων καί τόν Πάπαν Ρώμης, δι' ἧς ἐπεκρίνετο ἡ χρῆσις τῶν ἀζύμων ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, ἡ κατά Σάββατον, γενικῶς, καί τήν Μ. Τεσσαρακοστήν, νηστεία καί ἡ παράλειψις τοῦ ὕμνου «Ἀλληλούια» κατά τήν Μ. Τεσσαρακοστήν. Τῆς ἐπιστολῆς λοιπόν ταύτης λαβών γνῶσιν ὁ τότε Πάπας Λέων Θ' (1048-1054) ἀπέστειλε πρός τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον ἐπιστολήν, δι' ἧς, ἀντί νά ἀναιρέσῃ τήν ἐπιστολήν τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος καί νά ἐξετάσῃ τά ἐν αὐτῇ ζητήματα, προέβαλε καί πάλιν τό παπικόν **πρωτεῖον,** οὐχί μάλιστα ὑφ' ἥν ἔννοιαν παρέστησεν αὐτό ὁ Νικόλαος Α', ἐπί πατριαρχίας τοῦ Μ. Φωτίου (ὑπό τοῦ ὁποίου, ἀλλά καί τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκληθείσης ἐν Κων/πόλει Συνόδου τοῦ 879-880 ἀπεκρούσθη τοῦτο, ὡς προείπομεν, καί κατεδικάσθη καί πάλιν, συνυπογραψάντων τά πρακτικά τῆς συνόδου ἐκείνης καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τότε Πάπα Ἰωάννου), ἀλλά πολλῷ χεῖρον καί μετά νέων στοιχείων καί ἀξιώσεων.

Καί ὡς ἐξιστορεῖ ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 190-193), ψέγει πρό παντός ὁ Πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ταύτῃ δι' ὕφους ὑπεροπτικοῦ τόν Πατριάρχην Μ. Κηρουλάριον, διότι ἐτόλμησε νά ἐλέγξῃ τήν Ρωμαϊκήν «Ἐκκλησίαν». Θεωρεῖ τοῦτο πρωτοφανῆ θρασύτητα, ἀνήκουστον τόλμην! «Ἐάν δέν συνέλθετε, προσθέτει, θά συμπεριληφθῆτε εἰς τήν οὐράν τοῦ δράκοντος (τῆς Ἀποκαλύψεως) τοῦ περισπάσαντος τό τρίτον τοῦ οὐρανοῦ! Ἡ Ρωμαϊκή «Ἐκκλησία»,

συνεχίζει, δέν δύναται νά ἀνεχθῇ νά διδάσκεται παρ' ἄλλων, αὕτη δέ ὀφείλει νά εἶναι ὁδηγός πάντων τῶν λοιπῶν... Ὁ ἀπ. Πέτρος ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς «Ἐκκλησίας», οὐ μόνον διότι ἀνεσταυρώθη μετά τῆς κεφαλῆς πρός τά κάτω, ἀλλά καί διότι καί ἡ σκιά του εἶχε θαυματουργόν δύναμιν, ἐνῷ τοιαύτην δύναμιν δέν εἶχεν οὔτε ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων, ὁ Κ. ἡ Ἰ. Χριστός! Ὅτι διά τοῦ προνομίου τούτου ὁ ἀπ. Πέτρος κατέστη κύριος ρυθμιστής τῶν «Ἐκκλησιῶν»! Ὅπως δέ διά τῆς στρόφιγγος κινεῖται ἡ θύρα, οὕτω διά τοῦ ἀπ. Πέτρου καί τῶν διαδόχων του καθορίζεται ἡ τάξις καί ὁ ὀργανισμός ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καί ὅπως ἡ στρόφιγξ ἄγει καί φέρει πρός τήν θύραν, μένουσα ἀκίνητος, οὕτω καί ὁ ἀπ. Πέτρος καί οἱ διάδοχοί του ἔχουσι δικαίωμα ἐλευθέρως νά ἐκφέρωσι δικαστικήν ἀπόφασιν περί πάσης Ἐκκλησίας, ἐνῷ ἡ ἀνωτάτη ἕδρα **παρ' οὐδενός δικάζεται»** (summa sedes a nemini judicatur!).

Ἐπί τῆς βάσεως ταύτης ἤθελε νά στηρίξῃ τήν κυριαρχίαν ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ὁ Πάπας οὗτος. Περαιτέρω ὅμως, γράφων πρός τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον (ἐπί τῇ βάσει τοῦ οἰκτροῦ πλαστογραφήματος τῆς «*Δωρεᾶς Κωνσταντίνου*») πῶς ἀνεπτύχθη καί τό Κοσμικόν ἀξίωμα τοῦ Πάπα Ρώμης –ἐξ οὗ καί ἦτο δῆθεν οὗτος ἀρχιερεύς καί βασιλεύς ἀπό τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κων/νου– καί ἐπικαλούμενος ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πλαστογραφήματος τούτου, καταλήγει λέγων, «ὅτι ὁ Πάπας Ρώμης εἶναι περιβεβλημένος καί οὐρανίαν καί ἐπίγειον ἐξουσίαν»! Προτρέπει δέ τόν Πατριάχην Κηρουλάριον νά ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ταπεινῆς θέσεώς του ἔναντι τοῦ ἐγκοσμίου καί Οὐρανίου μεγαλείου τοῦ Πάπα, νά δείξῃ ἀπόλυτον ὑποταγήν εἰς αὐτόν καί νά παραδεχθῇ πᾶν ὅ,τι πρεσβεύει ἡ Ρωμαϊκή Ἐκκλησία. Πρός ἀποφυγήν τοῦ προφανοῦς κινδύνου διασπάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἔκρινε καλόν νά ἀφήσῃ αὐτήν ἄνευ ἀπαντήσεως.

Κατακλεῖδα δέ ἔμπρακτον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' πρός τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον καί προμεμελετημένην ἀπόπειραν ἐφαρμογῆς τῶν ἐν αὐτῇ

διακηρυχθεισῶν παπικῶν διεκδικήσεων ἀποτελεῖ ἡ κατόπιν τῶν πρός αὐτόν ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κων/πόλεως Κων/νου τοῦ Μονομάχου καί τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου ἀποσταλεῖσα ὑπό τοῦ Πάπα τούτου εἰς Κων/πολιν πρεσβεία, ἀποτελούμενη ἐκ τοῦ καρδιναλίου Οὐμβέρτου, τοῦ Ἀρχιεπισκόπυπου Ἀμαλφηνῶν Πέτρου καί τοῦ διακόνου Φρειδερίκου, ὡς καί τά ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔργα αὐτῆς. Καίτοι δέ σοβαραί ὑποψίαι ἠγέρθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι ἡ πρεσβεία αὕτη, ἀφιχθεῖσα εἰς Κωντινούπολιν περί τά τέλη Ἰουλίου 1054, δέν ἀπεστάλη πράγματι ὑπό τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', θανόντος τῇ 11 Ἀπριλίου 1054, ὡσαύτως δέ καί τά ὑπό τοῦ Οὐμβέρτου προσκομισθέντα ἔγγραφα, ὡς ἀπό μέρους τοῦ Πάπα, ἐθεωρήθησαν πλαστά, ὅμως τά ἔργα αὐτῆς ἐν Κων/πόλει, ἐξ ὧν προῆλθεν ὁριστικῶς πλέον ἡ ἔκπτωσις ἐκ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἦσαν ἀπολύτως σύμφωνα πρός τήν προμνησθεῖσαν ἐπιστολήν καί ἀποτελοῦσιν ἔμπρακτον ἔκφρασιν καί ἐφαρμογήν τῶν ἐν αὐτῇ διατυπωθεισῶν ἀξιώσεων τοῦ Πάπα Λέοντος Θ'.

Διότι, ὡς συνεχίζει ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 194-196), παρουσιασθείς κατ' ἀρχάς ὁ Οὐμβέρτος εἰς τόν αὐτοκράτορα «μετά σοβαροῦ καί γαύρου φρονήματος καί βαδίσματος», προσῆλθεν ἔπειτα ὑπερηφάνως καί ἀλαζονικῶς καί αὐθαδῶς τόν Πατριάρχην, χωρίς κἄν νά προσαγορεύσῃ αὐτόν ἤ νά ἀποδώσῃ τόν προσήκοντα σεβασμόν, ἔστω καί δι' ἐλαχίστης ὑποκλίσεως τῆς κεφαλῆς. Παρέδωκε τά παρά τοῦ Πάπα γράμματα καί ἐζήτησε λόγον διά τήν ὑπό τοῦ Πατριάρχου ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας ἐν τοῖς Λατινικοῖς ναοῖς τῆς Κων/πόλεως καί διά τήν τάσιν πρός περιστολήν τῶν δικαιωμάτων τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν. Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν τοῖς προσκομισθεῖσι γράμμασιν, ὡς ἀπό μέρους τοῦ Πάπα, ἐν οἷς ἤλεγχεν ὁ Πάπας τόν Πατριάρχην, διότι... ζητῶν νά ἐπεκτείνῃ τήν κυριαρχίαν του καί ἐπί τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἔγραψεν, ὅτι ἐν γενικοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν, ἡ ἐνέργεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς

Ρώμης ἔχει κῦρος μόνον, ἄν τελῆται ἐν συμφωνίᾳ πρός τήν Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως, ὅπως καί ταύτης ἡ ἐνέργεια ἐν συμφωνίᾳ πρός τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας, κατά τάς ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις καί τήν πλαστήν **δωρεάν Κωνσταντίνου,** ἐθεώρει ἑαυτόν «κεφαλήν τῆς Ἐκκλησίας» καί συνεπῶς, προσέθετε, πᾶσα Ἐκκλησία, μή συμφωνοῦσα πρός τήν τῆς Ρώμης, παύει νά εἶναι τοιαύτη, συναγωγή καθίσταται… τοῦ Σατανᾶ! Ὅθεν ἐκαλεῖτο ὁ Πατριάρχης νά ὑποταγῇ εἰς τήν Ἐκκλησίαν Ρώμης καί νά δεχθῇ ὡς ὀρθόν πᾶν ὅ,τι διδάσκει αὐτή. Τά αὐτά περίπου ἐλέγοντο καί πρός τόν αὐτοκράτορα ἐν τοῖς πρός αὐτόν γράμμασιν, ἐν οἷς προσετίθετο καί τό παράδοξον, ὅτι ἡ Ρωμαϊκή Ἐκκλησία ἐκόσμησε διά στέμματος τήν κεφαλήν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς[130]. Ἐπί τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων τούτων ἐζήτησεν ὁ Οὐμβέρτος παρά τοῦ Πατριάρχου νά δηλώσῃ πρός αὐτόν ἄν εἶναι διατεθειμένος νά ὑποταγῇ εἰς τόν Πάπαν τῆς Ρώμης καί νά δεχθῇ τήν διδασκαλίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Πρός δέ τόν αὐτοκράτορα ἐπέδωκε προσέτι καί ἀναιρετικήν πραγματείαν τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος (τήν ὁποίαν ἔγραψεν οὗτος κατ' ἐντολήν τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου) ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπεκάλει τούς Ἕλληνας «αἱρετικούς», τά δέ ἐπιχειρήματά των ἐναντίον τοῦ Filioque, τῶν ἀζύμων, τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου καί τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου ὠνόμαζε «δυσώδη καί βεβορβορωμένην φλυαρίαν τῶν Μανιχαίων καί ἀποτρόπαιον βάραθρον ἀπιστίας»! «Ὢ θαυμασία τῶν Γραικῶν φιλοσοφία, ἀνέκραζεν εἰρωνικῶς, ὦ τέχνη Πελασγική, ὦ Ἀθηναϊκή καί Ἀκαδημαϊκή ὀξυδέρκεια.., ὦ ἐξαίσιοι τοῦ λόγου ἐρευνηταί, ὦ εὐμαθεῖς τοῦ Μ. Βασιλείου μαθηταί, ἀπό τῆς λαμπρᾶς τοῦ ὁποίου πηγῆς οὐδέν ἄλλο ἤ βόρβορον ἠδυνήθητε νά ἀντλήσητε...». Τοιοῦτον τό ὅλον ὕφος τῆς εἰς τόν αὐτοκράτορα ἐπιδοθείσης πραγματείας τοῦ Οὐμβέρτου.

---

130. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 194.

Καί ὁ μέν Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἠνέχθη καί τοῦ καρδιναλίου Οὐμβέρτου τήν ἰταμότητα καί ἀπέφυγε πᾶσαν συζήτησιν, ἵνα ἀποτραπῇ τό σχίσμα, δηλώσας μόνον, ὅτι ἄνευ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν δέν δύναται νά ἐξετάσῃ τοιαῦτα ζητήματα· ὁ λόγιος ὅμως μοναχός Νικήτας Στηθάτος, ὁ καί πρότερον γράψας κατά τῶν ἀζύμων, ἀνῄρεσε τήν πραγματείαν τοῦ Οὐμβέρτου μετριοπαθῶς, καί προσεπάθησε δι' ἠπίου καί εὐγενεστάτου τρόπου νά πείσῃ τούς Λατίνους, ὅτι εὑρίσκοντο ἐν πλάνῃ. Ἀλλ' ὁ Οὐμβέρτος ἐφρύαξεν ἐκ τῆς τόλμης τοῦ Ἕλληνος μοναχοῦ νά παραστήσῃ πλανωμένην τήν Ρωμαϊκήν Ἐκκλησίαν. Καί πρός αὐτόν μέν ἔγραψεν ἀπάντησιν χυδαιοτάτου ὑβριστικοῦ περιεχομένου, ἀποκαλῶν αὐτόν, ἐκτός τῶν ἄλλων, Σαραβαΐτην, μωρότερον ὄνου, παῖδα κατάρατον ἐν κακοῖς γηράσαντα, ἐπίκουρον, κλπ. Τῇ 15ῃ δέ Ἰουλίου 1054, ἐνῷ ἐτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία ἐν τῷ Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, εἰσῆλθεν αἴφνης εἰς τόν Ναόν μετά τῶν περί αὐτόν καί ἔρριψεν ἐπί τῆς ἁγίας Τραπέζης ἔγγραφον, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεματίζοντο ὁ Πατριάρχης καί πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι καί ἀπεκαλοῦντο «ἀντίχριστοι καί προζυμῖται», ὡς ἀποδεχόμενοι πάσας τάς αἱρέσεις καί ἀπορρίπτοντες τήν διδασκαλίαν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ ἀπεκαλοῦντο προσέτι ὁ Πατριάρχης καί οἱ συνεργάται του «Σιμωνιακοί», διότι πωλοῦσι τήν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, «Βαλέσιοι», διότι τούς παροίκους αὐτῶν ἐξονυχίζουσι καί προάγουσιν εἰς Ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα, «Ἀρειανοί», διότι ἀναβαπτίζουσι τούς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους καί μάλιστα τούς Λατίνους, «Δονατισταί», διότι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐκτός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπωλέσθησαν, «Νικολαΐται», διότι ἐπιτρέπουσι τόν γάμον τῶν κληρικῶν, «πνευματομάχοι ἤ θεομάχοι», διότι ἀπέκοψαν ἀπό τοῦ Συμβόλου τήν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καί τέλος «Ναζαρηνοί», διότι τηροῦσι τόν σαρκικόν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων καί τρέφουσι τήν κόμην τῆς κεφαλῆς καί τοῦ πώγωνος.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τό περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ

καρδιναλίου Οὐμβέρτου, ὅπερ ἀνέγνωσεν ἐν μεταφράσει ὁ Πατριάρχης Μιχαήλ καί προσπάθησε διά τοῦ αὐτοκράτορος νά φέρῃ ἐνώπιον αὐτοῦ καί τῆς συνόδου τούς δράστας τοῦ σκανδάλου, ἀπομακρυθέντας τοῦ Ναοῦ, ἅμα τῇ ἀποθέσει του ἐπί τῆς ἁγίας Τραπέζης. Τούτων ὅμως ἀρνηθέντων νά προσέλθωσι καί προστατευομένων ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πολιτικῶν ἀπεσταλμένων, συνεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης τήν ἐνδημοῦσαν ἐν Κων/πόλει σύνοδον, τή 20ῇ Ἰουλίου 1054, ἡ ὁποία ἀπαρτισθεῖσα ἐκ 12 μητροπολιτῶν καί 2 ἀρχιεπισκόπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀνεθεμάτισε τούς κατά τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως βλασφημήσαντας. Μετά τινας ἡμέρας, ἐν τῷ «μεγάλῳ Σεκρέτῳ» τοῦ Πατριαρχείου, ἐπί παρουσίᾳ ἑπτά ἔτι ἀρχιεπισκόπων καί ἐπισκόπων καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεδόθη ἀνάθεμα οὐ μόνον κατά τοῦ ἀσεβοῦς λατινικοῦ ἐγγράφου, ἀλλά καί «κατά πάντων τῶν ἐκθεσάντων ἤ γραψάντων αὐτό ἤ συναίνεσιν ἤ βουλήν εἰς τήν τούτου ποίησιν δεδωκότων», καί πέντε ἡμέρας βραδύτερον κατεκάη τό πρωτότυπον τοῦ μυσαροῦ ἐγγράφου ἐνώπιον τοῦ πλήθους. Κατετέθη μόνον ἕν ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τό ἀρχεῖον τοῦ χαρτοφύλακος «...εἰς διηνεκῆ ἔλεγχον τῶν τηλικαῦτα κατά τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημησάντων καί εἰς μονιμωτέραν κατάγνωσιν»[131].

Τό βλάσφημον λοιπόν καί μυσαρόν ἔγγραφον τοῦ καρδιναλίου Οὐμβέρτου ἐπέφερεν ὁριστικῶς τήν ἐκ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ἀπόσχισιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγγράφου τούτου, τῶν προηγηθεισῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν τοῦ Πάπα Λέοντος Θ΄ πρός τόν Πατριάρχην Μιχαήλ Κηρουλάριον καί τόν αὐτοκράτοραν Κων/ντῖνον τόν Μονομάχον καί τῆς εἰς τόν αὐτοκράτορα ἐπίσης ἐπιδοθείσης ἰδιαιτέρας πραγματείας τοῦ ἰδίου καρδιναλίου πανηγυρικῶς ἀποδεικνύεται ὅτι τά κύρια αἴτια τά προκαλέσαντα τήν ἀποκοπήν τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἐκκλησίας δέν ἦσαν

131. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 200-201.

αἱ διαφοραί διά τά ἄζυμα καί ἄλλους δευτερευούσης σημασίας τύπους λατρείας. Ὁ κύριος λόγος τῆς διαστάσεως ἦτο ἡ **ὁριστική πλέον ἀπόφασις** τοῦ Πάπα Ρώμης ὅπως ὑποτάξῃ πᾶσαν τήν Ἐκκλησίαν ὑπό τήν προσωπικήν **μοναρχικήν ἐξουσίαν** του καί ἐπιβάλῃ ἐπ' αὐτῆς πάσας τάς δοξασίας καί θελήσεις του, ἀξιῶν ὅπως «κρίνῃ τούς πάντας, αὐτός δέ μή κρίνηται ὑπ' οὐδενός, ὅπως διδάσκῃ τούς πάντας, αὐτός δέ μή διδάσκηται παρ' οὐδενός»[132]. Τά ἄζυμα ἐχρησιμοποιήθησαν ἁπλῶς ὡς πρόσχημα. Καί ἀπεδείχθη ἀπολύτως τοῦτο, κατ' ἀρχήν μέν ἐκ τοῦ ὅτι καί ὁ διάδοχος τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', ὁ Βίκτωρ Β' (1055-1057), δέν ἀπεκήρυξε τό ἐπάρατον ἔγγραφον τοῦ καρδιναλίου Οὐμβέρτου[133], καίτοι ἔλαβε ταχέως γνῶσιν αὐτοῦ καί τῶν ἐπακολουθησασῶν ἐν Κων/πόλει ἔξ ἐπιστολῶν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου τάς ὁποίας ἀπέστειλεν οὗτος πρός αὐτόν κατά παράκλησιν τοῦ Πατριάρχου Κων/ πόλεως Μιχ. Κηρουλαρίου, προσέτι δέ διότι τήν αἵρεσιν τοῦ Filioque, καί πρό τοῦ σχίσματος ἤδη ὁ Πάπας Βενέδικτος Η' (1012-1024) κατέστησε δογματικήν ἀλήθειαν, ἡ δέ ἐν Βάρι σύνοδος τοῦ 1098 κατεδίκασεν ὡς αἱρετικούς πάντας τούς μή ἀποδεχομένους αὐτήν.

Ἐνῷ δέ ἄλλοτε, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, ὁ Πάπας Γρηγόριος Α' διεμαρτύρετο ἐντόνως κατά πάσης ἰδέας μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς λέξεως «Οἰκουμενικός», ὑπεραμυνόμενος τῆς ἰσοτιμίας εἰς τήν «*πενταρχίαν*» μεταξύ δηλαδή τῶν πέντε Πατριαρχῶν (Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων), ἤδη τό μοναρχικόν πρωτεῖον τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἀνήγετο εἰς **δόγμα.** Ἐνῷ ἐπίσης ὁ Πάπας Δάμασος (379 μ.Χ.) ὥριζεν ἐν Ρώμῃ «...εἴ τις μή εἴπῃ τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός εἶναι ἀληθῶς καί κυρίως, ὡς καί τόν Υἱόν ἐκ τῆς θείας οὐσίας καί Θεόν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω», καί ὁ Πάπας Λέων Γ' ἀπέκρουε τό Filioque μετ'

132. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 207.

133. Τό περί οὗ ἀνάθεμα ἤρθη ἤδη ὑπό τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ'.

ἀγανακτήσεως, διατάξας νά ἀναγραφῇ ἐπί πλακῶν πρός ἀνάρτησιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Πέτρου, ἐν Ρώμῃ, τό γνήσιον Σύμβολον τῆς πίστεως ἄνευ τῆς νόθου προσθήκης[134], ὁ δέ Πάπας Ἰωάννης Η΄ ἐν τῇ πρός τόν Πατριάρχην Φώτιον ἐπιστολῇ του ἔγραφεν ὅτι «...τάττομεν μετά τοῦ Ἰούδα τούς μεταποιητάς τοῦ Ἁγίου Συμβόλου...», ἤδη θεωρεῖται αἱρετικός ὁ μή ἀποδεχόμενος τήν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πῶς ἦτο δυνατόν κατόπιν τούτων νά μή ἐπέλθῃ ἡ ἔκπτωσις καί ἀποκοπή ἐκ τῆς **μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς** καί **ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, τουτέστιν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ (Ἐφεσ. Α΄ 22) τοῦ Πατριαρχείου τῆς Δύσεως;

134. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 207 καί βιβλ. αὐτόθι, καί Β. Στεφανίδου Ἐκκλ. Ἱστορία, σελ. 274.

ΙΓ. Ἀποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» - Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετά τό σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καί ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας»

Διά τάς μετά τό σχίσμα ἀποφάσεις γενικῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» ἐναντίον τοῦ παπικοῦ **πρωτείου** ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του, σελ. 235-237, γράφει τά ἑξῆς: «Ἡ ἐν Πίζῃ συνελθοῦσα σύνοδος (25 Μαρτίου - 7 Αὐγούστου 1409) ἠναγκάσθη νά **καθαιρέση** τούς τότε ἀντιμαχομένους πρός ἀλλήλους δύο Πάπας Βενέδικτον ΙΓ' καί Γρηγόριον ΙΓ', ἐξέλεξε δέ τόν Ἕλληνα τήν καταγωγήν, ἐκ τῆς Ἐνετοκρατουμένης Κρήτης, Πέτρον Φιλάργυρον, ὑπό τό ὄνομα Ἀλέξανδρον Ε' (1409-1418). Ἀλλά τό σχίσμα δέν κατέπαυσε, διότι οἱ καθαιρεθέντες ἐπέμενον ὑπερασπιζόμενοι τό ἀξίωμά των, ὁ δέ Ἀλέξανδρος Ε' τάχιστα καί λίαν ὑπόπτως ἀπέθανε. Διεδέχθη αὐτόν ὁ χείριστος καί **μᾶλλον διεφθαρμένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης** Βαλτάσαρ Δα-Κόσσα ὑπό τό ὄνομα Ἰωάννης ΚΓ' (1410-1415), ὅστις διά πολλῶν πεισθείς ἐδέχθη τήν σύγκλησιν τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου (5 Ἀπριλίου 1414-22 Ἀπριλίου 1418). Ἐν τῇ δ' συνεδρίᾳ αὐτῆς ἡ σύνοδος ἀπεφάνθη: «Ipsa synodus in spiritu congregata legitine generule consiliam Farien le eclesiam catolicam militantem representans, potetatem a Christo immediate habet, cui qui bibet ruguscunque status dignitatis etiam si papalis existate, obedire tenetur in his guar pertinente ad fidem et exstirpationem dieti se quis matis et refermationen generalem ecclesiae dei in capite et in memeris».

»Κατά τήν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτην ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδος θεωρεῖ ἑαυτήν ἀνωτέραν τοῦ Πάπα, ἑπομένως καταργεῖ τό πρωτεῖον, ὡς τοῦτο εἶχε διαμορφωθῆ ὑπό τοῦ Νικολάου Α'

καί Λέοντος Θ'. Ἡ σύνοδος λέγει, ὅτι κανονικῶς συνεκλήθη ἐν Πνεύματι καί ἀπετέλεσε γενικήν σύνοδον, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τήν στρατευομένην Ἐκκλησίαν, ἀρυομένη τήν δύναμιν αὐτῆς ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὅτι εἰς αὐτήν ὀφείλει ὑποταγήν πᾶς τις, οἱουδήποτε ἀξιώματος καί δή καί τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τήν πίστιν, τήν ἄρσιν τοῦ σχίσματος καί τήν μεταρρύθμισιν τῆς Ἐκκλησίας, κατά τήν κεφαλήν καί τά μέλη. Κατά τήν ε' συνεδρίαν ἐπανελήφθη καί συνεπληρώθη ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς συνόδου, **ἀπεδέχθη δέ αὐτήν** ὁ Πάπας Ἰωάννης ΚΓ', ὅτε ἡ σύνοδος ἡτοιμάσθη νά καταδικάσῃ αὐτόν δι' **ἀναρίθμητον πλῆθος ἁμαρτημάτων.** Ὁ Ἰωάννης ΚΓ' καθῃρέθη τέλος, ἀντικατασταθείς ὑπό τοῦ Μαρτίνου Ε' (1417-1431) τοῦ ἀναγνωρισθέντος παρά πάντων. Οὕτως ἀνεγνωρίζοντο αἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου καί ἑπομένως κατηργεῖτο τό πολυθρύλητον prima sedes a nemine judicatur. Ἡ σύνοδος **καθήρεσε** τόν ἁμαρτωλόν Πάπαν καί **ἐξελέξατο νέον,** ὅστις δέ δέν θεωρεῖ κανονικήν τήν ἀπόφασιν αὐτῆς, δέν δύναται νά θεωρῇ κανονικήν τήν ὑπό τοῦ Μαρτίνου Ε' καί ἑξῆς ἱεραρχίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Hefele ἀνομολογεῖ, ὅτι ὑπῆρξε σκόπιμος ἡ ἐνέργεια τῆς συνόδου πρός εἰρήνευσιν τῆς Ἐκκλησίας ταρασσομένης ὑπό τῶν **τριῶν** τότε ὑπαρχόντων Παπῶν, ἀλλά παραδοξολογῶν φρονεῖ, ὅτι δικαιώματα «Οἰκουμενικῆς» συνόδου δύναταί τις νά ἀναγνώρισῃ εἰς τήν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον μόνον κατά τάς τελευταίας συνεδρίας, καθ' ἅς ἦτο ἡνωμένη μετά τοῦ Πάπα Μαρτίνου Ε'[135]. Ἀλλ' ἄν ἡ σύνοδος αὐτή δέν ἦτο ἐξ ἀρχῆς κανονική, δέν ἦσαν καί αἱ πράξεις αὐτῆς κανονικαί, ἐν αἷς ἡ ἐκλογή τοῦ Μαρτίνου· δέν ἠδύνατο ἡ σύνοδος νά ἀποβῇ κανονική μετ' ἀντικανονικοῦ καί ψευδοῦς Πάπα. Ἀκριβῶς ὁ Ἰωάννης Ραγουσαῖος, ἐν Βιέννῃ, τῇ 15ῃ Μαΐου 1430, διετύπου περί τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου τούς ἑξῆς συλλογισμούς: «aut fecit quod potuit an quod non porait.... Si fecit quod non potuit, sequitur quod Joannes non fuit depositus, et per

135. Hefele, Concitingeschichte, VII 104.

consequens ne Papa Martinus non fuit Papa, ne qui ei succesit Eugenius»[136]. Ἄλλως τε ὁ Μαρτῖνος ἐπεκύρωσε πολλὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου, ἀνακηρύξας αὐτὴν «Οἰκουμενικήν», ἡ δέ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀποδέχεται ἔκτοτε τάς δογματικάς αὐτῆς ἀποφάσεις[137].

Ὡσαύτως ἐν σελ. 239-241 γράφει τά ἀκόλουθα:

«Ἡ καταδίκη ὡς αἱρετικοῦ καί ἡ καῦσις τοῦ προδρόμου τῆς μεταρρυθμίσεως Ἰωάννου Χιούζ ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου[138], παρά τόν μεταρρυθμιστικόν αὐτῆς χαρακτῆρα, εἶχε προκαλέσει ἐξέγερσιν πανταχοῦ τοῦ κόσμου καί στάσιν τοῦ λαοῦ τῆς Βοημίας κατά τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου (1410-1487) καί κατά τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας». Πάντες ἀπῄτουν τήν σύγκλησιν Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅθεν ὁ Πάπας Μαρτῖνος Ε΄ τό 1424 συνεκάλεσε τήν σύνοδον ταύτην ἐν Βασιλείᾳ διά τήν 20ήν Φεβρουαρίου 1431, ἀλλ' ἀμέσως ἀπέθανεν. Ὁ νέος Πάπας Εὐγένιος Δ΄ (1431-1437) **ἔδωκεν ὅρκον** κατά τήν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, ὅτι ἔμελλε νά ἀφήσῃ ἀπολύτως ἐλευθέραν τήν σύνοδον, ἀνεγνώρισε δέ ὡς πρόεδρον αὐτῆς τόν καρδινάλιον Ἰούλιον Καισαρίνην. Ἀλλ' ἐπειδή ἡ σύνοδος προῆλθεν εἰς συνεννοήσεις μετά τῶν Βοημῶν, ὁ Πάπας διέταξε τόν Καισαρίνην νά διαλύσῃ τήν σύνοδον και να συγκαλέσῃ ἄλλην σύνοδον μετά ἑξάμηνον. Ὁ Καισαρίνης ἀντέστη εἰς τάς βουλάς τοῦ Πάπα, ἀλλ' οὗτος τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1431 ἐκήρυξε τήν διάλυσιν τῆς συνόδου ἐπί τῇ προφάσει, ὅτι ἡ Βασιλεία δέν ἦτο κατάλληλος τόπος τῆς συνόδου, ἐπειδή διεξήγοντο διαπραγματεύσεις πρός τούς Ἕλληνας περί συγκλήσεως συνόδου ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως. Ἀλλ' ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας διεμαρτυρήθη, ἀρνηθεῖσα **εἰς τόν Πάπαν τό δικαίωμα νά διαλύσῃ αὐτήν.** Ὁ Καισαρίνης παρέμεινεν ἐν τῇ συνόδῳ οὐχί πλέον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ

136. N. Valois, les papes et le consile 1418-1450, Paris 1909, T. I. Introductione.

137. Hefele, ἔνθ. ἀν., ὑπ' 318, 368, Denzinger ἔνθ. ἀν., σελ. 224.

138. Περί τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου. Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 176-179, καί βιβλ. αὐτόθι.

Πάπα, ἀλλ' ἐκπληρῶν ἐπιθυμίαν τῆς συνόδου, ὅπως ἐξακολουθήσῃ προεδρεύων αὐτῆς ἐναντίον τοῦ Πάπα. Προσεπάθησε δέ ἡ σύνοδος νά ἑλκύσῃ πρός ἑαυτήν τούς Ἕλληνας, ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους εἰς Κων/πολιν καί προχωρήσασα εἰς τά ἔργα αὐτῆς **ἐκήρυξε σχισματικόν τόν Πάπαν Εὐγένιον,** ἐπανέλαβε τήν ἀπόφασιν τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου, ὡς ἀνωτέρας τοῦ Πάπα, καί προσέθεσεν ὅτι μόνον ὁ **Θεός καί ἡ Οἰκουμενική σύνοδος εἶναι ἀλάθητοι,** ἐνῷ καί οἱ ἄγγελοι δύνανται νά σφάλλωνται καί οἱ **Πάπαι νά πλανηθῶσιν,** ὡς ἐπλανήθησαν ὁ Ἀναστάσιος καί ὁ Λιβέριος. Ὁ Πάπας, κατά τήν σύνοδον, εἶναι τῆς Ἐκκλησίας μόνον caput ministeriale, οὐχί τι πλέον, ἡ δέ plenitude-potestatis ἀνήκει εἰς τήν σύνοδον[139]. Ἡ σύνοδος ὥρισε **προθεσμίαν συμμορφώσεως τοῦ Πάπα** πρός τάς ἀποφάσεις αὐτῆς, **ἀπειλήσασα, ὅτι θά θεωρήσῃ αὐτόν** «μή πειθόμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ», ὡς ἐθνικόν καί τελώνην. **Τέλος προέβη εἰς τήν καθαίρεσιν τοῦ Πάπα Εὐγενίου.** Οὗτος τῇ 1ῃ Αὐγούστου μέ τήν βοῦλλαν Dudum sacra εἶχεν ἀναγνωρίσει πλήρως τήν σύνοδον, ὑπό τόν ὅρον νά προεδρεύωσιν αὐτῆς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ἀλλά λαβών γνῶσιν τῶν κατ' αὐτοῦ στρεφομένων συνοδικῶν ἀποφάσεων ἀνήρεσε τά πάντα. Τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου, παρόντος καί τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου, διεξήχθησαν συζητήσεις περί τοῦ πρωτείου μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς συνόδου καρδιναλίου Ἰουλίου Καισαρίνη καί τοῦ Παπικοῦ λεγάτου. Ὁ Καισαρίνης ὑπεστήριξε τήν ἰδέαν, καθ' ἥν ἡ σύνοδος εἶναι ἀνωτέρα τοῦ Πάπα, παρέπεμψε δέ εἰς τάς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου, εἰς τάς Οἰκουμενικάς συνόδους, καί ἰδίως τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τάς γνώμας Αὐγουστίνου, Ἱερωνύμου καί Γρηγορίου Α'. Ὁ Καισαρίνης ἠρνήθη εἰς τόν Πάπαν τό δικαίωμα τοῦ διαλύειν τήν σύνοδον. Ὁ Καισαρίνης ἐνίκησεν, ἠναγκάσθη δέ ὁ Πάπας νά δεχθῇ μέ βοῦλλαν τούς προταθέντας ὅρους εἰρήνης, ἀναγνωρίσας τήν σύνοδον καί καταργήσας πᾶν ὅ,τι ἔγραψε κατ'

139. Hefele, ἔνθ. ἀνωτ., VII, 477-8.

αὐτῆς[140]. Βραδύτερον ὁ ἀνακόλουθος Πάπας εἶπεν, ὅτι εἶχε συμφωνήσει πρός τήν σύνοδον ὡς πρός τήν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, οὐχί δέ ὡς πρός τάς εἰλημμένας ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσεις[141]. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ σύνοδος, ἀναγνωριζομένη καί ὑπό τοῦ Πάπα, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης Ἰουνίου 1434, ἀνενέωσεν αὖθις τάς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου. Ἀνωμολόγησαν δέ καί οἱ παπικοί λεγάτοι, Καρδινάλιοι, Νικόλαος Ἀλβεργάτης de Santa Groce καί τρεῖς ἕτεροι, ὅτι αἱ **Οἰκουμενικαί σύνοδοι εἶναι ἀνώτεραι τοῦ Πάπα,** ὅστις **ὑπόκειται αὐταῖς,** ἄλλως τιμωρεῖται»[142].

Τοιαύτας ἀποφάσεις ἐξέδωκαν περί τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» αἱ προμνησθεῖσαι γενικαί σύνοδοι τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» μετά τό σχίσμα. Εἶναι δέ γνωστοί, ὡς προσθέτει ὁ μακαριστός ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν σελ. 241 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, οἱ ἐπί τετραετίαν ὅλην ἀγῶνες, οὕς κατέβαλον ὅ τε Πάπας Εὐγένιος καί ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας, ἵνα ἑλκύσωσι τούς Ἕλληνας πρός σύγκλησιν «ἑνωτικῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου», οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοί τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν καί αἱ δολοφονίαι[143]. Κατά τούς ἐμφυλίους ἐκείνους ἀγῶνας μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας καί τῶν τοιούτων τοῦ Πάπα Εὐγενίου ἐπεκράτησαν βεβαίως οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καί παρεσύρθησαν οἱ ἡμέτεροι εἰς τήν σύγκλησιν τῆς **ἑνωτικῆς ψευδοσυνόδου** τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-1439), ἀλλ' εἶναι γνωσταί ἐπίσης αἱ συνθῆκαι ὑπό τάς ὁποίας οἱ ἡμέτεροι, θανόντος μάλιστα τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ Β', ὑπέγραψαν τόν «ἑνωτικόν ὅρον», διά τοῦ ὁποίου ἅπαξ ἔτι ὁ Πάπας προσεπάθησε νά ἐπιβάλῃ τό ἐπάρατον **πρωτεῖον ἐξουσίας,** ὡς καί τήν αἱρετικήν δοξασίαν τοῦ Filioque ἐπί τῆς Ἐκκλησίας. Τάς συνθήκας ταύτας, καθ' ἅς τελικῶς

140. Hefefe, ἔνθ. ἀν., VII 563.

141. Valois, ἔνθ. ἀν., 305-6.

142. Ἰδίου, ἔνθ. ἀν., I, 176, Hefele, VII, 565-7.

143. Σιλβέστρου Σπυροπούλου, ἔνθ. ἀν. Β' 5 σ. 4 ἑξ. Α.5, πρβλ. καί Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 181-210.

οἱ ἡμέτεροι, μηδὲ τοῦ αὐτοκράτορος καί τοῦ Πατριάρχου ἐξαιρουμένων, μετεβλήθησαν εἰς αἰχμαλώτους τοῦ Πάπα Εὐγενίου, ἠσκήθη δέ ἐπ' αὐτῶν, καί δή τῶν ἐπισκόπων καί τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ὡς καί τῶν λαϊκῶν οἱ ὁποῖοι μετέσχον τῆς συνόδου, πᾶσα ψυχολογική πίεσις καί βία δι' ὅλων τῶν πιεστικῶν μέτρων, ἐκβιασμῶν, στερήσεων κλπ., ἐξιστοροῦσι λεπτομερῶς ὁ μέν μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἰς τάς σελ. 242-263 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, ὁ δέ Ἅγ. Νεκτάριος ἐν σελ. 210-246 τοῦ μνημονευθέντος ἐπίσης συγγράμματός του, στηριζόμενοι ἐπί ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν πηγῶν, εἰς τάς ὁποίας ἐν σχετικαῖς παραπομπαῖς καί ὑποσημειώσεσι παραπέμπουσιν. Ὑπό τό κράτος δέ τῶν σκληροτάτων στερήσεων, τῶν πιέσεων καί τῶν ἐκβιασμῶν ἐκείνων ὑπεγράφη ὁ περίφημος ἑνωτικός ὅρος, ἐν τῷ ὁποίῳ περί τοῦ «*πρωτείου*» τοῦ Πάπα διάταξις ἔχει ὡς ἑξῆς:[144]

«...Ἔτι ὁρίζομεν τήν ἁγίαν ἀποστολικήν καθέδραν καί τόν Ρωμαϊκόν ἀρχιερέα εἰς πᾶσαν τήν οἰκουμένην τό πρωτεῖον κατέχειν, αὐτόν τε τόν Ρωμαϊκόν ἀρχιερέα διάδοχον εἶναι τοῦ μακαρίου Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καί ἀληθῆ τοποτηρητήν τοῦ Χριστοῦ καί πάσης τῆς Ἐκκλησίας καί πάντων τῶν χριστιανῶν πατέρα τε καί διδάσκαλον ὑπάρχειν, καί αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τοῦ ποιμαίνειν καί διευθύνειν καί κυβερνᾶν τήν καθολικήν Ἐκκλησίαν ὑπό τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παραδεδόσθαι, καθ' ὅν τρόπον καί ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί ἐν τοῖς Ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται· ἀνανεοῦντες ἔτι καί τήν ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένην τάξιν τῶν λοιπῶν σεβασμίων Πατριαρχῶν, ὥστε τόν Κων/πόλεως Πατριάρχην δεύτερον εἶναι μετά τόν ἁγιώτατον Πάπαν Ρώμης, τρίτον δέ τόν Ἀλεξανδρείας, τέταρτον τόν Ἀντιοχείας καί πέμπτον τόν

144. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.

Ἱεροσολύμων, σωζομένων δηλ. καί τῶν προνομίων ἁπάντων καί τῶν δικαίων αὐτῶν».

Ὡσαύτως ἡ περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ διάταξις ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«...Προσκομισθεισῶν δέ μαρτυριῶν ἀπό τῆς θείας Γραφῆς καί πλείστων ῥήσεων τῶν ἁγίων διδασκαλιῶν ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, τῶν μέν ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ, τῶν δέ ἐκ Πατρός δι' Υἱοῦ λεγόντων τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καί εἰς τήν αὐτήν ἔννοιαν ἀποβλεπόντων ἁπάντων ἐν διαφόροις λέξεσι, οἱ μέν Γραικοί διϊσχυρίσαντο, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεσθαι οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ προφέρουσιν, ὥστε αὐτούς τόν Υἱόν ἀποκλείειν, ἀλλ' ἐπειδή παρ' αὐτοῖς ἐδόκει, φασί, τούς Λατίνους διαβεβαιοῦσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ ὡς ἀπό δύο ἀρχῶν καί δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι, διά τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ. Οἱ δέ Λατῖνοι διεβεβαιώσαντο **μή κατά ταύτην τήν διάνοιαν σφᾶς αὐτούς λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τόν Πατέρα του εἶναι πηγήν καί ἀρχήν τῆς ὅλης θεότητος,** τοῦ Υἱοῦ δηλονότι καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἤ ὅτι τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὁ Υἱός οὐκ ἔχει παρά τοῦ Πατρός, ἤδη δύο τιθέασιν ἀρχάς, ἤ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἵνα **μίαν μόνην δηλώσωσιν εἶναι ἀρχήν καί μοναδικήν προβολήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,** καθώς μέχρι τοῦδε διϊσχυρίσαντο. Ἐπειδή δέ ἐκ τούτων ἁπάντων μία καί μόνη συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τήν ὑπογεγραμμένην ἁγίαν καί θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοΐ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἕνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καί Οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπιφημιζομένης συνόδου ὁρίζομεν, ἵνα αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπό πάντων πιστευθείη καί ἀποδεχθείη τῶν χριστιανῶν καί οὕτως πάντες ὁμολογῶσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἀϊδίως ἐστί, καί τήν

ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχειν ἐκ τοῦ Πατρός ἅμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ καί ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως ὡς ἀπό μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεσθαι, διασαφοῦντες, ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καί πατέρες ἐκ τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον εἰς ταύτην φέρει τήν ἔννοιαν, ὥστε διά τούτου δηλοῦσθαι καί τόν Υἱόν εἶναι κατά μέν τούς Γραικούς αἰτίαν, κατά δέ τούς Λατίνους ἀρχήν τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καί τόν Πατέρα. Καί ἐπεί πάντα ὅσα ἐστί τοῦ Πατρός, αὐτός ὁ Πατήρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε, πλήν τοῦ εἶναι Πατέρα, τοῦτ' αὐτό, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτός ὁ Υἱός παρά τοῦ Πατρός ἔχει ἀϊδίως, ἀφοῦ ἀϊδίως καί γεγένηται. Ἔτι διοριζόμεθα τήν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τήν καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ χάριν τοῦ τήν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι»[145].

Οὕτω διετυπώθη ἐν τῷ περιφήμῳ «ἑνωτικῷ ὅρῳ» τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ἡ διάταξις περί «ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», μεθ' ἣν ἕπονται αἱ εἰδικαί ἀποφάσεις περί «ἀζύμων», περί «μετανοίας», "καθαρτικῶν τιμωριῶν" κλπ.» (μέ τά ὁποῖα θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τοῖς ἑπομένοις, ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ.) καί καταλήγει οὗτος εἰς τήν προμνησθεῖσαν περί τοῦ «πρωτείου» τοῦ Πάπα διάταξιν[146].

Ὑπέγραψαν δέ τόν ὅρον, καθ' ἅ λεπτομερῶς ἐξιστορεῖ ὁ αὐτός ἅγ. Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του (σελ. 245-246), «ἐκ τῶν ἡμετέρων δέκα ὀκτώ ἀρχιερεῖς καί ἕνδεκα κληρικοί «ἐν μυχοῖς καρδίας στένοντες καί δακρύοντες οἱ πλείους», ὡς γράφει ὁ συνυπογράψας Συρόπουλος. Τόν ὅρον δέν ὑπέγραψαν ὁ ἔξαρχος τῆς συνόδου καί τοποτηρητής τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων Μᾶρκος, ὁ Ἐφέσου Μητροπολίτης, ὁ Σταυρουπόλεως Ἡσαΐας, λάθρα ἀναχωρήσας ἐκ Φλωρεντίας πρό τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὅρου, ὁ τῆς Ἰβηρίας

145. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., 234-244.

146. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 244-245.

ἐπίσκοπος, ὅς ἐπέδειξε πρῶτον τοῖς Ἕλλησι γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐντελλομένου αὐτῷ μηδόλως συνθέσθαι εἰς προσθήκην ἤ εἰς ἀφαίρεσιν μέχρις ἰῶτα ἑνός ἤ μιᾶς κεραίας, ἐπίσης ὁ ἀδελφός τοῦ Μάρκου Ἐφέσου, Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός, διάκονος καί νομοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος καί λόγον ἔγραψε κατά τοῦ ὅρου· ἐλλείπει ἐπίσης ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς καί τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Λακεδαιμονίας».

Καί συνεχίζει ὁ αὐτός Ἅγ. Νεκτάριος (αὐτόθι σελ. 246):

«...Μετά τήν ὑπογραφήν τοῦ ὅρου ὁ Πάπας μαθών ὅτι ὁ Μᾶρκος ἠρνήθη νά ὑπογράψῃ τόν ὅρον, ἐφώνησε· «λοιπόν ἐποιήσαμεν οὐδέν» οὐ μόνον διότι οὗτος ἦτο ἔξαρχος τῆς συνόδου, ἀλλά καί διότι ἦτο καί τοποτηρητής τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Διά τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Μάρκου ἡ σύνοδος ὑπ' οὐδενός ἐκυροῦτο Πατριάρχου τῆς Ἀνατολῆς· διότι ὁ μέν Ἰωσήφ ἀπέθανε πρό τῆς συντάξεως τοῦ ὅρου, κατά θείαν οἰκονομίαν, οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων ἠρνήθησαν διά τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ὑπογραφήν καί κύρωσιν τοῦ ὅρου, ὁ δέ Ἀλεξανδρείας, μή ἐκπροσωπούμενος, δέν ὑπέγραψεν ὥστε οὐδείς τῶν Πατριαρχῶν ἀνεγνώρισε τήν γενομένην ἕνωσιν.

» Ἄκοντες ὑπέγραψαν ὁ Συρόπουλος, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος καί Ἀγχιάλου Σωφρόνιος. Ὁ Ἡρακλείας ἔλεγε πρός τινας: «Τό γεγονός τῆς Φλωρεντίας κακόν ἐστι καί ὀλέθριον καί φθορά τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, καί ἐγένετο βιαίως· ἐποίησα δέ καί ἐγώ κακῶς, ὅτι ὑπέγραψα, ἀναγκασθείς ὅμως». Περί τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τούτου λέγει ὁ Συρόπουλος τῷ προσβιαζομένῳ αὐτόν ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Φιλανθρωπινῷ: «Ἐξ ἀνάγκης ἕπομαι τοῖς πολλοῖς, μαρτυρούμενος καί νῦν (διεμαρτύρετο καί πρότερον), ὅτι οὔτε τῇ γνώμῃ, οὔτε τῇ προαιρέσει μου δοξάζω τό γεγονός ὡς ὑγιᾶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Οἶδε γάρ ὁ Θεός τήν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι οὐ στέργω τοῦτο, οὐδ' ἑκουσίως ὑπογράφω» (Συροπ. σελ. 241). Ὁ Συρόπουλος ἐξιστορεῖ ἐπίσης, ὅτι τούς Ἕλληνας ἐβίαζε καί ἐστενοχώρει ἔνθεν μέν ὁ βασιλεύς,

ἑτέρωθεν δέ ἡ ἔνδεια, ἥτις ἦν τοιαύτη, ὥστε καί τά ἐνδύματα καί τά λοιπά αὐτῶν πράγματα ἐνεχυρίαζον καί ἐπώλουν, ὅπως οἰκονομήσωσιν τά πρός τό ζῆν ἀναγκαῖα. Οὐκ ἐδίδετο δέ αὐτοῖς ὑπό τῶν Λατίνων τό ὁρισθέν σιτηρέσιον, ἵνα ἐξ ἀνάγκης καί τήν ἕνωσιν δεχθῶσι καί τόν ὅρον ὑπογράψωσιν»[147].

Καί περί μέν τῆς διατάξεως τοῦ ὅρου, τῆς ἀναφερομένης εἰς τό «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης, καί γενικώτερον περί τοῦ ὅλου ὅρου τῆς Φλωρεντιανῆς συνόδου, ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 259, 263, τά ἀκόλουθα:

«...Σῴζονται διάφοροι ἐκδόσεις τοῦ ὅρου τούτου, ἔν τισι τῶν ὁποίων, καί δή ἐν τῷ ἀποσταλέντι εἰς τόν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἀντιγράφῳ, δέν ὑπάρχει ἡ ἀνωτέρω διάταξις περί τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Ὅθεν διετυπώθη ὑπό τινων ἀμφιβολία περί τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Αἱ ἀμφιβολίαι αὗται εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀβάσιμοι. Ἀλλ' ἔχοντες ὑπ' ὄψει τάς ἀνωτέρω τραγικάς λεπτομερείας, δυνάμεθα νά εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀνωτέρω διάταξις, **ληφθεῖσα ὑπό τό κράτος τῆς βίας, οὐδέν κῦρος ἔχει.** Ἐν πάσῃ περιπτώσει καί κατ' αὐτήν ἔτι τήν διάταξιν τό ἀναγνωρισθέν ὑπό τῶν Ἑλλήνων πρωτεῖον ἐν Φλωρεντίᾳ εἶναι **πρωτεῖον τιμῆς.** Βεβαίως λέγεται, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶναι διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τοποτηρητής τοῦ Χριστοῦ, κεφαλή πάσης Ἐκκλησίας, πατήρ καί διδάσκαλος, διευθύνων καί κυβερνῶν τήν καθολικήν Ἐκκλησίαν, ἀλλά ταῦτα τά προνόμια ἔχει **«καθ' ὅν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται».** Οἱ δέ ἱεροί Κανόνες καί τά πρακτικά τῶν ἀρχαίων ἑπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων, τάς ὁποίας εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ Ἕλληνες, ὁρίζουσι **πρωτεῖον τιμῆς,** οὐχί δέ «πρωτεῖον ἐξουσίας». Τό Λατινικόν κείμενον τοῦ ὅρου, τήν φράσιν **«καθ' ὅν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται»** ἀπέδωκεν

147. Συροπούλου, σελ. 284. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.

ὡς ἑξῆς: quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur»· οἱ δέ Λατῖνοι ἐξέλαβον, ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ etiam συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπέρ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀντιλήψεων περί «πρωτείου»[148]. Ἀλλ' ὡς παρετηρήθη ἤδη, πρόκειται περί παραποιήσεως τοῦ κειμένου, ὅπως καταφαίνεται ἐκ τοῦ «quemadmodum etiam – et – continetur». Ἀλλά καί μετά τῆς προσθήκης ταύτης ἡ διατύπωσις τοῦ ὅρου περί πρωτείου συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπέρ τῶν Ἑλληνικῶν ὀρθῶν ἀντιλήψεων, ἰδίως δέ ὑπέρ αὐτῶν συνηγορεῖ ἡ προσθήκη τῆς φράσεως **«σῳζομένων δηλαδή καί τῶν προνομίων ἁπάντων καί τῶν δικαίων τῶν Πατριαρχῶν, ὧν ἀνενεώθη ἡ ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένη τάξις».** Τά δίκαια καί προνόμια τῶν Πατριαρχῶν ἀποκλείουσι τό αὐταρχικόν πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Οὐ μόνον δέ θετικῶς, ἀλλά καί ἀρνητικῶς ἐνισχύεται ἡ ἔννοια αὕτη ἐκ τούτου, ὅτι οἱ περί τόν Πάπαν ἀπέφυγον νά δηλώσωσιν ἐν τῷ ὅρῳ, ἐναντίον τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς συνόδου, διότι οἱ Ἕλληνες δέν ἐδέχοντο τοιοῦτον τι καί διότι ὑπῆρχον καί ἐν αὐτῇ τῇ Φλωρεντίᾳ συνόδῳ τῶν Δυτικῶν μέλη ὑποστηρίζοντα τήν σχετικήν ἀπόφασιν τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου περί τοῦ ὅτι ὁ Πάπας ὑπόκειται τῇ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1439, μετά τρεῖς καί πλέον μῆνας ἀπό τῆς διαλύσεως τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου, ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐπί παρουσίᾳ τοῦ Πάπα Εὐγενίου, μεταξύ τῶν καρδιναλίων καί ἄλλων διεξήχθησαν συζητήσεις περί τοῦ θέματος τούτου, καί ὁ καρδινάλιος Καισαρίνης ὑπεστήριξε τάς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ἄλλοι δέ ἀπέκρουσαν αὐτάς, ἑπομένως δέν ἐθεωρεῖτο τό ζήτημα λελυμένον[149], ὁ δέ ὅρος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου δέν προϋποθέτει, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὅθεν, παρά τάς ὑπό τῶν Λατίνων παρερμηνείας τοῦ κειμένου τῆς ἀποφάσεως περί «πρωτείου»[150], ἐκ πασῶν τῶν ἀνωτέρω

148. Hefele, ἔνθ. ἀν. VII, 733.

149. Valois, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 202-205.

150. Pichler, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 295, σημ. 6.

λεπτομερειῶν ἀποδεικνύεται ἀναντιρρήτως, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ ἐδέχθησαν πρωτεῖον τιμῆς τοῦ Πάπα, τήν ἀντίληψιν δέ ταύτην, ὡς παρετηρήθη ἤδη, ὑποστηρίζει καί ἡ διατύπωσις αὐτῆς, γενομένη δι' ἀορίστων καί εἰκονικῶν ἐκφράσεων[151].

Ὡς γνωστόν δέ, ἡ ἐκβιαστικῶς γενομένη ὑπογραφή τοῦ ὅρου τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, παρά τήν ὑπό τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου, τοῦ μή ὑπογράψαντος αὐτόν, καί ἄλλων Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ἀπόδειξιν τῆς μή ὀρθότητος τῶν παρεισαχθεισῶν εἰς αὐτόν διδασκαλιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καί ἐν γένει ἡ διακηρυχθεῖσα ἕνωσις ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπό τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

»Οἱ Ὀρθόδοξοι λαοί ἐθεώρησαν τήν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον ληστρικήν. Εἶναι δέ γνωσταί αἱ μεγάλαι ἀνωμαλίαι, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἐν Κων/πόλει ἐκ τῶν ἀποπειρῶν πρός ἐπιβολήν τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης. Ἐκτός τῆς ἐκεῖ γενομένης καταδίκης αὐτῆς, τό 1443, συνελθόντες ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ (1431-50), ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος (1453-1459), ὁ Ἀντιοχείας Δωρόθεος (1435-1452) καί ὁ μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Ἀρσένιος κατεδίκασαν τήν «**συναθροισθεῖσαν κουστωδίαν**, ἤτοι **μιαράν σύνοδον** ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ τῆς Ἰταλίας τήν τά τῶν Λατίνων σύν τῷ Εὐγενίῳ Πάπα δοξάσασαν, ἅπερ οὐκ ἔδει»[152]. Ἀλλά καί μετά τήν ἅλωσιν τῆς Κων/πόλεως συνῆλθε ἐν αὐτῇ μεγάλη σύνοδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντεπροσωπεύθησαν καί τά Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία κατεδίκασε τά «κακῶς καί ἀπερισκέπτως ἐν Φλωρεντίᾳ συνοδικῶς πραχθέντα καί δογματισθέντα, ὡς δόγματα νόθα καί τῆς καθολικῆς

151. Th. Frommann, ἔν. ἀν., σ. 18, 19, πρβλ. τοῦ αὐτοῦ: Zur kritik de Florentiner Unionsdeerets und seiner dogmatischeng Wirmerthung bein Vaticanischen comeile der legennart, Leipzig 1870.

152. Σακελλίωνος, Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1892, σελ. 25-28, καί + Χρυσοστ. Παπαδοπούλου, Ἱστορ. τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολ. Ἐν Ἱεροσολ. καί Ἀλεξανδρείᾳ 1910, σελ. 439 ἑξ.

Ἐκκλησίας ἀλλότρια». Ἡ Φλωρεντινή σύνοδος ἐκηρύχθη «ἀργή, ἀνενέργητος καί ὡς μηδέ τό κατ' ἀρχάς ὅλως συστᾶσα».

Ταῦτα γράφει περί τοῦ ὅρου τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καί εἰδικῶς διά τήν διάταξιν αὐτῆς τήν ἀναφερομένην εἰς τό «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος[153]. Ὁ δέ ἅγ. Νεκτάριος διά τήν διάταξιν τοῦ αὐτοῦ ὅρου περί τοῦ «Filioque» ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 247-249, προσθέτει τά ἀκόλουθα[154]:

«Ἔλεγχος τοῦ ὅρου ἑνώσεως.

---

153. Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου, Ναθαναήλ Χύχα, Ἐγχειρίδιον περί τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, Λειψία 1869, σ. θ' ιδ', Ε. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικά σύλλεκτα, ἐν Σάμῳ 1891, σ. 26-29, +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Πρῶται σχέσεις Ὀρθοδόξων καί Λατίνων μετά τήν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἱερουσαλ. 1908, σελ. 25 ἑξ.

154. Πρβλ. καί Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 255-257, ἔνθα, καί δή ἐν σελ. 257, εἴτε τήν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκήρυξιν τῆς ψευδοσυνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἀναγράφονται τά ἀκόλουθα: «Τόν ἀποθανόντα Αὐτοκράτορα διαδέχεται ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὅς ἀφίκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 12ῃ Μαρτίου 1450 ἐπί τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ἠθροίσθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐν ᾗ παρῆσαν οἱ Πατριάρχαι ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος, ὁ Ἀντιοχείας Ἀνανίας (ἐν τόμῳ καταλλαγῆς Δοσιθέου ὁ Ἀντιοχείας καλεῖται Δωρόθεος καί ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης) ἐκκαίδεκα ἀρχιερεῖς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κληρικοί καί ἡγούμενοι. Ἡ σύνοδος αὕτη καθεῖλε τόν Πατριάρχην Γρηγόριον ὡς ἀναγνωρίζοντα τήν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον... καί ἀνέδειξεν ἀντ' ἐκείνου Πατριάρχην Ἀθανάσιόν τινα, ἄνδρα Ὀρθόδοξον, ὅν καί ἐχειροτόνησαν, ὅστις καί προήδρευσε τῆς συνόδου. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεκήρυξε τήν Φλωρεντινήν σύνοδον, ὀνομάσασα αὐτήν «*ψευδοσύλλογον, ἀπατηλόν φενακισμόν, ἐγκόσμιον καί βίαιον*»· Οἱ δέ Πατριάρχαι ἀνεκήρυξαν ἄκυρον τό ἐπιτροπικόν αὐτῶν λέγοντες: «Ἐπειδή πανουργίαις καί φενακισμοῖς καί ἀνάγκαις καί μή ἐξετάσει τῆς ἀληθείας τά τῆς ψευδοσυνόδου ἐκείνης πέρας ἔλαβε καί παρά τήν ἡμετέραν διάνοιαν, ἄκυρον το ἐπιτροπικόν μενέτω· ἀθετείσθω δέ καί ἡ σύνοδος ἐκείνη ὡς τολμηρά καί ταῖς ἁγίαις καί Οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀνθισταμένη... Ἄκυροι ἄρ' ἔστωσαν καί αἱ ὑπογραφαί καί ἡ κακή ἐκείνη συνέλευσις καί τῶν συνόδων ἀπαλλοτριωμένη, **ὡς βίας καί ἀπάτης γέμουσα**. Τάς γάρ Οἰκουμενικάς συνόδους ἐπεκύρωσαν οἱ Πατριάρχαι καί ἡ Οἰκουμένη, ταύτην δέ οἱ Πατριάρχαι ὡς θεομισῆ μετά τῆς Ἀνατολῆς ἠθέτησαν» (De perpet Gonsens, p. 1383, 1306).

»... Γ. Ἡ αἰτιολογία... τῆς προσθήκης «ἀλλ' ἐπειδή παρ' αὐτοῖς ἐδόκει τοῖς Λατίνοις διαβεβαιοῦσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ὡς ἀπό δύο ἀρχῶν καί ἀπό δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι καί διά τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ, δέν εἶναι ἀληθής. Διότι τό σύμβολον προηγήθη αἰῶνας ὅλους πρό τῆς προσθήκης, ὅπερ κηρύττει, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός· οἱ δέ Ἕλληνες ἐξ ἄκρας εὐλαβείας πρός τούς ἁγίους Πατέρας τούς συγκροτήσαντας τάς ἱεράς συνόδους τάς συνταξάσας τήν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀποκρούουσι πᾶσαν προσθήκην δι' ὅ ἀποκρούουσι τήν προσθήκην οὐχί ἐξ ἀγνοίας τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ἐκ σεβασμοῦ πρός τήν ὀρθήν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ὥστε ὁ λόγος τῆς ἀποδοχῆς προσθήκης ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος εἶναι ἀναληθής.

Δ. Ἡ προσθήκη εἰς τό Σύμβολον «*διά λόγους ἑρμηνευτικούς*» δέν ἐπιτρέπεται. Τό Σύμβολον ἀνάγεται εἰς τήν δογματικήν, ἡ δέ ἑρμηνεία τοῦ Συμβόλου εἰς τήν ἑρμηνείαν τῶν δογμάτων. Τά Σύμβολα μένουσιν ἄθικτα. Αἱ προσθῆκαι τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἦσαν δογματικαί καί οὐχί ἑρμηνευτικαί καί ἐγένοντο ὑπό Οἰκουμενικῆς συνόδου· ἐγένοντο δέ δεκταί ὑφ' ἁπασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν καί ἐπαρχιακῶν καί τοπικῶν συνόδων, ἐνῷ ἡ προσθήκη «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἶναι ἄδηλον ὑπό τίνος χειρός προσετέθη καί πῶς λεληθότως εἰσήχθη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως παρά τοῖς Λατίνοις. Προσθήκη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως διά λόγους ἑρμηνευτικούς δέν ἐπιτρέπεται· ἡ ἑρμηνεία εἶναι ἔργον θεολογικόν καί διά θεολογικῶν συζητήσεων διασαφηνίζεται τό πνεῦμα τοῦ δόγματος καί ἐπέρχεται συνεννόησις, ἐάν ὑπάρχῃ διαφωνία τις μεταξύ αὐτῶν περί τῆς δηλουμένης φράσεως. Ἐάν ἡ Λατινική «Ἐκκλησία» ἐφρόνει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπαγγέλλει μέν ὀρθῶς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἑρμηνεύει δέ ἐσφαλμένως, ἠδύνατο νά ποιήσηται ἐπερώτησιν, νά δεχθῇ τήν ὀρθήν ἑρμηνείαν καί ἀρκεσθῇ εἰς τοῦτο καί τηρήσῃ καί αὕτη, εὐλαβουμένη τό Σύμβολον, ἀφοῦ εὕρῃ τούς Ἕλληνας ὀρθῶς ὁμολογοῦντας

καί ὀρθῶς φρονοῦντας καί οὐχί νά ἐπιβάλῃ μετά τήν ἑρμηνείαν, ἥν ἐδέχθη ὡς ὀρθήν, προσθήκην εἰς τό Σύμβολον. Τό συμπέρασμα «ἐπειδή δέ ἐκ τούτων ἁπάντων μία καί ἡ αὐτή τῆς ἀληθείας συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τήν ὑπογεγραμμένην καί θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοΐ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἕνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς συνόδου ὁρίζομεν, ἵνα αὕτη καί τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπό πάντων πιστευθείη τε καί ἀποδεχθείη τῶν χριστιανῶν καί οὕτω πάντες ὁμολογῶσι, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἀϊδίως ἐστί καί τήν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχει ἐκ τοῦ Πατρός ἅμα καί τοῦ Υἱοῦ, καί ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως, ὡς ἀπό μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς, ἐκπορεύεται κλπ.». Τό συμπέρασμα τοῦτο, δι' οὗ εἰσάγεται ἡ προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως, ἔχει λογικήν ἀνακολουθίαν· διότι ὁρίζει νά πιστευθῇ καί γίνῃ ἀποδεκτή ὡς νέα ἀλήθεια ἡ πάλαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς πιστευτή καί ἀποδεκτή ὁμολογουμένη, ὡς ἤδη ὡμολογήθη διά τῆς ἀναπτύξεως τῶν λόγων τῆς ταυτότητος τῆς ὁμολογίας. Ἡ λογική ἀνακολουθία εὕρηται ἐν τούτῳ, «ἐπειδή μία συνάγεται ἔννοια τῆς ἀληθείας, ὁρίζομεν τήν προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ». Ἐνῷ ἡ λογική ἀκολουθία ἀπῄτει ἀντίθετον συμπέρασμα: «ἀφίεμεν τήν προσθήκην καί οὐ προσθέτομεν ἐν τῷ Συμβόλῳ».

»Τό συμπέρασμα περιέχει καί ἀντίφασιν· διότι, ἐνῷ δέχεται ὡς ἀρχαίαν τήν ὀρθήν πίστιν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Ἐκκλησίαις, ὡς ἰσχυρίσθη ὅτι ἀπέδειξεν, ὁρίζει αὐτήν ὡς νέαν. Ἐάν ἡ ὀρθή πίστις ἦτο ἀρχαία, δέν δύναται νά πιστευθῇ ὡς νέα, ἐάν ἦτο νέα, ἄρα δέν ἦτο ἀρχαία· δέν δύναται ἕν καί τό αὐτό νά εἶναι καί ἀρχαῖον καί νέον. Οἱ συντάξαντες τόν ὅρον περιέπεσαν εἰς τε τήν λογικήν ἀνακολουθίαν καί εἰς τήν ἀντίφασιν, διότι ἐζήτησαν νά στηρίξωσι τήν ἑαυτῶν δόξαν καί οὐχί τήν ἀλήθειαν.

Ἡ αἰτιολογία τῆς προσθήκης ἐν τῷ Συμβόλῳ «ἔτι δέ ὁριζόμεθα τήν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τήν καί «ἐκ τοῦ

Υἱοῦ», χάριν τοῦ τήν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς τε καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι», δέν εἶναι ἀληθής· διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη, πλήν δέ τούτου οὔτε θεμιτῶς, οὔτε εὐλόγως προσετέθη. Ἦτο ἀθέμιτος, διότι ὡρίσθη ὑπό τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου μή γενέσθαι προσθήκην εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως καί ἐτηρήθη ἡ διάταξις ὑπό πασῶν τῶν ἀκολούθων Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἦτο παράλογος, διότι ἦτο λογικῶς ἀνακόλουθος. Ἐν τῷ ὅρῳ ἡ Λατινική Ἐκκλησία ἐξέθηκε καί διετύπωσε τήν ἑαυτῆς πίστιν ἀνεπτυγμένην πρός ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῆς δόξης. Ὁ ὅρος ἔχει ἀξίαν διά μόνην τήν Λατινικήν Ἐκκλησίαν, διότι ἐπισήμως διετύπωσε τήν ἑαυτῆς ὁμολογίαν πίστεως, διά τούς Ἕλληνας οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν· διότι ἡ Ἐκκλησία ἵσταται ἐπί τοῦ βάθρου τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὧν δέχεται τόν θεῖον χαρακτῆρα καί τήν ἁγιότητα τῶν ἑαυτῶν δογμάτων, ὧν τήν ὀρθότητα ὁμολογεῖ ἡ Λατινική Ἐκκλησία. Προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον δέν ἐπιτρέπεται, διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη».

ΙΔ. Νεώτεραι Ρωμαιοκαθολικαί κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου»

Σύγχρονον ἀναβίωσιν τοῦ πνεύματος τῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, κατεδίκασαν ἀπολύτως μετά τό σχίσμα, τό παπικόν πρωτεῖον ἐξουσίας (οὕτω δέ, ἐμμέσως καί τό μεταγενέστερον παπικόν δόγμα τοῦ 1870 περί τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα) ἀποτελοῦσιν ἀναντιρρήτως αἱ διά τό ἐπίμαχον θέμα γνῶμαι τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ θεολόγου καί πρίγκηπος Μάξ τῆς Σαξωνίας, ἰδίᾳ ὅμως ἡ προηγηθεῖσα αὐτοῦ κίνησις τῶν ἀποκληθέντων «Παλαιοκαθολικῶν». Περί τούτων ὁ ἀοίδιμος καθηγητής τῆς Δογματικῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μακαριστός Ἰωάννης Καλογήρου ἐν τῷ αὐτῷ περισπουδάστῳ συγγράμματί του καί ἐν σελ. 93-97 γράφει τά ἑξῆς:

»Τό ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (1870) καταρτισθέν παπικόν δόγμα παρά πᾶν κῦρος, ὅ προσδίδει αὐτῷ τό γεγονός, ὅτι διεκηρύχθη ὑπό Ρωμαιοκαθολικῆς «Οἰκουμενικῆς» συνόδου καί ἐπεκυρώθη ὑπό τοῦ κατά τήν Ρωμαιοκαθολικήν ἀντίληψιν ὑπέρ τήν Οἰκουμενικήν σύνοδον ἱσταμένου Ρωμαίου Ποντίφηκος, δέν ἔπαυσε μέχρι σήμερον νά ἀποτελῇ ἀντικείμενον συζητήσεως καί θεολογικῆς ἐξετάσεως ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Παρατηροῦμεν, ὅτι τά προβλήματα, ἅτινα προκύπτουσι, ἐκ τοῦ παπικοῦ δόγματος διά τήν Ἐκκλησιολογίαν, δέν διαφαίνονται μόνον ἐκ τῶν θεολογικῶν ἐκείνων τάσεων, τῶν στρεφομένων εἰδικώτερον πρός τήν ἀνατολικήν θεολογικήν ἰδεολογίαν καί ἐπιδιωκουσῶν τήν ἐκ ταύτης συμβολήν πρός ἀναθεώρησιν τῆς σχετικῆς παπικῆς ἀντιλήψεως· τό παπικόν δόγμα ἀποτελεῖ καί θά ἀποτελῇ ἐπί μακρόν πρόβλημα διά τήν Ρωμαιοκαθολικήν διανόησιν καί ἔρευναν. Ἐφ' ὅσον δέ τό κυρίως παλαιοκαθολικόν

κίνημα κατά τοῦ δόγματος τούτου ἔπαυσε νά ὑφίσταται ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, **ἀφ' ὅτου περί τά τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος προέκυψεν ἐξ αὐτοῦ «νέα Δυτική Καθολική Ἐκκλησία»,** ὁ προβληματικός χαρακτήρ τοῦ παπικοῦ δόγματος ἐντός αὐτοῦ τούτου τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ διαφαίνεται ἐκ τῶν ἔκτοτε καταβαλλομένων προσπαθειῶν ὑπό Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων πρός ἑρμηνείαν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀλαθήτου.

»Διά τῶν τοιούτων ἑρμηνειῶν ἐπιδιώκεται ὁ μετριασμός τῆς ἐντυπώσεως, τήν ὁποίαν διεγείρει εἰς πᾶσαν χριστιανικήν συνείδησιν τό ὅτι διά τοῦ δόγματος τοῦ 1870 **καταργεῖται ὁριστικῶς τό συνοδικόν σύστημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ...**

»Ὡς ἦτο ἐπόμενον, πρωτοπόρος εἰς τόν κατά τοῦ παπικοῦ δόγματος ἀγῶνα ἀνεδείχθη ἡ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (τοῦ 1870) ἀντιπολίτευσις. Μετά τήν ἐν τῇ συνόδῳ ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν της, ἕνεκα τῆς βαθμιαίας ὑπαναχωρήσεως, κατόπιν πιέσεων πολλῶν κατά τοῦ ἀλαθήτου ἀρχικῶς ταχθέντων, ἰδίᾳ Γερμανῶν ἐπισκόπων, συνεπής πρός τάς ἀρχάς αὐτῆς ἡ ὑπό ἐπιφανῶν Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων ἐκπροσωπουμένη αὕτη μερίς, καταπολεμήσασα μέχρις ἐσχάτων τήν δογματοποίησιν τοῦ ἀπολύτου παπισμοῦ, ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐπεδίωξε δέ καί ἐπέτυχεν ἰδίαν ἐκκλησιαστικήν ὀργάνωσιν καί ἔτη τινά βραδύτερον (1889) συνεπτύχθη μετά τοῦ ἤδη ἀπό τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰανσενιστικῶν ἐρίδων (18η ἑκατον.) προϋπάρχοντος «παλαιοκαθολικοῦ» Ἐκκλησιαστικοῦ πυρῆνος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Οὐτρέχτης (ἐν Ὁλλανδίᾳ)[155].

---

155. Ἡ «παλαιοκαθολική Ἐκκλησία» εἶναι ἡ οὕτω πως γνωριζομένη Ἐκκλησία τῶν Ἰανσενιστῶν, ἥτις προῆλθεν ἀπό τάς κατά τούς αἰῶνας ΙΖ' καί ΙΗ' ἐν Γαλλίᾳ καί ἀλλαχοῦ συγκρούσεις τῶν Ἰησουϊτῶν καί τοῦ ὑπ' αὐτῶν κηρυττομένου καί ἐφαρμοζομένου οὐλτραμοντανιστικοῦ πνεύματος τῆς Ρώμης κατά τῶν τοπικῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἑκασταχοῦ Ἐκκλησιῶν. Αὕτη διωργανώθη τό 1713 μέ ἐπί κεφαλῆς τόν ἀρχιεπίσκοπον Οὐτρέχτης καί δύο ἐπισκόπους τοῦ Χάρλεμ καί Ντέβεντερ εἰς ἔγγραφον διακήρυξίν της, ἐκδοθεῖσαν κατά τό ἐν Οὐτρέχτῃ τῆς Ὁλλανδίας συνέδριόν της, τῆς 14ης Σ/βρίου 1889, τονίζει δέ τά ἑξῆς: α) Ἐμμένομεν σταθεροί εἰς τήν πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτή ἐθεσπίσθη εἰς τά Σύμβολα τῶν

Οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς ἀδιαιρέτου καί μή χωρισμένης Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, β) Ἀπορρίπτομεν τά τοῦ Βατικανοῦ παπικά δόγματα τῆς 18ης Ἰουλίου 1870 περί ἀλαθήτου τοῦ Πάπα καί τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, καί ὑπεροχῆς αὐτοῦ καί τῶν πρωτείων. Ἀπορρίπτομεν δέ ταῦτα ὡς ἀντικείμενα εἰς τήν πίστιν καί τά δόγματα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί ὡς καταστρέφοντα τό πολίτευμα αὐτῆς. Τοῦτο ὅμως δέν μᾶς ἐμποδίζει νά ἀναγνωρίσωμεν τό ἱστορικόν πρωτεῖον, ὡς τό ἐθέσπισαν καί τό ἐδέχθησαν αἱ Οἰκουμενικαί σύνοδοι καί οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης θεωρῆται πρῶτος τῇ τάξει μεταξύ ἴσων (primus inter pares), τῇ συναινέσει τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, γ) Ἀπορρίπτομεν ἐπίσης τό δόγμα τοῦ Πάπα Πίου ΙΧ, τοῦ 1854, περί ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς μή στηριζόμενον ἐπί τῆς ἁγίας Γραφῆς καί τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων αἰώνων, δ) Ὅσον ἀφορᾶ τάς ἄλλας, τάς κατά τάς τελευταίας ἑκατονταετίας ἐκδοθείσας ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης δογματικάς ἀποφάσεις, δηλαδή τά Decreta, τάς βούλλας, τάς συλλάβους τοῦ 1854 κλπ., τά ἀπορρίπτομεν, ἐφόσον ἀντίκεινται εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί δέν τά ἀναγνωρίζομεν ὡς ἔγκυρα. Πρός τούτοις, ἀνανεοῦμεν ὅλας ἐκείνας τάς διαμαρτυρίας, τάς ὁποίας ἡ παλαιοκαθολική Ἐκκλησία τῆς Ὁλλανδίας ἤγειρεν ἐναντίον τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς προγενεστέρους χρόνους, ε) Δέν παραδεχόμεθα τάς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶσι τήν πειθαρχίαν καί τήν εὐταξίαν καί παραδεχόμεθα τάς δογματικάς της ἀποφάσεις, τόσον μόνον, ὅσον συμφωνοῦσι μέ τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, στ) «Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἁγία εὐχαριστία ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ πάντοτε ἀπ' ἀρχῆς τήν βάσιν καί τό κέντρον τῆς θείας λειτουργίας, θεωροῦμεν καθῆκον μας νά δηλώσωμεν ὅτι ἐμμένομεν πιστοί εἰς τήν ἀρχαίαν καθολικήν διδασκαλίαν ὅτι, ὅταν κοινωνῶμεν ἐκ τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου, δεχόμεθα ὅτι κοινωνοῦμεν τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὑπό τήν μορφήν τοῦ ἄρτου καί οἴνου, ζ) Ἐλπίζομεν, ὅτι διά τῆς ἐμμονῆς εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, θά ἐπιτευχθῇ συνεννόησις ἐπί τῶν διαφορῶν, αἵτινες ἐγεννήθησαν μετά τόν χωρισμόν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡμεῖς νουθετοῦμεν τούς ὑφ' ἡμᾶς ἱερεῖς, ὅπως ἐν τῷ κηρύγματι, ἐν τῇ διδασκαλία, ἐν τῇ κατηχήσει καί ἀλλαχοῦ, τονίζουσι πάντοτε τάς οὐσιώδεις χριστιανικάς ἀληθείας, τάς ὁποίας κοινῶς ἀναγνωρίζουσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι· περί δέ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀντιθέσεων, συνιστῶμεν νά ἀποφεύγωσι πᾶσαν προσβολήν καί νά καθοδηγῶσι καί κατευθύνωσι τούς πιστούς διά τοῦ λόγου καί τοῦ παραδείγματός των εἰς τόν ἀληθῆ χριστιανικόν βίον, ἀπέναντι δέ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν νά φέρωνται κατά τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι πάντων ἡμῶν Σωτήρ, η) Διά τῆς πιστῆς ἐμμονῆς εἰς τήν διδασκαλίαν τοῦ

»Ἡ οὕτω προελθοῦσα νέα Δυτική Ἐκκλησιαστική «καθολική» μερίς ἀνεκήρυξεν ἑαυτήν **Καθολικήν Ἐκκλησίαν** τῆς Δύσεως, ἀνεξάρτητον ἀπό τῆς παπικῆς κυριαρχίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς δογματικῆς πίστεως **Παλαιοκαθολικήν,** ὀνομασθεῖσαν. Οὕτω προέκυψαν Ἐκκλησιαστικαί κοινότητες καί ἐπισκοπαί, περιλαμβάνουσαι τέως Ρωμαιοκαθολικούς ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Κροατίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ, Πολωνίᾳ (βραδύτερον καί ἐν Ἀμερικῇ). Αὗται ἀπορρίψασαι μετά **τοῦ παπικοῦ δόγματος** καί τούς ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντας Ρωμαιοκαθολικούς δογματικούς νεωτερισμούς, συνεῖδον ἑαυτάς **ὡς ἀναβίωσιν** τῆς **Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας** ἐν τῇ Δύσει καί διά τοῦτο, ὡς φυσικῶς, πρός τήν μετά τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς γνήσιας Παλαιοκοθολικῆς Ἐκκλησίας, ἕνωσιν φερομένας.

»Διά τοῦ Δυτικοῦ τούτου παλαιοκαθολικοῦ κινήματος προέκυψεν, ὡς ἦτο φυσικόν, πλουσιωτάτη καί ἐμβριθεστάτη ἐπιστημονική γραμματεία **κατά τοῦ παπικοῦ δόγματος καί τοῦ παπικοῦ ἐν γένει θεσμοῦ.** Ἀκμήν παρουσιάζει ἡ ἐν λόγῳ γραμματεία κατά τήν ἐποχήν τῆς πρώτης παλαιοκαθολικῆς γενεᾶς, ἥτις εἶχετο μετά μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ καί ἐνεργητικότητος τοῦ καθολικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἐκκλησίας[156].

Χριστοῦ καί τῆς ἀπορρίψεως ὅλων τῶν ἐξ ἀνθρωπίνων πλανῶν εἰσαχθεισῶν εἰς τήν Ἐκκλησίαν κακοδοξιῶν καί καταχρήσεων πιστεύομεν, ὅτι θά ἀντενεργήσωμεν τελεσφόρως κατά τῆς ἀπιστίας καί τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, αἵτινες εἶναι τό μεγαλύτερον κακόν τῆς ἐποχῆς μας» (πρβλ. καί + Ἰωάν. Κολιτσάρα «Ἡ Δυτική Ἐκκλησία», σελ. 120-123).

156. «Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ παλαιοκαθολικῆς ἐπιστημονικῆς γραμματείας μνημονεύομεν τά ἑξῆς: Sosep Lange, Das vatikanische Dogma von dem Universale Episkopat un der Unfehlbarkeit des Papstes in Seinem Verhi'ltnis zum Neuen testament und zur kirchlichen Veberlieferung – 4 μέρη ἑνί τόμῳ –2 ἔκδ. Bonn 1876. Τοῦ αὐτοῦ, Ceschichte der romischen kirche quellenmassig dargestellt, 4 τόμ., Bonn 1881-1888. Ἐν τῷ μνημειώδει τοῦτῳ ἔργῳ ἐπεξεργάζεται ὁ συγγραφεύς μετ' ὀξυδερκοῦς κρίσεως τό πλούσιον ὑλικόν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἐν ᾧ ἐκφαίνεται ἡ ἐξέλιξις τῆς παπικῆς δυνάμεως ἀπό τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ 30οῦ. Ἂς σημειωθοῦν ἐνταῦθα καί δύο ἕτερα ἔργα τοῦ αὐτοῦ, ἐνδιαφέροντα ἀμέ-

Ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ δέν συμπεριελήφθησαν οἱ ὑπό τῆς Β΄ Βατικανῆς Συνόδου (1962) ψηφισθέντες δέκα ἕξ ὅροι καί διατάγματα, ὡς καί αἱ μετά ταῦτα κυκλοφορήσασαι βούλαι καί διατάξεις τοῦ Παπισμοῦ διότι δι'αὐτῶν οὐδεμία νεωτέρα κακοδοξία προσετέθη, εἰ μή μόνον ἡ ἐπικαιροποίησις τῶν κακοδοξιῶν καί αἱρέσεων τοῦ Παπισμοῦ καί ἐπεβλήθη ἡ ἐν τοῖς πράγμασι πλήρης ἐκκοσμίκευσις Αὐτοῦ.

σως τήν Ὀρθόδοξον ἀνατολικήν θεολογίαν. Die trimitarische Lehreifferenk zwischen der abendlandischen und morgenbandischen kirche, Bonn 1876 καί Johannes von Damaskus – βιογραφία καί ἔκθεσις διδασκαλίας του.

Ignaz von Dölliuger, Der Papst und das Konzil, 2 ἔκδ. 1892, ὑπό J. Friedrich (Janus), ὑπό τίτλον Das Papsttum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΕΩΣ ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

α. Γένεσις, ἐξέλιξις καί τελική διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ»

Πρωταρχικήν ἐκδήλωσιν τῆς ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης συλλήψεως τῆς περί τοῦ «παπισμοῦ» ἰδέας ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως ἡ ἐπινόησις τῆς «ψευδοκλημεντείου» ἐπιστολῆς πρός τόν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰάκωβον. Ἡ ἐπιστολή αὕτη ἐγράφη περί τά τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος[157], καθ' ὅν δηλαδή χρόνον οἱ πάπαι Ἀνίκητος, Βίκτωρ καί Στέφανος, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ ἀπ. Πέτρου, προέβαλλον εἰς τάς περί τό Πάσχα καί τό βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν ἔριδας τήν ἀξίωσιν τῆς ἐπιβολῆς ἐπί τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐπί τῶν θεμάτων τούτων δοξασιῶν των (καί ἐντόνως ὑπ' αὐτῶν ἀπεκρούοντο), ἐνῷ, ἀντιθέτως, ὑπό τῶν προηγηθέντων κατά σειράν τριῶν ἐπίσης ἐπισκόπων Ρώμης Λίνου, Ἀνεγκλήτου καί Κλήμεντος οὐδέ νύξις κἄν τοιούτου δικαιώματος ἐγένετο[158]. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ χαρακτηριζόμενος ὁ ἀπ. Πέτρος ὡς ὁ **πρῶτος** τῶν ἀποστόλων καί θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας, ὁρισθείς ὑπό τοῦ Κυρίου, φέρεται χειροτονῶν τόν ἐπίσκοπον Ρώμης Κλήμεντα ὡς «εἰδικόν» διάδοχόν του καί μεταδίδων αὐτῷ πάσας τάς ἐξουσίας, ἅς εἶχεν οὗτος ἐπί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξησφάλιζε: α. τήν «εἰδικήν» διαδοχήν τοῦ ἀπ. Πέτρου, β. τήν

---

157. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15 καί 45.

158. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 12-15.

ἀντιπροσώπευσιν τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ ἐπί τῆς γῆς καί γ. ὅλα τά ἐπακολουθοῦντα δικαιώματα ἐπί τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας[159], ἐν οἷς εὑρέθη χῶρος ἐσχάτως καί διά τό περίφημον «*ἀλάθητον*».

Ὑπό τοιαύτην λοιπόν μορφήν, καθαρῶς πνευματικήν, ἐγένετο ἡ ἀρχική προβολή τῆς ἐννοίας τοῦ παπικοῦ **πρωτείου ἐξουσίας** ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας κατά τόν Γ΄ ἰδίᾳ αἰῶνα, καί ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἐπανελήφθησαν ἀργότερον αἱ νέαι ἀπόπειραι προβολῆς του εἰς τήν Γ΄ Οἰκουμενικήν σύνοδον, ὅπως καί τήν Δ΄, ὑπό τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τότε Παπῶν, αἵτινες καί πάλιν – ὅπως δηλ. αἱ πρῶται κατά τόν Γ΄ αἰῶνα – ἀπεκρούσθησαν ὑπό τῶν ἁγίων πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων, δι' εἰδικῶν μάλιστα, ὡς προανεπτύξαμεν, Κανόνων αὐτῶν.

Ἐκ τούτων εἶναι πρόδηλον ὅτι ἀπό τά τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος ἐγεννήθη καί ἀνεπτύχθη εἰς τάς ψυχάς τῶν ἐπισκόπων Ρώμης τό πνεῦμα τῆς προχριστιανικῆς Ρώμης, τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, τό πνεῦμα τῆς πνευματικῆς κατ' ἀρχάς κυριαρχίας ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, καί πρός τοῦτο ἐπενοήθησαν τά ψευδοκλημέντεια, ἀκολούθως δέ, ἐσκεμμένως καθ' ἡμᾶς, καί οἱ Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς. Ἐφόσον δηλ. μέχρι τότε (μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, κατά τό 347 μ.Χ.) ἡ προβολή καί ἡ ἐπιβολή ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τοῦ **πρωτείου ἐξουσίας,** τῆς **πνευματικῆς ἡγεμονίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπί τῇ βάσει τῶν «ψευδοκλημεντείων», ἤτοι «θείῳ δικαίῳ», ἀπεδεικνύετο μᾶλλον ἀδύνατος καί ἀνεπίτευκτος, ἐπενοήθη ἡ δημιουργία καί ἄλλου ἐρείσματος «νομικοῦ», ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου.** Καί πρός τοῦτο **τῇ ἐντολῇ,** καθ' ἡμᾶς, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὑπεβλήθησαν ὑπό τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Σαρδικῆς ἀντιπροσώπου του Ὁσίου Κορδούης (ὡς καί τοῦ ὑπερθεματίσαντος δυτικοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου), αἱ προτάσεις τῶν Γ΄, Δ΄ καί Ε΄ Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

159. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ΄ καί Δ΄ Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης ἀπέμειναν, κατά τά ἀναπτυχθέντα, μόνον «προτάσεις», διά τοῦ ὅλου **δογματικοῦ** καί κανονικοῦ ἔργου της καί ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν «*ἑαυτήν*» μόνον ὡς «*κυρίαρχον σῶμα*», ὡς «ὑπάτην ἀρχήν» τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς προαπεδείξαμεν. Τοιουτοτρόπως ἡ προσπάθεια δημιουργίας καί ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου** διά τό παπικόν **πρωτεῖον ἐξουσίας** ἀπέβη καί πάλιν ἀλυσιτελής. Ἐν τούτοις, οἱ Πάπαι Ζώσιμος καί Κελεστῖνος ἐπεχείρησαν νά κάμωσι ταχέως χρῆσιν καί τοῦ **ἐρείσματος** τούτου – ἰδίᾳ τοῦ Ε΄ Κανόνος τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς εἰς τήν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, ἐμφανίσαντες μάλιστα αὐτόν ψευδῶς, ὡς Κανόνα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἀλλά διά τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς τῆς συνόδου ταύτης πρός τόν Πάπαν Κελεστῖνον ἀπεκρούσθη ἅπαξ ἔτι ἐντόνως καί ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα.

Ἐπαναληφθεῖσα ἀκολούθως ἡ αὐτή ἀπόπειρα μέ τήν καθαρῶς πνευματικήν καί πάλιν μορφήν της ὑπό τοῦ αὐτοῦ Πάπα Κελεστίνου εἰς τήν Γ΄ Οἰκουμενικήν σύνοδον, ὡς καί ὑπό τοῦ Πάπα Λέοντος Δ΄ εἰς τήν Δ΄, μέ δικαιολογητικόν ἔρεισμα μόνον τό **θεῖον δίκαιον,** ἤτοι τήν **δῆθεν** ἐξουσίαν τοῦ ἀπ. Πέτρου ἐπί τῆς Ἐκκλησίας καί τήν δῆθεν κληρονομίαν τῆς ἐξουσίας ταύτης ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης[160], καί ἀποκρουσθεῖσα ὑπό τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων φαίνεται ἐπί δύο περίπου αἰῶνας οὐ μόνον ἐγκαταλειπομένη ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, ἀλλά καί καταδικαζομένη ὑπό τινων ἐξ αὐτῶν, ὄντως ἁγίων, ὡς ὁ Πάπας Γρηγόριος Α΄. Ἐν τούτοις τό πνεῦμα τῆς ἡγεμονίας, τῆς κυριαρχίας ἐπί τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀπομακρύνεται, δέν ἀφανίζεται τελείως ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἕδρας, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἀπαιτητικώτερον κατά τόν Θ΄ καί τόν ΙΑ΄ αἰῶνα ἐπί Πατριαρχῶν Μεγάλου Φωτίου καί Μιχαήλ Κηρουλαρίου, διά νά ἐπιφέρῃ την ἀπόσχισιν

160. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου., μν. ἔργ., σελ. 29-40.

τοῦ Πατριαρχείου της Δύσεως ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Πρός τόν σκοπόν δέ τούτον (καθά λεπτομερῶς ἀναφέρει ὁ μακαριστός Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Παῦλος Convalier, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 3 καί 5-9, παραθέτων καί σχετικήν βιβλιογραφίαν) ἐξεδόθησαν ὑπό τῶν Παπῶν Ἰννοκεντίου τοῦ Ι', Ἰωάννου τοῦ ΚΒ' καί Κλήμεντος τοῦ ΣΤ' τά περίφημα διατάγματα, δι' ὧν... ἀνεθεματίζετο καί... κατεδικάζετο εἰς αἰώνιον κόλασιν πᾶς ὅστις θά ἐτόλμα νά πιστεύσῃ ἤ νά μεταδώσῃ εἰς τούς ἄλλους τήν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου περί τῆς **αὐθεντίας** τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, καί ὅτι οὗτος εἶχεν ἀσκήσει τό ἀποστολικόν του ἀξίωμα ἐλευθέρως καί οὐχί ὑπό τήν μοναρχικήν ἐξουσίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου! Διά τόν αὐτόν δέ λόγον ὁ Πάπας Μαρτῖνος ὁ Ε' ἀνεθεμάτισε τόν Ἰωάννην Χούς εἰς τήν σύνοδον τῆς Κωνσταντίας, οἱ δέ Πῖος ὁ Θος, Πῖος ὁ Ι' καί Βενέδικτος ὁ ΙΔ' ἐπανέλαβον τάς ἰδίας καταδίκας μέ τόν πλέον ἐπίσημον καί κατηγορηματικόν τρόπον.

Ἡ προσπάθεια ὅμως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὅπως κυριαρχήσωσιν ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται κατά τήν τρίτην ταύτην φάσιν της161 μόνον εἰς τήν πνευματικήν μορφήν της. Κατά τήν περίοδον ταύτην, ἐξ αἰτίας προφανῶς καί τῆς μεγάλης ἐν τῇ Δύσει ἐξασθενήσεως τῆς κυριαρχίας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὡς καί τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τῆς ἀποκτήσεως δ' ὡς ἐκ τούτου ὑπό τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὁμοῦ πρός τήν πνευματικήν καί μεγάλην κοσμικήν ἐξουσίαν, ἐγεννήθη καί ἀνεπτύχθη εἰς τάς ψυχάς αὐτῶν καί ἡ ἰδέα τῆς διεκδικήσεως «*θείῳ καί πάλιν δικαίῳ*» καί τῆς ὑπάτης κοσμικῆς ἐξουσίας. Πρός τοῦτο δέ ἐπενοήθη καί ἐπλαστογραφήθη κατά τάς ἀρχάς τοῦ Θ' αἰῶνος καί ἡ ψευδής καί ἀνύπαρκτος **δωρεά** τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ «Donatio Constantini» λεγομένη, ἐν ᾗ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος βαπτιζόμενος

161. Ὡς πρώτην φάσιν θεωροῦμεν τάς πρό τῆς Α' Οἰκουμεν. συνόδου ἀποπείρας, ὡς δευτέραν δέ, τάς κατά τήν Γ' καί Δ' Οἰκουμεν. συνόδους τοιαύτας.

δῆθεν ὑπό τοῦ Πάπα Σιλβέστρου[162] καί θεραπευόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐκ λέπρας φέρεται παραχωρῶν εἰς αὐτόν τό ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ καί πάσας τάς ἐπαρχίας τῆς Ἰταλίας καί ἀναγνωρίζων αὐτόν ὡς «Οἰκουμενικόν Ποντίφηκα καί πατέρα» (Summus pontifex et universalis papa, pater universalis). Ὡσαύτως κατά τά τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐπενοήθη καί ἡ συλλογή τῶν ψευδοϊσιδωρείων, τῶν ψευδῶς ἀποδοθεισῶν εἰς τόν Ἰσίδωρον Σεβίλλης, ἡ περιέχουσα καί τήν πλαστήν **δωρεάν** Κωνσταντίνου, πεντήκοντα ἀποστολικούς Κανόνας, πεντήκοντα ἐννέα ἐπιστολάς ἐπισκόπων Ρώμης, Κανόνας τῶν ἀρχαίων συνόδων καί διατάξεις τῶν ἐπισκόπων Ρώμης ἀπό Σιλβέστρου Α' καί μέχρι Γρηγορίου Β' (314-741), ἧς τά ἑκατό ἔγγραφα εἶναι πλαστά[163]. Διά τῶν πλαστῶν τούτων ἐγγράφων ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης παρίσταται οὐ μόνον ὑπέρτερος Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀνώτατος ἄρχων, ἐξουσιαστής καί ρυθμιστής τῆς ζωῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, νομοθέτης καί δικαστής, μοναδικός ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ καί αὐτή ἡ ἱερωσύνη ἐκπηγάζει, ἀλλά καί ἀνώτερος βασιλέων καί αὐτοκρατόρων, ἡ ὁρατή κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μόνος τοποτηρητής καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ ἐπί τῆς γῆς![164]

---

162. « Περί τοῦ ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐβαπτίσθη οὐχί ἐν Ρώμῃ ὑπό τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου, ἀλλ' ἐν Νικομηδείᾳ ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου του, ἰδέ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μνημ. ἔργ., σελ. 132-133, ὑποσ. 1 καί βιβλ. αὐτόθι. Περί τῆς «Δωρεᾶς» δέ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρός τός Πάπαν Σίλβεστρον, ἰδέ καί Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 189-200. Πλαστή ὡσαύτως ἀπεδείχθη ἡ κατά τόν αὐτόν περίπου χρόνον ἐπινοηθεῖσα «δωρεά» Πιπίνου τοῦ Μικροῦ, υἱοῦ τοῦ Καρόλου Μαρτέλλου, ὅν ὁ Πάπας Στέφανος Β' ἔχρισε Βασιλέα («Donatio Pipini»), καθ' ἥν παρεχωρήθησαν τῷ Πάπᾳ αἱ πόλεις τοῦ Ἐξαρχάτου κλπ., κατόπιν προσωπικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, σταλείσης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ! Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 182-183 καί βιβλ. αὐτόθι.

163. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 132-136 καί βιβλ. αὐτόθι.

164. Ὁ Πάπας Νικόλαος Α', ὁ πρωτεργάτης τοῦ σχίσματος, «ἐποίει ἑαυτόν αὐτοκράτορα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου» (Nicolas totius mundi im-

Ἐπενοήθησαν δηλ. καί τά νέα ταῦτα ἐπικουρικά **ἐρείσματα** διά τήν προβολήν τοῦ «*παπισμοῦ*» ὑπό τήν **νέαν** αὐτοῦ **μορφήν** (ὅπως ἐφευρέθησαν τά «ψευδοκλημέντεια» διά τήν πρωταρχικήν, τήν καθαρῶς πνευματικήν τοιαύτην) καί ἐξελίχθη οὕτως ὁ **παπισμός** εἰς νέον σύστημα, εἰς νέον καθεστώς πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς νέαν κοσμοθεωρίαν ἤ θρησκειολογικόν φαινόμενον, μέ ἀξιώσεις καί διεκδικήσεις παγκοσμίου μοναρχικῆς καί ἀπολυταρχικῆς κυριαρχίας οὐ μόνον πνευματικῆς, ἀλλά καί κοσμικῆς. Δέν προσέλαβε δέ ὁ παπισμός διά τῶν διεκδικήσεων τούτων μόνον τόν χαρακτῆρα τοῦ προχριστιανικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, διά τοῦ ἐγκαθιδρυθέντος ἐν αὐτῷ Ρωμανισμοῦ[165], ἀλλά μετετράπη εἰς νέον καθεστώς-σύστημα, πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς παγκόσμιον μοναρχίαν (ἐν ᾗ ἡ πολιτική ἀρχή καλύπτεται ὑπό τοῦ κύρους καί τῆς πληρεξουσιότητος τῆς θείας ἀρχῆς), εἰς πνευματικήν καί κοσμικήν μοναρχίαν, διεκδικοῦσαν τήν ὑποκατάστασιν τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διά τοῦ Πάπα Ρώμης. Παράλληλον ἀκριβῶς παγκόσμιον κυριαρχίαν διεξεδίκησε πρό αὐτοῦ κατά τόν Ζ' αἰῶνα ὡς θρησκευτικόν καί κοσμικόν καθεστώς

peratorem se fecit). Πρβλ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησ. Ἱστορ., σελ. 318. «Ὅτι δέ τό αὐτό πνεῦμα συνέχει καί τούς συγχρόνους Πάπας, ἔστω καί ἄν σκοπίμως οὗτοι δέν ἐκδηλοῦσι τοῦτο σαφῶς, συνάγεται ἀναμφιβόλως καί ἐκ τῆς κατά τό ἔτος 1928 ὑπογραφείσης συνθήκης τοῦ Λατερανοῦ, δι' ἧς τό Βατικανόν ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνεξάρτητον «Κράτος», ἔχον ἔκτασιν ὀκτώ περίπου τετραγ. χιλιομέτρων, σύνορα ἀπαραβίαστα, ὑπαλλήλους ἀπολαύοντας εἰδικῶν προνομίων κλπ.. Ἀσφαλῶς δέ καί ὁ νῦν Πάπας θεωρεῖ ἑαυτόν, ὡς καί οἱ προκάτοχοί του, «Dominus dominorum» (Ἄρχοντα ἀρχόντων), «ordinarius singulorum» (ρυθμιστήν ἀτόμων) καί πιστεύει ὅτι: Papas est omnia et super omnia» (ὁ Πάπας εἶναι τά πάντα καί ὑπεράνω πάντων), καί ὅτι «supra jus, et contra jus, et extra jus» omnia potest» (ὑπεράνω τοῦ δικαίου, ἐναντίον τοῦ δικαίου καί ἐκτός τοῦ δικαίου) δύναται τά πάντα... Ὑπό τό πνεῦμα δέ τοῦτο ἐπιζητεῖ καί οὗτος τήν... ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν!...

165. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 280-283.

καί σύστημα ὁ Μωαμεθανισμός ἀρνούμενος οὗτος καί καταπολεμῶν τήν «*φύσει*» καί «*οὐσίᾳ*» θεότητα τοῦ Κ. ἡ. Ἰ Χριστοῦ.

β. Ἡ ἠθική κατάπτωσις τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης

Διά τήν ἠθικήν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, τῶν «...ἐπί τῆς γῆς ἀντιπροσώπων τοῦ Κυρίου» καί «…ὁρατῶν κεφαλῶν τῆς Ἐκκλησίας», ὁ ἅγ. Νεκτάριος, ἐν σελ. 173-174 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, γράφει τά ἑξῆς:

«Κατά τήν ΙΔ΄ καί ΙΕ΄ ἑκατονταετηρίδα ἡ Ρωμαϊκή «Ἐκκλησία» ἐταράσσετο ἕνεκεν ἐσωτερικῶν ἐρίδων, ἡ δέ τῶν Παπῶν παντοδυναμία ἤρξατο καταπίπτουσα. Εἰς τήν πτῶσιν ταύτην συνετέλεσαν πολλοί καί διάφοροι λόγοι· πρῶτον ἡ διαφθορά τῶν Παπῶν, ἥτις κατά τούς χρόνους ἐκείνους ἦτο μεγίστη· διότι ἡ ἐξαχρείωσις καί αὖθις ἐκορυφώθη, ὡς καί κατά τόν Ι΄ αἰῶνα. Ἰννοκέντιος ὁ Η΄ **ἔσχε δέκα ἕξ νόθα τέκνα,** δι΄ ἅ ἐκκλήθη πατήρ τῆς πατρίδος (!), ὁ δέ Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ΄ κατηγορεῖτο ἐπί ἀθεμιτουργίαις[166]. Οἱ ἐκσφενδονιζόμενοι ἀφορισμοί οὐδένα πλέον συνεκίνουν, οἱ δέ ἡγεμόνες ἤρχισαν νά αἰσθάνωνται τά ἑαυτῶν δικαιώματα. Εἰς τήν πτῶσιν τῶν Παπῶν συνετέλεσε καί το παπικόν σχίσμα, τό γεννηθέν μετά τόν θάνατον τοῦ Γρηγορίου τοῦ ΧΙ (1378), τοῦ τελευταίου Πάπα τῆς ἐν Ἀβινιῶνι τῆς Γαλλίας Βαβυλωνιακῆς λεγομένης τῶν Παπῶν αἰχμαλωσίας, διαρκεσάσης ἀπό τοῦ 1305-1376· διότι ὁ Γρηγόριος κληθείς ὑπό τῶν Ρωμαίων μετέβη εἰς Ρώμην τῷ 1376, ἔνθα ἐκ στενοχωρίας ἀπέθανε. Μετά τόν θάνατον αὐτοῦ οἱ καρδινάλιοι συνελθόντες ἐν Ρώμῃ ἐξελέξαντο ὡς Πάπαν ὑπό τήν πίεσιν τοῦ ὄχλου Οὐρβανόν τόν VI, ἀλλά μετά μῆνας πέντε, δυσαρεστηθέντες ἐκ τῆς τραχείας πρός αὐτούς συμπεριφορᾶς τοῦ Πάπα, συνελθόντες ἐν Fondi, μικρᾷ πόλει τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐξελέξαντο ἀντιπάπαν Κλήμεντα τόν VII... Ἀπό τοῦ Κλήμεντος ἄρχεται ἡ νέα

166. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., τόμ. Ζ, σελ. 546: «…. ὁ Ροδορῖγος Βοργίας, ὁ ὁποῖος ἐγένετο καί Πάπας τό 1442 ὑπό τό ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ΄, ἀφῆκε πολλά νόθα τέκνα».

τῶν ἀντιπαπῶν ἐν Ἀβινιῶνι ἐγκατάστασις... Τό παπικόν σχίσμα, διαρκέσαν ἔτη 31 ἀνεστάτωσεν ἅπαντα τόν Δυτικόν Χριστιανισμόν· **ἐμφύλιοι δέ σπαραγμοί, καταστροφαί πόλεων, Μονῶν, Ἐκκλησιῶν** ἐπήρχοντο ἀλλεπάλληλοι καί διηνεκεῖς διαμάχαι ἐλυμαίνοντο τήν Δύσιν. **Οἱ ἀντίπαλοι, ἐρίζοντες πρός ἀλλήλους, ἀφωρίζοντο ἀμοιβαίως.** Τό θρησκευτικόν συναίσθημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐκ τῶν ἀσχημιῶν τῶν Παπῶν διεσαλεύετο, καί ἡ πρός τό παπικόν ἀξίωμα καί τόν κλῆρον εὐλάβεια ἤρξατο ἐκλείπουσα. Ὁ χριστιανικός κόσμος καί ὁ κλῆρος ἅπας, ἀγανακτήσας ἐκ τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς τῶν ἀντιπαπῶν, τῇ συνδρομῇ τῆς μεγάλως ἰσχυούσης Γαλλικῆς Ἀκαδημίας συνεκάλεσεν ἐν Πίζῃ Σύνοδον κατά τό 1409, καί καθήρεσε τούς ἀντιπάπας Γρηγόριον τόν XII καί Βενέδικτον τόν XIII ὡς σχισματικούς, αἱρετικούς, παραβάτας τοῦ ὅρκου καί σκάνδαλα τῆς Ἐκκλησίας καί ἐξελέξαντο ὁμοφώνως τόν Πέτρον τόν Κρῆτα, καρδινάλιον τοῦ Μιλάνου, Πάπαν, ὅστις ἔλαβε τό ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ V. Ἐπειδή ὅμως οἱ καθαιρεθέντες δέν παρητήθησαν ἀμέσως, ἡ Λατινική Ἐκκλησία εἶχεν ἐπί τινα χρόνον τρεῖς Πάπας[167]».

Ὡσαύτως, ὁ μακαριστός ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 102, γράφει διά τήν ἠθικήν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης τά ἑξῆς:

«Δυστυχῶς ὅμως οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης, κἄν ἔτι πρός καιρόν ὑπεχώρουν... ἐπανήρχοντο ἀνενδότως εἰς τήν χαραχθεῖσαν

167. Fleury c. cp. καί XXXII, ἰδέ καί Diction des Papes. Πρβλ. καί Ἡ. Οὐέλλς, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. β', σελ. 817. «...ὅταν τό 1378 ἀπέθανεν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΑ' καί ἐξελέγη Πάπας... ὁ Οὐρβανός Ζ', αὐτοί οἱ διϊστάμενοι καρδινάλιοι ἐκήρυξαν ἄκυρον τήν ἐκλογήν καί ἐξέλεξαν ἄλλον Πάπαν, τόν ἀντιπάπαν Κλήμην Ζ'. Αὐτή ἡ διάσπασις ὠνομάσθη Μέγα σχίσμα. Οἱ Πάπαι παρέμειναν εἰς Ρώμην... Οἱ ἀντιπάπαι ἐξ ἄλλου εὑρίσκοντο εἰς Ἀβινιόν... ἕκαστος Πάπας ἀφώριζε καί κατηρᾶτο τούς ὀπαδούς τοῦ ἀντιπάλου του, καί ἔτσι κατά τόν ἕνα ἤ ἄλλον τρόπον, ὁλόκληρος ἡ χριστιανωσύνη (σ.σ. ἡ ἐκπεσοῦσα Ρώμη) εὑρέθη κατηραμένη κατά τήν περίοδον ἐκείνην (1378-1417)».

ὑπό τοῦ Νικολάου Α΄ κατεύθυνσιν τῆς μοναρχικῆς ἐπιβολῆς ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας[168]. Πλεῖστοι δέ μετά τόν δηλητηριασθέντα ὑπό τῶν ἐχθρῶν του Ἰωάννην Η΄ Παπῶν τῆς Ρώμης, τοῦ Θ΄ καί Ι΄ αἰῶνος, **κατήσχυναν διά τῆς κακῆς αὐτῶν πολιτείας καί αἰσχρᾶς διαγωγῆς** τόν σεβάσμιον ἐπισκοπικόν θρόνον τῆς Ρώμης. Ἐπί μακρόν ἡ Τοσκανική φατρία ἰσχύσασα διά τινων μιαρῶν γυναίων, ἐξ ὧν καί ἐποχή «πορνοκρατίας» ἀπεκλήθη ἡ ὑπ' ὄψιν ἐποχή τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀνεβίβαζε Πάπας **ἀμιλλωμένους τίς νά ὑπερβάλῃ τόν ἕτερον κατά τήν μυσαρότητα καί τήν κακουργίαν.** Πλείονες τοῦ ἑνός διημφισβήτουν πολλάκις τόν θρόνον **μαχόμενοι κατ' ἀλλήλων, ἀναθεματιζόμενοι, ἀνταφοριζόμενοι, ἐκδικούμενοι καί τούς νεκρούς ἔτι** ἐκθάπτοντες καί **δικάζοντες** αὐτούς! Ἡ Ρωμαϊκή Ἐκκλησία, ἥτις κατά τούς χρόνους τοῦ Νικολάου Α΄ διά τῶν **ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων** εἶχε περιβληθῆ τεραστίαν κοσμικήν δύναμιν, διήνυεν ἀξιοθρήνητον ἐποχήν **ἐσχάτης ἠθικῆς καταπτώσεως**[169]».

Πιστεύομεν συνεπῶς, ὅτι οὐδείς θά ἀμφισβητήσῃ τό ὀρθόν καί βάσιμον τῶν ἡμετέρων συλλογισμῶν, ὅτι δηλ. ὁ Παπισμός διεξεδίκησε τήν ὑπάτην ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουσίαν, πνευματικήν καί κοσμικήν, ὅτι ἐποίησε σημεῖα μεγάλα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων μέχρι καί τῆς ἀφέσεως μελλουσῶν ἁμαρτιῶν (!) διά τῶν ἱστορικῶν συγχωροχαρτίων... καί τέλος ὅτι ἐθανάτωσε διά τῶν φρικτῶν βασανιστηρίων τῆς **Ἱερᾶς Ἐξετάσεως**, ὡς καί τῶν βδελυκτῶν κακουργημάτων τῶν σταυροφόρων, ἑκατομμύρια χριστιανῶν, οἵτινες δέν ἤθελον νά προσκυνήσωσιν αὐτόν[170]. Εἶναι ἀφάνταστοι αἱ πιέσεις

---

168. F. Duornik, Les Slaves Bijzanee et Rome au IX siecle, Paris, 1926, σελ. 249, 253, ἑξ.

169. A. Fliche, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 196 ἑξ.

170. Πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μνημ. ἔργ., σελ. 31 καί βιβλ. αὐτόθι. Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι καί ἐν σελ. 47 καί 51 ἰδέ καί φωτογραφίας τοῦ ἀρχ/που τῶν Παρισίων καρδιναλίου καί ἄλλων καρδιναλίων καί ἀρχιεπισκόπων, προσκυνούντων τόν Πάπαν πρηνηδόν καί ἀσπαζομένων

καί τιμωρίαι, τάς ὁποίας ἐπέβαλεν ὁ Παπισμός ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων, ὅπου ἠδυνήθη νά ἀσκήσῃ ἄμεσον ἐξουσίαν ἤ ἔμμεσον τοιαύτην διά τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως. Δέν εἶναι ὑπερβολή νά εἴπωμεν ὅτι ὁ Παπισμός διά τῶν βασανιστηρίων τῆς Ἱ. ἐξετάσεως καί τῶν βανδαλισμῶν τῶν σταυροφόρων ἐθανάτωσε καθ' ὅλον τόν μεσαίωνα ἑκατομμύρια χριστιανῶν[171]. Εἶναι ὡσαύτως ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι ὁ Παπισμός ἔβλαψε τό ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ περισσότερον ἀπό τόν Μωαμεθανισμόν. Οὐχί μόνον διότι ἄνευ τῆς ἀρνητικῆς ἤ καί τῆς θετικῆς συμβολῆς του ὁ Μωαμεθανισμός δέν θά ἐξηπλοῦτο, ἴσως δέ καί θά ἠφανίζετο, ἀλλά καί διότι ὁ Παπισμός ἀποκοπείς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σχίσας τόν ἄρραφον χιτῶνα

τούς **πόδας** του. Ὡσαύτως, ἐν σελ. 21 φωτογραφίαν τοῦ Πάπα Πίου XII, ἀκούοντος μεθ' ἱκανοποιήσεως τόν τελευταῖον ὕμνον, τόν ὁποῖον ἀπευθύνουσιν αἱ καλόγραιαι τῆς Caurtagend πρός αὐτόν: «Πάτερ ἡμῶν **ὁ ἐπί τῆς γῆς**»!.

171. Πρβλ. Ἡ. Οὐέλλς, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. Β', σελ. 809. «...Καί ἔτσι παρουσιασθῇ τό θέαμα τοῦ Ἰννοκεντίου Γ' κηρύττοντος σταυροφορίαν κατά τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν διϊσταμένων (σ.σ. τῶν Μανιχαίων κλπ.). Καί ἐπέτρεψε τήν στρατολογίαν ἀλητῶν καί καθαρμάτων, πού μετέφεραν τό **πῦρ** καί τόν **σίδηρον** καί τόν βιασμόν καί ὅλα τά ἔκτροπα, πού ἠμποροῦν νά φαντασθῇ κανείς μεταξύ τῶν πλέον εἰρηνικῶν ὑπηκόων τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐξιστόρησις τῶν ὠμοτήτων τῆς σταυροφορίας ταύτης εἶναι πολύ **φοβερωτέρα** ἀπό ὅλα τά μαρτύρια, εἰς τά ὁποῖα ὑπέβαλον τούς χριστιανούς οἱ εἰδωλολάτραι...». Καί κατωτέρω, σελ. 812-813: «...Κατά τόν 13ον αἰῶνα ἀνεπτύχθη ἕνας νέος θεσμός τῆς Ἐκκλησίας (σ.σ. τῆς Παπικῆς βεβαίως), ἡ Παπική **Ἱερά Ἐξέτασις.** Πρό τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρχε ἡ συνήθεια ὁ Πάπας νά ἐνεργῇ κατά καιρούς ἀνακρίσεις ἤ ἐρεύνας ὅσον ἀφορᾶ τάς αἱρέσεις εἰς τήν μίαν ἤ τήν ἄλλην περιφέρειαν, ἀλλά τώρα ὁ Ἰννοκέντιος Γ' μέ τούς Δομινικανούς εὑρῆκεν ἕν ἰσχυρόν ὄργανον καταπιέσεως. Ἡ **Ἱερά Ἐξέτασις** ὠργανώθη ὡς μόνιμος μηχανισμός ὑπό τήν διεύθυνσίν των καί ἡ Ἐκκλησία ἐπεδόθη διά τοῦ ὀργάνου τούτου εἰς τήν **πίεσιν** καί τήν **ἐξασθένισιν** τῆς **ἀνθρωπίνης συνειδήσεως...** Πρό τοῦ 13ου αἰῶνος ἡ ποινή τοῦ θανάτου ἐπεβάλλετο σπανίως εἰς τούς αἱρετικούς καί τούς ἀπίστους. Τώρα εἰς **ἑκατοντάδας πλατειῶν τῆς Εὐρώπης,** ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας παρηκολούθουν τά μαυρισμένα σώματα τῶν ἀνταγωνιστῶν της, κατά τό πλεῖστον πτωχῶν καί ἀσήμων ἀνθρώπων, νά καίωνται καί νά ἐξαφανίζωνται οἰκτρά».

τοῦ Χριστοῦ καί καταπολεμήσας σατανικῶς καί ἐπί αἰῶνας ὅλους τήν Ἐκκλησίαν, παρημπόδισε τά μέγιστα τήν γενικωτέραν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὀφείλομεν βεβαίως νά ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ βασική αἰτία τῆς ἀληθοῦς καταρρεύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καί τῆς θείας παραχωρήσεως ὅπως, κατόπιν ἐπανειλημμένων διαδοχικῶν καί σκληρῶν τιμωριῶν, ὑποδουλωθῇ αὕτη τελικῶς εἰς τόν Μωαμεθανισμόν, εἶναι αἱ **μεγάλαι ἁμαρτίαι** τῶν προγόνων ἡμῶν καί τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καί ἰδίᾳ ἡ **παραποίησις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ἔργοις** διά τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ μόνον εἰς τούς **τύπους** τῆς λατρείας. Ὡσαύτως ὁ Παπισμός ὡς σύστημα ὑπέχει, κατά τά προεκτεθέντα, βαρυτάτας ἐκτός τῶν ἄλλων εὐθύνας καί διά τήν ἐπί μακρόν χρόνον ἀνακοπήν τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καί εἰς τά λοιπά ἔθνη. Εἰς τάς εὐθύνας ταύτας προσθέτομεν: α) Τήν ἐξ αἰτίας τῶν κακουργημάτων του καί τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ἐμφάνισιν τῆς Διαμαρτυρήσεως, ἡ ὁποία ἑκατοντάδας ἤδη ἑκατομμυρίων ψυχῶν ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καί ἐκ τῶν κόλπων τῆς **μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς** καί **Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.** Καί β) Τό ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι καί ὁ Παπισμός τά μέγιστα συνετέλεσε διά τήν μή ἐφαρμογήν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς τελείου **κοινωνικοῦ** συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque

Μεταξύ τῶν κυρίων αἰτιῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τήν ἔκπτωσιν **τῆς Ρωμαϊκῆς Θρησκευτικῆς Κοινότητος** ἐκ τῆς **Ἀδιαιρέτου, Καθολικῆς** καί **Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας** καί τό ἱστορικόν σχίσμα, εἶναι πρώτη κατά χρονολογικήν σειράν, ἀλλά καί εἰς πνευματικήν σημασίαν, ἡ δοξασία «περί ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque. Ἡ δοξασία αὕτη, ἐμφανισθεῖσα τό πρῶτον κατά τό 589 μ.Χ. ἐν τῇ τρίτῃ τοπικῇ συνόδῳ τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἱσπανίας (ἀπό τῆς ὁποίας μετεδόθη καί εἰς τήν Γαλλίαν) καί ἐπικυρωθεῖσα ὕστερον καί ὑπ' ἄλλων τοπικῶν συνόδων, ἰδίᾳ δέ ὑπό τῆς ἐν Ἀκυϊσγράνῳ, ὑπό τῆς ὁποίας ἀνεκηρύχθη εἰς «δόγμα», κατεπολεμήθη κατ' ἀρχάς, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, καί ὑπό Παπῶν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας Δάμασος ἐπί Συνόδῳ (379) ὥρισεν: «Εἴ τις μή εἴπῃ τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός εἶναι ἀληθῶς καί κυρίως, ὡς καί τόν Υἱόν ἐκ τῆς θείας **οὐσίας** καί Θεόν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω»[172]. Ἐπίσης ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' οὐ μόνον ἀντέδρασε ζωηρῶς κατ' αὐτῆς τῆς δοξασίας , ἀλλά καί γράψας τό Σύμβολον τῆς πίστεως χωρίς τῆς προσθήκης «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἰς δύο πλάκας, ἑλληνιστί καί λατινιστί, ἐνετοίχισε ταύτας εἰς τόν ἐν Ρώμῃ Ναόν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πρός ἀπόλυτον οἱονεί κατασφάλισιν τῆς ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὁμοιομόρφως πιστευομένης σχετικῆς δογματικῆς ἀληθείας. Ὁ δέ Πάπας

172. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5. 11.

Ἰωάννης ὁ Η' ὡσαύτως ρητῶς ἀπέκρουεν αὐτήν τήν δοξασίαν[173]. Ἑπόμενον ἦτο κατόπιν τούτων ἡ ἐπί Μεγάλου Φωτίου προβληθεῖσα ἀξίωσις τῆς Ρώμης ὅπως ἡ δοξασία αὕτη γίνῃ ἀποδεκτή ὑπό τῆς Ἐκκλησίας νά προκαλέσῃ τήν ἀντίδρασιν, την ὁποίαν τό πρῶτον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μ. Φωτίου συνήντησεν, ἡ δέ ἐκ νέου ἔντονος καί περισσότερον προκλητική προβολή της, ἐπί Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου (1043-1059), ἐν συνδυασμῷ μάλιστα πρός τήν ἰταμήν ἐπανάληψιν τῆς προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας», νά ἐπιφέρῃ τήν ἔκτοτε καί μέχρι σήμερον συνεχιζομένην ἀποκοπήν τῆς ἐκπεσούσης Ρώμης.

Ἐνῷ ὅμως ἡ πνευματική σημασία τῆς δοξασίας ταύτης εἶναι ἄκρως βαρυσήμαντος καί δικαίως ἀπεκλήθη αὕτη ὑπό τοῦ Μ. Φωτίου ὡς «ἡ σατανικωτέρα καί βλασφημοτέρα πασῶν τῶν μέχρι τότε αἱρετικῶν δοξασιῶν»[174], ὅλως παραδόξως οὔτε ὑπελογίσθη αὕτη εἰς τόν πρέποντα βαθμόν, οὔτε ἀνεπτύχθη δεόντως ὑπό πολλῶν νεωτέρων ἀπολογητῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως· ὑπῆρξαν μάλιστα **καί τινες,** μή διστάσαντες νά ὑποστηρίζωσιν ὅτι εἶναι αὕτη **ἐπουσιώδης** καί ὅτι, ἄν παρεκάμπτετο τό **πρωτεῖον** ἐξουσίας τοῦ Πάπα καί τό ἀλάθητον αὐτοῦ, δέν θά ἦτο μόνη αὕτη σοβαρόν κώλυμα διά τήν ἐπάνοδον τῆς ἐκπεσούσης Ρώμης εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Ἡ πεπλανημένη αὕτη γνώμη ὀφείλεται βεβαίως εἰς τήν ἔλλειψιν πλήρους **ἐπιγνώσεως** τοῦ «*τρόπου τοῦ εἶναι*» τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ καί τῆς ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας τοῦ βαρυσημάντου τούτου θέματος. Πρός πλήρη ὅθεν κατανόησιν τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας, εἰς ὅσα σχετικῶς ἔγραψαν καί ἰδίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ ἐγκυκλίῳ του (ὅπως καί εἰς ἄλλα ἔργα του), πολλοί ἱεροί ἀπολογηταί

---

173. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 205 καί 207.

174. Ἰδέ Ἐγκύκλ. Μ. Φωτίου πρός τούς ἀρχιερ. θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, διά τήν ἀνάμιξιν τοῦ τότε Πάπα Νικολάου εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς Ἅγίου Νεκταρίου, μνημ. ἔργ., σελ. 242-250.

καί Πατέρες τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς τά ἑξῆς:

Φιλοσοφική ἐξεικόνισις τοῦ «τρόπου τοῦ εἶναι» τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ προβάλλεται ὑπό τοῦ ἁγίου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου ἔχουσα οὕτω:

«Παραστατική εἰκών τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ εἶναι ὁ ἥλιος τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Διότι τό σῶμα τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει πλήρως τόν Θεόν Πατέρα· ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τήν ἄπειρον καί ἄναρχον καί ἀΐδιον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν τοῦ Πατρός, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Πατρός· ἡ δέ φωτιστική καί θερμαντική δύναμις τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τόν ὑπό τοῦ Πατρός γεννώμενον συνάναρχον, συναΐδιον, ὁμοούσιον, ἄπειρον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον ὡσαύτως Λόγον αὐτοῦ ἤ Υἱόν, ὅστις εἶναι «**ἀπαύγασμα** τῆς δόξης καί ὁ **χαρακτήρ** τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» (Ἑβρ. Α΄ 3).

»Νοοῦντες ὅθεν ἀντίθεσίν τινα ἄπειρον, ἤτοι **σῶμα ἡλίου πνευματικοῦ,** ἐνσυνειδήτου, αὐθυπάρκτου, ἀναιτίου καί ἀνάρχου, ἀπείρου εἰς δύναμιν, εἰς σοφίαν κλπ., ἡλίου πνευματικοῦ πνευματοβολοῦντος ἀνάρχως, ἀϊδίως καί ἀναλλοιώτως, ἄπειρον-ἀτέρμονα, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ πνευματικῆς οὐσίας, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί γεννῶντος, ἐν τῇ πνευματοβολίᾳ του ταύτῃ, ἐκ τῆς οὐσίας του καί πάλιν, τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν (ἤτοι, τήν ἄπειρον, ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον **δύναμιν** καί **σοφίαν του,** τό **ἀπαύγασμα** τῆς δόξης του καί τόν **χαρακτῆρα** τῆς ὑποστάσεώς του) ἔχομεν πλήρη τήν εἰκόνα τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ[175]».

---

175. Πρβλ. ἐξεικόνισιν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας εἰς «Διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου» ὑπό Σωφρονίου μοναχοῦ Ἁγιορείτου, ἔκδ. 1885, σελ. 187-190: «Ὥσπερ ὁ Ἥλιος ἕνι εἷς, ὁ δέ ἥλιος ἔχει ἀκτῖνα καί φῶς, καί εἰσίν ἐν τῷ ἡλίῳ τρία πρόσωπα, δίσκος, ἀκτίς καί φῶς, καί δίσκος μέν καυκίον τοῦ ἡλίου, ἀκτίς δέ καταβαινομένη λαμπαδοφανῶς καί κρούουσα πρός τήν γῆν, φῶς δέ τό φωτί-

ζον, καί εἰς ἐπισκιώδεις τόπους χωρίς ἀκτῖνος. Καί ἰδού πρόσωπα μέν τρία, δίσκος, ἀκτίς καί φῶς. Οὐ λέγομεν δέ τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἕνα ἥλιον, οὐδέ λέγομεν πρόσωπον ἕν, ἄλλα πρόσωπα τρία. Ἐάν γάρ ἐρωτηθῇς, πόσοι ἥλιοι ἐν τῷ οὐρανῷ, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι ἥλιος εἷς ἐστίν, εἰδ' ἐρωτηθῇς, ὅτι πρόσωπα τοῦ ἡλίου πόσα ἐστί, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι τρία· δίσκος, ἀκτίς καί φῶς. Οὕτω νόει καί περί Θεοῦ. Θεός μέν εἷς. Πρόσωπα δέ τοῦ ἑνός Θεοῦ τρία, Πατρός, Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος. Καί ἐκ τούτου γίγνωσκε, ὅτι, ὥσπερ ὁ ἥλιός ἐστι τριπρόσωπος, οὕτω καί ὁ Θεός τρισυπόστατος. Τύπος γάρ τοῦ Πατρός ἐστιν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, τύπος τοῦ Υἱοῦ ἐστίν ἡ ἀκτίς, τύπος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστι τό φῶς τοῦ ἡλίου. Καί εἰπέ οὕτως. Ἐπί τοῦ ἡλίου δίσκος, ἀκτίς καί φῶς· οὐ λέγομεν τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἕνα καί μόνον. Ὁμοίως ἐπί Θεοῦ Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἷς Θεός, καί οὐ τρεῖς. Καί πάλιν εἰπέ οὕτω· Ἐπί τοῦ ἡλίου ἀχώριστος ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτίς καί τό φῶς· οὐ γάρ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Διά τοῦτο λέγεται καί εἷς Θεός καί οὐ τρεῖς, διότι οὐ χωρίζονται τά τρία πρόσωπα, τοῦ τε Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἑνός Θεοῦ, ἀπ' ἀλλήλων. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός γεννᾷ τήν ἀκτῖνα καί ἐκπορεύει τό φῶς· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ γεννᾷ τόν Υἱόν καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Βλέπε συνετῶς· ὥσπερ ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου καταβαίνει ἐξ οὐρανοῦ πρός τήν γῆν καί οὔτε τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου χωρίζεται, οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λείπει, οὔτε ἀπό τῆς γῆς, ἀλλ' ἔστι καί ἐν τῷ ἡλιακῷ δίσκῳ καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί πανταχοῦ, καί οὔτε τῶν ἄνω λείπει οὔτε τῶν κάτω· οὕτω καί ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ κατῆλθε πρός τήν γῆν, καί οὔτε ἐκ τοῦ Πατρός ἔλειπε καί οὔτε ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὔτε ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἦν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός ἀχώριστος καί ἄνω καί κάτω καί πανταχοῦ. Καί οὐδ' ἐκ τινος ἔλειπε. Καί ὥσπερ τό ἡλιακόν φῶς ἐστι καί ἐν τῷ δίσκῳ τῷ ἡλιακῷ καί ἐν τῇ ἀκτῖνι καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί εἰσέρχεται ἐν ταῖς οἰκίαις καί πανταχοῦ καί φωτίζει· οὕτω καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί μετά τοῦ Πατρός ἐστι καί μετά τοῦ Υἱοῦ καί ἄνω καί κάτω καί πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, καί οὐ λείπει ποτέ... Ἰδού λοιπόν, ὥσπερ ὅν οὐκ οἴδαμέν ποτε, οὐδέ γιγνώσκειν δυνάμεθα, ποταπός ἦν, ὅταν δέ ἴδωμεν τήν εἰκόνα αὐτοῦ, τότε μικρόν κατανοοῦμεν τόν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου αὐτοῦ· οὕτω μοι νόει καί περί τοῦ Θεοῦ· «τόν γάρ Θεόν οὐδείς ἑώρακε πώποτε». Πῶς οὖν καταλαβέσθαι τίνα δύναται; Ἀλλ' ἐπειδή φῶς ἐστι καί ὀνομάζεται Θεός, ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου φωτός ἐξεικονίζομεν αὐτόν, ὥστε λοιπόν, ὡς προείπομεν, εἰς τύπον τοῦ ἡλίου χαρακτηρίζομεν τήν Ἁγίαν Τριάδα, λέγοντες εἶναι τόν μέν Πατέρα δίσκον, τόν δέ Υἱόν ἀκτῖνα, τό δέ Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς ἐκ φωτός. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτίς καί τό φῶς ἕν εἰσι καί τρία ἀμερίστως μεριζόμενα, οὕτω καί ὁ Θεός ἡ Τριάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἕν ἐστι καί τρία, μεριζόμενα μέν ἐν τοῖς προσώποις κατά

Ὅπως δέ οἱ πλανῆται τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος κατέλαβον ἀπό τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ καί ἐντεῦθεν ὡρισμένην θέσιν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καί ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου διαγράφουσιν ἔκτοτε ἐν αὐτῇ τάς ἐναρμονίους αὐτῶν τροχιάς, οὕτω καί ὁ πνευματικός κόσμος, κατ' ἀρχάς, καί ὁ ὑλικός – τό ὑλικόν σύμπαν – ἐν συνεχείᾳ, κατέλαβον ὡρισμένην θέσιν, ἀπό τῆς **ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως** αὐτῶν καί ἐντεῦθεν, ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ καί τῇ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ Πατρός, ἤτοι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Καί ὑπάρχουσιν ἔκτοτε καί ζῶσι καί κινοῦνται ἐν αὐτοῖς. Παρατηρήσατε καί διά γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ – εἰ δυνατόν δέ διά μικροσκοπίου – δέσμην φωτεινῶν ἀκτίνων εἰσερχομένην δι' ὀπῆς τινος ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ. Κινοῦνται ἐν αὐτῇ, ὡσεί πλέοντα ἤ ὑπ' ἀοράτου δυνάμεως φερόμενα, διάφορα σωματίδια. Ὅπως λοιπόν κινοῦνται ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀκτινοβολίᾳ τόσον οἱ πλανῆται, ὅσον καί τά ἐλάχιστα μόρια τῆς ὕλης - ἐνεργείας, τά ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, οὕτω καί οἱ ἀσύλληπτοι κόσμοι τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος ὑπάρχουσι, κινοῦνται καί ζῶσιν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰωνίῳ Λόγῳ - Υἱῷ καί ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ Πατρός, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι – ὡς καί αὐτῷ γεννῶντι καί ἐκπορεύοντι Πατρί ἤτοι τῷ τρισυποστάτῳ Θεῷ[176].

Ὅπως ἐπίσης ἡ θερμότης τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ κυρία δύναμις ἡ ζωογονοῦσα τούς ὀργανισμούς τῶν ἐπί τοῦ πλανήτου τούτου ἐνοργάνων ὄντων –ἀπό ἀπόψεως

τόν ἥλιον, ἀμέριστα δέ τῇ φύσει διαμένοντα. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου μόνος ἐστί αἴτιος καί ἀγέννητος, ἡ δέ ἀκτίς αἰτιατή καί γεννητή ἐκ τοῦ δίσκου, τό δέ φῶς ἐκπορευτόν ἐκ μόνου τοῦ δίσκου, διά τῆς ἀκτῖνος πεμπόμενον καί καταλάμπον τά περίγεια· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ αὐτός μόνος ἐστίν αἴτιος τοῖς δυσί καί ἀγέννητος. Ὁ δέ Υἱός ἐκ μόνου τοῦ Πατρός αἰτιατός καί γεννητός· αὐτό τό Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ Πατρός αἰτιατόν καί ἐκπορευτόν, διά δέ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστελλόμενον».

176. Πράξ. ΙΖ΄ 28, Κολασ. Α΄ 16 καί 17, Ἐφεσ. Α΄ 10 καί Γενές. Α΄.

ὀργανικῆς– ἡ δέ φωτιστική τοιαύτη τό μέσον τῆς δράσεως τῶν πολυποικίλων αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἤ ὀργάνων δράσεως, οὕτω καί ὁ αἰώνιος Λόγος, ὁ γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρός, εἶναι ἡ αἰτία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πνευματικῶν ὄντων - δημιουργημάτων, προκειμένου δέ περί τῶν ἀνθρώπων ὁ πνευματικός ἄρτος καί ἡ πνευματική αἰτία καί δύναμις τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς καί τό πνευματικόν φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἄνευ τῆς θερμότητος τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας τά ὀργανικά ὄντα τά ἐπί τοῦ πλανήτου τούτου εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρξωσι· μακράν τοῦ αἰωνίου Λόγου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστῷ τά πνευματικά ὄντα –ἐν οἷς καί αἱ ψυχαί ἡμῶν– εἶναι καταδικασμένα εἰς πνευματικόν θάνατον, εἰς αἰώνιον σκότος. Χωρίς τοῦ ἡλιακοῦ φωτός τά πολυποίκιλα ὄργανα δράσεως τῶν διαφόρων ὄντων εἶναι ἀνωφελῆ, ἄχρηστα μακράν τοῦ πνευματικοῦ φωτός, τοῦ ἀκτινοβολουμένου ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχή καί πᾶν πνευματικόν ὄν μένει ἐν τῷ πνευματικῷ σκότει, ἐν τῷ πνευματικῷ θανάτῳ καί ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καί ἐν τῷ μέλλοντι. Διά τοῦτο ὁ Κύριος διεκήρυξεν: «Ἐγώ εἰμι ὁ **ἄρτος** τῆς ζωῆς…, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος **ὁ ζῶν,** ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα» (Ἰωάν. ΣΤ΄ 35, 48 καί 51), «ἐγώ εἰμι τό **φῶς** τοῦ Κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μή περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τό φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. Η΄ 12).

Διά τοῦτο ἐπίσης ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης γράφει: «Ὅ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὅ ἀκηκόαμεν, ὅ ἑωράκαμεν... περί τοῦ **Λόγου** τῆς **ζωῆς.** Καί ἡ ζωή ἐφανερώθη, καί... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τήν ζωήν τήν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρός τόν Πατέρα καί ἐφανερώθη ἡμῖν» (Α΄ Ἰωάν. Α΄1-2). Ὡσαύτως: «Ἐν αὐτῷ **ζωή** ἦν καί ἡ ζωή ἦν τό **φῶς** τῶν ἀνθρώπων» (Ἰωάν. Α΄ 4) καί ἐν συνεχείᾳ· «...Ἦν τό **φῶς** τό ἀληθινόν –ὁ Κύριος– ὅ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον» (αὐτόθι Α΄ 9). Ὁ δέ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ζῶν γάρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί ἐνεργής καί τομώτερος ὑπέρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καί διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καί πνεύματος, ἁρμῶν

τε καί μυελῶν, καί κριτικός ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδίας. **Καί οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανής** ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δέ γυμνά καί τετραχηλισμένα **τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ...»** (Ἑβρ. Δ΄ 12-14). Διότι δέν εἶναι μόνον ἐνυπόστατος ὁ Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ καί ἐνσυνείδητος, ζῶν, ζωοποιῶν καί φωτίζων, κατά τά προεκτεθέντα, τά πάντα· εἶναι καί «**κριτικός** ἐνθυμήσεων καί ἐννοιῶν καρδίας...», βλέπει τά πάντα καί τάς ἐνθυμήσεις καί τά διανοήματα ἡμῶν.

Διά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχουσι κωλύματα ὑλικά, οὔτε μᾶζα-ὕλη-ἐνέργεια, οὔτε διάστημα.

Ἀφοῦ λοιπόν διά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχουσι κωλύματα καί διαπερᾷ τοῦτο τά πάντα, διά τῆς ἀπείρου δέ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί τοῦ ζῶντος, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Λόγου - Υἱοῦ ὑπάρχουσι, ζῶσι καί κινοῦνται τά πάντα, ἄρα οὐδέν κρυπτόν εἰς τόν Πατέρα, εἰς τόν Λόγον - Υἱόν καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Εἶναι τά πάντα γυμνά καί τετραχηλισμένα ἐνώπιον αὐτῶν, μηδέ τῶν σκέψεων καί τῶν διαλογισμῶν ἡμῶν ἐξαιρουμένων. Εἶναι δέ ὄχι μόνον ὁρατά, ἀλλά καί **προεγνωσμένα,** ἐκ τῆς ἀπείρου δέ προγνώσεως καί τοῦ ἐκ ταύτης πηγάζοντος προορισμοῦ προῆλθεν ὁ προφητισμός. **Προέγνω** ὁ Θεός καί **προώρισεν,** ὡς ἐκ τούτου, τά πάντα· καί τά προανήγγειλε διά τῶν Προφητῶν.

Ἐν τῷ πληρώματι δέ τοῦ χρόνου ὁ «Λόγος σάρξ ἐγένετο» (Ἰωάν. Α΄ 14). Ὁ ζῶν καί ζωοποιῶν τά πάντα ἄπειρος, ἐνυπόστατος καί ἐνσυνείδητος Λόγος, πεπερασμένην μορφήν δούλου - ἀνθρώπου λαβών, ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ δυνάμει ὡς αὐτή αὕτη ἡ ἐνυπόστατος δύναμις καί σοφία τοῦ Θεοῦ (Α΄ Κορ. Α΄ 25), ἐνηνθρώπησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐνανθρωπήσας δέν ἔπαυσεν, ὡς εἴπομεν, νά εἶναι καί ἄπειρος, οὐδ' ἐξέστη τοῦ ἀπείρου. Ἐν τῇ ἀπείρῳ ὑποστάσει του ὑπῆρξε καί εἶναι καί τό ἀνθρώπινον αὐτοῦ σκήνωμα, τό πάνσεπτον καί πανάγιον αὐτοῦ σῶμα, καί ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχή· ὅπως ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καί σύμπασα ἡ κτίσις, ἡ υλική καί ἡ πνευματική (Κολασ. Α΄ 16 καί 17).

Τά αὐτά ἰσχύουν καί διά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, το ὁποῖον προσέλαβεν ἐπανειλημμένως πεπερασμένας ἐκφάνσεις - μορφάς (Λουκ. Γ΄ 22 κ.ἄ.). Ὑπό τοιαύτην ἔκφανσιν, «*ὡς πύρινα γλῶσσαι*» (Πράξ. Β΄ 3) κατελθόν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καί σκηνῶσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένει ἤδη οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, κατά τήν ρητήν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου. Μένει δ' ἐν ἡμῖν, «διά νά ὁδηγῇ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν» καί νά ἀναγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς τά ἐρχόμενα - τά ἑκάστοτε μέλλοντα» (Ἰωάν. ΙΣΤ΄ 13-14). Δέν ἐπαύσατο ὅμως νά εἶναι καί ἄπειρον καί νά **ἐνέχῃ** ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευματοβολίᾳ του τά πάντα, ἀόρατά τε καί ὁρατά. Ἔγκεινται ταῦτα εἰς τήν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ[177], [178].

Αὐθύπαρκτος καί ἀναίτιος πηγή ἀπείρου πνευματικῆς δυνάμεως, σοφίας, γνώσεως κλπ. ἡ ἀρχική **αἰτία** καί **πηγή** τῆς θεότητος ὁ **Πατήρ,** ἐκπέμπων ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας ἀνάρχως καί ἀϊδίως ἄπειρον πνευματοβολίαν, ἐνυπόστατον, ἐνσυνείδητον, ζῶσαν, τό **Πνεῦμα τό Ἅγιον** (ἐν εἴδει ἀκτινοβολίας ἡλιακῆς, ἐκπεμπομένης ἀπείρως, ἀναλλοιώτως καί ἀτερμόνως πρός πᾶσαν κατεύθυνσιν), καί γεννῶν ἀνάρχως ὡσαύτως καί ἀϊδίως τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν, ἄπειρον,

---

177. Σχετική πρός τήν προμνησθεῖσαν διά τοῦ ἡλίου ἐξεικόνισιν τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ ὑπό τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι καί ἡ ἑπομένη ἐξεικόνισις τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πατρός διά τοῦ «πυρός», ἔχουσα οὕτως:

«Ἀλλά ἀκμήν καί ἄλλην εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἄκουσον, ἀγαπητέ. Ἰδού τό πῦρ ἕν ἐστι, ἀλλά καί τρισυπόστατον. Αὐτό γάρ ἕν ἐστι τό ὑποκείμενον πῦρ, τό δέ καυστικόν αὐτοῦ ἕτερον πρόσωπον, καί τό φωτιστικόν αὐτοῦ ἄλλο πρόσωπον. Ἰδού λοιπόν τρία πρόσωπα τοῦ ἑνός πυρός – ἤτοι τό ὑποκείμενον πῦρ, καί τό καυστικόν, καί τό φωτιστικόν, μία δέ φύσις τοῦ πυρός καί οὐ τρεῖς. Ὁμοίως καί ἐπί τοῦ Θεοῦ. Ὁ γάρ Πατήρ ἔνι τό πῦρ. Ὁ Υἱός τό καυστικόν, καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό φωτιστικόν. Καί ὥσπερ ἐπί τοῦ πυρός, τό καυστικόν καί τό φωτιστικόν καί αὐτό τό ὑποκείμενον πῦρ ἕν λέγομεν καί οὐ τρία, οὕτω λέγομεν καί ἐπί τοῦ Θεοῦ τά τρία πρόσωπα, τόν τε Πατέρα καί Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, Θεόν ἕνα λέγομεν, καί οὐ τρεῖς».

178. Πρβλ. Ἁγ. Ἀθ. Παρίου, Δογματική, σελ. 145, κεφ. Β΄ «...Πάντων μέν ποιητήν, ἑνός μόνον Πατέρα, τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ (τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου) καί **προβολέα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

ὁμοίως καί **ἴσον** αὐτῷ (Φιλιπ. Β΄ 6) διά νά νοῇ πλήρως Ἑαυτόν καί **ἐξεικονίζηται** πλήρως δι' αὐτοῦ (Ἰωάν. ΙΔ΄ 9 καί ΙΒ΄ 45, Β΄ Κορ. Δ΄ 4 κ.ἄ.) ἀϊδιον, ἐνυπόστατον, ἐνσυνείδητον, ζῶντα, δι' οὗ ἀλλά καί ἐν ᾧ, ὡς ἐν φωτί ζῶντι, φέρονται ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τό εἶναι – ὀντοποιοῦνται, δημιουργοῦνται (καί φωτίζονται πνευματικῶς τά πνευματικά κτίσματα). Ἰδού ὁ τρισυπόστατος καί **ὄντως Ὢν Θεός.** Τρεῖς ὑποστάσεις, εἷς Θεός. Αἱ τρεῖς ὑποστάσεις ὁμοῦ ἐν ἀσυγχύτῳ ἑνότητι ἀπαρτίζουσι τόν **ἕνα** καί μόνον ἀληθινόν Θεόν. Εἶναι ἀδύνατον νά νοηθῇ οἱαδήποτε ἐξ αὐτῶν ἄνευ τῆς ἀϊδίου συνυπάρξεως καί τῶν δύο ἄλλων. Ἐνυπάρχουσι ἄρα ἐν ἀλλήλοις ὅ τε Πατήρ καί Υἱός καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον[179]. Διά τοῦτο ἀπαντῶν ὁ Κύριος πρός τόν Φίλιππον εἶπε χαρακτηριστικῶς: «... ὁ ἑωρακώς ἐμέ ἑώρακε τόν Πατέρα... ἐγώ ἐν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστί» (Ἰωάν. ΙΔ΄ 9 καί 10).

Ἐνυπάρχει, λέγομεν, ἑκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ταῖς ἄλλαις δυσί, ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως, ἐν ἀμεταβλήτῳ τριαδικῇ **ἑνότητι,** μέ ἰδίαν συνείδησιν ἑκάστη τῆς ἑαυτῆς **ἐξιδιασμένης** ὑποστάσεως καί τοῦ **ἰδίου προσωπικοῦ ἰδιώματός** της. Τό προσωπικόν δηλαδή **ἰδίωμα** τοῦ Πατρός, δι' οὗ διακρίνεται τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ὅτι ἐξ οὐδενός ἐγεννήθη ἤ ἐκπορεύεται, ἀλλά γεννᾷ ἀϊδίως τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν - Λόγον καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμά του τό Ἅγιον, ὡς ἀρχική αἰτία καί πηγή τῆς θεότητος. Τό προσωπικόν **ἰδίωμα** τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾷ, οὔτε **ἐκπορεύει** - ἐκπέμπει Πνεῦμα Ἅγιον ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον, ἀλλά γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρός, «ἀϊδίως καί ἀνάρχως». Τό προσωπικόν **ἰδίωμα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾷ, οὔτε γεννᾶται, **ἀλλ' ἐκπορεύεται** ἐκ τοῦ Πατρός, ἀνάρχως καί ἀϊδίως. Ἑκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἔχει ἰδίαν θέλησιν, ἰδίαν βούλησιν, ἰδίαν ἐπίσης ἔκφανσιν - μορφήν, αἱ θελήσεις ὅμως τοῦ τε Υἱοῦ-Λόγου καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ταυτίζονται ἀπολύτως πρός τήν θέλησιν τοῦ Πατρός, ἐνῷ τό

179. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματ. § 15, σελ. 83.

διακεκριμένον τῶν ἐνσυνειδήτων ὑποστάσεων καί θελήσεων αὐτῶν ὑφίσταται ἀσύγχυτον. Εἶναι τρεῖς **συναΐδιοι, συνάναρχοι** καί **ὁμοούσιοι** ὑποστάσεις, Θεός ἑκάστη ὑπόστασις, ἀλλ' οὐχί τρεῖς Θεοί, **εἷς Θεός**[180]. Ἡ ἀλήθεια αὕτη βεβαιοῦται πανηγυρικῶς τόσον ἐν τῇ Π. ὅσον καί ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ.

Τήν **ἐπίγνωσιν** λοιπόν ταύτην ἔχοντες οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐν οἷς συμπεριελαμβάνοντο καί οἱ ἐκπρόσωποι τῆς τότε Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐδογμάτισαν εἰς τό Σύμβολον τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται **μόνον** ἐκ τοῦ Πατρός. Ἐπί τῇ βάσει ταύτης ἐπίσης ὁ Μ. Φώτιος κατεπολέμησε σφόδρα τήν προσθήκην εἰς τό Σύμβολον ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται «*καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ*», ἐξ αἰτίας δέ αὐτῆς ἐπῆλθεν ἐν τέλει, ἐπί Πατριάρχου Μιχαήλ Κηρουλαρίου, ἡ ὁριστική ἔκπτωσις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δι' ἣν ἀναμφιβόλως συνετέλεσε τά μέγιστα, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, καί ἡ ἐπίσημος ἐκ νέου προβολή τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας.

Καί ἦτο ἀπολύτως δεδικαιολογημένη ἡ ὑπό τῶν ἁγίων καί ἀοιδίμων Πατριαρχῶν Μεγ. Φωτίου καί Μιχ. Κηρουλαρίου σφοδρά καταπολέμησις τῆς αἱρετικῆς ταύτης προσθήκης, ὡς καί ἡ ἀπόφασις αὐτῶν, ἵνα ἐξ αἰτίας ταύτης, καί **μόνης,** ἐκπέσῃ τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ρώμη, διότι ἀληθῶς ἡ δοξασία αὕτη εἶναι ὅλως ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρός,** καθ' ἅ διά τῶν προεκτεθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ (ἐν ἀπολύτῳ, ἐπαναλαμβάνομεν, συμφωνίᾳ πρός τά σχετικά χωρία τῶν Γραφῶν) καθίσταται πρόδηλον. Ὁ ἄναρχος, ἀναίτιος καί ἄπειρος Νοῦς-Πατήρ, γεννῶν ἀνάρχως καί ἀϊδίως ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον-Υἱόν ἤ ἄλλως τήν Ἑαυτοῦ ἐνυπόστατον **δύναμιν** καί **σοφίαν** (Α΄ Κορ. Α΄ 24), ἅμα ἐκπορεύει ἀνάρχως καί

180. Ἰδέ καί τόν περί Ἁγίας Τριάδος Ἐκκλησιαστικόν ὅρον τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας.

ἀϊδίως ὡσαύτως ἐκ τῆς οὐσίας του τό ἐνυπόστατον ἐπίσης Πνεῦμα του – τό **Πνεῦμα τό Ἅγιον.**

Ἡ ἀΐδιος καί ἄναρχος γέννησις ὑπό τοῦ Πατρός ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι πρόδηλον ὅλως ὅτι εἶναι **συμφυής** πρός τήν ὑπ' αὐτοῦ καί πάλιν καί ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας, ἄναρχον καί ἀΐδιον ἐκπόρευσιν τοῦ ἀπείρου καί ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του – τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δέν δύναται συνεπῶς καί ὁ Υἱός νά ἐκπορεύῃ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, διότι ἡ ὑπό τοῦ Πατρός ἀΐδιος καί ἄναρχος γέννησίς του εἶναι, ὡς προείπομεν, **συμφυής** πρός τήν ὑπό τοῦ Πατρός **μόνον** καί πάλιν συνάναρχον καί συναΐδιον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του, τῆς ἀπείρου ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας του. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **ἐκπορεύεται** ἀϊδίως καί ἀνάρχως ἐκ τοῦ Πατρός, μετά τοῦ ἀϊδίως καί ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ καί πάλιν καί ἐκ τῆς οὐσίας του, γεννωμένου Μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου-Υἱοῦ. Ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὐ μόνον μεταβάλλει καί τόν Λόγον - Υἱόν εἰς Πατέρα καί ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τήν **τάξιν** καί τά **ἰδιώματα,** δι' ὧν αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς καί ἀδιαιρέτου θεότητος – ὡς **εἷς τρισυπόστατος Θεός** – ἐξιδιασμένως ἑκάστη, κατά τά προεκτεθέντα, χαρακτηρίζονται, προσβάλλει συνάμα τό ὁμότιμον καί ἰσότιμον τοῦ Λόγου-Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλά καί ἐπιφέρει λογικάς καί πνευματικάς συνεπείας, αἵτινες, ἄν δέν ἀποτελοῦν **βλασφημίαν,** ἄγουν πάντως εἰς **παραλογισμόν.** Ἐφόσον δηλονότι ἡ ὑπό τοῦ ἀνάρχου Πατρός ἀΐδιος γέννησις ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι συμφυής πρός τήν ἐξ αὐτοῦ καί πάλιν ἀΐδιον καί ἄναρχον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του (Φιλιπ. Β' 6), καί ἀντιστρόφως, ἐφόσον ἡ ἐκ τοῦ Πατρός ἄναρχος καί ἀΐδιος ἐκπόρευσις ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας τοῦ ἀπείρου, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του εἶναι συμφυής πρός τήν ὑπό τοῦ Πατρός ἄναρχον ὡσαύτως καί ἀΐδιον γέννησιν τοῦ Ἑαυτοῦ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Λόγου-Υἱοῦ, συνεπῶς

ἐάν καί ὁ Υἱός ἐξεπόρευε Πνεῦμα Ἅγιον (ἐνυπόστατον, ἐνσυνείδητον καί ἄπειρον Πνεῦμα), θά ἦτο καί αὐτός Πατήρ, καί θά ἐγέννα **συμφυῶς** καί δι' Ἑαυτόν ἕτερον ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον Λόγον-Υἱόν. Ὁ δέ ἐκ τοῦ πρώτου Υἱοῦ-Λόγου γεννώμενος οὕτω δεύτερος Υἱός - Λόγος θά ἔδει νά γεννᾷ δι' Ἑαυτόν ἄλλον Λόγον-Υἱόν καί νά ἐκπορεύῃ **συμφυῶς** Πνεῦμα Ἅγιον, τούτου δέ ἀπεριορίστως ἐπαναλαμβανομένου θά κατελήγομεν οὐ μόνον εἰς τόν ἀφανισμόν τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί εἰς παραλογισμόν. **Δικαίως ὅθεν** ἡ αἱρετική αὕτη δοξασία ἐχαρακτηρίσθη ὑπό τοῦ Μ. Φωτίου ὡς **ἡ σατανικωτέρα** πασῶν[181].

Ἐάν ὅμως τοιαύτη εἶναι ἡ πνευματική σημασία τῆς αἱρέσεως ταύτης καί ἀποκλείεται ἀπολύτως ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό **Πνεῦμα τό «Ἅγιον ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ,** ἀποκλείεται **ἐξ ἴσου** ἐπίσης, καί διά τούς αὐτούς ὡς

---

181. Ἰδέ ἐγκύκλιον Μ. Φωτίου πρός τούς Πατριάρχας καί ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἁγ. Νεκταρ., μν. ἔργ., σελ. 248-249.

«...Ἐκπορεύεται τό Πνεῦμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πόθεν ἤκουσας τοῦτο; Ἐκ ποίων Εὐαγγελιστῶν τήν φωνήν ἔχεις ταύτην; Ποίας Συνόδου τό **βλάσφημον** τοῦτο ρήμα;

Ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν φησί: «Τό Πνεῦμα ὅ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται». Οἱ δέ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τό Πνεῦμα φασίν, ὅ παρά τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται. Τίς οὐ κλείσει τά ὦτα πρός τήν ὑπερβολήν τῆς **βλασφημίας ταύτης**; Αὕτη κατά τῶν Εὐαγγελίων ἵσταται. Πρός τάς ἁγίας παρατάσσεται Συνόδους... Καί τί λέγω τόν δεῖνα ἤ τόν δεῖνα; Κατά πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρτύρων καί αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν, **ἡ βλάσφημος αὕτη καί θεομάχος** φωνή ἐξοπλίζεται…

«Πρός δέ γε τοῖς εἰρημένοις, εἰ ἐκ τοῦ Πατρός μέν ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, ὡς **εἰς δύο αἰτίας** ἀναφερόμενον, οὐδέ τό **σύνθετον εἶναι** διαδράσειεν.

«Ἔτι δέ εἰ ἐκ τοῦ Πατρός ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, τίς ἡ καινοτομία τοῦ Πνεύματος μή ἕτερόν τι αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι; Ὡς συνάγεται κατά τήν ἐκείνων **θεομάχον** γνώμην μή τρεῖς, ἀλλά **τέσσαρας ὑποστάσεις,** μᾶλλον δέ ἀπείρους, τῆς **τετάρτης αὐτῆς ἄλλην προβαλλούσης, κἀκείνης πάλιν ἑτέραν,** μέχρις ἄν εἰς τήν Ἑλληνικήν πολυπληθίαν ἐκπέσωσι...»

ἀνωτέρω λόγους καί ἡ ἑτέρα γνώμη ἡ ὑποστηριχθεῖσα ὑπό τινων ὡς **λύσις οἰκονομίας** πρός γεφύρωσιν τοῦ χάσματος ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μέν ὑπό τοῦ Πατρός, ἀλλά «διά τοῦ Υἱοῦ», τοῦ αἰωνίου Λόγου, ὡς ἔκχυσις ἀγάπης. Διότι κατά τά προεκτεθέντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **δέν εἶναι δυνατόν** νά ἐκπορεύηται οὔτε «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὔτε «**καί διά τοῦ Υἱοῦ**». Ἁπλῶς **μεταδίδεται-πέμπεται** διά τοῦ Υἱοῦ εἰς **ὅσους βαπτίζονται** εἰς τό ὄνομά του[182].

Ἐπιφυλασσόμενοι δέ νά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μόνον **πέμπεται** ὑπό τοῦ Υἱοῦ, ὅπως καί ὑπό τοῦ Πατρός, θά προσθέσωμεν ἤδη πρός ἀπόκρουσιν πάσης ἐνδεχομένης σχετικῆς ἀντιρρήσεως τά ἑξῆς:

Ἡ προαναπτυχθεῖσα γνώμη, καθ' ἥν ὁ αἰώνιος καί ἄπειρος Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ, γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρός ἀνάρχως καί ἀϊδίως ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας ὑπάρχει ἀνάρχως ἐν *μορφῇ Θεοῦ* (Φιλιπ. Β' 6) οὐ μόνον ἐν τῷ Πατρί, ἀλλά καί ἐν τῷ ὑπό τοῦ Πατρός, καί ἐκ τῆς Ἑαυτοῦ οὐσίας καί πάλιν, ἀνάρχως καί ἀϊδίως ἐκπορευομένῳ Ἁγίῳ Πνεύματι δέν ἀποτελεῖ ἁπλῆν φιλοσοφικήν σύλληψιν ἤ φιλοσοφικόν συλλογισμόν ἀπορρέοντα ἐκ τῶν προμνησθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ Ἁγίου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, ἀλλά ἀλήθειαν Πίστεως καί Ζωῆς.

Ἀποδεικνύονται δέ ὅλως ἀβάσιμοι πάντες οἱ ἀντίθετοι σχετικοί ἰσχυρισμοί τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος καί ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα ἐπικαλεῖται αὕτη διά νά στηρίξῃ τήν περί τοῦ Filioque δοξασίαν της, καί ἅτινα εἶναι τά ἑξῆς[183]:

α) «Οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλήσει... ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-14) καί β) «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι» (Αὐτόθι ΙΣΤ' 15). Ὡσαύτως ἐπικαλεῖται αὕτη καί τά χωρία, Ρωμ. Η' 9,

182. Διά τῆς δοξασίας, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ,** νοεῖται, ὅτι **πέμπει, ἐκχέει** τοῦτο εἰς τούς **πιστεύοντας** καί **βαπτιζομένους** εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ματθ. ΚΗ' 19).

183. Πρβλ. Δογματ., Χρ. Ἀνδρούτσου, σελ. 80, ὑπ. 1.

Γαλ. Δ΄ 6, Φιλιππ. Α΄ 19 καί Α΄ Πέτρ. Α΄ 11, ἐν οἷς γίνεται λόγος περί τοῦ Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἤ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ. Ἐπί τῶν χωρίων τούτων στηρίζει ὁ Παπισμός τήν περί τοῦ Filioque αἱρετικήν δοξασίαν του. Ἐκτός ὅμως τῶν προαναπτυχθέντων, διά την ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν χωρίων λέγομεν καί τά ἑξῆς:

Ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός εἶναι οὐ μόνον ἡ ζῶσα **εἰκών** τοῦ Πατρός, ἀλλά καί τό **ἄπειρον μέτρον,** ὁ **Λόγος** ὅλων τῶν ἰδεῶν, ἅς περί τοῦ **μή ὄντος** ἔχει ἐν Ἑαυτῷ ὁ Πατήρ. Διά τοῦτο δέ καλεῖται καί **Λόγος.** Διότι εἶναι τό «ἄθροισμα» καί τό «μέτρον τῆς συγκρίσεως» ἤ «ἡ ἔννοια» τῆς πρός ἑαυτάς καί πρός τόν Θεόν «σχέσεως» ὅλων τῶν ψιλῶν περί τοῦ μή ὄντος ἰδεῶν, ἅς ἔχει ἐν Ἑαυτῷ ὁ Πατήρ[184]. Πᾶσαι αἱ περί τοῦ μή ὄντος **ψιλαί** ἰδέαι τοῦ Πατρός ἐνυπάρχουσιν ἐν αὐτῷ, οὐχί δέ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὀντοποιοῦνται, **δι' αὐτοῦ** καί **ἐν αὐτῷ** (Ἰωάν. Α΄ 3, ΙΣΤ΄ 15, Κολασ. Α΄ 16, 17).

Ἐφόσον λοιπόν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ ἐνυπάρχουσι καί ὀντοποιοῦνται τά πάντα, δικαίως ἄρα ἐτόνισεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἡ λέξις «πάντα» οὐδόλως ἀναφέρεται ἐνταῦθα εἰς τάς ἑτέρας δύο ὑποστάσεις τῆς θεότητος, ἤτοι εἰς τόν Λόγον-Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θά περιελαμβάνετο ἐν αὐτοῖς (τοῖς **πᾶσι** τοῦ Πατρός) καί ὁ Υἱός, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί δέν ἦτο συνεπῶς δυνατόν νά εἴπῃ καί περί Ἑαυτοῦ ὁ Ἰησοῦς «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἀναφέρεται ἑπομένως ἡ λέξις «πάντα» εἰς τάς περί τοῦ **μή ὄντος** ἰδέας τοῦ Πατρός, εἰς τά δημιουργήματα, τά κτίσματα ἐν γένει αὐτοῦ· πάντα ταῦτα εἶναι καί τοῦ Υἱοῦ, ἐφόσον ἄλλως τε αὐτός εἶναι ἡ ἄπειρος καί ἐνυπόστατος

184. Ὁ «Λόγος» εἶναι ἔννοια μαθηματική, **πηλίκον** καί **λόγος** ἀποτελοῦσι ταυτότητα εἰς τά μαθηματικά. Μέ τήν ἔννοιαν ταύτην καλεῖται ὁ **Υἱός** τοῦ Θεοῦ καί «Λόγος» **καί οὐχί μέ τήν ἔννοιαν** τοῦ «ἐνδιαθέτου», τοῦ «προφορικοῦ» λόγου. Καλεῖται δέ καί «Υἱός, διότι γεννᾶται ἀϊδίως ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός ἀπείρου Νοῦ. Καί τέλος καλεῖται «μονογενής», διότι ἕνα ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον Υἱόν ἔχει ὁ Πατήρ».

καί ἐνσυνείδητος «δύναμις καί σοφία» τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐνέχουσα καί συνέχουσα αὐτά, δι' **ἧς** καί ἐν ᾗ ἐγένετο καί γίνεται ἡ ὀντοποίησις (θά γίνῃ δέ ἐν τῷ πληρώματι τῶν **καιρῶν** καί ἡ **ἀνακεφαλαίωσις** αὐτῶν (Ἐφεσ. Α' 10).

Ἄς παρακολουθήσωμεν κατόπιν τούτων νοερῶς, πρός τελείαν κατανόησιν τοῦ ἐπιμάχου θέματος, τήν ὀντοποίησιν ἐξ οὐκ ὄντων τῶν «ψιλῶν» περί τοῦ μή ὄντος ἰδεῶν, ἅς ἔχων ἐν Ἑαυτῷ ὁ Πατήρ ἔφερε καί φέρει εἰς **τό εἶναι –** ὀντοποιεῖ, δημιουργεῖ – καί ὧν **μέτρον** εἶναι ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός. Εἶναι πρόδηλον – καί τονίζεται σαφῶς τοῦτο ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι πρό τῆς ὀντοποιήσεως τῶν ψιλῶν περί τοῦ μή ὄντος ἰδεῶν προηγεῖται **ἀπερινόητόν** τι συμβούλιον τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος. Διά τοῦτο, προκειμένης τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου λέγεται ὑπό τοῦ Θεοῦ Πατρός πρός τά ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς θεότητας: **«Ποιήσωμεν** ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν...» (Γενές. Α' 26). Ἐπίσης μετά τήν δημιουργίαν: «...Ἰδού ὁ Ἀδάμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν» (Γενές. Γ' 22). Ὁμοίως ἐν συνεχείᾳ «...δεῦτε καί **καταβάντες συγχέωμεν** αὐτῶν ἐκεῖ τήν γλῶσσαν» (Γενές. ΙΑ' 7). Οἱ πληθυντικοί «ἐξ ἡμῶν», καί «Δεῦτε καταβάντες συγχέωμεν» δέν εἶναι πληθυντικοί μεγαλοπρεπείας, ὡς ἠθέλησαν νά ἰσχυρισθῶσιν οἱ ταλμουδισταί Ἑβραῖοι καί οἱ «μάρτυρες» τοῦ Ἰεχωβᾶ. Ἡ πρόθεσις **ἐκ** –ἐξ ἡμῶν– τοῦ β' χωρίου καί ἡ λέξις «δεῦτε» τοῦ γ' χωρίου (ἤτις μόνον προκειμένης προσκλήσεως καί ἄλλων προσώπων εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιηθῇ) ἀποκλείουσιν ἀπολύτως τοιαύτην ἔννοιαν. Πρόκειται συνεπῶς περί συσκέψεως καί κοινῶν ἀποφάσεων τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ.

Καί ἐν τῷ θείῳ ἐκείνῳ καί ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ ἐκδηλοῦνται αἱ περί τοῦ μή ὄντος «ψιλαί» ἰδέαι τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ καί ἐν τῷ Υἱῷ, μετέχοντος βεβαίως καί **συνεργοῦντος** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ «πανταχοῦ παρόντος καί τά πάντα ὡσαύτως πληροῦντος...». Ἡ ὀντοποίησις τῶν περί τοῦ μή ὄντος ψιλῶν ἰδεῶν - ἀποφάσεων τοῦ Πατρός γίνεται κατά τήν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ περί πάντων **πρόγνωσιν (**Ρωμ. Η' 29)

καί ἐν τῷ «*μέτρῳ*» τοῦ ἐν τῷ αἰωνίῳ Λόγῳ προορισμοῦ πάσης ψιλῆς περί τοῦ μή ὄντος ἰδέας· οὕτω ποιεῖ τά *πάντα* ὁ Πατήρ διά τοῦ Υἱοῦ (Ἰωάν. Α΄ 3, Κολασ. Α΄ 16-17, Ἐφεσ. Α΄ 10 κ.ἄ.), συνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[185].

Τούτων δεδομένων νοεῖται πῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό μετέχον τοῦ θείου συμβουλίου καί συνεργοῦν εἰς πᾶσαν τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ καί ἐν τῷ Υἱῷ ἐνέργειαν, προκειμένου νά μεταδώσῃ τοῖς πιστοῖς οἱονδήποτε **χάρισμα** (Α΄ Κορ. ΙΒ΄ 11) ἤ **ἀλήθειαν** ἤ **ἀγγελίαν** περί τῶν μελλόντων, λαμβάνει ἐκ τῶν τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ καί ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλεῖ (Ἰωάν. ΙΣΤ΄ 13-15). Διότι πᾶσα ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι **προεγνωσμένη** καί **προωρισμένη** καί **προαποφασισμένη** ὑπό τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ. Ἐνεργοῦν ἑπομένως τό Πνεῦμα τό Ἅγιον συνῳδά τῇ ἀπείρῳ περί *πάντων* θείᾳ προγνώσει, «*τά πάντα* ἐκ τῶν τοῦ Υἱοῦ λαμβάνει καί ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλεῖ». Οὕτως ἔχει ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν προμνησθέντων χωρίων τῆς Κ.Δ., τά ὁποῖα ἐπικαλεῖται ἡ Ρωμαϊκή «Ἐκκλησία». Διά τά λοιπά (ἐν οἷς γίνεται λόγος περί «Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἤ τοῦ Χριστοῦ») δέν θά εἴπωμεν κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἰ μή ἐλάχιστα, ὅτι δηλ. ἀναφέρονται ταῦτα εἰς τό Πνεῦμα **τῆς «υἱότητος κατά χάριν»,** ὅπερ λαμβάνομεν *πάντες*, ὅταν διά πίστεως πρός τήν θεότητα τοῦ Κυρίου – καί τόν τρισυπόστατον Θεόν, ἐπιτύχωμεν τήν πνευματικήν ἡμῶν **ἀναγέννησιν** καί γίνωμεν **τέκνα** Θεοῦ **κατά χάριν** (Ἰωάν. Α΄ 12-13, Β΄ 2 καί Δ΄ 19 κ.ἄ.). Ὡσαύτως, ἐλάχιστα θά εἴπωμεν καί πάλιν διά τήν ἔννοιαν τοῦ χωρίου «ἐδόθη μοι *πᾶσα* ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς» (Ματθ. ΚΗ΄ 18). Διότι ἀναφέρεται τοῦτο **ἀποκλειστικῶς** εἰς τόν τέλειον ἄνθρωπον Ἰησοῦν, ὅστις μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «ἔλαβε *πᾶσαν* ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς», ἐξουσίαν τήν ὁποίαν ὁ ἐν αὐτῷ ἐνοικήσας Θεός Λόγος εἶχεν «ἀπ' ἀρχῆς» (Α΄ Ἰωάν. 1 κ.ἄ.).

Ἐάν ὅμως ἡ ἀληθής ἑρμηνεία τῶν προμνησθέντων χωρίων

185. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματ. §15, σελ. 76-77.

ἀπέδειξεν ὅτι οὐδαμῶς δύναται νά στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ δοξασία τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «*καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ*», ἡ ἀληθής κατανόησις τῆς ἐννοίας καί τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν σχετικῶν μέ τό ἐπίμαχον θέμα θά καταστήσῃ φαεινοτέραν τήν ἀλήθειαν ταύτην ἐξηγοῦσα συνάμα διατί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μέν μόνον ἐκ τοῦ Πατρός – κατά τήν ὀρθήν ἄποψιν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, μεταδίδεται ὅμως καί μετά τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, «ὑπό τοῦ Υἱοῦ». Τά χωρία ταῦτα εἶναι τά ἑξῆς:

α) «Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὅν ἐγώ **πέμψω**[186] ὑμῖν παρά τοῦ Πατρός, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὅ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται» (Ἰωάν. ΙΕ' 26) β) «...Καί τοῦτο εἰπών ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς *λάβετε* Πνεῦμα Ἅγιον» (Ἰωάν. Κ' 22)· καί γ') «Τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβών παρά τοῦ Πατρός, ἐξέχεε τοῦτο ὅ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καί ἀκούετε» (Πράξ. Β' 33).

Εἶναι ἀπολύτως σαφής, φρονοῦμεν, ἡ ἔννοια καί τῶν χωρίων τούτων, διότι τήν ἐξήγησιν δίδει αὐτός ὁ Κύριος πρός πρόληψιν, ὡς προείπομεν, πάσης παρερμηνείας ἐπεξηγῶν τήν πρότασιν «ὅ ἐγώ **πέμψω παρά τοῦ Πατρός»** διά τῆς κατηγορηματικῆς προσθήκης «ὅ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται». Εἰς τό β' χωρίον, ἐμφυσᾷ πρῶτον ὁ Κύριος εἰς τούς μαθητάς καί ἔπειτα λέγει εἰς αὐτούς «λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον». Τό ἐμφύσημα ὅμως τοῦτο δέν εἶναι μόνον ἐμφύσημα τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος τελείου ἀνθρώπου Ἰησοῦ. Εἶναι προσέτι

186. Καί διά τοῦ μέλλοντος «πέμψω» διακηρύσσει προφητικῶς ὁ Κύριος, ὅτι «*ἔμελλε νά πέμψῃ*» τόν Παράκλητον, ἤτοι θά ἔπεμπεν αὐτόν μετά τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του, ὅτε θά ἐλάμβανε «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς» Ἄν ἐπρόκειτο περί αἰωνίας καί ἀϊδίου ἐκπομπῆς - ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ, θά ἔλεγεν, ἀναντιρρήτως, «*ὅν ἐγώ πέμπω*» – χωρίς νά προσθέσῃ οὔτε τήν λέξιν «ὑμῖν» – ἐφόσον θά ἐπρόκειτο περί αἰωνίου καί ἀϊδίου ἐκπομπῆς – οὔτε τήν ἀμέσως ἀκολουθήσασαν επεξηγηματικήν φράσιν, «παρά τοῦ Πατρός», εἰς τήν ὁποίαν προσέθεσε καί σαφεστέραν ἔτι ἐπεξήγησιν (πρός ἀποφυγήν ἀκριβῶς πάσης παρερμηνείας)· «τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὅ **παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται»** .

ἐμφύσημα τοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐνοικοῦντος **Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ,** ὅμοιον πρός τό γενόμενον ὑπό τοῦ Θεοῦ πρός τούς πρωτοπλάστους (Γενές. Β' 7), καί δ' αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τούς μαθητάς οὐχί μόνον ἡ θεία χάρις, ἀλλά καί αὐτό τοῦτο τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὅ συνακολουθεῖ πάντοτε τήν θείαν χάριν καί εἶναι συνυφασμένον μετ' αὐτῆς, ἐφόσον ἡ Θεότης δέν μερίζεται, ὅπου δέ δίδεται ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ, συνεπέρχεται καί ἡ «ἀγάπη τοῦ Πατρός καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἰωάν. ΙΔ' 10 καί 23). Εἰς τό τρίτον τέλος χωρίον ἡ λέξις «ἐξέχεε» δέν σημαίνει ποσῶς ὅτι ὁ Κύριος «*ἐξεπόρευσεν ἤ ἐξέπεμψεν*» ὡς αἰώνιος **Λόγος** τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· σημαίνει ἁπλῶς ὅτι «μετέδωκεν». Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ περί οὗ ρήματος **ἐκχύνω·** «χύνω τι ἐκ τῆς πηγῆς του εἰς ἄλλο μέρος». Ἐξέχεεν ὅμως, ἤτοι **μετέδωκεν** ὁ Κύριος τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἀφοῦ ἔλαβε τό ὑπεσχημένον παρά τοῦ Πατρός, ὅταν δηλαδή καί ὡς τέλειος ἄνθρωπος ἔλαβε μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς» (Ματθ. ΚΗ' 18).

Μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν, ὁ Ἰησοῦς λαβών τήν «ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρός» καί «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς», ἔχει καί ὡς ἄνθρωπος πλέον τήν ἐξουσίαν τῆς μεταδόσεως τῆς κοινωνίας καί τῶν ἰδιαιτέρων χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τούς **πιστούς**. Αὐτός εἶναι ἡ «θύρα» τῆς εἰσόδου εἰς τήν «ἀλήθειαν» καί τήν «γνῶσιν» τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Καί ἐάν δέν πιστεύσῃ τις εἰς τήν θεότητά του, δέν δύναται νά λάβῃ τήν «θείαν χάριν» (Ἰωάν. Α' 16-17, Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἐφεσ. Δ' 7, Γαλ. Β' 16 κ.ἄ.), ὡς καί τήν «*κοινωνίαν*» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἥτις πάντοτε συνεπέρχεται **φύσει,** λόγῳ τοῦ ἀδιαιρέτου καί τοῦ ἀμερίστου τῆς Θεότητος). Ἐπίσης δέ καί τά **εἰδικά** πνευματικά χαρίσματα, τά ὁποῖα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον δίδει εἰς τούς πιστούς (Α' Κορ. ΙΒ' 7-11), «κατά τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7).

β. «Τό Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης

Ἡ πνευματική σημασία τῆς αἱρετικῆς ὑπό τοῦ Πάπα

διεκδικήσεως «Πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς παγκόσμιον ἐπίπεδον ἀρκούντως, φρονοῦμεν, κατενοήθη ἐξ ὅσων ἐκτενῶς ἐν τῷ Α' κεφαλαίῳ ἀνεπτύξαμεν. Διά τῆς αἱρετικῆς καί βλασφήμου ταύτης δοξασίας καί τῶν ἐξ αὐτῆς προελθόντων πνευματικῶν ἐπακολούθων (ὡς τό «ἀλάθητον» τοῦ Πάπα καί ὁ ἀπολυταρχικός - μοναρχικός δεσποτισμός του ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς ὑπ' αὐτόν θρησκευτικῆς κοινωνίας), ὁ Παπισμός ἐξελίχθη, ὡς καί ἐν τοῖς προηγούμενοις εἴπομεν, εἰς ἀπολυταρχικόν - μοναρχικόν σύστημα μυστικιστικῆς κοσμοθεωρίας καί **διαστροφῆς** αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπεδείχθη **νέος Ρωμαϊκός ἐθνισμός (**paganismus) ὑπό πνευματικήν μεταμφίεσιν, ὅστις ἐδηλητηρίασε αὐτήν ταύτην τήν καρδίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφῄρεσε τήν μυστικήν ἐλευθερίαν ἐν Χριστῷ ἑκάστου μέλους αὐτῆς[187] καί ἀπέβη τό ἀναπόφευκτον καί **μοιραῖον** αἴτιον τοῦ εἰς ἑκατοντάδας ὅλας διαφόρων αἱρέσεων (τῶν διαμαρτυρομένων καί τῶν λοιπῶν παλαιοκαθολικῶν κλπ., τῶν ἀποσπασθέντων τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐκπτώσεως ἐκ τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καί τό ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τῆς δυνατότητος ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Αὐτήν.

Ἐπραγματοποίησε δέ οὕτω καί ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καί λεπτομερείᾳ ὅ,τι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀδίκως ὅλως ἔγραψε περί τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, ὅταν ἐκεῖνος ἔκαμε χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός». Εἶπε δηλαδή, ὅπως καί ὁ Ἑωσφόρος: «Ἀναβήσομαι εἰς τόν οὐρανόν καί θήσω τόν θρόνον μου ὑπεράνω τῶν ἀστέρων –ἤτοι τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καί ἐπισκόπων– καί γενήσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ».

---

187. +Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 86 καί ὑπ. 1, καί βιβλ. αὐτόθι. Τοιαύτη δέ εἶναι ἡ διαστροφή τῆς ἐννοίας της Ἐκκλησίας καί τῆς θέσεως τοῦ Πάπα ἐν αὐτῇ, ὥστε ὄχι μόνον οἱ λαϊκοί ἀλλά καί οἱ κληρικοί ὅλων τῶν βαθμῶν ἐμφανιζόμενοι ἐνώπιον τοῦ Πάπα γονυπετοῦν ἐνώπιόν του. Τήν θλιβεράν δέ ταύτην κατάστασιν οὐδόλως μετέβαλε (μᾶλλον δ' ἐπεκύρωσε) καί ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ.

Διότι οὐδέν ἄλλο σημαίνει ἡ **ἐκπροσώπησις** ἤ ἀντιπροσωπεία τοῦ Κυρίου ὑπό τοῦ Πάπα καί ὁ ἰσχυρισμός του ὅτι αὐτός ἀποτελεῖ «τήν ὁρατήν κεφαλήν τῆς Ἐκκλησίας»[188].

188. Πρβλ. και + Παν. Τρεμπέλα, «Δογματική» σελ. 327, ὑπ. 35. «Ἐφεσ. Δ' 15. Χρυσ. εἰς τήν πρός Ἐφεσ., ὁμιλ. 6 § 1, Μ· 62. 44. Καί τά νεώτερα συμβολικά βιβλία ἐντόνως ἐξαίρουσι τήν ἰδιότητα τοῦ Χριστοῦ ὡς μόνης **κεφαλῆς** τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ Κριτόπουλος (κεφ. κγ'), παρατηρεῖ, ὅτι «οὐδέποτε ἠκούσθη παρά τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἄνθρωπον θνητόν καί μυρίαις ἁμαρτίαις ἔνοχον **κεφαλήν** λέγεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος γάρ ἄνθρωπος ὤν, θανάτῳ ὑπόκειται, ἐν ὅσῳ δέ ἄλλος ἐκλεχθῇ εἰς διαδοχήν, ἀνάγκη τήν Ἐκκλησίαν ἀκέφαλον εἶναι. Ἀλλ' ὥσπερ σῶμα δίχα κεφαλῆς οὐδ' ἐν ριπῇ στῆναι δυνατόν, οὕτω τήν Ἐκκλησίαν δίχα τῆς προσηκούσης αὐτῇ κεφαλῆς μεῖναι κἄν ἐν βραχεῖ ἀδύνατον. Τοιγαροῦν ἀθανάτου κεφαλῆς χρεία τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα πάντοτε ζῶσα καί ἐνεργής ᾖ καθάπερ καί ἡ κεφαλή. Ἔτι τοιαύτης κεφαλῆς δεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐφ' ὑψηλοῦ καθημένη, καί μέντοι τεθεωμένη, δύναται ἄν τα πάντα ἐφορᾶν καί διευθύνειν πρός τό βέλτιον. Ἔστι δέ τοιαύτη κεφαλή τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὅς ἐστι κεφαλή πάντων, ἐξ Οὗ πᾶν σῶμα συναρμολογεῖται. Ἧς κεφαλῆς ζώσης διά παντός, συζῇ αὐτῇ καί ἡ Ἐκκλησία...». Παρόμοιως ὁ Δοσίθεος (ἐν ὅρῳ ι') προσθέτει: «Ἧς τίνος Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδή θνητός ἄνθρωπος καί ἀΐδιος κεφαλή εἶναι οὐ δύναται, Αὐτός ὁ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστός ἐστι κεφαλή, καί Αὐτός τούς οἰακας ἔχων ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήσει πηδαλιουχεῖ διά τῶν Ἁγ. Πατέρων. Ἐν πᾶσιν ὁμοφωνῶν ἀποφαίνεται καί ὁ Μογίλας (Α' 85) λέγων: «Μόνος ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, κατά τήν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου «...ὁ ἀνήρ ἐστί κεφαλή τῆς γυναικός, ὡς καί ὁ Χριστός κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας ...». Καί «...Αὐτός ἐστι ἡ κεφαλή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. «Ὅς ἐστιν ἀρχή.... ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτός πρωτεύων..». Ἐξηγεῖ ὡσαύτως πῶς ὁ Χριστός εἶναι καί **θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας, κατά τόν ἀπόστολον τόν λέγοντα «θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδείς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός». Καί ἄν λέγωνται καί οἱ ἀπόστολοι καί προφῆται θεμέλια τῆς πίστεως καί τῆς Ἐκκλησίας... δέν εἶναι οὗτοι ἁπλῶς καί **πρώτως** θεμέλια... μά κάτι δευτέρως... Διατί ὁ Χριστός δέν ἐθεμελίωσε τήν Ἐκκλησίαν του ἐπάνω εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τόν Ἑαυτόν Του... (Ι. Καρμίρη, ΙΙ σ. 560, 630 καί 752)». Ἀλλά προσέτι, ἕν πνευματικόν σῶμα ἀποτελοῦσα ἡ Ἐκκλησία («θριαμβεύσασα» ἐν οὐρανῷ, καί «στρατευόμενη» ἐπί τῆς γῆς) πῶς δύναται νά ἔχῃ δύο κεφαλάς; Παρά ταῦτα ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ 1870, ἀνανεοῦσα σωρείαν προηγουμένων ἀποφάσεων συνόδων τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δι'

Ὑπερφρονήσας ὅμως οὕτω καί βλασφημήσας κυριολεκτικῶς κατά τοῦ Θεοῦ, ἐστερήθη τῆς θείας χάριτος καί παρεδόθη εἰς «ἀδόκιμον νοῦν», εἰς «πνευματικόν σκοτισμόν». Ἐντεῦθεν αἱ σατανικαί κυριολεκτικῶς ἐνέργειαί του, τά ἀνήκουστα καί ἀπερίγραπτα ἐγκλήματά του, αἱ πλαστογραφίαι καί αἱ ποικίλαι **παραποιήσεις** καί **διαστροφαί** τῆς ἀληθείας διά τήν ἐπιβολήν ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς **ἀπολυταρχικῆς-μοναρχικῆς** πνευματικῆς ἐπικυριαρχίας του. Καί ἐκ τούτου αἱ τόσαι αἱρετικαί πλάναι καί κακοδοξίαι του, ἐξ ὧν αἱ μνημονευθεῖσαι ἤδη, ὡς καί ἡ ἑπομένη περί τοῦ «ἀλαθήτου», ἀποτελοῦσι πραγματικάς βλασφημίας κατά τοῦ Θεοῦ.

γ. Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης

Τό δόγμα τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα, ὅταν οὗτος ἀποφαίνεται ἀπό καθέδρας (ἤτοι ὅταν ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ λειτουργήματός του ὡς ὑπάτου ποιμένος καί διδασκάλου τῶν χριστιανῶν ὁρίζει διδασκαλίαν τινά), θεσπισθέν ὑπό τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τό 1870 ἀποτελεῖ ὡσαύτως, καθ' ἡμᾶς, πραγματικήν βλασφημίαν κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί κατά τῆς **ἐννοίας** τῆς Ἐκκλησίας[189]. Διότι ἀλάθητος εἶναι μόνον ὁ Θεός καί ἡ Ἐκκλησία, ἥν ἵδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ' 18), εἰς ἥν κατελθόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐσκήνωσε καί θά παραμείνῃ μέχρι «συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Πράξ. Β' 1-4 καί

ὧν ἐπεδιώχθη ἀπ' ἀρχῆς, καί ἐπετεύχθη προοδευτικῶς ὁ εὐνουχισμός, ἵνα μή εἴπωμεν ἡ νέκρωσις καί διαστροφή τῶν συνειδήσεων τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως, ἀπεφάνθη, σύν τοῖς ἄλλοις καί ὅτι: «...Ἐάν τις ἔλεγε, ὅτι ὁ Πέτρος –πρῶτος Πάπας καί ἐπίσκοπος Ρώμης – δέν ἐστέφθη ὑπό τοῦ Χριστοῦ πρίγκηψ τῶν ἀποστόλων (!) καί «ὁρατή κεφαλή τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας (καί ὅτι ὁμοία κεφαλή εἶναι βεβαίως ἔκτοτε καί μέχρι σήμερον καί ὁ ἑκάστοτε ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης), ἄς εἶναι ἀναθεματισμένος» (Πρβλ· Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἐργ., σελ. 12-13).

189. Περί τοῦ τρόπου, καθ' ὅν προητοιμάσθη εἰς τά παρασκήνια τοῦ Βατικανοῦ, ὑπό τοῦ τότε Πάπα Πίου τοῦ Θ' ἡ ὑπό τῆς περί ἧς συνόδου ψήφισις τοῦ ἀλαθήτου, ἰδέ καί Οὐρανίας Λαμπάκου «Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καί Παπισμός», σελ. 112.

Ἰωάν. ΙΔ΄ 16). Προκειμένου ὅθεν περί δογματικῶν διδασκαλιῶν ἤ ἀποφάσεων τῆς Ἐκκλησίας ἀφορωσῶν εἰς τήν πίστιν καί εἰς τό πνευματικόν καθόλου ἔργον αὐτῆς, ἀποφαίνεται κατ' ἀρχήν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί ἐκ παραλλήλου ἡ ὅλη Ἐκκλησία (κλῆρος καί λαός), ἐν ᾗ τοῦτο σκηνοῖ, διά τῆς συνοδικῆς πνευματικῆς διοικήσεώς της, ἥτις εἶναι ἀπό τῆς ἡμέρας τῆς συστάσεώς της «συνοδική-συλλογική». Διά τοῦτο ἐν τῇ πρώτῃ σχετικῇ ἀποφάσει τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῇ ἀναφερομένῃ εἰς τάς Πράξεις (ΙΕ΄ 28), τονίζεται ρητῶς «...ἔδοξε γάρ τῷ **Ἁγίῳ Πνεύματι** καί **ἡμῖν»,** ἤτοι πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν «ἀποστόλοις καί πρεσβυτέροις, **σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ»**. Καί διά τοῦτο ὡσαύτως ἐθεωρήθησαν ἀλάθητοι αἱ ἀποφάσεις τῶν **ἑπτά** Οἰκουμενικῶν συνόδων, οὐ μόνον διότι ἐξεπροσωπεῖτο ἐν αὐτοῖς τό ὅλον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διά τῆς συλλογικῆς διοικήσεως καί ἀντιπροσωπείας του, ἀλλά καί διότι **καθολική ὑπῆρξε καί ἡ συμμαρτυρία τῆς συνειδήσεως τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅλων τῶν πιστῶν** ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἐκεῖναι ἐλήφθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ[190].

Ἐναντίον ὅμως τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, (1870), ἀντετάχθη, κατ' ἀρχήν, ὡς προανεπτύξαμεν, ἡ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ **ἀντιπολίτευσις,** ἥτις, καταπολεμήσασα μέχρις ἐσχάτων τήν δογματοποίησιν τοῦ παπικοῦ ἀλαθήτου καί τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Παπισμοῦ, ἀπεσπάσθη τελικῶς τῆς Ρώμης καί ἀπετέλεσεν ἰδίαν θρησκευτικήν κοινωνίαν ὀνομασθεῖσαν «Παλαιοκαθολικήν»[191]. Οἱ ὀπαδοί τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τονίζουσιν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ὅτι ἡ πίστις εἰς τό **δόγμα** τοῦ Βατικανοῦ (1870), εἶναι οὐ μόνον καθ' ἑαυτήν **Ἐκκλησιαστικῶς, ἱστορικῶς** καί θεολογικῶς ἀπαράδεκτος, ἀλλά καί **τυπικῶς, νομικῶς,** ἀντικανονική, διότι αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου διεκόπησαν ἀποτόμως, σχεδόν βιαίως, ὑπό τοῦ Πάπα Πίου τήν 20ήν Ὀκτωβρίου 1870[192]. «Ὅταν λοιπόν εἰς

190. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 99-101.

191. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 94 ἑξ.

192. + Ἰωάν. Καλογήρου, αὐτόθι, σελ. 96-97.

τήν δικαίαν ταύτην διαφωνίαν σοβαρᾶς μερίδος τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ περί τοῦ «ἀλαθήτου τοῦ Πάπα» προστεθῇ ἡ ἀπόλυτος καταδίκη τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπό τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, νοεῖται πόσον ἀντίκειται αὕτη εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὡς πραγματική **βλασφημία** κατά τοῦ Θεοῦ.

Περιγράφων δέ ἐν λεπτομερείᾳ καί ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του (σελ. 286-300) τάς δραματικάς ὄντως σκηνάς, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατά τήν σύγκλησιν καί καθ' ὅλας τάς συνεδρίας τῆς συνόδου τοῦ 1870, ἰδίᾳ ὅμως κατά τήν λῆψιν τῆς περί τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα ἀποφάσεώς της, ἐν σελ. 295-297 ἐρωτᾷ:

«Ἦσαν ἀλάθητοι οἱ μολύναντες τόν ἐπισκοπικόν θρόνον τῆς Ρώμης ἐξώλεις ἄνδρες; Ἦτο λοιπόν ἀλάθητος Πάπας ὁ Ἀδριανός Ε' (1276), ὁ μηδέποτε χειροτονηθείς κἄν ἱερεύς; Ἀλάθητος ὁ ἀνύπαρκτος Δόμνος, ὅν ἀναφέρει τό Λατινικόν ἑορτολόγιον; Ὁ Ἰωάννης ΙΘ' (1003-9), ὁ κατά τήν αὐτήν ἡμέραν κοσμικός καί Πάπας; Ἀλάθητος ὁ Γρηγόριος ΙΒ', ὁ ἐκλεγείς τήν 30 Δεκεμβρίου 1406, ἀλλά τήν 5 Ἰουνίου 1409 καθαιρεθείς ἐν Πίζῃ, παραιτηθείς δέ μόλις τήν 4 Αὐγούστου 1415; Ἦτο ἀλάθητος ὁ Ἀλέξανδρος Ε' ἐκλεγείς τόν Ἰούνιον τοῦ 1409 καί δηλητηριασθείς τήν 3 Μαΐου 1410, ἤ ὁ Ἰωάννης ΙΒ' ἐκλεγείς τήν 17 Μαΐου 1410 καί τήν 29 Μαΐου 1415 καθαιρεθείς ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου; Ὁ Σίλβεστρος Γ', ἐκλεγείς τήν 22 Νοεμβρίου 1044 καί καθαιρεθείς τήν 10 Ἀπριλίου 1045, ὑπῆρξεν ἀλάθητος; Ὁ σιμωνιακῶς καταλαβών τόν Παπικόν θρόνον Γρηγόριος ΣΤ' καί ἀπομακρυνθείς μετά τινας μῆνας (Ἀπρίλιος 1045-20 Δεκεμβρίου 1045) ὑπῆρξεν ἀλάθητος; Ὁ Ὀνώριος Α', ὅστις ἀνεθεματίσθη ὑπό Οἰκουμενικῶν συνόδων καί ὑπό τῶν διαδόχων αὐτοῦ Παπῶν ὡς αἱρετικός; Ὁμοίως δέ ὁ ὡς αἱρετικός ἀναθεματισθείς Πάπας Βιργίλιος; Ἦσαν οὗτοι ἀλάθητοι;».

Ὡσαύτως ὁ αὐτός ἅγιος Νεκτάριος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 159-163, προσθέτει:

«... Ἀλλά τά πράγματα ἀποδεικνύουσι τούς ἀλαθήτους Πάπας ψευδομένους· διότι ὁ Πάπας Ζεφυρῖνος (τῷ 202), ἀνήρ αἰσχροκερδής, δωρολήπτης, φιλάργυρος..., ὑπέπεσεν εἰς τήν αἵρεσιν τοῦ Σμυρναίου Νοητοῦ. Ὁ Κάλλιστος διαδεχθείς αὐτόν ἐν ἔτει 220, ἀνήρ γόης, ἐν κακίᾳ ζήσας, πανοῦργος... μίξας τήν αἵρεσιν Κλεομένους, μαθητοῦ τοῦ Νοητοῦ καί Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου, ἑτέραν καινοτέραν αἵρεσιν συνέστησεν... Ὁ Μαρκελῖνος (τῷ 296) ἐλθών εἰς τόν ναόν τῆς Ἴσιδος καί τῆς Ἑστίας ἔθυσε τοῖς εἰδώλοις, ὡς μαρτυρεῖ ἄλλως τε καί ὁ Πάπας Δάμασος. Ὁ Λιβέριος... ὑπέγραψε λίβελλον αἱρετικῆς πίστεως καί καταδίκης τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου. Ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Φῆλιξ προεβλήθη εἰς τήν ἐπισκοπήν προστεθείς τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ. Ὁ Ἀναστάσιος Β΄ (τῷ 496) ὑπήρξε Νεστοριανῆς αἱρέσεως ὀπαδός... Ὁ Ὀνώριος Α΄ (τῷ 625) ὑπῆρξεν αἱρετικός μονοθελητής, καθ' οὗ τό ἀνάθεμα ἡ ἕκτη ἁγία Οἰκουμενική σύνοδος ἐξεφώνησεν. Ὁ Ἰωάννης ΙΑ΄ (1316) ἠκολούθει τήν τῶν χιλιαστῶν αἵρεσιν. Ὁ Ἰωάννης ΙΒ΄ (1410) ἀπεδείχθη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντίας μιαρώτατος αἱρετικός· Ὁ Εὐγένιος Δ΄ κατεκρίθη ὑπό τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου ὡς αἱρετικός καί ἀπεγυμνώθη τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὁ Λέων ὁ Γ΄ κατακρίνεται ὡς καταφρονητής καί αὐτῆς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας... Περί τοῦ Σεργίου τοῦ Γ΄ ὁ ἄγαν παπιστής Καρδινάλιος Βαρώνιος γράφει· (Χρον. 908, ἀριθ. Δ΄ καί Ε΄) «...τυραννικῇ βίᾳ τῆς Ἀρχιερατείας ἐπιβατεύσας, τόν βίον βδελυρώτατος... ἐξάγιστος, ἐκ τῆς Μαροισίας τῆς ἑταιρίδος Ἰωάννην δι' ἀθεμίτου μοιχείας ἀποτελῶν, ὑφ' ὅν Θεοδώρα, ἡ γεραιτέρα μαχλάς ἐπίσημος ἐπί τῆς πόλεως (ᾐσχύνθη εἰπεῖν, ἐπί τῆς Ἐκκλησίας) ἐμονάρχησεν. Ὁ νόθος οὗτος Ἰωάννης ἐπάπευσεν ὑπό τό ὄνομα Ἰωάννης ὁ Ι΄...».

Πάντες λοιπόν οἱ Πάπαι οὗτοι, ὡς καί ὁ Πάπας Ζώσιμος, ὁ κατά τόν Ε΄ αἰῶνα ἐπιδοκιμάσας αἱρετικήν ὁμολογίαν ἀρνουμένην τήν προπατορικήν ἁμαρτίαν[193], ὡσαύτως δέ πάντες

193. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 306.

οἱ λοιποί ἔκφυλοι καί ἐξώλεις ἄνδρες, ὧν τινές, ὡς ὁ Πῖος Δ΄ ἀπέθανον καί εἰς ἀγκάλας γυναικῶν…[194] ἦσαν, κατά τόν Παπισμόν, οἱ «τοποτηρηταί καί ἐκπρόσωποι τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, οἱ **διανομεῖς** τῆς **θείας χάριτος, αἱ ὁραταί κεφαλαί** τῆς Ἐκκλησίας… (ὁποῖαι ὄντως κεφαλαί!), καί ἀπό καθέδρας ἀποφαινόμενοι, «ἀλάθητοι»! Διότι[195] τάς ἰδιότητας τοῦ «ἀλαθήτου» κλπ. δέν εἶναι δυνατόν νά θεωρήσωμεν ὡς παρασχεθείσας εἰς τόν Πάπαν Ρώμης διά τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βατικανοῦ τό 1870, ὅτε δέον νά ἀναγνωρισθῇ ἡ σύνοδος ὡς ἀνωτέρα καί πάλιν τοῦ Πάπα· ἄλλως τε καί ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν ὅτι τάς ἰδιότητας ταύτας ἔχει ὁ Πάπας «θείᾳ χάριτι», ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἑπομένως ἔδει νά τάς ἔχωσι πάντες οἱ Πάπαι, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει των, κατά πνευματικήν **κληρονομικήν διαδοχήν**!

δ. Ὁ μοναρχικός καί ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης

Μετά τήν ἐπί τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐπιβολήν τοῦ ἐπαράτου «πρωτείου ἐξουσίας» τοῦ Πάπα, ἐγένετο οὗτος ἀπόλυτος κυρίαρχος αὐτῆς (κλήρου καί λαοῦ), οἱ δέ κληρικοί, ἀνώτεροι καί κατώτεροι, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, προσκυνοῦσιν αὐτόν εἰδωλολατρικῶς, παρά τήν σχετικήν ρητήν ἀπαγόρευσιν τῆς Γραφῆς (Ματθ. Δ΄ 10 κ.ἄ.). Μετέβαλεν

194. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 162.

195. Πρβλ. καί + Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., 30-39, ἔνθα εἰς τόν κατάλογον τῶν τόσων «*ἀλαθήτων*» (!) Παπῶν προστίθενται καί οἱ: a. Γελάσιος, ὅστις ἠκολούθει αἱρετικάς δοξασίας ἐπί τοῦ δόγματος τῆς θείας εὐχαριστίας, b. Σίξτος ὁ Ε΄, ὅστις ἐκυκλοφόρησε ἔκδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, «διωρθωμένην ἐξ ἰδίας αὐτοῦ χειρός...», ἥτις ἦτο πλήρης πλανῶν παντός εἴδους, c. Οὐρβανός ὁ 8ος, ὅστις κατεδίκασεν ὡς αἱρετικήν τήν θεωρίαν τοῦ Γαλιλαίου «ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περί τόν ἥλιον», d. Ζαχαρίας, ὅστις ἀπηγόρευσεν ἐπί ποινῇ ἀναθέματος νά πιστεύουν οἱ χριστιανοί, «ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη» καί e. Πῖος ὁ Β΄, ὅστις εἰδοποίησε φιλικῶς τόν βασιλέα Κάρολον τόν 7ον τῆς Γαλλίας «νά μή πιστεύῃ εἰς ὅ,τι λέγουν οἱ Πάπαι, διότι τάς περισσοτέρας φοράς ὁμιλοῦσιν ἀπό πάθος ἤ συμφέρον».

οὕτως ὁ Παπισμός τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν καί τυραννίαν, εἰς καθαρόν «Παποκαισαρισμόν»[196].

ε. Αἱ ἀξιομισθίαι τῶν ἁγίων. «Τά ὑπέρτακτα ἔργα»

Διά τῆς αἱρετικῆς ταύτης δοξασίας ἡ Παπική Κοινότης διετύπωσε καί παρεδέχθη τήν παράδοξον διδασκαλίαν, κατά τήν ὁποῖαν αἱ ἀγαθαί πράξεις διαφόρων ἁγίων καί τῆς Θεοτόκου ἐξήρκεσαν διά τήν σωτηρίαν των καί ἐπερίσσευσαν (!), τά δέ **περισσεύματα** τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἁγίων αὐτῶν τά ἔχει καί τά διαχειρίζεται (!) ὁ Πάπας, ὁ ὁποῖος δύναται νά τά χρησιμοποιῇ κατά βούλησιν! Οὕτω λοιπόν ὁ Πάπας χρησιμοποιῶν ἔργα ἄλλων σώζει ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ὑστέρησαν εἰς ἔργα ἤ ἀπέθανον ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἤ δέν ἐπρόφθασαν νά ἐκτίσουν ὅλας τάς ποινάς τάς ἐπιβληθείσας εἰς αὐτούς κατά τήν ἐξομολόγησιν. Ἡ διδασκαλία ὅμως αὕτη δέν ἔχει ἴχνος

196. Κατά τήν διδασκαλίαν τοῦ Παπισμοῦ, ἡ χριστιανική Ἐκκλησία εἶναι μία «μοναρχία ἀπόλυτος», τῆς ὁποίας μονάρχης εἶναι ὁ Πάπας, ὅστις καί ὡς τοιοῦτος ἐνεργεῖ. Εἰς τήν μοναρχίαν ταύτην συνίσταται ἡ ὅλη δύναμις καί ἡ σταθερότης τῆς Ἐκκλησίας (!), ἥτις δέν δύναται νά ὑπάρξῃ ἄνευ αὐτῆς. Ὁ Χριστιανισμός στηρίζεται καθ' ὁλοκληρίαν ἐπί τῆς βάσεως τοῦ Παπισμοῦ, ὅστις εἶναι «τό σημαντικώτερον αὐτοῦ στοιχεῖον, τό ἄθροισμα καί ἡ οὐσία του!». Ἡ μοναρχική ἐξουσία τοῦ Πάπα «ὡς ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ» καί «κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας», ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου, ἀλανθάστου διδασκάλου τῆς πίστεως, ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ ἐπί τῆς γῆς, ποιμένος ποιμένων, ἄκρου ἀρχιερέως κλπ., εἶναι ἀπολύτως ἐξουσιαστική, εἰς πᾶσαν στιγμήν ἐκτελεστή καί ἐκτείνεται «θείῳ δικαίῳ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης. Κατά δέ τόν καρδινάλιον Ζαμπαρέλλα, «ἐάν ὁ Θεός καί ὁ Πάπας εὑρεθῶσιν εἰς μίαν σύνοδον, ὁ Πάπας δύναται νά πράξῃ ἐκεῖ περίπου πᾶν ὅ,τι ὁ Θεός(!) ὁ Πάπας ὅμως δύναται νά πράξῃ καί... παρανομίας(!) καί κατά τοῦτο εἶναί τι **πλέον ἤ** Θεός (πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., σελ. 19-28 καί βιβλ. αὐτόθι). Ὡσαύτως ἐν σελ. 87 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἀναγράφονται ὑπό τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἐπί λέξει τά ἑξῆς: «...δέν ἤθελον πλέον νά ἐμμένω εἰς τούς κόλπους ἑνός **ψευδοῦς** Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξεμεταλλεύετο τό Εὐαγγέλιον, διά τήν ὑπηρεσίαν τῶν ἰμπεριαλιστικῶν σκοπῶν τοῦ Καισαροπαπισμοῦ».

βάσεως εἰς τάς ἁγίας Γραφάς[197], μειώνει τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ εἰς τήν ἐξιλαστήριον θυσίαν αὐτοῦ διά τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί καθιστᾷ τόν Πάπαν ἕνα εἶδος πνευματικοῦ τραπεζίτου, ὁ ὁποῖος χαρίζει ἤ μᾶλλον δανείζει, ἄν δέν πωλῇ, πνευματικά κεφάλαια... κατά βούλησιν. Διά νά ἐννοήσῃ κανείς πόσον ὑλόφρων, ἀλλά καί πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία αὕτη καί ἀντιγραφική, ἄς ἴδῃ τήν ρῆσιν τοῦ Σωτῆρος «περί ἀχρείων δούλων» (Λουκ. ΙΖ΄ 10) κι ἄς σκεφθῇ ἄν εἶναι δυνατόν γραφικῶς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι **δέν μετενόησαν εἰλικρινῶς,** νά σωθοῦν χωρίς ἀληθῆ μετάνοιαν ἤ μεταθανατίως διά τῶν ἔργων τά ὁποῖα ἔπραξαν ἄλλοι. Πῶς εἶναι δυνατόν ἕνας ἁμαρτωλός νά συγχωρηθῇ χωρίς μετάνοιαν μέ μόνον ἕν παπικόν συγχωροχάρτιον, δηλ. πιστοποιητικόν ὅτι ὁ Πάπας ἔκαμε δι' αὐτόν χρῆσιν ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἁγίων![198].

στ. Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος

Καί διά τήν αἱρετικήν ταύτην κακοδοξίαν τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ἐν τῷ ὑπό τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντι κατά τό ἔτος 1958 μικρῷ τεύχει ὑπό τόν τίτλον «Ὁ Παπισμός καί ἡ Οὐνία», σελ. 12-13, ἀναγράφονται τά ἀκόλουθα:

---

197. Ἀντίκειται μάλιστα καί αὕτη εἰς τήν ρητήν διακήρυξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Β΄ πρός Κορ. Ε΄ 10), καθ' ἥν, «...τούς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τά διά τοῦ σώματος, πρός ἅ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν».

198. Παρέλκει, φρονοῦμεν, νά παρατηρήσωμεν, ὅτι καί ἡ πονηρά αὕτη κακοδοξία ἐπενοήθη ὑπό τοῦ Παπισμοῦ πρός ἐξαπάτησιν τῶν ἀφελῶν καί πρός χρηματισμόν, διά τῆς παροχῆς τῶν περιφήμων «συγχωροχαρτίων». Διά τοιούτων δ' ὡς ἐπί τό πολύ μέσων συνεκεντρώθησαν οἱ ἀμύθητοι θησαυροί τοῦ Βατικανοῦ, οἱ διά μέσου τῶν αἰώνων καί μέχρι σήμερον διατιθέμενοι κατά τό πλεῖστον πρός προσηλυτισμόν καί σκοπούς ἐν γένει προπαγανδιστικούς.

«Εἰς τήν Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας ἡ μετάνοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον καί πρᾶξις, κατά τήν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συναισθανθείς τάς ἁμαρτίας του μετανοεῖ εἰλικρινῶς καί συντρίβεται, προσέρχεται εἰς τόν πνευματικόν πατέρα, ἐξομολογεῖται τά σφάλματά του καί λαμβάνει τήν συγχώρησιν διά τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον διοχετεύεται εἰς τόν μετανοοῦντα διά τῆς εὐχῆς καί τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως. Ἀλλ' εἰς τήν Παπικήν Ἐκκλησίαν ὁ μετανοῶν ἁμαρτωλός, ὅταν ἐξομολογῆται, δικάζεται ὑπό τοῦ ἱερέως καί ἐπιβάλλονται αὐτῷ διάφορα ἐπιτίμια μέ ποινικόν χαρακτῆρα, διά νά ἐξιλεωθῇ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ διά τά παραπτώματά του. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀντίθετον πρός τό Εὐαγγέλιον, ὅπου βλέπομεν τόν Κύριον οὐχί νά δικάζῃ, ἀλλά νά ἐλεῇ καί νά συγχωρῇ τούς ἁμαρτωλούς μετανοοῦντας, λέγων πρός αὐτούς· «Πορεύου καί μηκέτι ἁμάρτανε», καί «Οὐ γάρ ἦλθον ἵνα κρίνῳ τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τόν κόσμον». (Ἰωάν. Η' 11 καί ΙΒ' 47). Τό ἴδιον ἔκαμε καί διά τόν ληστήν ἐπί τοῦ σταυροῦ, ἀπαντήσας εἰς τό «μνήσθητί μου, Κύριε...» διά τῶν λόγων «...σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Τά ἐπιτίμια τά χρησιμοποιοῦμεν βεβαίως καί εἰς τήν Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας, ἀλλ' οὐχί διά νά ἐξιλεωθῶμεν καί ἱκανοποιήσωμεν τήν θείαν δικαιοσύνην. Τά ἐπιτίμια δι' ἡμᾶς εἶναι παιδαγωγικά μέσα, τά ὁποῖα βοηθοῦν εἰς τήν συνήθειαν τῆς ἀρετῆς, μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπό τάς συνηθείας τῆς ἁμαρτίας καί μᾶς ἐνισχύουν εἰς τήν πνευματικήν τελειοποίησίν μας. Πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία περί ἱκανοποιήσεως ὑπό τοῦ ἁμαρτωλοῦ τῆς θείας δικαιοσύνης, καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς τό ὁποῖον ὁδηγεῖ, προκειμένου περί ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μετανοεῖ καί ἐξομολογεῖται τάς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του. Ἐρωτῶμεν λοιπόν: Τί θά γίνῃ ἕνας αὐτῆς τῆς περιπτώσεως ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δέν διαθέτει χρόνον διά νά ἱκανοποιήσῃ τήν θείαν δικαίοσύνην;[199]».

199. Ἐξ αἰτίας τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἀδιεξόδου ἐφεῦρεν ὁ Παπι-

ζ. Τό καθαρτήριον πῦρ

Κατά τήν κακοδοξίαν ταύτην τοῦ Παπισμοῦ, ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀποβιώσαντος μέν ἐν τῇ ἀγάπῃ καί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐξ ἀμελείας ὅμως εἴτε ἐλλείψει χρόνου μή δυνηθέντος νά ἱκανοποιήσῃ ἤ νά ὁλοκληρώσῃ τήν ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης, διέρχεται ἀπό τό καθαρτήριον πῦρ, ὅπου καθαρίζεται ἀπό τάς ἁμαρτίας καί ἀκολούθως εἰσέρχεται εἰς τόν παράδεισον. Τό καθαρτήριον πῦρ εἶναι **εἶδος** κολάσεως μέ δύο εἰδῶν τιμωρίας, ἤτοι «τῆς στερήσεως τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ» καί τῆς «τιμωρίας τῶν αἰσθήσεων», μέ μόνην τήν διαφοράν ὅτι κάποτε αὗται θά λάβωσι τέλος. Ὁ χρόνος δέ τῆς ἐν αὐτῷ παραμονῆς τῶν ψυχῶν (ἀνάλογος πάντοτε πρός τό μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων) δύναται νά συντομευθῇ διά τῶν προσευχῶν τῶν ζώντων καί ἰδίᾳ διά τοῦ περιφήμου δικαιώματος τοῦ Παπισμοῦ τῆς Jure derogatio παρεχομένης ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν **ἀξιομισθιῶν** τῶν ἁγίων, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Καί ἡ διδασκαλία αὕτη οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς στηρίζεται. Ἀντίκειται δέ προδήλως καί εἰς σχετικήν ρητήν καί σαφῆ μαρτυρίαν της, καθ' ἥν ὁ λῃστής ἅμα τῇ μετανοίᾳ του καί χωρίς ἐξιλαστηρίου τινός ἔργου, πλήν βεβαίως τοῦ ἐξιλαστηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ, εἰσῆλθε ἀπό τοῦ σταυροῦ εἰς τόν παράδεισον (Λουκ. ΚΓ΄ 43, πρβλ καί Ἰωάν. Ε΄ 29), ὡς καί εἰς τήν σαφῆ σχετικήν διδασκαλίαν τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, καθ' ἥν, ὡς τονίζει καί ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἐν τῇ «Μελέτῃ περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», Ἀθῆναι 1901, σελ. 168-169, «οὐδεμία ὑπάρχει μεσάζουσα τάξις μετά θάνατον μεταξύ μεταβαινόντων εἰς τούς Οὐρανούς καί καταβαινόντων εἰς Ἅιδην...».

σμός τό «καθαρτήριον πῦρ». Καί ἐν τῇ αἱρετικῇ ὅμως ταύτῃ κακοδοξίᾳ, τῆς ὑπό τοῦ ἁμαρτωλοῦ δηλ. ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι ἔκδηλος ἡ βασική διαφορά τῶν περί Ἐκκλησίας ἀντιλήψεων τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καί τοῦ Παπισμοῦ, ἤτοι τῆς «καθολικῆς πνευματικῆς», ἥν ἐκπροσωπεῖ ἡ Ὀρθοδοξία, καί τῆς «νομικῆς», δικανικῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, ἥν ἐκπροσωπεῖ ὁ Παπισμός (πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 92).

η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου

Ὁ Παπισμός ἐθέσπισεν ἐπίσης κατά τό 1854 ἐπί Πάπα Πίου Θ' τό ἄγνωστον μέχρι τότε εἰς τήν Ἐκκλησίαν δόγμα «τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεομήτορος». Κατ' αὐτό ἡ Θεομήτωρ ἐγεννήθη ἄνευ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία παραδέχεται ὅτι ἀσπίλως συνελήφθη μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἄνθρωπος – διότι ἡ σύλληψις ἐγένετο διά «Πνεύματος Ἁγίου». Πῶς δέ εἶναι δυνατόν νά εἶναι ἄσπιλος καί ἡ σύλληψις τῆς Θεοτόκου, ἐφόσον αὕτη ἐγεννήθη φυσιολογικῶς καί ὑπό γονέων βεβαρημένων ὑπό τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, τοῦ ὁποίου αὕτη ἀπηλλάγη ἅμα τῇ ἐπ' αὐτήν «ἐπελεύσει» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῇ συνακολουθησάσῃ ἐνανθρωπήσει ἐν αὐτῇ τοῦ Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ;

θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος

Ὡσαύτως ἐθέσπισεν ὁ Παπισμός δι' ἀποφάσεως τοῦ Πάπα Πίου ΙΒ' τό ἔτος 1950 τό δόγμα τῆς ἐνσωμάτου εἰς τούς οὐρανούς ἀναλήψεως τῆς Θεομήτορος, ὅπερ ἐπίσης εἶναι ἄγνωστον εἰς τήν Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν[200]. Διότι πιστεύει βεβαίως καί αὕτη ἐπί τῇ βάσει τῆς Ἱ. Παραδόσεως ὅτι καί τό ἄχραντον σῶμα τῆς Παναγίας Μητρός δέν διελύθη μετά τόν θάνατον καί τήν ταφήν του, ἀλλά **μετηλλάγη - ἀφθαρτοποιήθηκε,** καί ὅτι ἐνωθέν καί αὖθις μετά τῆς ψυχῆς τῆς Θεομήτορος ἀνελήφθη μετά τήν ταφήν του εἰς τούς οὐρανούς. Ἡ τοιαύτη ὅμως πίστις τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀσχέτως τοῦ ὅτι δέν ἐθεσπίσθη εἰς **δόγμα** ὑπό τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων, δέν ἀποτελεῖ **κυριολεκτικήν** ἀνάληψιν ὁμοίαν μέ τήν τοῦ Κυρίου ἤ τοῦ προφήτου Ἠλιού, ἐφόσον ἐγένετο **μυστηριωδῶς ἡ μεταλλαγή** τοῦ ἀχράντου σώματος τῆς Παναγίας μητρός καί ἡ ἕνωσίς του μετά τῆς προεκδημησάσης ψυχῆς της μετά τήν κανονικήν αὐτοῦ ταφήν.

200. Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 103.

ι. Ἡ ἀντικανονική χειροτονία καί ὕψωσις τοῦ κλήρου

Διά τῆς κακοδοξίας του ταύτης ὁ Παπισμός τελεῖ τάς χειροτονίας διά **«χρίσματος»,** ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία τελεῖ ταύτας δι' ἐπιθέσεως τῆς χειρός τοῦ ἐπισκόπου ἐπί τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἱερέως ἤ διακόνου καί τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐπί τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἐπισκόπου, ἀπέδωκε δέ εἰς τό ἱερατεῖον τοῦ Παπισμοῦ πνευματικάς ἰδιότητας καί δυνάμεις ἀνωτέρας τῆς δοθείσης αὐτῷ χάριτος, «κατά τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7), ἀγνώστους εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί ξένας πρός τό πνεῦμα αὐτῆς. Οὕτως, ἐνῷ ἀνέκαθεν τό Ἱερατεῖον ἐτέλει τά μυστήρια ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καί διά τῆς θείας χάριτος, δι' ἧς εἶναι περιβεβλημένον, εἰς τόν Παπισμόν ἡ δύναμις ὡρισμένων μυστηρίων, καί δή τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς Ἐξομολογήσεως, ἐξαρτᾶται οὐχί ἐκ τῆς θείας χάριτος ἀλλ' ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἱερέως. «Ἐγώ σέ βαπτίζω», «ἐγώ σέ χρίω», «ἐγώ σέ συγχωρῶ» λέγει ὁ παπικός ἱερεύς τελῶν τά μυστήρια. Ἀντιθέτως, εἰς τήν Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν ὁ ἱερεύς ἐνεργεῖ ἐξ ὀνόματος τῆς θείας χάριτος, λέγων: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ», «χρίεται, στέφεται, μεταλαμβάνει κλπ.».

ια. Τό Βάπτισμα

Καί τόν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας καθιερωθέντα τρόπον τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος διά τριττῆς καταδύσεως μετέτρεψεν ὁ Παπισμός εἰς ἁπλοῦν «ραντισμόν», ἐνῷ βαπτίζω εἰς τό ὕδωρ σημαίνει «βυθίζω». Αὐτός ὁ Κύριος βαπτισθείς εἰς τόν Ἰορδάνην κατῆλθε, δηλαδή ἐβυθίσθη εἰς τό ὕδωρ· «καί εὐθύς ἀνέβη ἀπό τοῦ ὕδατος» (Ματθ. Γ' 16). Τό Βάπτισμα συμβολίζει τήν «ταφήν» τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου (βύθισμα ἐν τῷ ὕδατι) καί ἀνάστασιν - **ἀνάδυσιν** τοῦ «νέου» (Ρωμ. ΣΤ' 4 κ.ἄ.). Τά ἀρχαῖα δέ **βαπτιστήρια** τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀπολύτως ὅτι τό Βάπτισμα ἀπ' ἀρχῆς ἦτο **βύθισμα** εἰς τό ὕδωρ καί οὐχί «*ράντισμα*». Ἀλλά βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις καί ὄχι Ἐκκλησία, δεν ὑπάρχει μυστήριον Βαπτίσματος εἰς αὐτόν.

ιβ. Τό Χρῖσμα

Ἀπό τῶν πρώτων ἐπίσης χρόνων τῆς Ἐκκλησίας ἠκολούθει μετά τό βάπτισμα τό «Χρῖσμα», δι' οὗ ἐχρίετο ὁ βαπτιζόμενος μέ τό «ἅγιον μῦρον». Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπό πολλῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ὁ δέ Τερτυλλιανός (τέλος Β' αἰῶνος) εἰς τό «περί Βαπτίσματος» σύγγραμμά του γράφει: «Ἐξερχόμενοι τῆς σωτηριώδους κολυμβήθρας λαμβάνομεν τό ἅγιον Χρῖσμα κατά τήν ἀρχαίαν τάξιν». Ἀλλ' ὁ Παπισμός ἐχώρισε τό Χρῖσμα ἀπό τό Βάπτισμα καί τά βαπτιζόμενα παιδία λαμβάνουσι τό Χρῖσμα μόνον ὅταν φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν ἑπτά ἐτῶν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου. Τοιουτοτρόπως τά παιδία δέν δύνανται νά μεταλαμβάνωσι τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρό τοῦ Χρίσματος καί τά ἀποθνήσκοντα προηγουμένως μένουσιν ἀκοινώνητα. Ἀλλά βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις, οὔτε μυστήριον Χρίσματος οὔτε μυστήριον Θείας Κοινωνίας ἔχει.

ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία

Ὁ Παπισμός ἐστέρησεν ὅλως αὐθαιρέτως τούς λαϊκούς τῆς μεταλήψεως **τοῦ αἵματος** τοῦ Κυρίου κατά τήν Θείαν Κοινωνίαν μεταδίδων μόνον **σῶμα.** Ἀντί δηλαδή νά δίδεται καί εἰς τούς λαϊκούς σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, δίδεται μόνον **σῶμα,** μάλιστα δέ οὐχί ὑπό τήν μορφήν ἄρτου ἀλλ' **ὄστιας** δηλαδή βιομηχανοποιημένον **ἄζυμον,** ἀπαγορευομένης εἰς τούς λαϊκούς πιστούς τῆς «κοινωνίας» ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, ἐξ οὗ μεταλαμβάνουσι μόνον οἱ κληρικοί. Ἐπίσης ἀπηγόρευσεν, ὡς προείπομεν, τήν μετάδοσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τά νήπια καί τά παιδία μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 7ου ἔτους, παρά τάς σχετικάς κατηγορηματικάς μαρτυρίας καί ἐντολάς τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΚΣΤ' 26-29, Ἰωάν. ΣΤ' 53-58, Α' Κορ., Ι' 16 καί ΙΑ' 23-30), ὡς καί γνώμας διακεκριμένων Ἐκκλησ. πατέρων καί συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας[201]. Ἀλλ'

201. Παρεσύρθη δέ καί εἰς τήν περί «ἀζύμων» πλάνην του ὁ Παπι-

ὡς εἴπομεν, ὡς Αἵρεσις ὁ Παπισμός δεν ἔχει μυστήριον Θείας Κοινωνίας· Στερεῖται τῆς Θείας Χάριτος ὡς ἀποκοπείς τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί οὐδεμία μεταβολή τῶν δώρων γίνεται ἐν αὐτῷ. Ὁμιλοῦντες περί σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τόν Παπισμόν, ὁμιλοῦμεν οὕτω κατά τήν ὑπόληψιν τῶν ἰδίων τῶν Παπικῶν.

ιδ. Τό Εὐχέλαιον

Τό μυστήριον τοῦ εὐχελαίου τελοῦσε ἀθέσμως ἐπίσης ὁ Παπισμός μόνον εἰς τούς ἡλικιωμένους μελλοθανάτους ἀπαγορεύων νά τελῆται τοῦτο εἰς τά παιδία καί παρέχων αὐτό ὡς τελευταῖον ἐφόδιον, παρά τήν ρητήν προτροπήν τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ὅπως τελῆται τοῦτο **εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν** (Ἰακ. Καθ. Ἐπιστ. Ε΄ 14-15), τήν σχετικήν, ὡσαύτως, μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγ. Μάρκου (ΣΤ΄ 13), ὡς ἐπίσης καί τάς σαφεῖς μαρτυρίας διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καί συγγραφέων ὡς Ὡριγ. Ὁμ. Β΄ 4, Ἰωάν. Χρυσοστόμου «περί ἱερωσύνης». Σήμερον ὅμως ἔχει διαφοροποιηθεῖ σχετικῶς καί μεταδίδει τό εὐχέλαιον καί εἰς ἀσθενεῖς.

ιε. Ὁ Δικανισμός, τό προπατορικόν ἁμάρτημα, ἡ Σχολαστική Θεολογία, ἡ κτιστή χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ

Ἡ δεινοτέρα ὕβρις κατά τοῦ τρισαγίου Θεοῦ ὑπό τοῦ Παπισμοῦ εἶναι ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτόν πνεύματος δικανισμοῦ καί ἀνθρωπίνων παθῶν. Συγκεκριμένως:

σμός ἐκ παρερμηνείας τοῦ χωρίου τῆς Γραφῆς «ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τό Πάσχα» (Λουκ. ΚΒ΄ 7). Ἀλλ' ἡ ἑσπέρα τῆς Μ. Πέμπτης, μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἐλέγετο «ἡμέρα ἀζύμων» οὐχί διότι ἔτρωγον οἱ Ἰουδαίοι ἄζυμα, ἀλλά διότι **ἡτοίμαζον** τά ἄζυμα, τά ὁποῖα ἔτρωγον μαζί μέ τόν ψητόν ἀμνόν τήν ἑπομένην ἑσπέραν. Συνεπῶς ὁ Κύριος δέν ἐχρησιμοποίησεν κατά τόν Μυστικόν Δεῖπνον ἄζυμα, ἀλλ' **ἄρτον,** ὡς ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι σχετικοῖς χωρίοις τῆς Γραφῆς. Οὐδαμοῦ δέ τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς παραδόσεως τῶν Ἰουδαίων, τά ἄζυμα λέγονται ἄρτος (πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 85-92).

Μετεβλήθη, ἀνθρωποπαθῶς, ὁ Θεός τῆς ἀπείρου «ἀγάπης» καί τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης», ὁ «μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ...» (Ἰεζεκ. 1Η' 23 κ.ἄ.) ὁ Θεός, «τοῦ ἀπείρου ἐλέους (Λουκ. Α' 78 κ.ἄ.) καί τῶν ἀπείρων οἰκτιρμῶν καί πάσης παρακλήσεως (Β' πρός Κορ. Α' 3), ὁ ἀπαθής καί «μακάριος» καί «ἀπείραστος κακῶν» (Ἰακώβ. Α' 13 κ. ἄ.), εἰς Θεόν ἐγωπαθῆ, παθητόν καί ἀνοικτίρμονα, προσβαλλόμενον ἀπό τά μηδαμινά, τά ἀπειροελάχιστα κτίσματά του, καί, κατά τήν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀξιοῦντα ἱκανοποιήσεις παρ' αὐτῶν! Εἰς Θεόν ὅμως προσέτι οὐχί μόνον αἱμοχαρῆ καί αἱμοδιψῆ ἀλλά – καί τό τραγικώτερον – καί... ἐγκληματίαν καί... ἄδικον, ... ἀξιοῦντα πρός ἱκανοποίησίν του τήν θυσίαν ἀπολύτως ἀθῴου θύματος (ὅπως ὁ θεός Μολόχ, ὁ θεός τοῦ Ἰσλάμ καί οἱ ἄλλοι θεοί τῶν ἀγρίων), καί οὕτως οὐχί ἁπλῶς παραβιάζοντα..., ἀλλ' ἀνατρέποντα κυριολεκτικῶς αὐτήν ταύτην τήν δικαιοσύνην του, εἶναι εὐλόγως, φρονοῦμεν, ἡ τραγικωτέρα ὕβρις τήν ὁποίαν ὁ Παπισμός ἐκφέρει κατά τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀλλά καί ἡ γενεσιουργός αἰτία τῶν ἐν τῇ Δύσει κινημάτων ἀθεϊσμοῦ καί μηδενισμοῦ, ἐξ ἀντιδράσεως εἰς τόν «σαδιστήν Θεόν» τοῦ Παπισμοῦ τόν ἐπευλογοῦντα τάς πυράς τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καί τά ἀναρίθμητα ἐγκλήματα τῶν «Σταυροφοριῶν».

Ὁ μακαριστός Καθηγητής Πρωτοπρ. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Τό Προπατορικόν ἁμάρτημα», ἔκδοσις Θεσσαλονίκη 1958, ἀναφέρει σύν ἄλλοις τά κάτωθι ἀποδεικνύοντα πληρέστατα τάς ἐν τῇ παρούσῃ παραγράφῳ δεινάς πτώσεις του Παπισμοῦ.

Σελ. 12. «....Ἡ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατοῦσα περί ἀπολυτρώσεως διδασκαλία εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ περί ἱκανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου, ἡ ὁποία δέν **προϋποθέτει ὡς ἀναγκαίαν** τήν συνεχῆ καί ἀδιάκοπον κοινωνίαν καί παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σώμασι τῶν πεφωτισμένων· ὅπου δέ ἡ προϋπόθεσις αὕτη διά βιβλικούς λόγους ἀπαντᾶται, εἶναι δευτερευούσης σημασίας. Ἐφόσον διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἱκανοποιεῖται ἡ θεία δικαιοσύνη, δέν

ὑπάρχει πλέον οὐσιαστική ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς καί πραγματικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίας αὐτοῦ πρός σωτηρίαν τῶν πιστῶν...».

Σελ. 13. «...Ἐπειδή ὅμως εἶχον κληρονομήσει ἀπό τήν Λατινικήν παράδοσιν τήν δικανικήν ἄποψιν τοῦ Αὐγουστίνου, καθ' ἥν ἡ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἐπικράτησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο διά τῆς ὑπό τῆς θείας δικαιοσύνης ἐνοχοποιήσεως καί τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτομάτως περιεπλάκησαν εἰς τάς ἀκάνθας τοῦ προβλήματος περί ἀπολύτου προορισμοῦ...».

Σελ. 15, ὑποσ. 3. «Κατά τάς προϋποθέσεις τῆς Χριστολογίας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σωστική χάρις εἶναι ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί διά τούς μετέχοντας τῆς σωτηρίας ἔχει πηγήν (χωρίς ποτέ νά χωρίζεται τῆς πηγῆς) μόνον τόν ἀναστάντα Θεάνθρωπον... Ἀντιθέτως ἡ Χριστολογία τῆς Δύσεως βασίζεται κυρίως ἐπί τῆς δικανικῆς περί ἱκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, κατά τήν ὁποίαν, ἐν συναρτήσει πρός τάς περί Θεοῦ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἡ θεία χάρις δύναται νά κατέλθῃ πρός τούς πιστούς μόνον ὡς **κτίσμα**, ἐάν εἶναι πραγματική (Ρωμαιοκαθολικοί) ἤ ὡς ἁπλῶς μία διανοητική διάθεσις, μή ὑπάρχουσα δ' ἐκτός τῆς θείας οὐσίας... (Προτεστάνται...)».

Σελ. 16. «Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν περί κτιστῆς χάριτος ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περί ἀπολυτρώσεως, ἀλλά καί εἰς αἱρετικήν διδασκαλίαν περί Θεοῦ. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες διδάσκουν τήν ἄνευ διαστάσεως διάκρισιν ἀκτίστου θείας οὐσίας καί ἀκτίστου θείας ἐνεργείας καί πιστεύουν, ὅτι οἱ ἄξιοι μετέχουν μόνον τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ θεία οὐσία εἶναι ἀμέθεκτος. Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοί ἐν γένει ταυτίζουν τήν ἄκτιστον οὐσίαν καί τήν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Θεός εἶναι *actus purus…*».

»Ἔχοντες οἱ Δυτικοί θεολόγοι τάς προϋποθέσεις τοῦ Αὐγουστίνου περί Θεοῦ καί κόσμου, ἐκλαμβάνουν τόν θάνατον καί τήν φθοράν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ νά

θεωρήσῃ ἔνοχον τήν ἀνθρωπότητα καί νά **τιμωρήσῃ** αὐτήν».

Σελ. 17. «....Τῇ εἰσηγήσει, πάλιν, τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν νά θεωρῆται ὁ Σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιτιθέμενος πρός τόν Θεόν καί ὡς ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου, ὢν αἴτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δέν ἐπέτρεπε νά ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετοι πρός τήν θείαν θέλησιν. Ἑπομένως ὄχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καί ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεία τιμωρία...».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Αὐγουστῖνος συμφωνεῖ μέ τόν Πελάγιον, ὅτι τό προπατορικόν ἁμάρτημα προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως μόνον...».

Σελ. 18. «....Ἰσχυρίσθη ὁ Αὐγουστῖνος, ὅτι ὁ Σατανᾶς, ἔχων ἐκ Θεοῦ τήν δικαιοδοσίαν ἐπί τῶν νεκρῶν, ὑπερέβη τά ὅρια αὐτῆς καί παρεβίασε τήν τάξιν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἀπεπειράθη νά συλλάβῃ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ...

»Ὑποσ. 2. «...Ἡ προσπάθεια τοῦ Riviere… νά ἑρμηνεύσῃ τόν Χρυσόστομον (Ἑρμ. Ρωμ. Ὁμιλ. ιγ', 5, Migne, P.G., 60, 514) καί τόν Θεοδώρητον… ὡς παραδεχομένους τήν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου περί καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἀστήρικτος, διότι δέν ἀπαντᾶται παρ' αὐτοῖς ἡ βασική προϋπόθεσις τῆς θεωρίας ταύτης, ἤτοι ἡ Αὐγουστίνειος διδασκαλία περί κληρονομικῆς ἐνοχῆς καί περί ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων διά τῆς ἐκ γενετῆς καταδίκης αὐτῶν εἰς χεῖρας καί τήν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου. Ὅταν λοιπόν ὁμιλοῦν, ὁ Χρυσόστομος καί ὁ Θεοδώρητος περί ἀδίκου ἀποπείρας τοῦ Σατανᾶ κατά τοῦ δικαίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί περί τιμωρίας τῆς ἀδικίας ταύτης..., περιγράφουν ἁπλῶς ἕν γεγονός, χωρίς ὅμως οὐσιαστικήν τινα σχέσιν πρός τήν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου».

Σελ. 19. «... Ἡ περί καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας θεωρία ὑπεχώρησε πρό τῆς δικανικῆς περί ἱκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, ἥτις, ἀφοῦ ἐκαθάρθη ὑπό τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου ἀπό τά τραχέα σημεῖα, ἐγένετο πλέον ἡ κοινή διδασκαλία τῶν σχολαστικῶν...».

Σελ. 20. «...Εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀβελάρδου καὶ τοῦ Ἀνσέλμου περὶ σωτηρίας, ἔχουσαι τάς βάσεις των ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Αὐγουστίνου, ἤνοιξαν τάς θύρας εἰς τά νεώτερα περί Χριστοῦ καί τῶν ἁγίων Γραφῶν κριτικά προβλήματα... Ἡ Ρώμη θεωρεῖ τήν ἀνάστασιν ὡς ἕν ἀναφαίρετον, ἀλλ' **οὐχί ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἀπολυτρώσεως**... Ἅπαξ ἱκανοποιήθη ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ ἀπολύτρωσις συνετελέσθη...».

Σελ. 21. «Ἐπίσης ἡ ἀντίληψις τοῦ Αὐγουστίνου περί θανάτου ὡς ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί περί Σατανᾶ ὡς τιμωρητικοῦ ὀργάνου αὐτοῦ ὡδήγησαν τελικῶς εἰς τήν σύγχρονον γνώμην τῶν φιλελευθέρων βιβλικῶν θεολόγων, ὅτι ἡ βιβλική δαιμονολογία οὐδένα ἐσωτερικόν σύνδεσμον ἔχει πρός τήν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος...».

Σελ. 22. «....Εἰς τήν Δύσιν διά τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου παρεισέφρησαν σχεδόν ἀνεξελέγκτως καί ὑπερίσχυσαν ὡρισμένα ξένα πρός τόν Χριστιανισμόν φιλοσοφικά στοιχεῖα.

»Ἐπί τοῦ ὑπό ἔρευναν θέματος εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρακολουθήσῃ τις τήν **ἀφετηρίαν** τῶν ἀντιθέτων πρός ἀλλήλας θεολογικῶν παρατάξεων, ἑκάστη τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νά ἑρμηνεύσῃ τάς πρώτας περί πτώσεως βιβλικάς καί Πατερικάς μαρτυρίας κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν (σ.σ. ἡ Δυτική) προσπαθεῖ νά ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης **πράγματι ἔπεσε καί ἐτιμωρήθη** ὑπό τοῦ Θεοῦ διά τήν τοῦ ἑνός παράβασιν. Ἡ ἄλλη (σ.σ. ἡ Ὀρθόδοξος) φρονεῖ ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ξένη πρός τήν γνησίαν περί θρησκείας ἰουδαϊκήν καί χριστιανικήν παράδοσιν...».

Σελ. 26, ὑποσ. 9. «...Γενικῶς οἱ Ἕλληνες πατέρες διδάσκουν, ὅτι ὁ Θεός **ἐπέτρεψε** τήν διά τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα εὐσπλαγχνίας, ἵνα μή τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἵνα διά τῆς μελέτης τοῦ θανάτου ἐννοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τήν ἀσθένειάν του καί τήν ἐξάρτησίν του ἀπό τόν Θεόν... καί οὕτω ταπεινωθῇ καί μετανοήσῃ καί ἵνα διά πειρασμῶν ἀσκηθῇ καί τελειοποιηθῇ.

Κατά ταῦτα ὁ Θεός δέν ἐπέβαλε τόν θάνατον, τήν φθοράν καί τάς ἀσθενείας ἕνεκα προσβολῆς τινος κατά τῆς θείας φύσεως, ὡς διδάσκουν οἱ Δυτικοί, ἀλλά τά ἐπέτρεψεν ἕνεκα εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ μέ σκοπόν τήν σωτηρίαν καί τήν θέωσιν τῶν ἀνθρώπων».

Σελ. 27. «...Ἀκριβῶς τό σημεῖον τοῦτο δέν ἠδυνήθησαν οἱ ὑπό τήν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου διατελοῦντες δυτικοί θεολόγοι νά συλλάβουν. Νομίζοντες οὗτοι ὅτι ἡ θεία οὐσία, ἐνέργεια καί βούλησις εἶναι **τό αὐτό**, δέν ἦσαν εἰς θέσιν οὔτε κἄν νά ὑποπτευθοῦν, ὅτι τά ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερα ὄντα δύνανται νά ἐνεργοῦν παρά τήν θείαν θέλησιν...».

Σελ. 28. «...Εἰς τήν ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν ἐλλείπουν τά χαρακτηρίζοντα τήν Λατινικήν θεολογίαν ἔντονα **δικανικά** σχήματα, τά **ὁδηγήσαντα τελικῶς** τήν Δύσιν εἰς τήν περί ἱκανοποιήσεως θεωρίαν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἐνῷ εἰς τήν Ἀνατολήν ἡ πτῶσις νοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου ἀπό τῆς θείας ζωῆς..., αἴτιος δέ θεωρεῖται ὁ ἴδιος, ὁ εἰς συνεργασίαν μετά τοῦ Διαβόλου προελθών ἄνθρωπος, εἰς τήν Δύσιν ὅλα τά ἐν τῷ κόσμῳ κακά προέρχονται ἐκ τοῦ τιμωροῦ θείου θελήματος, αὐτός δέ οὗτος ὁ Σατανᾶς θεωρεῖται ἁπλοῦν τιμωρητικόν ὄργανον αὐτοῦ».

Σελ. 29. «...Ἡ Δύσις ἔχει πεπλανημένας κοσμολογικάς ἀντιλήψεις, αἵτινες ἐπιτρέπουν εἰς αὐτήν τήν ἐξέτασιν τῆς θείας οὐσίας διά τῆς ταυτίσεως αὐτῆς μετά τῆς θείας ἐνεργείας... Τά πάντα ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἁπλῶς αἱ ἐν χρόνῳ εἰκόνες τῶν αἰωνίων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἑνός ὑπαρχόντων ἀρχετύπων».

Σελ. 30. «...Τοιουτοτρόπως τό κατά τήν ἁγίαν Γραφήν ἔργον τοῦ Σατανᾶ ἀναλαμβάνει..., κατά τήν Δυτικήν ἄποψιν, αὐτός ὁ Θεός τιμωρῶν τούς ἀνθρώπους διά τοῦ θανάτου... καί... πάσης ταλαιπωρίας».

«...Εἶναι πράγματι ὁ κόσμος, ὡς ἐδέχοντο οἱ νεοπλατωνικοί, μία κατ' ἀναλογίαν ἀντιγραφή τῶν αἰωνίως ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ὑπαρχουσῶν ἰδεῶν. Ἄλλαις λέξεσι, δυνάμεθα νά παραδεχθῶμεν τήν **θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου** καί τῶν

Σχολαστικῶν, καθ' ἥν ὁ Θεός εἶναι κατ' **οὐσίαν** δημιουργός, προνοητής καί δίκαιος... Ὅτι ἡ ἐκ τοῦ μηδενός Δημιουργία εἶναι ἁπλῶς ἐν χρόνῳ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγεννήτων τῆς θείας οὐσίας ἀρχετύπων;.... Τήν σχολαστικήν ταύτισιν τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας, μετά δέ τοῦτο νά ἀρνηθῶμεν τόν πασιφανῆ πανθεϊσμόν μέ το σόφισμα, ὅτι ὁ Θεός ἔχει οὐχί ἄμεσον καί πραγματικήν πρός τον κόσμον σχέσιν..., ἀλλ' ἔμμεσον..., ὑπό τήν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν κόσμον ἐν τοῖς ἀρχετύποις αὐτοῦ;...».

Σελ. 31. « Ἡ σύγχυσις θείας οὐσίας καί ἐνεργείας δέν δύναται παρά νά ὁδηγήσῃ εἰς τήν εἰσαγωγήν ἐντός τῆς Χριστιανικῆς θεολογίας ἑνός εἴδους εἱμαρμένης, ὅπως πράγματι συνέβη μέ τόν Αὐγουστῖνον καί τήν Ἀνσέλμειον θεωρίαν περί ἀπολυτρώσεως...».

Σελ. 35. «...Ὁ κόσμος δέν εἶναι, κατά τούς φιλοσόφους, ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενός κατά βούλησιν δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Κατ' αὐτούς ἡ δημιουργία εἶναι ἡ μία φυσική ἀπόρροια τῆς οὐσίας τοῦ ἑνός (Πανθεϊσμός), ἤ μία φαινομενική ἤ καί πεπτωκυῖα ἀντανάκλασις ἑνός ἀγεννήτου πραγματικοῦ κόσμου ὑποστατικῶν ἰδεῶν (ἰδεαλισμός) ἤ μία ἀδιάσπαστος ἕνωσις μορφῆς καί ὕλης, κατά τήν ὁποίαν ἡ ὕλη εἶναι... καί χωρίς ἀπαρχήν (Ἀριστοτέλης)...

Σελ. 36. «... Ἡ ἀθανασία (σ.σ. κατά τήν φιλοσοφίαν) δέν ὀφείλεται εἰς τήν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τήν ἰδίαν φύσιν τῶν ἀγεννήτων καί ἀθανάτων πραγμάτων».

«Ὑποσ. 2. Οὕτως ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης, ἔχων παρομοίας φιλοσοφικάς προϋποθέσεις..., προτείνει ὡς λύσιν τήν γνώμην, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τά ἐν Ἑαυτῷ ἀρχέτυπα...».

Σελ. 37. «...Ἡ περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας βασίζεται εἰς τήν ἰδέαν, ὅτι ὁ πραγματικός ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ **ἰδέα** αὐτοῦ, εἶναι τῆς ἀμεταβλήτου καί ἀνάρχου πραγματικότητος…».

Σελ. 40. «...Διά τούς Πατέρας ὁ Θεός... δέν ἔχει **κατ' οὐσίαν** σχέσεις μέ τόν κόσμον, ἀλλά μόνον κατ' ἐνέργειαν καί βούλησιν, χωρίς καμμίαν ἀλλοίωσιν τῆς οὐσίας του».

Σελ. 43. «...Το θεμέλιον τῆς βιβλικῆς καί Πατερικῆς

πίστεως, ζωῆς καί θεολογίας εἶναι, ὅτι ὁ Θεός διά τῆς ἀκτίστου αὐτοῦ ἐνεργείας ἐποίησε τόν κόσμον... καί ἄνευ διαμέσου τινός...

Σελ. 45. «...Διά τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας... ἡ δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτή αὕτη ἡ οὐσία αὐτοῦ...».

Σελ. 46. «...Οὕτως ὁ κόσμος δέν ἀπορρέει κατά φυσικόν τρόπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι **κτιστή ἐνέργεια** τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τοὐναντίον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς **ἀκτίστου** αὐτοῦ ἐνεργείας».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης καί οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν καί τόν Αὐγουστῖνον θεολόγοι... συγχέοντες καί ταυτίζοντες τάς ἐνεργείας καί τάς **ἰδιότητας** τοῦ Θεοῦ μετά τῆς οὐσίας αὐτοῦ... ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Θεός... δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενός ἐν χρόνῳ μόνον, συλλαμβάνει δέ τήν ἰδέαν περί τοῦ κόσμου **κατ' ἀνάγκην** καί κατ' οὐσίαν. Οὕτω δέν ὑπάρχει διάκρισις μεταξύ τῆς προγνωστικῆς καί τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Ἐν προκειμένῳ ὁ... Ἅγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς γράφει: «Εἰ μηδέν διαφέρει τῆς θείας προγνώσεως ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργική ἐνέργεια, τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ σύνδρομα ἔσται τά δημιουργήματα, **δημιουργούμενα ἀνάρχως**, ὡς ἀνάρχως αὐτοῦ δημιουργοῦντος, ἐπεί καί ἀνάρχως αὐτός τε προγινώσκει...».

«Ὑποσ. 2. Ἐπειδή εἰς τό σύστημα τοῦ Ἀκινάτου ἡ θεία ἐνέργεια, βούλησις, ὕπαρξις κλπ. **ταυτίζονται** μετά τῆς θείας φύσεως, εἶναι ἑπόμενον νά ταυτίζονται καί μετά τῆς θείας οὐσίας τά **ἀρχέτυπα** τῶν κτισμάτων... Οὕτως ἡ δημιουργία εἶναι ἀντιγραφή τῆς **Θείας Οὐσίας** διά τῆς **ἐνυποστατοποιήσεως** τῶν ἀρχετύπων...».

Σελ. 46. Ὑποσ. 3. «Ταυτίζοντες οἱ Σχολαστικοί καί γενικῶς οἱ Δυτικοί τήν θείαν οὐσίαν καί ἄκτιστον ἐνέργειαν ἀποφεύγουν τόν πανθεϊσμόν διά τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστῆς...».

Σελ. 47. «...Αἱ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαι καί δυνάμεις τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐνυπόστατοι οὐσίαι, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες

φιλόσοφοι καί Γνωστικοί.... Ἡ σύγχυσις ἐνεργείας καί οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσιαστικήν σχέσιν μεταξύ δημιουργοῦ καί δημιουργημάτων. Οὕτως ὁ κόσμος εἴτε ἐν τῇ μορφῇ τῶν **ἀρχετύπων** ὑπάρχων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐν ὑλικῇ μορφῇ, κατ' οὐσίαν εἶναι συνάναρχος καί συναΐδιος τῷ Θεῷ…»

Σελ. 48. «... Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ προνοητική, δημιουργική, ἀποκαλυπτική καί σωστική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, καί ἄλλο ἡ οὐσία αὐτοῦ».

Σελ. 50. Ὑποσ. 5. «Ὁ Ἰωσήφ Βρυέννιος καταδικάζει ὡς βλάσφημον τόν Ἀκινάτην, διότι τάς Πλατωνικάς ἰδέας τῇ θεία φύσει προσάπτει...».

Σελ. 57. Ὑποσ. 1. «Ὁ Θεός θέλει τήν σωτηρίαν ὅλων, ἀλλ' ἡ θεία αὕτη θέλησις δέν εἶναι ἀναγκαστική ἐνέργεια, διότι ὁ Θεός θέλει ὑπεράνω ὅλων τόν ἄνθρωπον ἐλεύθερον. Ἡ θεία χάρις, ἡ σωστική ἐνέργεια λοιπόν δέν εἶναι ὅπως ἐφαντάζετο ὁ Αὐγουστῖνος... ἀκαταγώνιστος... Ἡ σύγχυσις θείας θελήσεως καί σωστικῆς θείας ἐνεργείας ὁδηγεῖ λογικῶς εἰς τόν ἀπόλυτον προορισμόν Αὐγουστινείου ἤ Ὠριγενείου τύπου».

Σελ. 61. «...Ἀφοῦ... μετά τόν Αὐγουστῖνον ἴσχυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ Σατανᾶς καί ὁ θάνατος... εἶναι ὄργανα τῆς θείας ὀργῆς, τό δόγμα περί ἀπολυτρώσεως ἔλαβεν... ἄλλην ὄψιν καί τελικῶς ἐξειλίχθη εἰς τάς γνωστάς μορφάς τῆς Δυτ. Θεολογίας...».

Σελ. 62. «...Ἐνταῦθα διακρίνει τις σαφῶς διατί ὁ Αὐγουστῖνος εἶναι πατήρ τῶν βιβλιστῶν. Ἀφοῦ ὁ Διάβολος καί ὁ θάνατος θεωροῦνται ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ κατάργησίς των δέν δύναται νά ἀποτελῇ τόν σκοπόν τῆς θείας ἐπιφανείας, ἀλλά μόνον τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς».

Σελ. 66. «...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἀνησυχῶν διά τήν τυχόν ἀμφισβήτησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καί μή ἔχων ὑπομονήν νά ἀναμένῃ τήν ἀποκάλυψιν αὐτῆς ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, ἔσπευσε νά τήν κατοχυρώσῃ φιλοσοφικῶς διά τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς τήν θείαν οὐσίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ σπουδῇ του νά ὑπεραμυνθῇ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφήρεσε τήν ἐλευθερίαν ἀπό τόν Σατανᾶν καί ἀπό τόν ἄνθρωπον, κατέληξεν

εἰς τήν ἀπόδοσιν τοῦ κακοῦ εἰς τόν Θεόν μέ τήν δικαιολογίαν τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνοχῆς τῶν ἀνθρώπων πρίν ἀκόμη οὗτοι ἴδουν τό φῶς τῆς ἡμέρας».

Σελ. 75. «...Ὅλως ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη τῶν Δυτικῶν ὅτι ὁ Σατανᾶς εἶναι ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς. «Τίς γάρ μετοχή δικαιοσύνῃ καί ἀνομίᾳ; Τίς δέ κοινωνία φωτί πρός σκότος; Τίς δέ συμφώνησις Χριστῷ πρός Βελίαλ;» (Β΄ Κορ. Στ΄ 14-15)... Ὁ Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί, «ἵνα διά τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι, τόν Διάβολον» (Ἑβρ. Β΄ 14). Μεταξύ Θεοῦ καί Σατανᾶ συμβιβασμός δέν ὑπάρχει· τοὐναντίον διεξάγεται πόλεμος μέγας».

Σελ. 112. «Ἡ καθαρῶς δικανική περί πτώσεως ἀντίληψις, ὑπό φιλοσοφικήν μορφήν, εἰσήχθη ὁριστικῶς εἰς τήν Δυτικήν θεολογίαν ὑπό τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἕνεκα τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ περί Θεοῦ ἀντιλήψεων καί τῶν εὐδαιμονιστικῶν αὐτοῦ προϋποθέσεων, ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτόν νά ἐναρμονίσῃ καταλλήλως τήν περί ἠθικῆς τελειώσεως διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. μετά τοῦ περί πτώσεως δόγματος...».

«Ὑποσ. 1. Ἕνεκα τῆς ἀντιλήψεώς του περί προορισμοῦ καί ἀρχεγόνου δικαιοσύνης ὁ Αὐγουστῖνος φρονεῖ, ὅτι ἦτο εὔκολος ἡ ὑπό τῶν πρωτοπλάστων τήρησις τῆς ἐντολῆς, διά τοῦτο δέ καί ἡ τιμωρία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη. Κατ' αὐτόν ἡ πτῶσις τοῦ Ἀδάμ δέν ἔγινε κατ' ἀρχήν διά τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφεως, ἀλλά κρυφίως ἐν τῇ βουλήσει τοῦ Ἀδάμ διά τῆς ἀποστροφῆς αὐτῆς ὑπό τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Αἰτία τῆς ἀποστροφῆς ἦτο ἡ ὑπερηφάνεια...».

Σελ. 141-142. «...Ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος κατά τό πρότυπον τοῦ φύσει ἀγαπῶντος εὐδαίμονος Θεοῦ τῆς Δύσεως, ἀλλά τοὐναντίον ἐκτίσθη σχετικῶς τέλειος, ἵνα καταστῇ τέλειος...».

»Ὡς ἐκ τούτου δέν παρουσιάζεται εἰς τούς ὑπό ἐξέτασιν συγγραφεῖς καί εἰς τήν Ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν τό ὑπό τοῦ Αὐγουστίνου δημιουργηθέν ἀδιέξοδον περί τῆς δυνατότητος τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, οἵτινες ὡς θεαταί τῆς θείας οὐσίας θά ἔδει νά ἦσαν κατά πάντα τέλειοι.

Ἐνῷ διά τόν Αὐγουστῖνον καί τούς Δυτικούς ἐν γένει τό προπατορικόν ἁμάρτημα θεωρεῖται μόνον ὡς μία πτῶσις, δηλαδή ὡς πτῶσις πρός τά κάτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τελειώσεως, διά τούς πρώτους καί μετέπειτα Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας τό προπατορικόν ἁμάρτημα δέν εἶναι μόνον μία πτῶσις τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως σχετικῆς τελειότητος, ἀλλ' ἐπί πλέον καί ἐκ τῆς ὁδοῦ πρός τήν κατά Θεόν τελείωσιν καί θέωσιν».

«Ἐπίσης εἰς τά συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐλλείπει ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν Δυτικῶν ἐν γένει, καθ' ἥν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία γενικῶς ἐπικρατοῦσα παροῦσα πραγματικότης. Ἐνῷ δέ διά τόν Αὐγουστῖνον ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου καί εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἕνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ συνενοχῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θέλημα Θεοῦ, παρά τοῖς συγγραφεῦσι τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχατολογική ἀντίληψις περί δικαιοσύνης, καθ' ἥν ὁ Θεός δέν θέλει, ἀλλ' ἀνέχεται τήν παροῦσαν ἄδικον ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοκιμασθοῦν καί διά πειρασμῶν τελειοποιηθοῦν οἱ μέλλοντες σωθῆναι...».

Σελ. 156-157. «...Ἡ ριζική διαφορά μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς παραδόσεως συνίσταται εἰς τό ὅτι ἡ Δύσις θεωρεῖ τόν θάνατον ὡς φαινόμενον ἐκ Θεοῦ, ἐνῷ οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπό ἐξέτασιν περιόδου καί οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἐν γένει τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκτισε τόν θάνατον...».

«...Ὁ μυστικισμός τῆς Δύσεως δέν εἶναι ἀληθῶς Χριστοκεντρικός...»

Σελ. 159. «...Ὅταν ἐπεκράτησεν ἡ Ἀνσέλμειος θεωρία, καθ' ἥν μόνον ἡ σταυρική θυσία ἐξηυμένισεν ἐφ' ἅπαξ τόν Θεόν, ἦτο φυσικόν νά καταλήξουν οἱ Προτεστάνται εἰς τό συμπέρασμα, ὅτι τά μυστήρια, τά καλά ἔργα κλπ. δέν ἐξευμενίζουν, καί ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τόν ἐσταυρωμένον Χριστόν δύναται νά σώση...».

Ὁ αὐτός ἐπίσης μακαριστός καθηγητής ἐν πραγματείᾳ του ὑπό τόν τίτλον «Ἡ Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν... ἐν τῇ

Λατινικῇ καί Φραγκικῇ Παραδόσει», προσέθεσε, σχετικῶς, σύν ἄλλοις καί τά ἑξῆς:

«...Ἀγνοῶν τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν ὁ Αὐγουστῖνος δέν ἠδύνατο νά μελετήσῃ οὔτε τήν Καινήν Διαθήκην εἰς τό πρωτότυπον, οὔτε τά συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων Πατέρων Ἀνατολῆς τε καί Δύσεως. Καί ὄχι μόνον αὐτό. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν φιλοσοφικῶν καί θεολογικῶν του προϋποθέσεων δέν ἠδυνήθη νά κατανοήσῃ ὀρθῶς οὔτε τά συγγράμματα τῶν Λατίνων τά γραφέντα ἐντός τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Παραδόσεως».

»...Ἐπίσης ὁ Αὐγουστῖνος ὀλίγην εἶχε γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τήν ὁποίαν ἐγνώριζε μόνον ἀπό λατινικάς περιγραφάς καί μεταφράσεις....

»Ὁ Αὐγουστῖνος ἦλθεν εἰς ὀξεῖαν θεολογικήν ἀντίθεσιν μέ τόν μαθητήν τοῦ Χρυσοστόμου Ἅγ. Ἰωάννην τόν Κασσιανόν εἰς τά θέματα περί Χάριτος, ἁμαρτίας, προορισμοῦ καί ἐλευθερίας...

»....Κατά τόν Ζ' αἰῶνα ἐγένετο γνωστόν εἰς τήν Ἀνατολήν, ὅτι οἱ Λατῖνοι ὡμίλουν περί ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ. Ὡς ἔκφρασις ὑπάρχει εἰς τόν Ἀμβρόσιον καί ὡς διδασκαλία εἰς τόν Αὐγουστῖνον...»[202].

»...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἐν ἀντιθέσει πάλιν πρός τούς Ἕλληνας καί Λατίνους Πατέρας, νομίζει, ὅτι εἷς τῶν σκοπῶν τῆς θεολογίας εἶναι ἡ διερεύνησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ...

»Ὁ Αὐγουστῖνος... συγχέει τάς προαιωνίους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέ τήν γέννησιν καί ἐκπόρευσιν. Διά τοῦτο δέν γνωρίζει διατί τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν εἶναι Υἱός. Διά τόν ἴδιον

202. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου «Ἐνημερωτικαί Εἰσηγήσεις κατά τήν Β' Διάσκεψιν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Παλαιοκαθολικῶν», ἔκδ. 1971, σελ. 15, ὑποσ. 1. «...Ὁ ἐπίσκοπος τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ἑλβετίας Urs Küry... κατεδείκνυε τό σαθρόν τοῦ Θεολογικοῦ περιεχομένου τοῦ Filioque, ὡς ἐξ ὡρισμένης τριαδολογικῆς θεωρητικῆς ἰδιοτυπίας (Spekulation) τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων Σχολαστικῶν Ἀνσέλμου Καντερβουρίας καί Θωμᾶ Ἀκινάτου προκύψαντος…».

λόγον ὅμως τό *Filioque* εἶναι ἀπαραίτητον διά τόν Αὐγουστῖνον, ἵνα μή συγχέωνται τά πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

»...Ἰσχυρίζονται οἱ ἀκολουθοῦντες κατά γράμμα τόν Αὐγουστῖνον..., ὅτι... τήν ἐνοχήν τοῦ Ἀδάμ ἐκληρονόμησαν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ καί οὕτως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατεδίκασεν εἰς τήν κόλασιν ὅλην τήν ἀνθρωπότητα καί ἐπέβαλεν εἰς αὐτήν τήν ποινήν τοῦ θανάτου... Ὁ Θεός ὅμως, ἐπειδή ἤθελεν, ἐξέλεξεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίαν ὁμάδα καί προώρισεν αὐτήν διά τήν σωτηρίαν. Οἱ μή ἐκλεγέντες δέν πρέπει νά παραπονοῦνται (!), ἀφοῦ ὡς συνένοχοι διά τήν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ τιμωροῦνται δικαίως....

»...Ἑπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι συνεργασία μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπί τοῦ ἀνθρώπου...

»...Ὁ Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τό *Contra Academicos*, ὅτι **δέν ὑπάρχει διαφορά** μεταξύ Πλατωνικῶν καί Ἁγίας Γραφῆς.

»...Τό παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐνῷ ὁ Ἅγ. Ἀμβρόσιος..., μετά τῶν Ἑλλήνων Πατέρων ἀπορρίπτει ρητῶς τό ἐπί ὑπερβατικῶν ἀμεταβλήτων ἰδεῶν βασιζόμενον νεοπλατωνικόν σύστημα (τό ὁποῖον ὁ Αὐγουστῖνος οὐδέποτε ἀμφεσβήτησε) καί ἀκολουθεῖ τήν Ὀρθόδοξον διδασκαλίαν περί ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τούς προφήτας..., ὁ Αὐγουστῖνος δημιουργεῖ μίαν πρωτότυπον σύνθεσιν, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν εἰς τήν Φραγκολατινικήν Παράδοσιν.

»...Ἐν ἀντιθέσει πρός τήν Θεολογίαν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὁ Αὐγουστῖνος διδάσκει, ὅτι μόνον οἱ σεσωσμένοι θά ἴδουν διά τῆς χάριτος καί διά τῆς λογικῆς των τόν Θεόν καί τά ἐν αὐτῷ **ἀρχέτυπα** τῶν ὄντων.... Ἐπεκτεινόμενος ἐπί τῶν νεοπλατωνικῶν τούτων προϋποθέσεων παραδέχεται, ὅτι δύναταί τις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά φθάσῃ εἰς ἐνόρασιν τῶν ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ **ἀρχετύπων** διά τῆς ἐκστάσεως ἤ ὀφείλει νά γνωρίζῃ αὐτά διά τοῦ φωτισμοῦ.

»... Ὁ Αὐγουστῖνος... κατ' οὐσίαν **συμφωνεῖ** μέ τάς γνωσιολογικάς προϋποθέσεις τῶν Ἀρειανῶν καί Εὐνομιανῶν.

»...Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὀρθῶς τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός παραμένει πάντοτε φίλος τῶν ἀνθρώπων... καί, ἐν Χριστῷ, καταλλάσσει τον κόσμον πρός τόν Ἑαυτόν του... Αἱ προϋποθέσεις τῆς Ἀνσελμείου διδασκαλίας περί ἀνάγκης ἱκανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου δέν εἶναι Ὀρθόδοξοι. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες σαφῶς ἀπορρίπτουν τήν Αὐγουστίνειον βάσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης, δηλαδή τήν κληρονομικήν μετάδοσιν τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀδάμ.

»...Οὐδέποτε ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἠθικόν, φιλοσοφικόν ἤ κοινωνικόν σύστημα βασιζόμενον ἐπί μιᾶς δῆθεν ἀμεταβλήτου Μεταφυσικῆς...». Ὑποδεικνύει οὕτω καί καθορίζει σαφῶς ὁ μακαριστός καθηγητής τά πνευματικά αἴτια, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας (1033-1109) κατέληξεν εἰς τήν διατύπωσιν τῆς φερούσης τό ὄνομά του θεωρίας, τῆς «ἱκανοποιήσεως» δηλαδή (ὡς τιμωροῦ...) τῆς θείας δικαιοσύνης διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς καί τάς πνευματικάς συνεπείας, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει. Ἀρκούντως δέ, φρονοῦμεν, συνάγεται ἐκ τούτων, ὅτι, ὅπως καί οὗτος τονίζει, οἱ γενεσιουργοί λόγοι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς βλασφήμου κατά βάθος καί αἱρετικῆς, ὀφείλονται εἰς τάς περί Θεοῦ καί δημιουργίας ἐν γένει πεπλανημένας, κατ' οὐσίαν, δοξασίας τοῦ Αὐγουστίνου.

»Καί εἶναι τόσον πρόδηλοι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τάς περί Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλά καί τῆς ὅλης δημιουργίας πεπλανημένας **ἤ καί αἱρετικάς, δοξασίας** τοῦ Αὐγουστίνου. Θαυμαστής οὗτος τῆς νεοπλατωνικῆς ἰδίᾳ φιλοσοφίας καί παρασυρθείς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς εἰς τόν «ὀρθολογισμόν» καί τόν «Μανιχαϊσμόν» (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀργότερον ἀπεμακρύνθη διά τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἁγ. Ἀμβροσίου), δέν ἠδυνήθη νά ἀπαλλαγῇ τελείως τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καί δέν ἠδυνήθη κυρίως, καί κατ' ἀρχήν, νά διακρίνῃ – ὡς ἔπραξαν πάντες οἱ Ἅγ. Πατέρες καί ἀπολογηταί τῆς Ἐκκλησίας –

ὅτι πᾶσαι αἱ περί τοῦ «**μή ὄντος**» **ἰδέαι** τοῦ Θεοῦ (τά «**ἀρχέτυπα**» πάντων τῶν κτισμάτων), τάς ὁποίας ἔχων οὗτος ἐν τῷ ἀπείρῳ **νοΐ** αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ΄ 34) πρό καταβολῆς κόσμου ὀντοποιεῖ ἑκάστοτε τῇ βουλήσει αὐτοῦ ὅλως ἐλευθέρως, εἶναι ἰδέαι «**ψιλαί**» καί οὐχί ἐνυπόστατοι, ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητοι ἤ, ἄλλως, **ὀντοτικαί**, ὡς ἐπίστευον οἱ Νεοπλατωνικοί, ἀλλά καί ὁ Πλάτων, ὅπως καί ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι, θεωροῦντες, γενικῶς, ὡς αὐθύπαρκτον καί τήν ὕλην καί συνάναρχον μέ τόν Θεόν, εἰς ὅν ἀπέδιδον μόνον τήν εἰς «κόσμους» διάταξίν της, ἀποκαλοῦντες Αὐτόν ἁπλῶς «μορφοποιόν» αὐτῆς. Ἐπίσης, ὅτι αἱ «**ψιλαί**» αὗται περί τοῦ «μή ὄντος» **ἰδέαι** τοῦ Θεοῦ, γεννηθεῖσαι ἤ συλληφθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ πρό καταβολῆς κόσμου, οὐδόλως προῆλθον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὡς ἀπόρροια ταύτης, οὐδέ μετέσχον ὡσαύτως αὐτῆς μετά τήν γέννησιν ἤ σύλληψιν δι' οἱασδήποτε μετουσιώσεως πρός αὐτήν. Παρέμειναν ἐν τῷ Θεῷ «**ψιλαί**» μέχρι τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεώς των, ὅπως παραμένουσιν ἐν Αὐτῷ τοιαῦται, καί αἱ μέχρι σήμερον μή ὀντοποιηθεῖσαι, αἵτινες θά ὀντοποιηθῶσιν ἐν τοῖς «καιροῖς» αὐτῶν (Ματθ. ΚΑ΄ 41 κ.ἄ.) πρός ὁλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου «ἔργου-μυστηρίου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ΄ 41, Ἰωάν. Ε΄ 20 κ.ἄ.). Παρέμειναν δηλ. «μή ὄν»[203].

---

203. Ἐκ μέρους πάντοτε δυνάμενοι νά γνωρίσωμεν (Α΄ Κορ. ΙΓ΄ 9 κ.ἄ.) τάς λεπτομερείας τοῦ μυστηριώδους «**ἔργου**» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ΄ 41 κ.ἄ.), τῆς ὅλης δηλ. καί ἐξ «**οὐκ ὄντων**» πνευματικῆς καί ὑλικῆς δημιουργίας, καί ὁδηγόν πάντοτε ἔχοντες τήν θείαν «ἀποκάλυψιν», λαμβάνομεν, «**ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καί αἰνίγματι**» (Α΄ Κορ. ΙΓ΄ 12 κ.ἄ.), σχετικήν τινα μόνον ἔννοιαν αὐτῶν δι' ἀντιπαραβολῆς τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχή τοῦ ὁποίου ἐπλάσθη «**κατ' εἰκόνα**» τοῦ Θεοῦ (Γενεσ. Α΄ 26). Ὅπως λοιπόν ἐν τῷ νοΐ ἡμῶν γεννῶνται οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας του ἀλλ' ἐξ «**οὐκ ὄντων**» πᾶσαι αἱ **ψιλαί** καί ἀφῃρημέναι **ἰδέαι** περί τῶν διαφόρων ἔργων - δημιουργημάτων ἡμῶν, καί μετά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἐν αὐτῷ διά διαφόρων συλλογισμῶν... φέρονται ἑκάστοτε, κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἡμῶν, εἰς ὀντοποίησιν (κυριολεκτικῶς «μορφοποίησιν») διά τῆς ὑφεστώσης ὕλης, οὕτως, ἐν ἀντιπαραβολῇ, ὁ ἄπειρος καί ἀπερινόητος Θεός Πατήρ, γεννήσας ἤ συλλαβῶν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἀκαταλήπτῳ ὡσαύτως νοΐ αὐτοῦ (Ρωμ.

Δέν ἠδυνήθη πρός τούτοις νά διακρίνῃ, ὅτι πᾶσαι αἱ **ἰδιότητες** τοῦ Θεοῦ (ἁγιότης, ἀγάπη, δικαιοσύνη...) οὐδόλως ἐπίσης ταυτίζονται μετά τῆς Θείας Οὐσίας, ὅπως καί ἡ δημιουργική ἐνέργεια αὐτοῦ, ἥτις, προσέτι, κατά τήν θαυμασίαν ἐπεξήγησιν τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, διαφέρει ἀπολύτως τῆς προγνωστικῆς τοιαύτης.

Πιστεύσας δέ, κατόπιν τούτων, εἰς τήν ταὐτότητα τῆς θείας **Οὐσίας** καί τῆς θείας «προγνώσεως, ἐνεργείας καί

ΙΑ΄ 34), οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ «μή ὄντος», πάσας τάς «**ψιλάς ἰδέας**» περί τοῦ ὅλου ἔργου του, ηὐδόκησε νά φέρῃ ταύτας ἐξ «οὐκ ὄντων» εἰς τό «εἶναι» διά τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου (Ἰωάν. Α΄ 1-2 κ.ἄ.), συνεργοῦντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του. Γενομένης δ' ἐπεξεργασίας τῶν ἰδεῶν τούτων ἤρξατο **προοδευτικῶς** ἡ ὀντοποίησις αὐτῶν ἐξ «**οὐκ ὄντων**» τῇ παντοδυνάμῳ ἁπλῶς βουλῇ τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐπίσης ὀντοποιήσεως καί τῆς ὕλης, ἥτις ἀπῃτεῖτο πρός ὀντοποίησιν καί μορφοποίησιν αὐτῶν. Καί ὡς αἱ **ψιλαί ἰδέαι** ἡμῶν περί τῶν ἡμετέρων ἔργων, γεννώμεναι ἐν τῷ νοΐ ἡμῶν, οὔτε μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι, οὔτε ταύτης μετέχουσι μετά τήν σύλληψίν των, οὕτω καί αἱ περί τοῦ «μή ὄντος» **ψιλαί ἰδέαι** τοῦ Θεοῦ οὔτε ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προῆλθον, οὔτε, γεννηθεῖσαι ἤ συλληφθεῖσαι ἐν τῷ νοΐ αὐτοῦ, μετέσχον τῆς Θείας Οὐσίας μετά τήν σύλληψιν καί τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὅπως ἐπίσης ἐν τῷ νοΐ τοῦ μηχανικοῦ προνοοῦνται «προγνωστικῶς», ἐν ψιλαῖς ἰδέαις, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς λειτουργίας τῶν πολυσυνθέτων ἐργοστασίων κ.ἄ. μηχανημάτων, οὕτω καί ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ προγνώσει, προέγνω πάσας τάς λεπτομερείας τοῦ ὅλου «ἔργου» τῆς εὐδοκίας του. Ἀλλ' Ἐκεῖνος προέγνω οὐχί μόνον πᾶσαν κίνησιν, ζωήν κ.λ.π. τῶν καθαρῶς ὑλικῶν κτισμάτων του, ὡς καί τῶν δι' ἐνστίκτων προικισθέντων, βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, οὕς Αὐτός πάλιν ἔταξε. Προέγνω ἐπίσης καί πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς καί τῆς δράσεως καί ἀλληλεπιδράσεως ἐν γένει καί πάντων τῶν πνευματικῶν καί ἐνσυνειδήτων, ἄρα δέ καί ἐλευθέρων κτισμάτων του, ἐν οἷς καί οἱ ἄγγελοι, ὡς καί ὁ ἄνθρωπος. Ἡ τοιαύτη πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι βεβαίως ἐπίσης ἀπερινόητος..., ἀλλά βεβαιοῦται πλήρως, διά τῆς πραγματώσεως τοῦ προφητισμοῦ. Καί διακηρύσσει καί αὐτῇ τήν ἄπειρον σοφίαν καί δύναμιν ἀλλά καί τήν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περί ὧν λαμβάνομεν μικράν ἔννοιαν ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι, κατά τήν ρητήν πάλιν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, «καί αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν» ὑπό τοῦ Θεοῦ (Ματθ. Ι΄ 30) πρό πάσης βεβαίως δημιουργίας.

βουλήσεως», ὅπως καί ὅτι αἱ περί τοῦ «**μή ὄντος**» **ψιλαί ἰδέαι** τοῦ Θεοῦ, τά «**ἀρχέτυπα**» τῶν κτισμάτων, ἅ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς Θείας Οὐσίας ἤ ὀντοποιοῦνται καί μετουσιοῦνται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς θείαν οὐσίαν ἅμα τῇ ὑπό τοῦ Θεοῦ συλλήψει ἤ γεννήσει αὐτῶν, μοιραίως παρεσύρθη εἰς **εἶδός** τι ἤ «πανθεϊσμοῦ» ἤ «πανενθεϊσμοῦ» καί ἀπολύτου προορισμοῦ, διά τῆς δοξασίας ὅτι καί πρό τῆς δημιουργίας αὐτῶν πάντα τά κτίσματα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Θεῷ, ὡς «ἰδέαι» ἤ «ἀρχέτυπα», **ἐνυποστάτως.**

Ἐθεώρησεν ὅθεν ὁ Αὐγουστῖνος, ὅπως ἐν συνεχείᾳ καί οἱ Σχολαστικοί ἀλλά καί πάντες οἱ Δυτικοί, ὅτι ὄχι μόνον ἐπλάσθησαν τέλειοι οἱ πρωτόπλαστοι καί ἡμάρτησαν ὡς τοιοῦτοι, ὡς εἴπομεν, ἐφόσον αἱ περί αὐτῶν «**ψιλαί ἰδέαι**» – τά «**ἀρχέτυπα**» – μετέσχον τῆς θείας οὐσίας πρό τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι προσέτι ἅπαν το ἀνθρώπινον γένος ἡμάρτησεν ὁμοίως. Οὐχί δέ μόνον διότι ἐπρόκειτο νά ἐπιβαρυνθῇ διά τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, περιλαμβανόμενον **δυνάμει** ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλά καί διότι καί αἱ περί πάντων τῶν ἀνθρώπων «**ψιλαί ἰδέαι**» τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς «ἀρχέτυπα» ἐνυπόστατοι πρό καταβολῆς κόσμου ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί ἔσχεν οὕτος οὕτω τήν τελείαν περί αὐτῶν πρόγνωσιν πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν. Ὅτι μετά τήν τοιαύτην πτῶσιν καί ἁμαρτίαν τῶν οὕτω πως ὡς τελείων θεωρηθέντων ἀνθρώπων, προσεβλήθη αὐτή αὕτη ἡ **οὐσία** τοῦ Θεοῦ (τῆς ὁποίας, ὡς εἴπομεν, ὁπωσδήποτε μετέσχον οὗτοι κοινωνήσαντες μετ' αὐτῆς «ὡς **ἀρχέτυπα**» πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὀντοποιήσεώς των), οὕτω δέ προσεβλήθη τόσον ἡ θεία ἀγάπη ὅσον καί ἡ θεία δικαιοσύνη, αἱ μετά τῆς θείας οὐσίας, κατ' αὐτούς καί πάλιν, ταυτιζόμεναι. Ὅτι ἐξ αἰτίας τούτων – καί λόγῳ τῆς ἀπείρου θείας προγνώσεως – ἐξεδηλώθη ἐναντίον πάντων τῶν ἀνθρώπων ἡ θεία ὀργή καί πρό τῆς δημιουργίας των ἔτι, προγνωστικῶς δ' ἐπίσης ὅτι ἐτάχθησαν καί προωρίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ καί αἱ διάφοροι τιμωρίαι, ὡς καί ὁ θάνατος ἐναντίον τῶν κατά πρόγνωσιν ἁμαρτωλῶν! Τέλος, ὅτι ἐξελέγη,

ὑπό τοῦ Θεοῦ καί πάλιν, ὡς ἐκτελεστικόν ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς καί τῶν τιμωριῶν ἤ ποινῶν τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθεισῶν ὁ Σατανᾶς, προηγηθείς εἰς τήν ἁμαρτίαν καί τήν πτώσιν. Οὕτω δέ διεμορφώθη ἕν παράλογον καί αἱρετικόν κατά βάθος σύστημα νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν πνευματικῶν, ἐν γένει, κτισμάτων, καί τοῦ Θεοῦ, διότι δέν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ ἔννοια τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης, εἰς τά πνευματικά κτίσματα ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐθεωρήθη ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις ἐλευθέρων βουλήσεων οὐχί μόνον ἀντικειμένων εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί ἀντενεργουσῶν εἰς τό ἔργον αὐτοῦ.

Συναναμιχθεισῶν οὕτω τῶν περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένων δοξασιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί δή τῶν νεοπλατωνικῶν (ἐν αἷς ἐθεωροῦντο ἀνθρωποπαθῶς καί πᾶσαι αἱ θεῖαι ἰδιότητες), τάς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ἀπέρριψε τελείως καί κατεδίκασε, μετά τῶν παρερμηνειῶν τόσον τῶν περί τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου χωρίων τῆς Γραφῆς, ὅσον καί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερθέντος «λύτρου», διεμορφώθησαν ἐν Ρώμῃ τά διάφορα περί θείας δικαιοσύνης καί σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου «**δικανικά σχήματα**» τελική μορφή τῶν ὁποίων, καθολικῶς ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατήσασα, ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας περί «ἱκανοποιήσεως», διά τῆς «σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου», ὡς «τιμωροῦ» τῆς θείας δικαιοσύνης[204]».

Ἡ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ἀμεταμελήτου ἐμμονῆς τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» εἰς τάς ὡς ἄνω κακοδοξίας παρέχεται καί ὑπό τῆς εἰς τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν κυκλοφορησάσης: «Κατήχησις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας» ἐκδ. Βατικανοῦ-Κάκτου, Ἀθήνα 1996, ἔνθα πέραν τῶν ἀνωτέρω κακοδοξιῶν

204. Πλήν τῆς περί «ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...» θεωρίας, ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὑποστηρικτής καί τῆς αἱρέσεως τοῦ Filioque...», ἐξ ἐπιδράσεως προδήλως καί πάλιν τῆς σχετικῆς αἱρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου. Πρβλ. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Τό πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης», σελ. 215.

οὐδεμία διάκρισις ἐμπεριέχεται μεταξύ Θείας οὐσίας καί ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.

ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων

Καί περί τῆς **ἐνεργείας τῶν μυστηρίων** ὁ Παπισμός διδάσκει ὅτι εἶναι αὕτη «*μηχανική*», ἐξ «ἔργου εἰργασμένου» καί δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν διάθεσιν καί τήν ἀνταπόκρισιν τοῦ θέλοντος νά λάβῃ τήν χάριν τῶν μυστηρίων. Ἐπί τῇ βάσει δέ τῆς κακοδόξου ταύτης ἀρχῆς εἰσήγαγεν εἰς τό μυστήριον τῆς Μετανοίας-Ἐξομολογήσεως τάς προμνησθείσας περιφήμους ἀφέσεις, τά **συγχωροχάρτια,** πρός χρηματισμόν. Παρέχονται δέ τά **συγχωροχάρτια** ἀσχέτως τῶν ὑποκειμενικῶν, τῶν προσωπικῶν διαθέσεων ἐκείνων, οἵτινες θά ἐπωφεληθῶσι τῶν σχετικῶν ἀφέσεων καί διά τοῦτο ἰσχύουσιν, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον διά ζῶντας, ἀλλά καί διά νεκρούς. Διά τοῦτο ἐπενοήθη καί τό «καθαρτήριον πῦρ· ἵνα οἱ ἐν αὐτῷ εὑρισκόμενοι ἀπαλλάσσωνται τοῦ βασανισμοῦ διά τῆς **ἐξαγορᾶς** τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν ὀφειλῶν των, ὑπό τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν των κλπ., ἔναντι ἀναλόγων πάντοτε παροχῶν χρημάτων καί προσφορῶν εἰς τήν... «Ἐκκλησίαν»! Καί παρέχονται **συγχωροχάρτια** διαφόρου ἐνεργείας, δι' ὧν «ἀφίενται καί αἱ **μέλλουσαι ἁμαρτίαι** ἐκ τῶν προτέρων»! Ἀλλά ἰσχύουσι δι' ὡρισμένα μόνον χρονικά διαστήματα (μῆνας-ἔτη), ἀλλά καί δι' ὅλην τήν ζωήν..., ἀναλόγως τῶν καταβαλλομένων χρημάτων... Ὑπάρχουσιν ἐποχαί, καθ' ἃς ἄνευ ἐξομολογήσεως δίδονται ἀφέσεις εἰς ὅλους τούς ὀπαδούς τοῦ Παπισμοῦ ἢ εἰς ὡρισμένας μόνον χώρας ἢ περιοχάς, κατά τήν ἐκλογήν π.χ. νέου Πάπα, κατά τήν ἀνακήρυξιν «ἁγίων», κατά τάς Παπικάς ἑορτάς καί ὅταν ἑορτάζωνται Ἰωβηλαῖα. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης προνομιοῦχοι... ἐκκλησίαι, παρεκκλήσια, εἰκόνες ἢ ἅγιαι τράπεζαι, πρό τῶν ὁποίων ἄν προσευχηθῇ τις, λαμβάνει **συγχωροχάρτιον** δι' ὡρισμένας ἡμέρας. Τέλος, συγχωρητικήν δύναμιν ἀποκτῶσι διάφορα ἀντικείμενα, σταυροί, μετάλλια κλπ., ἀρκεῖ νά εὐλογηθῶσιν ἀπό τόν Πάπαν, ὅστις ἔχει ἀπεριόριστον δικαίωμα παροχῆς **ἀφέσεων**

διά μελλούσας ἁμαρτίας καί δι' οἱονδήποτε λόγον, ἐνῷ οἱ καρδινάλιοι ἔχουσι τό δικαίωμα τῆς παροχῆς **συγχωροχαρτίων** διακοσίων ἡμερῶν, οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἰς τήν ἐπαρχίαν των ἑκατό ἡμερῶν, καί οἱ ἐπίσκοποι πεντήκοντα ἡμερῶν. Ἐπίσης οἱ ἱερεῖς δύνανται νά χορηγῶσι τήν Παπικήν εὐλογίαν μέ πλήρη λυσίποινα εἰς τούς μελλοθανάτους. Τό δικαίωμα δέ τοῦτο τῆς ἀπεριορίστου ἀφέσεως καί **μελλουσῶν** ἁμαρτιῶν, ὡς καί ἁμαρτιῶν τεθνεώτων, ἔχει, ὡς προείπομεν, ὁ Πάπας ὡς **διαχειριστής** τῆς περισσευούσης ἀξιομισθίας τῶν ἁγίων, τήν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Κύριος μόνον εἰς τόν Πάπαν, ὡς ἀντιπρόσωπον καί τοποτηρητήν, διά νά τήν παρέχῃ, ὅπως καί ὅταν θέλῃ, εἰς ζῶντας καί νεκρούς[205].

ιζ. Οἱ καρδινάλιοι

Διά τῆς καινοτομίας ταύτης τοῦ Παπισμοῦ καθιερώθη νέα διοικητική τάξις κληρικῶν, οἱ καρδινάλιοι, ἡ ὁποία ἦτο ἄγνωστος εἰς τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ὅπως εἶναι καί μέχρι σήμερον εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν, διατηροῦσαν τούς τρεῖς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης, ἤτοι τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ ἐπισκόπου. Ἀντίκειται δέ καί ὁ θεσμός οὗτος εἰς τάς σχετικάς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ὅπως καί εἰς τάς τοιαύτας ὅλων τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων καί ἀπολογητῶν καί ἀκολούθως τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Διά τῆς προσθήκης τοῦ βαθμοῦ τούτου, τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα ἀπώλεσε τό πνευματικόν του κῦρος καί τήν πνευματικήν ἐξουσίαν του, τῶν καρδιναλίων θεωρουμένων ἀνωτέρων ἐπισκόπων, ἐξ οὗ καί πρός διάκρισιν φοροῦσιν ἐνδύματα ἐρυθρά.

ιη. Ἡ ὑποχρεωτική ἀγαμία τοῦ κλήρου

Παρά τάς ρητάς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς (Α' Τιμ. Γ' καί Δ' 3, καί πρός Τιτ. Α' 6), τάς διατάξεις τοῦ Ε' ἀποστολ.

205. Πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 104-116.

Κανόνος[206], ὡς καὶ τάς σχετικάς γνώμας ἀποστολικῶν καί μεγάλων ἀκολούθως Πατέρων καί Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὁ Παπισμός ἐπέβαλε τήν ὑποχρεωτικήν ἀγαμίαν εἰς ὅλους τούς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης. Αἱ συνέπειαι καί τῆς κακοδόξου ταύτης καινοτομίας ὑπῆρξαν ἐξόχως τραγικαί.

ιθ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ

Ὁ Παπισμός καθιέρωσεν ἐπίσης κατά τό Σάββατον τήν ψαλμωδίαν «ἀλληλούϊα», ἥτις οὐδέποτε ἐψάλλετο. Διδάσκει ὅτι τό φῶς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου ἦτο κτιστόν, φυσικόν, ἐνῷ ἡ Ὀρθοδοξία πιστεύει τοῦτο θεῖον, ἄκτιστον, **ἔκφανσιν** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνεορτάζει τό ἅγιον Πάσχα μετά τῶν Ἰουδαίων. Εἰσήγαγεν εἰς τούς ναούς του ἀγάλματα καί ξόανα, ἀντί τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀντιγράφων τήν εἰδωλολατρίαν. Οἱ Παπικοί ναοί εἶναι ἐστραμμένοι οὐχί πρός ἀνατολάς (κατά τήν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς ὑποτύπωσιν τοῦ ὅτι ἐξ ἀνατολῶν ἀνέτειλεν ὁ **ἥλιος** τῆς δικαιοσύνης), ἀλλά πρός δυσμάς. Ἐθέσπισε τάς πολλάς λειτουργίας ἐπί τῆς αὐτῆς ἁγίας Τραπέζης κατά τήν αὐτήν ἡμέραν, εἰσήγαγε νέας τελετάς καί ἑορτάς, εἰς τάς ὁποίας προσέδωκε φαντασμαγορικόν χαρακτῆρα, ὡς τήν ἑορτήν τῆς ἁγίας δωρεᾶς καί τῆς ἱερᾶς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ. Κατήργησε τήν ἐπίκλησιν κατά τόν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων. Καθιέρωσεν, ὡς προείπομεν, τήν χρῆσιν τῶν ἀζύμων (ἀζύμου ἄρτου) διά τήν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας[207].

---

206. Πρβλ. καί Καν. 12 καί 13 τῆς ΣΤ' Οἰκ. συνόδου. Πρότασις καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου εἰς ὅλους τούς βαθμούς τῆς ἱερωσύνης ὑπεβλήθη καί εἰς τήν Α' Οἰκουμ. σύνοδον, συνήντησεν ὅμως τοιαύτην ἀντίδρασιν, ὥστε τελικῶς ἀπερρίφθη. (Συν/μα τῶν κατά τήν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων II. 32 MPC. 84, 1336 ἑξ. καί παρά Mansi, 2, 906. πρβλ. καί G. Hefele HCC, I, σελ. 436, Ἐ. Ἱ., 11 MPG, 67, 101 C ἑξ. Ἐ. Ἱ., 23, MPG, 67, 925 B ἑξ.).

207. Παρέλκει νά ἐπαναλάβωμεν, ὅτι ἡ ὑπό τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας δι' ἐνζύμου ἄρτου στηρίζεται ἐπί τῶν ρητῶν διατάξεων τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί ἐπί τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἥν μόνον αὕτη διεφύλαξεν ζῶσαν-ἔγγραφον-καί ἀμό-

Ἐπέβαλεν εἰς τόν κλῆρον τήν κουράν τῆς κόμης, ἐπίσης δέ καί τό ξύρισμα τοῦ μύστακος καί τοῦ πώγωνος, οἵτινες ἐδόθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ ὡς **διακριτικά** τοῦ ἀνδρισμοῦ τοῦ ἄρρενος, καί παρεβίασεν οὕτω τήν τε ὑπό τοῦ Θεοῦ τεθεῖσαν ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ τάξιν, ὡς καί τήν ρητήν ἐντολήν τῆς Γραφῆς, καθ' ἥν οἱ χριστιανοί (πολύ δέ περισσότερον τό ἱερατεῖον τῆς Ἐκκλησίας) ὀφείλομεν καί ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά εἴμεθα **κατά πάντα** «σύμμορφοι» τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ καί «μιμηταί» αὐτοῦ (Ρωμ. Α΄ 29, Φιλιππ. Γ΄ 21, Α΄ Κορ. ΙΑ΄1). Κατήργησε τάς ἐκ παραδόσεως νηστείας καί ἀντεισήγαγε τήν νηστείαν τοῦ Σαββάτου. Καί, τέλος, τό ἐκ παραδόσεως σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπέβαλεν ὅπως τελῆται οὐχί διά τῶν τριῶν δακτύλων συμβολιζόντων τάς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Θεότητος, ἀλλά δι' ὅλων τῶν δακτύλων παραλλήλως τιθεμένων καί οὐχί πάλιν ἐκ δεξιῶν πρός τά ἀριστερά, ἀλλά ἐξ ἀριστερῶν πρός τά δεξιά. Ἐνόθευσεν οὕτω καί ὡς πρός τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ τήν Ἱ. Παράδοσιν, ὅπως βεβαίως καί εἰς πάσας τάς λοιπάς προμνησθείσας αἱρετικάς καί κακοδόξους καινοτομίας του, διότι στερηθείς δικαίως μετά τήν ἔκπτωσίν του τῆς θείας χάριτος, ἐμιμήθη καθ' ὅλα, ἵνα μή εἴπωμεν καί ὑπερέβη ἐν πολλοῖς – μέ τάς **ἀλλοιώσεις** καί **παραποιήσεις** τῆς διά τῆς Γραφῆς καί τῆς Ἱ. Παραδόσεως καθιερωθείσης ἐπί αἰῶνας **τάξεως** ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Α΄ Κορ. ΙΔ΄ 40) τόν Μωαμεθανισμόν, περί τοῦ ὁποίου ρητῶς ὁ προφήτης Δανιήλ προεφήτευσεν: «...Καί λόγους πρός Ὕψιστον λαλήσει καί τούς ἁγίους Ὑψίστου παλαιώσει καί ὑπονοήσει **τοῦ ἀλλοιῶσαι καιρούς καί νόμον...**» (Δαν. Ζ΄ 24-25, πρβλ. Ἀποκ. ΙΓ΄ 6-8).

Ὅτι δέ ὁ Παπισμός κατέστη βδελυκτός εἰς τόν Θεόν καί ἐστερήθη μετά τήν ἀπόσχισίν του ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς **θείας χάριτος** (παρασυρθείς, ὡς ἐκ τούτου, εἰς τάς προμνησθείσας αἱρέσεις καί τάς λοιπάς κακοδοξίας του) βεβαιοῦται ἀπολύτως οὐ μόνον ἐκ τῆς γενομένης ἐν τῷ παρόντι πλήρους ἀποδείξεως ὅτι ἀντίκεινται αὗται εἰς τό ἀληθές πνεῦμα τῆς

λυντον, ὅπως παρέλαβεν.

Γραφῆς, εἰς τήν **ζῶσαν** ἔγγραφον Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων, εἰς τούς σχετικούς Ἀποστολικούς Κανόνας, ὡς καί εἰς τούς ἀντιστοίχους Κανόνας πασῶν τῶν μέχρι τοῦ Σχίσματος συνόδων, Οἰκουμενικῶν καί τοπικῶν, ἀλλά καί ἐκ τῶν ὡς κατωτέρω πνευματικῶν **μαρτυριῶν** ὑψίστης καί ἀμαχήτου πνευματικῆς σημασίας. Περί τῆς πρώτης τούτων, ἐν τῷ Α΄ τόμῳ τῆς Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, σελ. 296, ἀναφέρονται τά ἑξῆς:

«Εἶναι δέ τοῖς πᾶσι γνωστόν ὅτι, καί ἔτη ὁλόκληρα ἄν μείνῃ τό ἁγιασθέν τοῦτο ὕδωρ (σ.σ. τοῦ Μ. Ἁγιασμοῦ) εἰς τά ὑάλινα δοχεῖα, διατηρεῖται **ἄσηπτον.** Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει: «Αὕτη ἐστίν ἡ ἡμέρα καθ' ἥν ἐβαπτίσατο ὁ Χριστός καί τήν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φῦσιν. Διά τοῦτο καί ἐν μεσονυκτίῳ κατά τήν ἑορτήν ταύτην ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἴκαδε τά νάματα ἀποτίθενται καί εἰς ἐνιαυτόν ὁλόκληρον φυλάττουσιν, ἅτε δή σήμερον ἁγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καί τό σημεῖον γίνεται ἐναργές, **οὐ διαφθειρομένης τῆς τῶν ὑδάτων ἐκείνων φύσεως τῷ μήκει τοῦ χρόνου,** ἀλλ' εἰς ἐνιαυτόν ὁλόκληρον καί δύο καί τρία πολλάκις ἔτη τοῦ σήμερον ἀντληθέντος ὕδατος ἀκεραίου καί νεαροῦ μένοντος» (Ἑ.Π. Migne, τομ. 49, σελ. 366). Ἐν ἀντιθέσει πρός τούς ὀρθοδόξους, οἱ παπικοί ἐμβάλλουσιν **ἅλας** καί ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ἁγιασμοῦ καί ἐν τῷ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα διατηρήσωσιν αὐτό ἄσηπτον. Δίς τοῦ ἔτους «ἁγιάζουσιν» οἱ Λατῖνοι τό ὕδωρ τοῦ κατ' αὐτούς βαπτίσματος, τῇ παραμονῇ τοῦ Μεγ. Σαββάτου καί τῆς Πεντηκοστῆς, ἐμβάλλουσι δέ εἰς τοῦτο καί ἅλας, καί θησαυρίσαντες εἰς εὐμέγεθες σκεῦος, ὅ καλοῦσιν εὐπρεπῶς κολυμβήθραν (ἥτις εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ), κατακλείουσιν ὑπό κλειδί. Ἐντεῦθεν ἐξάγουσι δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ὅσον ἑκάστοτε ἀναγκαῖον πρός χρείαν τοῦ ραντίσματος. Ἐπειδή δέ τό ὕδωρ **ὄζει** πολλάκις καί πάσχει, οἷα εἰκός ὕδωρ κοινόν δι' ἔτους ἀκινητοῦν, διατέτακται τοῖς ἱερεῦσι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐξ ἄλλης Ἐκκλησίας λαμβάνειν, εἴπερ ἀφθορώτερον εὑρεθείη πρός ραντισμόν» (Κ. Οἰκονόμου «Τά σωζόμενα ἐκκλ. συγγράμματα», τ. Α΄, σ. 472).

Δευτέρα μαρτυρία εἶναι τό ἐν τῇ «Ἀσματικῇ ἀκολουθίᾳ καί τῷ βίῳ τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος Κερκύρας (ἔκδ. 1951) ὑπό Μητροπολίτου Κερκύρας κυροῦ Μεθοδίου, σελ. 212-227, περιγραφόμενον μέγα θαῦμα τοῦ Ἁγίου, τό γενόμενον τήν νύκτα τῆς 12ης Νοεμβρίου 1716, καθ' ὅ, «ἐμφανισθεὶς δίς ὁ ἅγιος προηγουμένως κατ' ὄναρ εἰς τόν τότε ἡγεμόνα τῆς νήσου Κερκύρας Πιζάνην καί συστήσας αὐτῷ νά μή κατασκευάσῃ θυσιαστήριον (ἀλτάριον) ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας ναοῦ του (ἔνθα φυλάττεται τό ἅγιον λείψανόν του ἄφθαρτον) χωρίς νά εἰσακουσθῇ, περί ὥραν 12ην τῆς νυκτός ἐνεφανίσθη εἰς τόν φρουροῦντα σκοπόν τῆς ἀκροπόλεως τῆς νήσου ὡς μοναχός, κρατῶν ἀνημμένον δαυλόν. Τοῦ σκοποῦ δέ θελήσαντος νά πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ (διότι δέν ἀπήντησεν εἰς τάς ἐρωτήσεις του «ποῖος ἦτο...»), αὐτόν μέν ἥρπασεν ἀπό τῆς χειρός καί τόν ἐξεσφενδόνισεν ἔξω τῆς ἀκροπόλεως..., διά νά εὑρεθῇ ὄρθιος πλησίον τοῦ ἱ. ναοῦ τοῦ Ἐσταυρωμένου κρατῶν τό ὅπλον του· τήν δέ πυριτιδαποθήκην τοῦ φρουρίου ἀνετίναξε διά τοῦ ἀνημμένου δαυλοῦ, φονευθέντων, συνεπείᾳ τῆς ἐκρήξεως, τοῦ ἡγεμόνος Andrea Pisani, τοῦ συμβούλου του θεολόγου δομηνικανοῦ Frangipum καί 900 περίπου Λατίνων, κατοικούντων ἐντός τῆς ἀκροπόλεως. Ταυτοχρόνως κεραυνός κατέστρεψε μόνον τήν εἰκόνα τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ ἐν Βενετίᾳ οἰκίᾳ του, μεγάλη δέ κανδύλα ἀργυρᾶ, ἀφιερωθεῖσα ὑπό τοῦ ἡγεμόνος καί δι' ἀργυρᾶς ἁλύσεως κρεμαμένη ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου του, ἔπεσε χαμαί καί συνετρίβη». Πρός διαιώνισιν τοῦ θαύματος τούτου συνετάχθη ἀκολουθία καί ἐγίνετο κατ' ἔτος ἐπί τῇ βάσει ταύτης θεία λειτουργία, ἐν ᾗ ἐψάλλετο καί τό μελοποιηθέν ἐκφραστικώτατον ἀπολυτίκιον ἔχον οὕτως: «Οὐκ ἔδει σε, Φράτορ, βαλεῖν τήν βέβηλον λατινομίαν σου ἐν τῷ ναῷ Σπυρίδωνος τοῦ ἁγίου· οὐ βούλεται Σπυρίδων τά ἄζυμα, ὡς οὐδέ τό Σύμβολον ἐν προσθήκῃ ψαλλόμενον, διό ἐν βορβόρῳ ρίπτει σε, βόρβορον ὄντα». Ἀλλ' οἱ μεταγενέστεροι κατήργησαν τήν ἑορτήν..., ἵνα μή δυσαρεστῶνται οἱ Παπικοί, πολλοί ὄντες ἐν

τῇ νήσῳ. Ὁ πρῶτος ὅμως καταργήσας ταύτην..., οἰκτρόν, ὡς λέγεται, ἔλαβε θάνατον»[208].

Τρίτη μαρτυρία εἶναι ἡ ἐν τῷ συγγράμματι τῆς Οὐρανίας Λαμπάκη «Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καί Παπισμός», ἐκδ. 1964, σελ. 154-157, ἀναφερομένη, ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

«Λατινόφρονες ἐπί αἰῶνας τυμπανιαῖοι[209].

»Τήν πολυσυζητουμένην ἕνωσιν – ἔγραφεν ὁ εὐλαβής μοναχός (σ.σ. ὁ μακαριστός ἤδη ἁγιορείτης Λάζαρος Διονυσιάτης, ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ὑποσημειώσει) πρώτη ἀπεδοκίμασεν ἡ Προστάτις ἡμῶν καί Ἔφορος τοῦ Ἁγ. Ὄρους, ἡ ὑπερένδοξος Κυρία Θεοτόκος, ἥτις συνεβούλευσε τούς ἁγίους Πατέρας νά μή παραδεχθῶσι τήν τοιαύτην ἕνωσιν, ἀλλά νά τήν ἐλέγξωσι· καί οἱ δυνάμενοι, νά ὑπομείνουν μετά γενναιότητος τόν μαρτυρικόν θάνατον, ὅπερ καί ἐγένετο εἰς τήν Ἱ. Μονήν Ζωγράφου. Ἐκεί ἅγιός τις γέρων **ἤκουσε φωνήν ἀπό τήν εἰκόνα** τῆς **Παναγίας,** καθ' ὅν χρόνον **ἔλεγε τούς Χαιρετισμούς ἔξω τῆς Μονῆς,** καί τοῦ εἶπε προστακτικῶς νά ὑπάγῃ ταχέως εἰς τήν Μονήν, νά εἰδοποιήσῃ τούς Πατέρας ὅτι ἔρχονται ἐχθροί τοῦ Υἱοῦ της (δηλ. ὁ βασιλεύς Μιχ. Παλαιολόγος καί ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος), καί νά μή τούς δεχθῶσιν εἰς τήν Μονήν, ἀλλά νά τούς ἐλέγξωσι, καί οἱ δυνάμενοι νά παραμείνωσι καί νά λάβωσι μαρτυρικόν θάνατον ὑπέρ τῶν δογμάτων τῆς ἁγίας ἡμῶν Πίστεως. Δι' ὅ ὁ ἅγιος ἡγούμενος μετά 26 ἀδελφῶν περικλεισθέντες εἰς τόν πύργον τῆς Μονῆς καί τούς λατινόφρονας ἐλέγχοντες ὑπέστησαν τόν διά πυρός μαρτυρικόν θάνατον. Τοιαῦται μαρτυ-

208. Πρβλ. Ἁγ. Ἀθανασίου Παρίου, «Οὐρανοῦ κρίσις, Ἐν Λειψίᾳ Σαξωνίας 1805».

209. Εἰς τό περιοδικόν τοῦ Βόλου «Ἁγιορειτική Βιβλιοθήκη» ἐδημοσιεύθη ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον τοῦ μακαριστοῦ ἁγιορείτου μοναχοῦ Λαζάρου Διονυσίου περί τῶν συμβάντων εἰς τό Ἅγιον Ὄρος ἐπί Μιχαήλ Παλαιολόγου (1280), ὅταν ὁ δυσσεβής αὐτός βασιλεύς, μαζί μέ τόν ἀνάξιον Πατριάρχην Ἰωάννην Βέκκον, ἀπεπειράθησαν νά ἐπιβάλωσι διά πυρός καί σιδήρου εἰς τάς Ἱ. Μονάς τοῦ Ἄθω τήν ὑπ' αὐτῶν συμφωνηθεῖσαν ὑποταγήν τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τόν Πάπαν.

ρικαί ἀθλήσεις καί ὁμολογίαι συνέβησαν καί εἰς ἄλλας Μονάς.

«Καί τοιαῦτα μέν συνέβησαν εἰς τούς μή ἀποδεξαμένους, ἀλλά ἐλέγξαντας τούς λατινίζοντας ἑνωτικούς. Ἴδωμεν δέ τί ἐπηκολούθησεν εἰς τούς φιλικῶς αὐτούς ὑποδεξαμένους καί συλλειτουργήσαντας. Εἰς μέν τήν Μονήν Ξηροποτάμου ἐν ὥρᾳ λειτουργίας ἔγινε πυρκαϊά καί σεισμός μετ' ἤχου καί βοῆς. Καί τόν μέν ναόν κατέβαλε, τούς δ' ἐν αὐτῷ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης κατέχωσε καί τά τείχη τῆς Μονῆς ἀνέτρεψε... Ὁ δέ βασιλεύς καί οἱ σύν αὐτῷ ταῦτα ἰδόντες ἐν πολλῇ καταισχύνῃ ἀνεχώρησαν, ἐνῷ ὁ μύκης, ὁ ὁποῖος ἐφύτρωνε μέ 40 κλώνους ὑπό τήν ἁγίαν Τράπεζαν ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα, οὐκέτι πλέον ἐφύτρωσεν ὡς βεβηλωθέντος τοῦ θυσιαστηρίου.

«Ἂς ἴδωμεν καί εἰς τήν Μεγίστην Λαύραν, ὅπου τούς ὑπεδέχθησαν μετά κωδωνοκρουσιῶν. Καί ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι ἐπηκολούθησαν φοβερώτερα, φρίκης καί τρόμου γέμοντα, καθώς ἡ ἀψευδής παράδοσις διέσωσεν... Ὁ μέν ἱεροδιάκονος Λαυριώτης, ὁ συλλειτουργήσας ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, ὑπό θεηλάτου ὀργῆς καταληφθείς τό ζῆν ἐξεμέτρησεν, ἀναλύσας ὡς κηρός φλεγόμενος ὑπό πυρός· οἱ δέ συλλειτουργήσαντες ἱερομόναχοι ἑπτά (κατ' ἄλλους 11) μετά θάνατον εὑρέθησαν ἄλυτοι, τυμπανιαῖοι, τῶν ὁποίων τά λείψανα μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον εἰς τόν νάρθηκα τοῦ κοιμητηρίου... εἰς κοινήν θέαν..., πρός διδασκαλίαν καί σωφρονισμόν τῶν ἐπιγενομένων...».

Ἐν συνεχείᾳ ἐξιστορεῖται, ὅτι, «λόγῳ ἐπισυμβάντων θλιβερῶν γεγονότων ἐκ τῆς ἀπαισίας θέας τῶν **ἀλύτων** τούτων λειψάνων οἱ μοναχοί τά μετέφεραν εἰς ἕν σπήλαιον δυσανάβατον καί ἀπόκρημνον εἰς τά παράλια τῆς Ρουμανικῆς Σκήτης. Ἀλλ' ἐπειδή καί ἐκεί οἱ περίεργοι μετέβαινον, ἐνέφραξαν ἐσχάτως διά κτιστῶν λίθων τήν θύραν τοῦ σπηλαίου, καί οὕτως ἔγινε τοῦτο ἀγνώριστον...».

Τετάρτην μαρτυρίαν πασίδηλον κεκτήμεθα την Θεόθεν κατά την ἡμέραν τοῦ Ἁγίου καί Μεγάλου Σαββάτου δωρεάν τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου φωτός ἐκ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ

Σωτῆρος Χριστοῦ ἀναβλύζοντος, καί μόνον εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὀρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν παρεχομένου.

Εἶναι ἐξόχως ἀποκαλυπτικόν τό γεγονός ὅτι ἀκόμη καί ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς κατοχῆς τῶν Ἁγίων Τόπων ὑπό τῶν Φράγκων Σταυροφόρων, ὡς μαρτυρεῖται Ἱστορικῶς, καί παρά τήν ἐκδίωξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ὑπ' αὐτῶν, μετεκαλεῖτο ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ἵνα ὑπουργήσῃ εἰς τήν τελετήν τοῦ Ἁγίου Φωτός. Σήμερον δέ οἱ ἐν προκλητικῇ ἀμετανοησίᾳ διάγοντες παπικοί, μετέρχονται ἀθεοφοβήτως τελετήν τινά ἀφῆς τοῦ «Ἁγίου Φωτός» ἐκ χειροποιήτου ἀνημένης ἑστίας ἐπί τοῦ λίθου τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, πρός ἐπίρρωσιν τῆς Θεόθεν δωρεᾶς τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου Φωτός ὑπό τοῦ Ζῶντος Θεοῦ μόνον τῇ Ἀληθῇ Ἀδιαιρέτῳ Ὀρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησία καί καταισχύνην τῶν ἀμφισβητιῶν τοῦ θαύματος.

Ἐν κατακλείδι, ὕμνον ἀναπέμπομεν αἰωνίου καί ἀφθίτου εὐγνωμοσύνης τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ, τῷ Δομήτορι τῆς Ἀδιαιρέτου Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἥν χάριτι Αὐτοῦ μετέχομεν ἀναξίως.

Δίδεται τό δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἤ δημοσιεύσεως μέρους ἤ ὅλου τοῦ παρόντος μέ ἁπλή ἀναφορά τῆς προελεύσεως